

Vatra veche

5

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIII, nr. 5 (149) mai 2021 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga | VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Virgiliu Parghel, Plaiul Șarului, după ploaie

LUCIAN DIN LACRĂMI

Nu e sfânt ... și nu-i în lacră,
totuși, stau mahnit și lacrăm
lângă piatra sa din Lancrăm,
raclă scumpă - mie - sacră.

LUCIAN DIN FLORAR

S-a stins anume-n luna mai, în
ziua morții ... 6 ...
când duhu' lasă trupu' gol, iar

moartea intră-n oase;
și tot în mai s-a și născut, în ziua
vieții ... 9 ...
când duhu' - iar - coboară-n
trup, zidind ființa nouă.

A șasea zi ... a noua zi ... leite ...
6 ... 9 ...

or fi o zi în dublu sens, ce pare -
numai - două?

Sau două, totuși, două căi - în
sus, în jos - în cruce ...
sau, totuși, una - dus-întors - ce
tot spre viață duce?

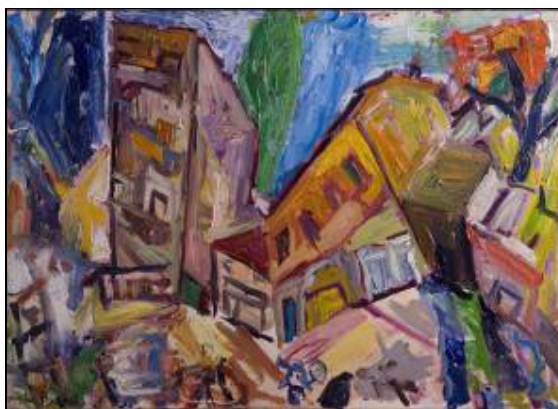
Să fie numai una, deci ... și nu -
dușmane - două ...
cum vezi neclar, prin pâcle reci,
cu ochii plini de rouă?
Iar tâlcul lunii mai - florar - ce
stă sublim în floare ...
o fi ... acest al vieții har ...
să-nvie - iar - când moare?

Acei ca el is cei ce știu ... și pot
să-ți dea răspunsul ...
ei văd și-aud al lumii Rost ...
ascunsul, greu pătrunsul.

AUREL ȘOROBETEA

Vatra veche dialog cu Virgiliu Parghel

Poeme, de Aurel Șorobetea/1
 Vatra veche dialog cu Virgiliu Parghel, de Nicolae Băciut/3
 Noaptea de mai (Al. Macedonski), de Maria Cecilia Nicu/10
 Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/11
 Spre un nou Blaga (George Vulturescu), de Ionel Popa/12
 Lucian Blaga – traducător, traductolog (Nicolae Mares), de Elena Trifan/13
 Orfism în opera lui Lucian Blaga, de Nicolae Suci/14
 Ecouri livrești. Enigma familiei : Călinescu, balzacian, de Ioan Marcoș/16
 Nicolae Mățaș. Risipă și măsură, de Galina Martea/19
 Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/22
 Poeme de Moshe B Ytzhaki, traducere de Paul Farcaș/23
 Viața pe un peron (Octavian Paler), de Krum Gherghițov/24
 Blocnotes. Memorialistică. Jurnalul lui Corneliu Coposu, de Dorin Nădrău/25
 Vatra veche dialog cu Doina Lavric Parghel, de Nicolae Băciut/26
 Exerciții de autoexilare, de Dan Mucenic/29
 Vitrina. Veghe la stupul cu miere (Ioan Aurel Pop), de Ionel Popa/31
 Sub vremurile lui Ioan Țicalo, de Theodor Codreanu/33
 Relecturi 65. Profunzimea poesisului, de Cristina Sava/36
 Despre Cosmos și cosmonauți (Dana Rampa), de Mircea M. Pop/37
 Visător, nebun, pierdut fără de Leac (Iacob Cazacu-Istrati), de Traian Vasilcău/38
 Omul baricadat, poeme pandemice (Ion Scorobete), de Constantin Stancu/39
 In Memoriam. Aurel M. Buricea, de Nicolae Băciut/40
 Psalmul 1, de Aurel M. Buricea/40
 Microeseurile lui Dumitru Hurubă, de Iulian Chivu/41
 I.D.Sârbu, Ultimele, de Geo Constantinescu/42
 Această îndrăgostire cu litera (Maria-Elena Cernăianu), de A.I. Brumar/43
 Cartea zilelor noastre. Doi eroi de la Nușoara, de Adrian Simeanu/43
 Semne din Tinda Raiului, de Lina Codreanu/44
 Barbarosa (Hans Brenner), de Valeria Biliț/46
 Pagini de cultură Hușeană (Lina Codreanu), de Ghiță Nazare/48
 Un om al artei (Adalbert Gyuris), de Titus Suci/50
 Regăsirea de mine (Adalbert Gyuris), de Vasile Bogdan/50
 Între pământ și cer există cuvântul (Adalbert Gyuris), de Lavinia Nițu/51
 Puniți... (Adalbert Gyuris), de George Angelescu-Anghelescu/52
 Un artist plastic (Adalbert Gyuris), de Ion Știubea/52
 Cărți noi la Vatra veche. Drumul frate cu românul (Anica Facina), de Nicolae Băciut/53
 Fire din caierul amintirilor (Ilie Șandru), de Tatiana Munteanu/54
 Un romantic simbolist (Răzvan Ducan), de Iosif Friedmann/55
 Ultimele..., de N. Băciut/56
 Poeme de Gheorghe Cutieru/56
 Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan Aurel Pop/57
 Rolul reghinenilor la Marea Unire, de Florin Bengean/58
 Mărturii/mărtirisiri. Doru Pavel. Procese și avocați. Evocări din vremuri grele /59
 Amvon. Cu așa ceva nu se glumește, Tu cine ești, de Gheorghe Nicolae Șincan/60
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/61
 Cultură și conștiință creștină, de Justin Florin-Dumitru/63
 Album de artă. Remus Moldovan, de Veronica Pavel Lerner/64
 Enigmaticul Ioan Timuș, de Radu Șerban/66
 Destine literare. Domnul Bratu, David Kimel/67
 Izvorul fericirii, de Valeriu Tănăsă/68
 Ciorna de pandemie, poem de Bianca Marcovici/68
 Poeme de Gheorghe Jurcă/69
 Ocean întors. Prieten regăsit cu mari speranțe, de Silvia Urdea/70
 Poeme de Mariana Pândaru/73
 Starea prozei. Aperitivele tinereții, de Dorin N. Uritescu/74
 Poeme de Laurian Lodoabă/76
 Starea prozei. Postul coleg de școală, de Doina Cherecheș/77
 Lucifericii sau satanicii, de Eugen Mera/81
 Literatură și film. O minciună ploioasă, de Alexandru Jurcan/82
 Poeme de Constanța Abălașei-Donosă/82
 Catrene alergene. Epigrame, de Nicolae Mățaș/83
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
 De la un clasic citire. Nicolae Cutean/84
 Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/85

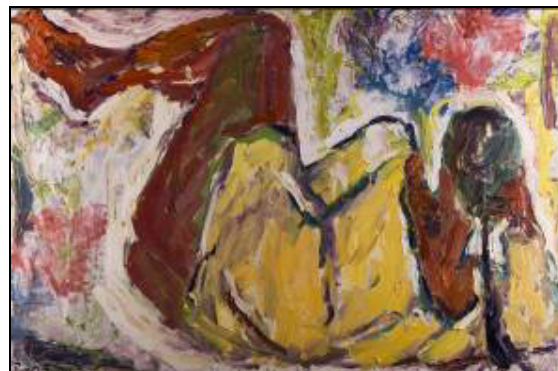
Virgiliu Parghel, Strada Buzești. Viziune, 2009

Virgiliu Parghel, Iulie la Lișna, 2010

Virgiliu Parghel, Cântând pe malul Dunării, 2011

Virgiliu Parghel, Femeie cu ie românească, 2014

Număr ilustrat cu lucrări de Virgiliu Parghel

Vatra veche dialog

VIRGILIU PARGHEL
„Am avut o mamă formidabilă”

Virgiliu Parghel s-a născut pe 2 mai 1954, la Iași. E fiul lui Eugeniu și al Virginiei. Tatăl, subinginer silvicultor, e deținut politic timp de trei ani și moare la scurt timp după întoarcerea acasă, la doar 35 de ani, dar lasă o amintire de neșters în memoria fiului, care îi dedică în 2013 expoziția „Eugeniu, tatăl meu”. Mama era asistentă medicală și avea preocupări artistice. Ea a fost cea care l-a încurajat și l-a ajutat să-și urmeze talentul și să devină pictor.

Virgiliu Parghel urmează Liceul de Muzică și Arte Plastice Octav Băncilă din Iași (1969-1973), unde îi are profesori pe Liviu Suhar, Mihai Ispir, Nicolae Ghiligor. În perioada 1975-1979, urmează Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” București, Secția Pictură, la clasa maestrului Corneliu Baba (asistenți - Marius Cilievici, Liviu Lăzărescu, Valeriu Boborelu).

E profesor de pictură în Suceava (1979-1990), asistent la Conservatorul de Muzică și Arte Plastice „George Enescu” din Iași (1990-1993), lector la Universitatea Națională de Arte din București (1993-2006). E doctorand în Arte Vizuale (Lumina și culoarea în pictura de șevalet - 2004-2006). Din anul 2006 e pictor liber-profesionist.

Din 1974, artistul are numeroase expoziții personale și de grup în țară și străinătate. Lucrările sale se regăsesc în colecții publice și private: Muzeul de Artă Suceava, colecții particulare din România: București, Suceava, Bacău, Iași, Lăzarea, Târgoviște, Ploiești; colecții particulare din străinătate în: Germania (Beratzhausen, Oldenburg, Berlin), Franța (Paris), Belgia (Bruxelles), Austria (Viena), Suedia, Italia (Veneția), Anglia (Londra), S.U.A., Canada.

Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. (HotNews)

-Două evenimente aveau să vă marcheze încă din fragedă pruncie: tatăl închis politic, iar apoi ați rămas orfan de tată, la 5 ani. Cum ați perceput acel început de lume pentru dv?

-Cum să percepi așa un început... Imaginați-vă o cabană undeva, în munți, o singură cameră și un copil de cinci ani, care asistă la moartea tatălui său venit de câteva luni din pușcărie. Mi-a povestit mama că i-am spus: -Acopelă cu ceaceafu! Cearceaful se trăsese, nu știu cum, într-o parte. În lighean, era sânge. Din momentul acela, am devenit bătrânelul mamei. Așa îmi spunea mama, pentru că aveam o seriozitate pe care n-o aveau alți copii. Mi-a dat cineva odată niște bani, o bancnotă, nu știu cât o fi fost acolo. Am rupt-o, am făcut-o bucățele. Peste pragul nostru nu putea trece nimeni, mama nu-i acasă, spuneam așa, apăsut.

Și mai am o imagine: bocancii lui tata, fără șireturi, acolo, la miliția din Câmpulung, înainte de a-l duce la Balta Brăilei. Locul acela era cunoscut ca închisoare pentru criminali, l-au dus acolo ca să-l compromită definitiv. Știi că fusese dat decretul ăla pentru liniștea publică! Iar el s-a apucat s-o înjure pe una care se tot foia pe-acolo și nu se grăbea să dea bilete. Și lumea aștepta. Era ditai coada și venea trenul. Și femeia aceea a sunat la miliție. După asta, i-a părut rău... Trei ani în Balta Brăilei pentru că, în fond, a avut o reacție normală, s-a revoltat! Eeei, n-a fost numai atât, el era născut în Câmpulung Muscel, zonă periculoasă, plină de dușmani ai

Virginia și Eugeniu Parghel

poporului. Iar acolo, la Paltin, supraveghea exploatarea forestieră și nu înțelegea că trebuie să închidă ochii, și se fura, îți dai seama, se fura cu avizul miliției. Și când au aflat milițienii că e la necaz, bucuria lor! Liniște publică, auzi! Păi, da, s-au liniștit bieții oameni, ce să facă... prin pușcărie, cu călușele-n gură...

E mult de povestit... Așa mi-am început eu viața...

-V-ați urmat, totuși, chemarea. Poate harul mamei, răsfrânt și asupra dv., v-a fost temelia la opțiunea dv. de a urma un traseu artistic. Cine v-a încurajat, cine v-a susținut, cum vă proiectați atunci viitorul ?

-Am avut o mamă formidabilă... Acolo, în munți, o asistentă de ocrotire care picta. Cum avea un pic de timp liber, își lua cartonașul, mergea la fereastră și, cu o pensulă fiiiinfină, picta, cu o răbdare infinită. Copia după maeștri. Am și acum câteva lucrări de la ea, mă minunez cum le-a făcut. Ea mai primea comenzi, mai cumpărau doctorii din Suceava, dar pe bani foarte puțini, țin minte că odată m-am enervat și i-am zis, dă-mi-l mie, mamă, că ți-l fac eu, eram deja student la București, și în două zile l-am dat gata. Ea, biata, ar fi lucrat încă jumătate de an, să-l termine. Habar n-am pe unde-o fi tabloul acela. Îl mărise de la dimensiunea unui timbru.

Eu aș fi în stare să copiez perfect, până la cele mai mici detalii, să fiu și eu pe gustul publicului, dar mă feresc ca de foc. Mama copia, adevărat, dar, pe lângă faptul că era desăvârșit ce făcea ea, mai adăuga ceva ce era numai al ei...

„Tabloul ăsta l-a făcut fiul dumneavoastră, nu-i așa?”, mai întreba câte unul, nevenindu-i să creadă că poate ea să facă așa ceva, iar mama răspundea, cu modestie:

„Nu, fiul meu e pictor cu școală, el nu copie...”

Extraordinară femeie, îi datorez enorm! Totul îi datorez... Ea era gălăteancă și avusese în liceu profesoare excepționale, acolo învățase ea să facă acuarelă. Iar maică-sa, bunica Lina, era modistă și învățase să facă broderie franțuzească la Atelierele Cantacuzino de la București.

Eu n-am văzut-o vreodată pe mama mea stând și ea de vorbă cu o vecină, la o cafea. „Mulțumesc →

NICOLAE BĂCIUȚ

frumos, n-am timp, trebuie să plec undeva, poate altădată...”, răspundea, când o invita cineva.

În puținul ei timp liber, mama picta. La Suceava, s-a înscris la Școala Populară de Artă, mergea cu mine de mână și mă jucam și eu pe-acolo.

Profesorul ei era Istvan Vigh și, când a văzut ce face mama, i-a spus: „Doamnă, dumneavoastră trebuie să mergeți la București, să se minuneze cei de-acolo ce faceți, n-aveți nevoie de nicio pregătire, sută-n mie intrați!”

Peste treizeci de ani, când eu am ajuns profesor la Școala Populară de Artă, mi s-a părut întâmplarea asta așa, o trăsnăie!

Da, asta e, mama m-a susținut. Continu, necondiționat. Pe copil nu trebuie să-l bați mereu la cap, să-i spui „asta se face! asta nu se face!” Copilul trebuie să te vadă pe tine făcând. Și eu, toată copilăria mea, asta am văzut: o femeie cuminte, modestă, care desena... Și care, fără să spună o vorbă, se așeza în genunchi, la marginea patului, și se ruga. Nu-mi spunea „roagă-te și tu”, dar ea, zilnic, se așeza în genunchi și se ruga.

Și am mai văzut ceva în copilăria mea. Pe dirigintele meu, profesor de limba franceză, Calinovschi îl chema.

I-au înscenat o mizerie, cum era pe atunci, să-l compromită, și l-au închis.

După plecarea lui, am făcut grevă, nu mai voiam să învățăm. Știu eu ce era în capul nostru? Poate credeam că așa o să ni-l aducă înapoi?

Da, copiii au nevoie de modele. Când eram în clasa a VII-a, a venit în școală profesorul Adrian Bocancea.

Era tânăr. Făcuse mai întâi Școala Normală, era învățător la bază, și după asta a mai făcut o școală de trei ani, de pictură, la Iași. Și gata, am început să lucrăm și noi ceva. Până la el, am tot desenat rața de la cabinetul de zoologie, aveam acolo o rață împăiată, „du-te și adu rața”, ziceau. Aveau școală, dar nu-i interesa deloc...

Și cu Bocancea am început și noi să facem ceva, să desenăm de-adevăratelea, profesorul nostru ne vorbea despre linie, despre punct, despre culoare, ne pune să desenăm după obiecte, să facem compoziții, am văzut pentru prima oară o revistă, Arta, ne aducea cărți, albume...

Cu mama Virginia

Și mai făcea ceva foarte important pentru un copil: lua o lucrare de pe bancă și o arăta în fața clasei, iar noi toți ne uitam la lucrarea aceea. Și mi-a venit și mie rândul, iar în clasa a VIII-a, mi-a făcut chiar o expoziție, în clasă. Și veneau profesorii și uite-așa m-au descoperit și pe mine, că eu în școală eram așa, al nimănui, adică nu eram al cuiva. Nu știi cât de important a fost gestul acela, de-acolo a pornit totul... Încurajarea aceea a făcut să pornească toate motoarele... Am început deodată să cresc, să înfloresc, nu doar la desen, ci și la celelalte obiecte. Iar în trimestrul al treilea, diriginta a chemat-o pe mama la școală și i-a spus că eu trebuie să dau examen la Liceul de Artă... Da... La Botoșani. Dar eu am plecat la Iași, pentru că acolo avea mama o soră, tanti Valerica. Fără să vreau, am făcut o alegere bună, pentru că Școala de la Iași avea o lungă și bună tradiție... Iar pe mine m-a născut mama la spitalul din Iași! A fost, așa, o potriveală...

-Ați găsit în arta plastică limbajul potrivit pentru a dialoga cu lumea?

-Asta a fost mai târziu. La început, limbajul meu era pchiatra! O aruncam cu mare precizie. Dacă îndrăzneai să dai în mine, cumva... La cinci ani, când am venit în oraș, a trebuit să mă acomodez. Și n-a fost prea ușor. Mai ales că nu prea înțelegeam ce voiau oamenii mari de la mine. De pildă, de ce n-am voie să mă bățai pe scaun.

Am fost invitați la masă de o rudă de-a noastră, mai sus-pusă, iar vărul meu, cu câțiva ani mai mare, mi-a spus: „Ce te bățai așa?” Iar eu am răspuns imediat: „Și tu mănânci

ca un prost!” Toată lumea a încremenit. Nu ne-au mai invitat...

La școală, învățătoarea m-a pus să fac un tractor, iar eu am făcut un tanc cu șenile, așa cum văzusem în munți, la exploatarea forestieră, transformaseră tancurile, le-au adaptat...

„Ăsta-i tractor?”, s-a răstit învățătoarea la mine, și toți copiii au început să râdă.

Nu, eu n-am fost copil precoce! Nici vorbă! Aveam o grămadă de abilități, săream, mă cățăram cu ușurință... Am fost singurul din clasă care nu s-a îmbolnăvit de scarlatină. Singurul! Mi-au repetat analizele, că nu le venea să creadă... Înțotam, eram foarte priceput la pescuit, am făcut praf de pușcă! Da, aveam cu totul și cu totul alte abilități, făceam avioane... De pictură nu putea fi vorba, mama desena așa de perfect, încât eu nu credeam că sunt în stare de așa ceva. Ne-au dat odată de făcut o hartă.

„Cine ți-a făcut harta asta? Maică-ta?”, „Nu, am făcut-o eu”, „Nu-i adevărat, minți!”

A doua oară n-am mai vrut să fac hartă... Uite, vezi? Astea erau niște semne că abilitățile existau... Multă lume crede că a picta înseamnă a copia ceva perfect. „Vă vine să credeți că asta e o pictură și nu o fotografie?”, mai aud pe câte unul... Păi, asta este o abilitate, dar nu-i pictură...

-În ce fel v-a marcat întâlnirea în școala ieșeană cu câteva nume importante ale artei plastice contemporane Liviu Suhar, Mihai Ispir, Nicolae Ghiligor?

-Cu Suhar am făcut doar un trimestru, că a plecat în armată, a preluat clasa Maștei...

Apoi, anul următor, s-a împărțit clasa în două, după alfabet, iar eu am nimerit la Ispir. Ispir era din Dorohoi, dacă nu mă înșel. Era un om cald și ne lăsa să facem toate năzbâtiile, să încercăm orice, fără niciun fel de restricții. Ghiligor, de la atelierul de grafică, era ca un medic, ținea la rețeta lui, am făcut cu el grafică și am învățat să fac o editare de carte, un pliant. Era un bun, foarte bun vorbitor și ne explica, pliantul se face așa, era pretențios, ne întorcea mereu din drum, să mai încercăm, să facem variante. Era directorul școlii. Stăteam noaptea ascunși în atelier și lucram pentru a doua zi. Ispir nu vorbea, →

dar el, ca pictor, expunea foarte mult, iar noi mergeam la expozițiile lui și vedeam. La ore, se plimba ușor printre noi și, la un moment dat, se oprea: „E bine, e foarte bine...” Eu, pur și simplu, nu mi-l amintesc vorbind. Dar el te încuraja.

Sunt profesori restrictivi, care-ți dau peste mână, trebuie să faci cum îți spun ei, darăștia îți taie aripile, după ce te desparți de ei, nu prea știi ce să faci cu tine, ești năucit, așa... Ești bun, dar nu spui nimic, ești serios, ești precis, ești ca lumea. Eu am fost încurajat să îndrăznesc, să caut, să mă întorc, să mă răsucesc, să merg mai departe, să experimentez...

Eeei, și am mai avut un profesor, la Iași, Buzdugan, de la atelierul de sculptură. Îmi spunea „tu ești sculptor, ce cauți la pictură, vino la mine!” Eram singurul de la pictură pe care, la sfârșitul fiecărei teme, îl puneam să toarne lucrarea în ipsos, un procedeu anevoios. Venea la clasă curat, impecabil, îmbrăcat în alb, cu haina pe umăr, cămașa suflecată o singură dată, într-un nasture, și pregătea ipsosul cu o măiestrie pe care nu pot s-o uit. Nu ajungea un strop de ipsos pe hainele lui. Era un aristocrat al sculpturii. Am avut în viață câteva ocazii să torn în ipsos, să fac șticluri după modelaj. Una dintre ocazii a fost în Germania, la Beratzhausen...

La Iași, ca elev, am lucrat nebunește. Nu mă jucam. Primeam ca temă două lucrări - eu făceam opt. Profesorii mă iubeau pentru că lucram. În anul doi (asta era în 1971), două din lucrările mele au luat Premiul I la Festivalul Tineretului. Până la sfârșitul liceului, aveam douăzeci de expoziții la activ! Am devenit pictor imediat, dacă nu cumva eram pictor înainte de a intra în școală, adică aveam în mine toate datele...

Nu te face nimeni pictor dacă tu nu ești, într-un fel. Asta nu înseamnă că profesorii nu sunt importanți, ei sunt foarte importanți, dar, dacă tu aștepti să-ți toarne ei învățătură cu lingurița în timp ce tu stai, comod, în fotoliu, poți să tot aștepti. Lucrează, lucrează mult, că învățătura vine și ea, după aceea. Ce să-ți spună profesorul dacă tu vii mereu cu temele nefăcute? Aaaa, tu vrei rețete, tu vrei să știi cum... Pictura nu-i bucătărie, mai bine-zis nu-i cantină, că la bucătărie mai poți inventa, mai ești și tu pe acolo, adică...

La liceu, l-am văzut pentru prima oară pe Corneliu Baba, venise invitat la un salon. Tineri fiind, îți dai seama, am început să ne dorim să ajungem și noi la București, pe urmele lui...

Da, profesorii mei din Iași m-au apreciat, m-au iubit și m-au ajutat. Văzând că lucrez ca nebunul, profesorul Ghiligor a dispus, la un moment dat, să mi se distribuie o cantitate mai mare de materiale...

-Se intra greu la Arte Plastice înainte de 1989. Cum a fost intrarea dv? Care au fost așteptările și care realitățile școlii de pictură bucureștene?

-În condițiile despre care vorbeam, reușita mea era posibilă. Și, totuși... În 1973, am căzut sub bară, al unsprezecelea din 10 locuri. În 1974, au fost doar 5 locuri, am căzut tot sub bară. Am reușit în următorul an, în 1975, și știi de ce? Ca să mă întâlnesc cu maestrul Baba! Atunci a revenit el în școală și a luat clasa în care eram eu! A fost extraordinar!

-Ați urmat pictura în clasa maestrului Corneliu Baba. Cum era maestrul Baba cu studenții, care a fost relația dv. cu el? Ați fost un privilegiat? V-ați simțit ucenicul său?

-Venea o dată pe lună, iar noi îl întâmpinam cu un respect și cu o admirație...

Întâlnirile cu Maestrul erau rare și așa trebuia să fie. Nu zăbovea mai mult de o oră. Făcea disertații simple despre necesitatea observației. Ne îndemna să extragem elementele importante și de caracter. Evita teoriile greoaie. Eram lăsați liberi să lucrăm, să încercăm. Puneam și răzuim. După o desenare, puneam

Cu maestrul Corneliu Baba

Autoportret 2013

el, bucurându-ne de primul stadiu al picturii. Atunci înțelegeam mai puțin, mai târziu - ceva mai mult din valoarea fiecărei etape.

Corectura Maestrului era așteptată cu emoție. Știa să se facă așteptat. Întârzia pe cât posibil întâlnirile cu noi. De multe ori le amâna, avea lucrul lui, de care cu greu se despărțea. Dar se gândea la noi cu îngrijorare părintească. Tremura pentru necazurile noastre. Când așteptarea noastră atingea paroxismul, Maestrul venea. Era o zi de sărbătoare, se lumina școala, atelierul, atelierele. Era forfotă pe coridoare. Nu-l așteptam numai noi, toată școala îl aștepta, spre surprinderea noastră. Eram așa de emoționați, încât nu ne venea să credem că-l vedeam intrând pe ușa atelierului nostru. Era așa cum îl știam, impecabil îmbrăcat, un lord. Cu perciuși și cu părul proaspăt spălat. Purta o cămașă fină, cu butoni, cravata prinsă în agrafă, o haină din cea mai aleasă țesătură, pantaloni și pantofi noi, de calitate. Totul strălucea de curățenie și bun gust. Un parfum suav, bărbătesc... Toate acestea ne năuceau. Visam, pluteam. Ne ascundeam prin colțurile atelierului, neîndrăznind să-i tăiem calea. Ne copilăream. Uitam că suntem studenți. Le vedea pe toate și se bucura intens.

Corectura începea la fel de fastuos. I se aducea un fotoliu. Nu se așeza decât după ce toate fetele din atelier luau loc. Ne admira pe toți și ne mângâia cu privirile lui vulturești. Ne dădea importanță. Ne descopeream fiecare, rând pe rând. Ne arătam noua înfățișare. Pozam fiecare în personaj. Ne privea ca la o curte→

regală, acordându-ne atenție fiecăruia. Ne încuraja să-i arătăm lucrări. Ne lăsam cu greu. Se nășteau discuții. Se evocau măștri și școli. Uneori, ridica de jos câte o schiță umilă, dându-i importanță nemaipomenită, metodă care ne bulversa și ne transporta pe toți într-o lume ireală, lumea Artei.

Evita cu inteligență discuții care ar fi născut controverse. Nu era imperativ. Îți lăsa întotdeauna timp suficient pentru meditație. Era un maestru desăvârșit al intervalului. Știa ca nimeni altul să găsească și să admire detalii interesante. Părțile neizbutite erau trecute cu vederea. Nu existau lucruri *greșite*. Considera că întotdeauna se poate găsi mai mult timp pentru a căuta. Ne încuraja să ștergem pentru a face loc unei noi etape. Ștergerea era o metodă pe care o adora...

Am avut odată curajul să scot caietul meu de schițe. Maestrul aștepta asemenea ocazii. Atunci s-a întâmplat ceva rar. S-a ridicat în picioare, a luat cu evlavie carnetul, ducându-l cât mai aproape de lumină. Admira schițele, făcând gesturi grave, bucurându-se sincer, ca de o mare descoperire. Și azi trăiesc cheltuind din acea surprinzătoare înobilare. O altă mare lecție a Maestrului.

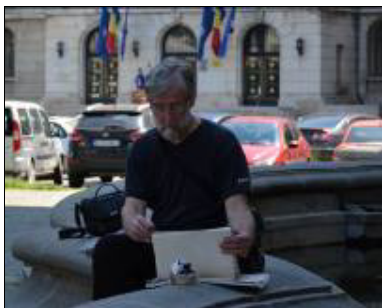
Mi-am lăsat și eu, ca și ceilalți studenți, barbă, plete... În 1977, C. Baba m-a invitat să pozez pentru o scenă de gen, un cadru cu un bărbat așezat, portret cu mâini, în stânga, o femeie gravidă - a pozat colega mea, Iolanda Cojan. C. Baba mă aprecia pentru că lucram. Lucram mult...

-Ați putea sintetiza un crez al lui Baba despre artă?

-Da. Să închizi de șapte ori ușa atelierului tău, cu șapte chei s-o încui! Țista era crezul lui Baba. A devenit și crezul meu. Atelierul e o mucenicie.

-Ați ales dascălia după absolvire, ca profesor de desen, și ați rămas la catedră ani buni. Ați avut revelații ca dascăl, ați descoperit talente deosebite?

-Aproape trei decenii am fost profesor... În schimbul unei burse, ni s-a cerut să optăm pentru a fi, după absolvirea facultății, profesori de desen. Am optat și eu, dar accentuez, eu am ales facultatea asta ca să mă fac pictor, nu profesor. Vezi, pictura este o ocupație liberală, a omului liber, or, pentru regimul de pe vremea aceea, ocupația asta era un pericol.

În București

De fapt, nici nu era socotită o ocupație. Ce ocupație este asta, să fii liber? Apoi, cum poate fi un om liber controlat?

Și m-am trezit repartizat la Dolhasca, la Suceava nu scosese alte posturi la repartitie, iar eu trebuia să mă întorc acasă, lângă familie. Eram căsătorit încă din anul I. Aveam și un băiat, pe Ciprian, și locuiam toți, împreună cu mama, într-un apartament confort III cu două camere, cu trecere dintr-una-ntr-alta, la ultimul etaj. Iarna frig, mucegai, mai mult neîncălzit decât încălzit... Navetă cu trenul personal 5001, Suceava-București, care oprea la Dolhasca. Cei de acolo m-au prețuit, căram mereu după mine cărți, albume de artă, nu mai văzuseră așa ceva, desenul era considerat o dexteritate... Eeei, și am luat o hepatită de la copii și, uite-așa a început șirul detașărilor mele: Salcea, Liteni, Plopeni, Ipotești... La un moment dat, un director m-a întrebat așa, în șoaptă: „Dar dumneavoastră n-aveți o pilă pe undeva? noi suntem tare fericiți că vă avem aici, dar faceți naveta asta grea...”

În 1981, s-a ivit un post vacant la Școala Populară de Artă din Suceava.

-Care erau diferențele dintre studenții din anii dumneavoastră de facultate și cum erau aceștia în noul orizont al învățământului românesc universitar? Ce dă și ce primește un profesor de la studenții săi?

-Nu știu să fac astfel de aprecieri, pur și simplu nu știu, nu mă pricep... Unde aveam noi atunci posibilitățile pe care le au studenții acum? Pot circula unde vor, pot pleca unde, altădată, nici măcar nu-ți trecea prin minte că ai putea ajunge. Și, când ai ocazia asta, nu te întorci cum ai plecat. Da, am studenți care, după opt sau zece ani de stat în Londra, s-au întors altfel...

Am avut un student care la început a trecut pe la mine, pe la

Școala Populară de Artă din Suceava. Nu mai știu dacă, la Iași, mi-a fost student, dar a intrat la facultate când eu eram profesor acolo. Înainte de facultate, a lucrat la IFA, la Suceava. Știi cum era acolo? IFA însemna Întreprinderea de Fibre Artificiale. În fiecare lună, plecau de acolo 1500 de oameni și veneau alții 1500. Adică se îmbolnăveau și angajau pe alții. Câte 1500 se îmbolnăveau, îți dai seama? L-am încurajat pe băiatul ăsta să dea examen la Iași și... a umblat prin toată lumea asta...

-După 90, ați ridicat ștacheta pretențiilor și ați devenit universitar, nu pentru multă vreme, la Iași, apoi la București. Ați avut un proiect de anvergură, materializat împreună cu studenții, la Institutul Francez din București, o pictură murală de 120 mp.

-Da, la Universitatea din Iași am stat trei ani, am făcut iarăși naveta, de data asta, de la Suceava la Iași. La un moment dat, chiar voiam să ne mutăm în Iași, dar Anca (Parghel) pleca frecvent în Germania, așa că, în 1993, am hotărât să plecăm cu toții la București.

Am fost primit ca lector la Universitate. Aici profesau încă foștii asistenți ai Maestrului, Liviu Lăzărescu și Marius Cilievici. Era și pictorul H. Mavrodin, datorită căruia am plecat cu studenții, două săptămâni, la Veneția, Verona, Bologna, Padova...

Pentru lucrarea monumentală de la Institutul Francez m-a recomandat un prieten francez, Alain Creneur. Asta a fost în 2002. Mă știa bine ca pictor, cumpărase lucrări de la mine. Am lucrat trei luni cu studenții pe schelă. Așa mi-am atras simpatia unor colegi...

Directorul Institutului era un francez de origine corsicană, care tocmai își terminase stagiul în Coreea de Sud și acum venise la București. Avea niște litografii după Erró și m-a întrebat dacă pot porni de aici, să fac ceva în stil Erró. A fost o surpriză pentru mine, o întâlnire care mi-a adus ceva nou, Erró nu era cunoscut la noi. Am plecat de la Erró și am inclus repere vizuale ale culturii românești. Am făcut și portretul lui Erró, la trei vârste. Asocierile au fost uneori surprinzătoare, pentru că, să nu uităm, era epoca relativizării valorilor...

Pictura asta nu se vedea din stradă, dar undeva, alături, era un bistrot și oamenii ar fi stat, așa, la→

masă, ar fi gustat ceva și ar fi avut lucrarea asta în fața lor, ar fi văzut pictura asta...

-Ar fi văzut-o, spuneți?

-Da, ar fi văzut-o, că acum nu mai există... Au acoperit-o. A stat acolo încă un mandat, după ce a plecat corsicanul, și după aia au acoperit-o. S-a scris despre ea, a fost admirată, desigur că o fi stârnit și controverse, unele asociații surprindeau, poate chiar contrariu, după cum am spus, nu știu... S-a făcut și un film, Anca Damian a urmărit tot parcursul lucrării. A fost ideea extraordinară a directorului Colombani. Exerciții de Libertate se chema filmul. Anca Damian a imaginat și o convorbire între mine și Erró ... Inițial, am făcut toată pictura pe hârtie, iar directorul n-a aruncat schițele și a organizat cu ele o expoziție, în Sala Elvira Popesco...

A fost frumos, păcat că au acoperit pictura, puteau suprapune o altă lucrare, a unui alt pictor... Dar eu am bănuit ce-a fost acolo. La noi nu se mai făcuse pictură parietală, în străinătate se făcea demult, dar la noi, nu. Și n-au înțeles. Și a mai fost ceva, așa, ca la noi, am înțeles mai târziu secretul acoperirii, dar nu pot să spun... Știi că am prevăzut asta? Da, am presimțit... și am întărit lucrarea, am pus mai multe straturi de culoare... Da. Se poate descoperi lucrarea, oricând, într-o zi...

Zilele trecute mi-a pus cineva, o doamnă - profesoară, parcă - mi-a pus un comentariu pe fb la o lucrare de-a mea: „Știi, maestre, eu vă admiram, dar acum, îmi pare rău, nu mai înțeleg ce pictați, v-ați schimbat stilul!”

Adică îmi reproșa doamna respectivă că nu pictez pe înțelesul ei, că nu pictez ca acum treizeci de ani. Că atunci parcă mai înțelegea ea câte ceva, dar acum... „Alo, atenție! Ce faceți acolo, domnule pictor, că noi nu înțelegem...”

Știi ceva? Când lumea nu mai înțelege, abia atunci începi să mergi pe drumul cel bun. Da, tu n-ai nicio competență, n-ai intrat în viața ta într-o expoziție, dar te superi că eu nu fac pictură de grătar, de duminică...

Pictura trebuie să dăinuie! Era în Olanda un director de galerie, nu-i rețin numele, și la el era o regulă, în prima cameră erau expuse lucrările cele mai ciudate, care stârneau controverse, și dacă băga de seamă că nu se mai discuta aprins despre ele, că

nu contrariau, le muta în a doua, în a treia, în ultima cameră, până ajungeau în pod. Și, după asta, mai târziu, iar le dădea o șansă și le aducea înapoi, în primele camere...

Da, valoarea unei opere, a unui tablou, este dată de timp. La început, valoarea e dată de gustul omului, de aceea tablourile trebuie să fie EXPUSE! Apoi, timpul hotărăște. Omul este o scânteie în timp, ceea ce contează este produsul nostru, ceea ce noi producem! Bucureștii ar trebui să aibă o uriașă galerie de artă! Mă întreba cineva: „Și cine face selecția valorilor?” Timpul o face! Deocamdată, voi EXPUNETI! Tot ce se face! Rembrandt nu vindea nimic sau, mă rog, vindea greu. Și o sumedenie de pictori din jurul lui aveau succes, el nu. Ei, cine mai știe de ei acum? Pur și simplu, nu mai există, nu mai sunt!

-După un sfert de veac, v-ați despărțit de sistem și ați devenit liber-profesionist. Ce a determinat o astfel de decizie? Ce planuri vă făceați, în această nouă condiție?

-În 2006, s-a dat o lege prin care se desfăcea contractual de muncă celor care nu aveau doctoratul. Într-un fel, m-am simțit agresat, pentru că eu eram doctorand în anul II, cu o lucrare interesantă despre culoare. Erau cazuri în care unii nu se înscriuseră la doctorat, dar pentru ei s-a rezolvat, au rămas. N-am mai stat să mă judec cu nimeni, am plecat din școală definitiv. Atunci și-a dat demisia (de onoare, zic eu!) și rectorul, Sorin Ilfoveanu, iar eu, ce să zic, mă simțeam un fel de ostaș în armata lui.

Pe de altă parte, spuneam mai devreme că eu am făcut facultatea asta ca să devin pictor, nu profesor, așa că am hotărât să-mi urmez drumul meu de pictor. Știi, eu, ca profesor, am fost extrem de devotat, așa, de un devotement naiv. Am cheltuit cu nesăbuință, n-am pus nimic deoparte, n-am spus nu! Și, firește, am fost și

În atelier

În Constanța

exploatat. Am irosit mult, foarte mult am irosit, din puterile mele am irosit. Practic, nu m-au dat afară, ba chiar mi-au spus „rămâi la plata cu ora, vei avea un salariu mai mare, că nu vor mai fi taxe de dat nu știu pe unde, și, după ce termini doctoratul, te reangajăm!” Dar n-am vrut, mi se terminase combustibilul. În momentul acela, am sărit în altă barcă. Atelierul meu a devenit cel mai important lucru din viața mea! M-a tras în sus puterea asta a mea de a schimba lucrurile...

-Ați stat mai mult în atelier după ce ați scăpat de obligațiile profesionale? Le-ați resimțit lipsa? Sau vă simțeați eliberat de vacarmul zilei și cu alt buget de timp dedicat creației?

-Stau retras și mă bucur de Libertate, de Atelierul meu, de posibilitatea de a lucra zilnic.

-Ați expus lucrări în țară și străinătate, aveți lucrări în colecții din țară și străinătate. Sunteți cunoscut. Credeți că pe măsura valorii operei dv? Cum e cunoscută arta plastică românească în străinătate? Ce ar trebui făcut să fie mai eficient promovată?

-Au fost galeriști care s-au priceput să expună, să arate lucrările mele. Multe au plecat în Canada, America, Franța, Germania, Suedia, Grecia, China, Italia...

Pictorii care au fost sprijiniți material, care au aparținut unei grupări, unei caste, au putut răzbate și în lumea occidentală. Unii au deja o uriașă notorietate. Notorietatea ține de castă.

Lucrările pictorilor români stau în ateliere și așteaptă. Niciodată zadarnic. Cioburile de Cucuteni au așteptat mii de ani... Eu am stat mereu lângă paletă și culori. Când lucrezi, vine și aripa îngerului să te ajute. În ultimii ani, lucrez din ce în ce mai greu pictură pe pânză. Desenez mult și divers. Trăiesc o tinerețe a curiozității de a vedea și a descoperi. Caut să nu mă repet și să nu mă reproduc. Fug de colecționarii chilipirgii. Trec drept pictor →

independent. Am atelierul meu, făcut cu greu. Cu atât mai valoros. Îmi fac mereu de lucru. Teme clasice, portret, compoziție, natură. Șterg mult și cu folos. Un instinct mă face să renunț mereu la prima, a doua sau chiar a treia punere și, uneori, după un adevărat coșmar, se nasc lucruri de calitate. Nu cad în admirația propriei mele ușurințe de a lucra, nu mă delectez, prefer să mă doară, să mă rătăcesc, să disper, să răzbat cu greu la un liman salvator.

-Care sunt temele preferate ale căutărilor dv. artistice? Cum decideți ce va urma să se desfășoare pe pânza albă pregătită pe șevalet?

-Am început cu portretul. Autoportretul este o temă la îndemână, mereu lângă pictor. Am fost imediat remarcat și răsplătit, cu premii mari, încă din studenție. Iar răsplata are valoare mai mare decât plata, nu-i așa? Deși ar putea părea altfel... Dar aservit temei eu n-am fost niciodată, n-am căzut în tematism. Pe vremea când temele impuse erau marile realizări ale socialismului, eu pictam copacii desfrunziți de pe Holmul Sucevei, spre indignarea unor tovarăși: „Ia uitați-vă la el, NOI i-am dat atelier și el pictează copaci...”

Primisem și eu atelier de la Uniune și acum erau așteptări... De azeziune... Eu am pictat mereu doar ce mi-a dictat sufletul. Modelul este un spirit vechi, mereu lângă paletă și pictor, așadar, sunt tare bucuros când pot face un portret. Cu autoportretul e mai lesne, că e mereu lângă mine, am făcut sute de autoportrete, nu din narcisism, ci din nevoia de a exersa.

Îmi aduc aminte de temele puse de maestrul Baba. Se respecta tradiția interbelică, lucrul după model era considerat atunci cel mai important. Erau angajate modele, câteva din ele pozaseră pentru Pallady și Steriadi, Ciucurencu... O zi pe săptămână, seara, se făceau crochiuri. Într-o sală uriașă, veneau studenți, profesori, artiști, persoane din afară. Desenau, priveau, ascultau corecturile. Se respectau pozele clasice – portretul, portret cu mâini, figura întregă, nudul. Ca să faci portret, e nevoie să exersezi permanent. Fac zilnic două drumuri, dus-întors, de acasă, unde locuiesc cu Doina, și până la atelier. Iar strada este foarte ofertantă. Sunt talciocar, așa că am adunat o colecție bunișoară de obiecte pe care le mai pun în câte o natură statică.

Da... Eu nu pornesc niciodată de acasă cu gândul la temă, nu, n-am niciun fel de restricții...

-Nu lipsesc din pictura dv. temele religioase. Cum vedeți relația dintre pictură/artă, în general, și credință?

-Pictorul și preotul au ceva în comun, se aseamănă într-un punct anume. Abstragerea din lume și retragerea în altar... Există o mistică a picturii, foarte veche. Grigorescu, Tătărăscu, Luchian, Baba, Tonitza, Arsenie Boca au decorat biserici. Eu n-am avut ocazia să decorez nicio biserică, dar am văzut și am privit multă pictură bisericească, iar atelierul meu este plin de pictură religioasă. Din când în când, mă opresc și, un timp, simt nevoia să fac icoană. Merg câteodată pe stradă (mi s-a întâmplat de mai multe ori) și văd, rezemată de un gard sau, pur și simplu, jos, pe trotuar, o icoană - pe hârtie sau pe un carton, degradată, fără nicio valoare comercială, dar, pentru mine, cu uriașă altfel de valoare. Ajung la atelier, o curăț, fac un xerox, ca s-o măresc, apoi fac o replică. Poza lui Arsenie Boca este în atelierul meu, nu e o poză de serie, retușată, cum sunt cele care circulă acum, ci una mai veche. Și, când aprind candela, Arsenie Boca mă privește cu privirea lui pătrunzătoare. „Nu cugeta prea mult. Gândurile te pot otrăvi, dacă nu te apuci de treabă”.

-Portretul e prezent în pictura dv. Ce are special portretul, ce vă atrage spre chipul uman?

- În cazul meu, cred că poate fi vorba și de o aplecare nativă. Mama făcea portret, deci am avut mentor acasă. Portretul este ocazia unei apropieri, un dialog, o conversație intimă... cu tine însuși ori cu modelul. Apoi, în tradiția românească, portretul a fost mereu la loc de cinste și nu văd de ce s-ar încheia acest mod de exprimare plastică.

- Cum v-a perceput critica arta dv? Cine v-a „citat” cel mai bine mesajul artistic?

- Am fost de la început înconjurat de apreciere și cuvinte uneori premonitorii, de pildă, cronică lui Grigore Ilisei de la Iași, din 1987. Au scris despre mine Valentin Ciucă, Aurelia Mocanu, Florin Toma, Luiza Barcan. Eu am un obicei din care nu pot să ies. Stau retras. Am acceptat așezarea în laterală și n-am ieșit niciodată în față, așa, din proprie

Doina Lavric-Parghel, pozând de ziua lui Virgiliu, 2 mai 2020

inițiativă. Am încredere în timp și în lucrul meu, care își va găsi locul. Aștept... Dar mereu mă grăbesc. Spre Atelier.

-În ce fel v-a influențat viața de familie biografia artistică? O parte din viață se leagă de o viață tot de artist, Anca Parghel. Acum, conjugați verbul a trăi alături de Doina Lavric, la rândul ei artistă și care îmi spunea cât de armonios vă sincronizați în aspirațiile artistice.

-În 1997, în urma unui concurs, Anca a primit post la Conservatorul Regal din Bruxelles, secția Jaz. A plecat împreună cu amândoi băieții, care erau elevi la Liceul Lipatti și care au fost primiți studenți la aceeași secție. În 2008, Anca a plecat la ceruri. A fost greu... În anii ei de început, eu și mama mea am fost de ajutor pentru cariera ei. În 2009, am avut norocul s-o întâlnesc pe Doina. Suntem împreună de zece ani și alături de ea am cunoscut cele mai frumoase și mai rodnice momente ale vieții mele. Datorită ei.

-Ați locuit/locuiți pe str. Paharnicului. Cum se vede partea plină a paharului vieții de aici? Dar partea goală? Cum se vede viața dv. de la înălțimea vârstei pe care o aveți?

-Am reluat drumurile la Suceava. În fiecare an mergem la Lișna, satul părinților Doinei, învățătorii Maria și Vasile Fodor, unde și eu mă bucur de primirea caldă a fraților ei, Dan și Liviu, mai avem acolo și un văr bun al Doinei, Mihail Fodor, și el fiu de învățător. Acolo merg și copiii Doinei, Diana și Daniel, iar acum abia așteaptă să meargă, vara, fetițele gemene ale Diane, nepoatele noastre, Maria și Caterina. Am lucrat enorm! Lișna a devenit atelierul meu preferat, încărcat de culoare și curaj. Lișna →

e la doi pași de Livenii lui Enescu.

Sucevenii m-au invitat, în 2011, la o expoziție personală, o mică retrospectivă. Doina a cântat. Am avut bucuria să vorbească atunci despre expoziție Valentin Ciucă. Vara am pictat la Agigea, Constanța și Vama Veche. Am fost împreună la Balcik, Sozopol și München.

Suntem sănătoși și fericiți, într-o casă cu copii. Pe Paharnicului! Doina are grijă ca paharul să fie mereu curat... lacrimă. Iar eu nu umplu niciodată paharul până la refuz. Pun de mai multe ori, dar nu-l umplu așa, să curgă din el și să pătez fața de masă.

-După fiecare creator rămâne o moștenire artistică. Ce ați vrea să se întâmple cu opera dv., unde ați vrea să-și trăiască veșnicia? Suceava are un precedent al preocupării pentru destinele artistice, în prezent ca și în posteritate, gândindu-mă doar la Teatrul „Matei Vișniec”. Vă gândiți la un spațiu expozițional permanent Virgiliu Parghel?

-Un spațiu permanent Virgiliu Parghel?! Ar fi frumos...

Diana, fata Doinei (fata noastră) este o mare admiratoare a mea, apartamentul ei este tixit cu lucrări din toate perioadele mele de creație.

Aștept. Am răbdare. Nu mai fac niciun fel de planuri. Aștept planul lui Dumnezeu. Mă gândeam să donez la Câmpulung Muscel, locul nașterii tatălui meu. Nu am găsit dorință fermă. La Suceava am lucrări și le mai pot dona. Am colecționari în București. Unul dintre ei mi-a fost ca un frate, am primit ajutor mare de la el. În casa lui sunt lucrări Parghel.

Nu-mi fac planuri și nu-mi doresc decât sănătate și încă putere de a-mi continua lucrul. Nu mai pun întrebări. Lucrurile ar avea toate șansele să strălucească, dar existența noastră tinde să fie ca o farfurie de valoare mereu nespălată pe dos. Spiritul antreprenorial în artă lipsește cu desăvârșire. Nu găsesc un loc în București unde să pun un perete cu desene. Anticari care au pus desene de Parghel în vitrină le-au dat pe bani buni. Trăim la marginea chilipirului. Falsul este zeitatea Dâmboviței...

Șansa de a mă întâlni cu Corneliu Baba, maestrul meu, a fost o mare binecuvântare. I-am pozat, am fost de multe ori la el, o vreme mi-a dat cheile să vin la sfârșit de săptămână, să lucrez. Trăiesc și astăzi din energia, din credința pe care o avea

Maestrul în fața paletelor și a culorilor, lângă o carte bună, ascultând muzică simfonică, ori jazz, ori muzică veche, românească, muzica Doinei... Au apărut de curând două albume care cuprind jurnalul Maestrului, jurnal care a stat ascuns ani de zile. Curatorul Maestrului, doamna Maria Albani, a făcut eforturi uriașe ca să-i protejeze patrimoniul. C. Baba a trăit drama prăbușirii unei lumi, în condiții de existență cumplită. Omul care l-a luat sub protecția sa a fost pictorul Nicolae Tonitza. Tatăl lui C. Baba a fost pictor de biserici. A trăit de copil la Caransebeș și Craiova, într-un mediu artistic deosebit. Găsim în jurnal mărturii dramatice ale vieții din preajma războiului - refugiul, întoarcerea în Iași devastată de bombardamente, sărăcie, foamete, boli. Pictura a fost pentru C. Baba șansa supraviețuirii într-o lume în care pericolul pândește la tot pasul. Fiecare lucrare ascunde un îndelungat și complicat proces de căutare a unui drum care să cuprindă mărturisirea unei credințe. Un cataclism politic de neoprit se năpustise peste țară. O lucrare din perioada aceea, Jucătorul de șah, ascunde o dramă de nepovestit, pentru că un cuvânt spus la repezeală putea să-ți aducă ani grei de pușcărie. Apăruseră lagărele de muncă forțată, închisorile, deportările... Un bărbat matur, cu capul gol, stă aplecat asupra unei table de șah. Fără portret, fără ochi, privire, gură. Una din mâini, crispată dureros. Cealaltă, resemnată, inertă. O lume învinsă. O lume fără speranță, fără viitor. În același timp, atitudine, rezistență. Luni de zile a lucrat la portretul lui Sadoveanu, un portret cât o culme de munte. Apoi, mereu reluat, Toledo, cetatea care nu s-a predat niciodată, Omul cu lingura, Regii nebuni... Mereu trucuri... Apoi, delirul Spaimelor, al sfârșitului cataclismic. Mereu, mereu căuta să spună, în pictură, lucruri care nu se

La Iacobeni

Cu Doina, Monica și Eva-Antonia

puteau spune. Apoi, Autoportretul, suprema destăinuire a marii picturi - El Greco, Rembrandt, Tizian.

Am crescut în pictură cu gândul la maeștrii români: Andreescu, Luchian, Petrașcu, Ciucurencu, Baba. I-am întâlnit pe H. Mavrodin și Cismaru, elevii lui Baba. În muzeele lumii, am stat și am căutat să înțeleg, fascinat de pictura europeană: Manet, Bonnard, Van Gogh, Renoir, de pictorii germani, olandezi, italieni. Giorgio Morandi și De Stall au fost mereu în apropierea mea. Practic tehnicile vechi ale picturii. Desenul este zilnic lângă șevalet. Am lucrat ani de zile în natură și încă mai lucrez. Am căutat, cât am putut eu, să trec hotarele experienței în pictură.

-Dincolo de întrebările mele, care sunt întrebările pe care acum vi le puneți mai des?

-Ce întrebări să-mi mai pun... Pictura de plăcere, delectarea îmi este străină. Corneliu Baba vorbea de viciul picturii. Salvatoare este credința în ajutorul lui Dumnezeu și starea noastră de retragere. Să întorci cheia atelierului de șapte ori! Singurătatea atelierului e salvatoare și prolifică. Iar icoana din atelier luminează, încălzește și vindecă. Doina este muza mea bună. Candelă îmi luminează atelierul în fiecare zi. Atelierul este încărcat, ca mai toate atelierelor celor de vârsta mea. Am de gând să donez cât oi putea și unde va fi nevoie și dorință. Sunt un norocos acum, la bătrânețe, cu copii, nepoți și Doina lângă mine. Paharul meu este plin până la refuz cu vinul vieții. Nu pot decât să mulțumesc pentru șansa nemaipomenită de a vedea și simți, de a pune pe pânză, de a mânui un creion, o cretă colorată, șansa de a urmări și încuraja un copil. Da, mă simt recunoscător pentru șansa de a fi avut privilegiul existenței umane. Și, în continuare, am răbdare, nu sar peste rând.

București, martie 2021

„Noaptea de Mai”

„Astfel: fiindcă apogeul la care sufletul atinge

Când poartă cântece-ntre aripi dă naștere la răzvrățiri,

Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge

Și muzele că vor rămâne amăgitoare năluciri?”...

Eh, sigur că „dau fuga” la poezie, șansa majoră de a întrerupe alunecarea asta nu numai nostalgică, dar și subliminal amară, realul imediat păstrând încă nota restrictivă, cenzurată, străină: **Macedonski și Noaptea (lui) de Mai...** Reminiscență romantică transpusă în sferile înalte ale Parnasului, „*Turnul de fildeș*” al gândirii purificate de trăiri profane și care permite acel dialog intim necenzurat de nicio chemare din afară.

Alexandru Macedonski, poetul acesta pus cumva „la păstrare” de dansul (absurd!) al istoriei, romantic, parnasian, simbolist, afurisit epigramist, veninos, dușmănos, sensibil, delicat, urcă și coboară treptele creației, atingând când sublimul, când abjecția, dar care se consumă fără puțință de scăpare pe altarul Poeziei.

Un obsedat al nopții, Macedonski, preia ideea „La Nuit de...”, de la Alfred de Musset – și își propune un itinerar a cărui simplitate – lunile anului și nopțile lor – îi permite confruntarea cu timpul; alunecos și nesigur, mereu prea scurt, greșit acceptat și niciodată înțeles: „*Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stingea! Când frunza ca și mai înainte șoptește frunzei ce atinge?! Când stea cu stea vorbește-n culmea diamantatului abis./ Izvorul când se argintuiește de alba lună care-l ninge./ Când zboară fremete de aripi în fundul cerului deschis?*”

Prerogativ al primăverii – anotimpul acesta al cărui „peak” sunt nopțile de mai - ca să capete cerul adâncimea Marianelor, luna să etaleze eleganța monarhică, stelele să pară a se înmulți ca ouăle de paști în pomii nu știu cărui land german și poate chiar ca nopțile de care Macedonski, ca și Eminescu – „**contemporanul acela**” pe care l-a invidiat feroce – are nevoie să-și permită iluzia singurătății, a retragerii, a distanțării...

În fond, „poveștile” primăverii au mai totdeauna farmecul unic al intrării în fantezie pe ușa larg

deschisă a realului imediat sau recompus din amintiri; totul devine dintr-odată euphoric, „fuge” din zona ordinarului spre cea a (im)posibilului cumva fără limite și poate ne regăsim până și curajul de a crede că suntem tineri, că suntem frumoși, că încă avem puteri chiar și când nu mai...

Ciudată structură spirituală avem noi, românii, indiferent cât de plimbăreți suntem, trăim în umbră, ca să zic așa, ne e bine în această zonă ambiguă, tangențială cumva, recepționând numai ce ne convine și când „mediul înconjurător” dă buzna peste noi, că altfel nu se poate, ne retragem, ba chiar întoarcem spatele, nu drastic, nu punem bariera refuzului, dar ne cuibărim în ceea ce știm cel mai bine: căldura gândului întors.

„Noaptea cireșul ă! mare alba toată bătătura”- zicea bunica - înflorea târzâu și la sfârșitul lunii s-ar fi copt cireșele, pe deal toate erau mai târzâi decât în vale” - și mi se părea că văd în ochii ei aroganța nostalgică a familiei coborâtă de „pe deal” în blocajul civilizației de beton... Și simplitatea emoțională a „cireșului din deal” se amplifică în acea mirifică „trimiteri înapoi” fără de care nici nu cred că am ști să fim.

Noaptea pierduse parcă marca timpului compus cu răbdarea și calmul unei așteptări firești - și bunica știa că dacă cireșul „ă! mare” înflorea târzâu, nopțile de mai păstrau ceva din puritatea unei lumi în care simplitatea și chiar sărăcia căpătau aureola înțelegerii, a bucuriei de a ști cu sau fără carte.

Cireșul „ă! mare” nu mai e decât o amintire vagă, bunica o apariție spectrală în preajma sărbătorilor, iar noaptea de mai o simplă chemare a anotimpului așteptat să împărtășească oarecare speranță, iluzie chiar: „Hold it”, cum ar zice englezul, nu tocmai, zice Poetul: „*E mai și încă mă simt tânăr sub înălțimea înstelată.../ Halucinat când este-azul, vederea este fermecată;/ Aud ce spune firul ierbii, și văd un cer de aripi plin, / M-așez privind în clarul lunii sub transparența atmosferei / Și-n aeru-mbătat de roze sfidez atingerea durerei...*”

Și amintindu-mi ce zice Eugen O'Neill undeva: „*I want to howl: Imagination, Beauty, Daring, or bust*”, aș vrea ca ceea ce a scris Macedonski să devină un **strigăt** (howl) din care să desprindem – dincolo de limitele înțelegerii, bogăția

imaginativă (imagination) a versului... „*Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stingea, / Când frunza ca și mai înainte șoptește frunzei ce atinge? / Când stea cu stea vorbește-n culmea diamantatului abis...*” – eleganta **frumusețe** (beauty) a cuvântului „...”, „*Se face mai albastru-adâncul, și codrul mai adânc se face, / Mai dulce sunetul de fluier, mai leneșă a nopții pace, / Mai răcoroasă adierea, mai viu al stâncilor ecou...*” **Curajul** (daring) confruntării unui destin ambiguu... „*Posomorârea fără margini a nopților de altădată, / Când sufletul pentru sarcasme sau deznădejde stă deschis, / Cu focul stins, cu sobă rece, rămase-n urmă ca un vis...*” și mai ales **Euforia** (burst), explozivă a trăirii, cea care ni-l impune pe poetul Nopților și nu ne permite să-l uităm... „*Veniți: privighetoarea cântă, și liliacul e-nflorit; / Cântați: nimic din ce e nobil, suav și dulce n-a murit. / Simțirea, ca și bunătatea, deopotrivă pot să piară / Din inima îmbătrânită, din omul reajuns o fiară, / Dar dintre flori și dintre stele nimica nu va fi clintit, / Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e-nflorit.*”

Suficiența exprimării (mele) mă face să mă opresc aici, dar cum imaginea cireșului „din deal” mă însoțește fără întrebări și explicații inutile vreau să cred că dincolo de splendoarea versului ori înțelepciunea timpului există încă magia nopților de mai.

MARIA CECILIA NICU

*Eugen O'Neill: scriitor american, laureat al premiului Nobel (1936), al cărui teatru; (doar câteva piese: „Long day's Journey into Night”, „A Moon for the Misbegotten” ori „Mourning Becomes Electra”) face înconjurul lumii de aproape 100 de ani.

Mai altfel, despre **Veronica Micle** (XVIII)

Revenind, cred că se cuvine o mică precizare: scrisoarea Harietei (Henrietei) este compusă, în orice caz, după vizita Veronicăi (deci, după 15 iulie 1887), dacă ținem seama că, în ea, putem citi următoarele: „*Mare nenorocire a fost femeia asta pe capul lui Mihai și se vede că s-a pus să-l scoată din capete. (...) Nu l-a părăsit până la sfârșitul vieții, arătându-i aceeași dragoste.*” Așadar, cu toată răutatea ei față de Veronica, Harieta (Henrieta) confirmă, în felul ei, marea iubire a „*femeii ăsteia*” care „*nu l-a părăsit până la sfârșitul vieții.*” E un fel de declarație extraordinară a unui... martor al iubirii Veronicăi față de Eminescu. Sigur că situația e limpede: lupta de... posesie dintre cele două femei nu e un simplu moft, ci exprimă grija pentru ca poetul să redevină ceea ce fusese doar cu câțiva ani mai înainte. Că, în detaliu, se pot face comentarii și mii de speculații, e o altă poveste, dar lucrurile nu se schimbă. Personal, înclin să cred că Veronica avea în vedere adevărul conform căruia, un om suferind de o boală atât de periculoasă, evident că altfel se putea trata la București decât la Botoșani. Pe de-o parte. Pe de altă parte, Veronica face, cu această nouă ocazie, demonstrația dragostei sale pentru Eminescu, ceea ce nu era puțin lucru în condițiile date, deși unii bârfologi n-au scăpat ocazia să spună că, de fapt, era vorba despre o nouă „afișare” de ochii lumii. Neîndurătorul Cronos își vede între timp de-ale sale și, în 4 ianuarie 1888, N. Gh. Nanu, avocatul angajat de Veronica găsește cumpărător la casa din Iași, vânzându-o pe suma de 8.500 de de lei, sumă având destinație pentru procurarea de zestre pentru Valeria și Virginia. Bănuim că această realizare-afacere a fost pentru Veronica o gură de oxigen, o primenire și liniștire a sufletului pentru „*ușuratică*” Veronica devenită „cap de familie” în urma decesului lui Ștefan Micle. În sfârșit, orizontul existențial părea să se lumineze din nou, doar că, la 3 februarie 1889, Mihai Eminescu este torturat de o nouă criză urmată de internare urgentă la *Sanatoriul Mărcuța*, iar

după o lună, în ziua de 3 martie 1889, transferat, și ajunge din nou la „*Caritatea*”, unde starea i se agravează cu o oarecare rapiditate, încât, în ziua de 15 iunie 1889, survine moartea...

Contemporanii de-atunci ne informează că la înmormântare a participat destul de multă lume, între care și o doamnă care așezase pe pieptul mortului un mănunchi de flori „de nu mă uita.” Și cred că gestul blocase pentru moment mintea diabolică a bârfitorilor, iar careva, parcă trăind un pic altfel realitatea, a șoptit privind-o pe femeia străină ajunsă printre ei:

„-E doamna din Moldova!”

De fapt, *doamna* era Veronica.

Văd gestul în imaginație, mi-o imaginez pe *Doamna din Moldova* și îmi adresez o întrebare:

-Doamne, ce-o fi fost în sufletul ei în acele momente?

De menționat: în aceeași zi de 15 iunie 1889, înainte să fi aflat de moartea lui Eminescu, Veronica scrie poezia *Rază de lună*, pe care cred că e bine să o și reproduc aici:

„*Ce n-ar da un mort în groapă pentru un răsărit de lună!*”

Ai zis tu, și eu atuncea, când pe-a dorului aripe

Duși de-al iubirei farmec, – privind cerul împreună –

Noi visam eternitate în durata unei clipe.

„*Ce n-ar da un mort din groapă pentru-o jergie de rază*”

Ce din lună se coboară și pământul îl atinge;

Să mai simtă încă-o dată fruntea că i-o luminează

Și că-n pieptul său viața cu căldură să răsfrânge!

Sigur, noi credeam că dânsul ar schimba cu bucurie

A sa liniște eterna, pacea lui nestrămutată

*Pentr-o rază de la lună, pentr-o dulce nebunie,
Pentr-o clipă de iubire din viața de-altă-dată.*

Însă clipa de iubire zboară, zboară fără-urme

Și în locul ei amarul și pustiul ne rămâne;

Ah! și ca să porți povara unui chin ce nu se curmă

Tu cu moartea ta în suflet te târâști de azi pe mâne;

.....
Dac-ar da un mort din groapă pentru un răsărit de lună

A sa liniște eternă, eu aș da de voie bună

Toate razele de lună, toate razele din soare

Să te pot uita pe tine, să simt sufletul că-mi moare.

Este, fără îndoială, o poezie care exprimă o atât de dureroasă trăire sufletească dublată de o tristețe, încât este greu, foarte greu de redat în cuvinte. Veronica reușește și, printr-o exprimare simplă și directă, ne face părtași efectiv și afectivi la un astfel de eveniment. E, de fapt, o izbucnire, o exteriorizare a unui suflet supra-încărcat de durere și de nemărginită tristețe. Trebuie să o credem, avem obligația morală s-o facem! Un presentiment, pe care nu i-l putem trece cu vederea, fiindcă în dimineața zilei de 16 iunie 1889, a doua zi după moartea poetului, când încă nu aflase de moartea acestuia, Veronica scrie poezia *Ce n-ar da un mort din groapă* – Ce să mai credem, mai ales după mărturisirea ei?: „*Prin o fatală coincidență, tocmai în ziua când el murise, eu fără să știu, am scris versuri pe tema Ce n-ar da un mort din groapă și pe care le-am publicat în România pe 18 iunie; gândește-te de un an de zile n-am făcut un vers cât de infim și în ziua aceea m-au cuprins un fel de friguri și în 20 de minute a fost făcută. După părerea multora este frumoasă; am să ți-o trimit și ție!*” Cineva îi spusese în batjocură: *de fapt, dumneavoastră, doamnă, ați dat semnal, i-ați grăbit moartea lui Eminescu.* Sadismul este, în acest caz, un cuvânt... neputincios. Să fi fost unul dintre marii săi bârfitori? Să fi fost chiar Harieta (Henrieta)?

Putem lua în seamă oricare dintre variante fără să greșim prea mult.

DUMITRU HURUBĂ

SPRE UN NOU BLAGA?

Pe cât de personal ca poet, pe atât de personal în ipostaza de critic literar este George Vulturescu. Cartea sa **Lucian Blaga, ipostazele „harfei de-ntunerice”** (Cartea Românească Educațional, 2020) cuprinde patru eseuri: „De la *Poemele luminii la minunile întunericii*”, „Metafora drumului în opera lui L. Blaga”, „Ipostazele poetului/poeziei în opera lui L. Blaga”, „*Umbra din Poemele luminii*”. Metodologia critică folosită este cea tematistă și comparatistă. Noua lectură a operei poetului de la Lancrăm e pusă sub emblema metaforei „*harfa de-ntunerice*”. Lumina – simbol și metaforă –, element recurent în lirica blagiană, e sigla sub care s-au scris despre poezia lui Blaga sute și sute de pagini de diferite calibre și în diferite metodologii.

George Vulturescu își începe demersul critic cu următoarea observație, justă în principiu: „Titlul volumului din 1919, *Poemele luminii* s-a extins peste întreaga poezie a lui L. Blaga devenind, cu ușurință, dintr-o fericită metaforă, dacă nu un loc comun, atunci un <<cod>> critic, oarecum la îndemână, pentru descifrarea universului său poetic.” Poetul-critic propune o lectură „ferită de acest clișeu”. El își propune să demonstreze că expresia metaforică „*poemele luminii*” are rostul de a pune în... lumină latura tănuită a poeziilor, misterul pe care-l camuflează: „Astfel, sintagma *poemele luminii* nu înseamnă deloc, pentru Blaga, o *așezare în lumină*, ca loc dezvelit, la vedere. În limpezimea aparentă a metaforei pare încifrat/țesut un văl aruncat peste cuvintele rebele – gata să rupă tăcerea – tocmai pentru a instaura *cealaltă lumină*, adevăratul mesaj, *cripticul*, tănuitul.” Credem că se putea detalia deosebirea dintre lumina poetului și lumina celorlăți, dintre „lumina mea” lumina „cea dintâi”; spune poetul în *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* – „*poezia program*”, nu întâmplător pusă în fruntea volumului de debut – „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii/și nu ucid/cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc/în calea mea/[...]/Lumina altora/ sugrumă vraja nepătrunsului ascuns/în adâncimi de întunerice,/dar eu/cu lumina mea sporesc a lumii taină - /și-ntocmai cum cu razele ei albe luna/nu micșorează, ci tremurătoare/mărește și mai tare taina nopții./

așa îmbogățesc și eu întunecata zare/cu lungi flori de sfânt mister,/și tot ce-i ne-nțeles/se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari”...

Teza de la care pornește criticul este relația *lumină-întunerice* (*umbra, taina, tăcerea*), relație analizată și prin alte cupluri de concepte poetice: viziune (vedere)-auditiv (auz)-tăcere, divin-uman, întregite analitic cu temele și motivele: iubirea, drumul, orbul, fântâna, peștera, cântecul/Orfeu.

Riguros și sintetic e analizat motivul drumului. Drumul, în viziunea poetică a lui Blaga, e destinul omului, e drum spre moarte. Este semnalată lipsa legăturii *drumului* cu *cerul*. Consecințele lipsei acestei relații și a *drumului spre moarte*, mai ales din perspectiva prezenței și natura religiosului în lirica blagiană – problemă încă „nerezolvată” de exegeza blagiană -, nu sunt detaliate. Dacă ar fi procedat așa, eseu și-ar fi depășit granițele trasate și probabil ar fi afectat unitatea lui interioară. În paginile respective, cu potențial generos, se schițează o paralelă între motivul drumului și al peșterii la Blaga și Sadoveanu.

La fel de riguros și sintetic, eseuistul pune față în față câteva teme, motive și viziuni din poezia lui Eminescu și Blaga, centrate pe semnificația pe care o are *văzul* la Eminescu și *mirarea* la Blaga. Iată una din aserțiunile lui George Vulturescu: „Nu vom găsi *efluvii de lumină* la Blaga, sori care nasc spații precum la Eminescu. Unul transformă vederea în *viziune*, iar celălalt în *tâlc*. Unul transformă invizibilul genurilor în vizibil, celălalt aruncă peste lucruri un <<văl>> care să le protejeze de existență, de trecerea care consumă, arde.” Adică, poetul Blaga nu vede (motivul orbului), ci *aude* și *ascultă tăcerea*; poetul nu mai crede ca romanticii că lumea e doar cântare, ci mister ce își trimite tăcerile și uneori un *strigăt*.

O altă concluzie la care ajunge George Vulturescu este următoarea: *umbra* e e datul ontic al omului, cel al divinului este *lumina*.

O altă remarcă de reținut este următoarea, care, dezvoltată analitic, duce la problema anterior amintită: natura religiosului și prezența lui în poezia magului de la Lancrăm: dacă Blaga ar fi cântat numai „*lumina fără umbră*”, „*lumina paradisiacă*” din „*Cuibul veșniciei*” „poetul ar fi fost

un *innograf religios* (s.n.-I.P.) căruia lumina i s-ar fi revelat ca <<legământ>> între om și creator, el se lasă bântuit de <<vraja nepătrunsului ascuns/în adâncimi de întunerice>>”. Poetul descoperă cutremurat că a fost „trimis în lumină”, sub un „cer zăvorât”, astfe *lumina* și *curcubeul* sunt „fapte de suferință.”

În sprijinul lecturii sale a poeziei blagiene, George Vulturescu se folosește cu iscusință de o bogată bibliografie; din cea românească: G. Gană, Ioana Em. Petrescu, Ion Pop, Vasile Fanache, Eugen Todoran, Șt. Aug. Doinaș, Marin Mincu, Constantin Noica; din cea universală, poeți, filosofi teologi, pictori: Goethe, Hölderlin, Rilke, Mallarmé, Toma d’Aquino, Hegel, Schopenhauer, Spengler, Paul Klee, Max Ernst, Malevici. Lista impresionează, dar ceea ce trebuie subliniat e că autorul eseului nu face caz de erudiție, nu încarcă abuziv textul cu citate, iar paralelele la care recurge nu sunt verdictive pentru ierarhizare, ci sugestii orientate spre deschideri de noi orizonturi de lectură.

Să mai notăm două aspecte: știința fructificării ideilor și sugestiilor, vorba veche, pluteau în aer (vezi exegeza blagiană fundamentală), și selectarea citatelor, aici trebuie avut grijă că nu puține simboluri și metafore blagiene, scoase din context poetic, își pot pierde relevanța așteptată. Probabil că la o nouă ediție, îmbogățită, va aborda și „convergența între poet și filosof” (Cornel Moraru).

Chiar dacă eseu este excelent gândit și scris, cu multe idei și sugestii, totuși, întrebarea din titlul recenziei rămâne.

IONEL POPA

LUCIAN BLAGA - TRADUCĂTOR, TRADUCTOLOG

La Editura eLiteratura, scriitorul, cercetătorul, traducătorul Nicolae Măreș a publicat recent o nouă carte, „Lucian Blaga - traducător, traductolog”.

Aceasta este rezultatul unei cercetări ample și profunde, efectuate cu pasiune, talent, acribie, înaltă conștiință literară și patriotică, spirit analitic și comparatist, a traducerilor efectuate de Lucian Blaga din literatura universală și, în mod deosebit, din cea germană.

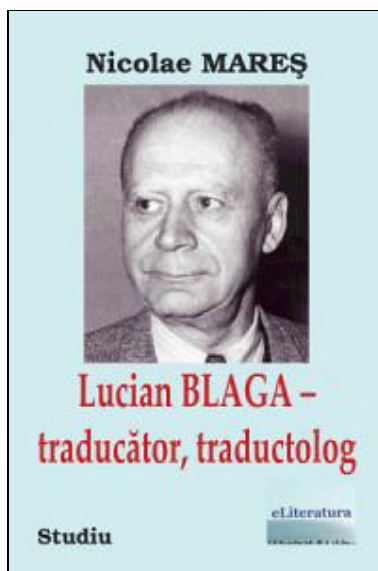
După cum afirmă autorul în „Prefața” cărții, scopul acesteia este de a evidenția aspecte mai puțin cunoscute ale personalității lui Lucian Blaga, referitoare la activitatea sa de traducător și traductolog și de a pune la dispoziția cititorilor „30 de documente din domeniul istorico-literar sau de estetică a traducerilor, file care văd pentru prima oară lumina tiparului.”

Este evidențiată consecvența cu care Blaga și-a urmărit crezul de traducător. Pentru el, traducerile înseamnă potolirea setei de cunoaștere „Traducând - mi-am domolit o aprigă sete. Traducând - m-am îmbogățit cu o experiență... Traducând - m-am simțit crescând”, dar și act de re-creare a unei opere: „Blaga a înțeles printr-o traducere, nu o transpunere mecanică a unor idei sau fraze dintr-o limbă în alta, ci procesul de a re-crea în limba natală, pentru cultura proprie, o operă.”

În centrul atenției autorului se află «modalitățile, stilul în care poetul și filosoful român, Lucian Blaga, a transpus una din cele mai importante opere ale umanității: „Faust” de Johann Wolfgang von Goethe» în limba română. (p.13)

Traducătorul român nu este privit numai în laboratorul de creație, la masa de scris, aplecat asupra textelor din diverse literaturi, ci și în relație cu semenii săi, favorabili sau nu traducerilor sale și cu „presiunea ideologică” a epocii.

Astfel, sunt evidențiate și comparate variante de traducere, opinii ale contemporanilor asupra textelor traduse, privite uneori în relație cu cele ale altor traducători; calvarul vieții poetului român în timpul perioadei analizate.

Partea I - „Blaga traducător din lirica universală” - este dedicată debutului poetului Lucian Blaga ca traducător în anul 1921 și antologiei de traduceri proprii din literatura universală, din limbi, precum: germană, rusă, egipteană, greacă, chineză, africană, italiană, galică, franceză, engleză, americană, germană. Textele-suport au fost preluate fie din limba de origine, fie sunt traduceri în alte limbi.

În acest prim capitol, Blaga este considerat „Primul traducător român din lirica egipteană.” Autorul cărții însoțește textele traduse în limba română de către Blaga cu scurte comentarii proprii, pertinente și accesibile ale acestora.

Partea a II-a, după o prezentare obiectivă a epocii proletcultiste, 1948-1954, care a afectat întreaga cultură românească și inclusiv activitatea poetului și profesorului universitar Lucian Blaga, este dedicată în întregime traducerii operei „Faust” de Goethe. Autorul foarte bun cunoscător al tehnicilor cercetării, cu o acribie extraordinară, evidențiază motivația traducerii capodoperei literaturii germane, conjunctura în care i-a fost încredințată traducerea lui Blaga, preferința traducătorului pentru un stil care să îmbine vocabularul neaoș românesc cu neologismele, semnarea contractelor, dificultățile legate de plata traducerii, aprecierile pozitive la adresa acestora: Alexandru Philippide: „Traducerea este fidelă și lucrată cu cunoașterea perfectă a textului.” (pag. 79); Tudor Vianu: „Versiunea lui este absolut

originală” (pag.100), „a dat o traducere mai exactă și mai bogată în frumuseți poetice,” (pag. 101), „ne aflăm în fața unui caz unic în literatură” (pag.103), traducerea este „un eveniment al literaturii noastre” (pag.102); Alfred Margul-Sperber „...Lucian Blaga a realizat o performanță a traductologiei.” (pag.121); Adrian Maniu: «...în „Faust, tradus de Blaga, sunt rediate multe pagini de mare și multă frumusețe.” » (pag. 93)

Remarcabilă este și aprecierea lui Ion Agârbiceanu, chiar dacă este inserată în alt capitol al cărții: «...dacă autorul *Poemelor luminii* nu ar fi scris nicio altă operă, cu traducerea capodoperei „Faust” de Goethe și a florilegiului transpus din literatura universală, el ar fi intrat cu brio în istoria literaturii române.» (pag. 259).

Nu lipsesc nici jocurile de culise și aprecierile potrivnice, dar adevărul a învins și în cele din urmă traducerea realizată de autorul „Poemelor luminii” a fost considerată cea mai reușită din cele care s-au realizat până la data respectivă și a fost încadrată la „Categorია I.”

În structura cărții „Lucian Blaga - traducător, traductolog”, în continuare sunt reproduse „Prefața” scrisă de renumitul critic literar Tudor Vianu, cât și sugestiile care i-au fost aduse din partea culturnicilor timpului.

În final, traducerea lui Lucian Blaga, realizată în 3 ani, a însumat 12.000 de versuri și a fost publicată în colecția „Clasicii literaturii universale,” cu „Prefață” scrisă de Tudor Vianu, „note explicative și reproduceri după cunoscutele ilustrații ale pictorului francez Eugène Delacroix.”

S-a bucurat de un mare succes din partea cititorilor și a fost editată în 25.000 de exemplare.

În Partea a III-a a cărții, sunt publicate copii de pe „Dosarul Blaga de la Academia Română”, care a constituit principala sursă a realizării acestei cărți, și care vede pentru prima dată lumina tiparului grație eforturilor autorului.

Partea a IV-a - „Blaga - traductolog” - fixează rolul important avut de Lucian Blaga în dezvoltarea traductologiei românești, atât prin traducerile sale, cât și prin ideile teoretice formulate. →

ELENA TRIFAN

Activitatea de traductolog a lui Blaga este privită la nivel național, în plan diacronic și sincron, cât și cu referiri la traducători/traductologi din literatura universală. Idealul lui Blaga a fost arta pură, nemarcată de ideologia epocii, în ciuda gravelor probleme personale pe care le-a avut.

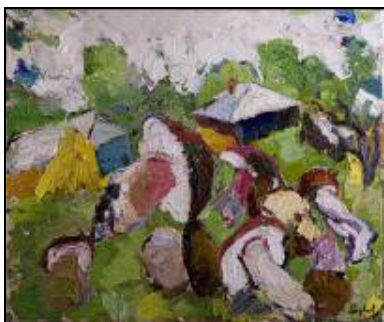
În ceea ce privește calitatea traducerilor, este reiterată ideea că o traducere nu este un act notarial, ci o re-creare: „Poezia a fost definită ca artă a cuvântului. Niciodată o traducere notarială a poeziei nu este poezie. Traducerea poeziei este o artă în sine și pentru sine - și aceasta mai mult decât orice artă interpretativă.” (pag.269)

Autorul analizează critic aprecieri pozitive sau negative făcute la adresa traducerilor lui Lucian Blaga și emite judecăți de valoare. Traducătorilor și traductologilor români li se face recomandarea de a ține seama de contribuțiile unor creatori-traducători români, precum: Alexandru Philippide, Vianu, Arghezi, Alfred Margul-Sperber.

Un instrument util pentru autor în realizarea acestei cărți a fost și propria activitate de traducător din și în limba poloneză, valorificată, în mod deosebit, în acest capitol.

Postfața «Blaga – Goethe sau despre „Rebeliunea inteligenței” în Faust» oferă în această carte cel de-al doilea studiu profund asupra operei goetheene, după cel semnat în prefața traducerii de Tudor Vianu.

Cartea domnului Nicolae Mareș este un model de cercetare autentică, profundă și originală, cu un rol important în cunoașterea operei blagiene și îmbogățirea patrimoniului cultural, român și universal, un instrument util de lucru pentru profesori, cercetători, traducători.

Virgiliu Parghel, Hribi în livadă la Lișna, 2012

ORFISM ÎN DRAMATURGIA LUI LUCIAN BLAGA (I)

În anul 1923, când, luând apărarea cărții lui Joyce, *Ulysses*, T.S. Eliot afirma că întrebuintarea mitului „e un pas înainte pentru a face ca lumea modernă să fie accesibilă artei” (2), Lucian Blaga deja adusese, încă din 1921, permutări majore în ceea ce privește promovarea unei noi estetici în dramaturgie, ca posibilă eliberare a artei de sub carapacea realului, tocmai prin revalorificarea, în *Zamolxe*, a mitului despre care George Călinescu spunea că „e atât de tare încât înlocuiește realitatea” (3).

Prima dramă, *Zamolxe*, subintitulată „mister păgân”, prefigurează vârsta scindării din „volumele ulterioare de poezie, bântuite de tristețe și de vid, de sentimentul paradisului pierdut” și deschide odată cu bifurcarea *sfetnic-orb*, „cele două mari căi pe care se va desfășura de acum încolo, creația scriitorului” (4), dramaturgia lui Lucian Blaga înscriindu-se, asemenea poeziei acestuia, ca „discurs orfic” menit de a „învia”, de „a preschimba” și de a „conduce” ființa umană, din moarte în viață” (5). De un expresionism șocant, „nescutit de ecourile unei religii nietzscheene” (6), *Zamolxe* deschide seria personajelor „psihopompe”, ființe care se nasc de două ori, reprezentând „omul ca amânare a morții” și ca „punte care duce la moarte” sau ca orfică „reunire a vieții cu moartea” (7): „E adevărat? Dacă tu și eu am genunchea/ pe marginea aceluia lac, care se cheamă-al morților/ și al aceluia cari încă nu-s născuți, / și ne-am privi în lac ca-ntr-o oglindă/ am vedea că suntem unul și același? E-adevărat?” (*Zamolxe* p. 38). Discursul confesiv al lui *Zamolxe*: „Nu știu:/ mă-ntorc în mine ori cucernic îmi îndrept/ urechea spre păduri?! Aud un glas de mierlă zgomotoasă:/ E Dumnezeu?! E Orbul?” (p. 4), va contura, începând cu *Psalm (În marea trecere)*: „Dumnezeule, ce mă fac?”, nu numai configurația eului liric din următoarele volume de versuri din *vârsta măștii*, dar și statutul orfic al protagoniștilor din viitoarea sa operă dramatică.

Virgiliu Parghel, Alături

„Încă din incipit, *Zamolxe*, ca om însingurat, intrat în dialog cu sinele: „Numai om cu om ești: tu și eu. / Singurătatea spălăcește-aceste mărginiri,/ și împletindu-le cu taina lor, te pierzi în stâncă/ și te scurgi în unde și-n pământ. / Nu știu:/ mă-ntorc în mine ori cucernic îmi îndrept / urechea spre păduri?! Aud un glas de mierlă zgomotoasă:/ E Dumnezeu? / E Orbul?” (pp. 3-4), pare a fi „un alt Zaratustra”, cum opinează Crohmălniceanu, o profetică voce, care „în vremuri de criză” e gata oricând a se adresa din nou, poporului său dac, „neam de urși”, căruia încercase să-i aducă, în urmă cu șapte ani, o „religie nouă”, religia unui Dumnezeu panteist: „îl întrupezi în floare și-l ridici în palme,/ îl prefaci în gând și-l tănuiești în suflet,/ îl asemeni c-un izvor și-l lași să-ți curgă lin/ peste picioare (...) „Le-am spus: Noi suntem văzători,/ iar Dumnezeu e-un orb bătrân (...) Căci nu ești tu Dumnezeire nențeleșul orb,/ce-și pipăie cărarea printre spini?” (pp.4-5), veritabilă replică a discursului liric din *Pașii profetului*: „Sunt singur și sunt plin de scai. / Am stăpânit cândva un cer de stele/ și lumilor/ eu le cântam din nai./ Nimicul își încoardă struna./ Azi nu străbate-n grotă mea/ aici un străin,/ doar salamandrele pestrice vin/ și câteodată:/ Luna” (*Moartea lui Pan*). În paralela dintre *Pașii Profetului* și *Zamolxe* G. Călinescu, subliniază „panismul-panteismul” care „se înfiripă cu mijloace artistice superioare, trăit cu toată intensitatea senzuală și cu →

NICOLAE SUCIU

un sens metafizic”. Beția de vegetal, atât în cazul lui Pan ca „întrupare a voluptății”, cât și în cazul lui Zamolxe, „un prim pas de a încadra dionisiacul nietzschean în tradiția românească, pe calea mitului”, „cirac al lui Dyonisos care simbolizează chiotul de vitalitate în fața...” (G. Călinescu, *ibid.*), conferă personajelor acea tentă orfică menită să-l apropie pe Blaga atât de mult de Rilke.

Motivul peșterii („peștera larg căscată”, asociată cu „multe stânci”, cu „un stejar bătrân cu o scorbură”), din incipitul dramei, are semnificația „colibei” sau „monstrului” din „miturile și riturile de inițiere care alcătuiesc, cum remarcă Mircea Eliade, acel „regressus ad uterum” și care pun în evidență „întoarcerea la origine”, pregătind o nouă naștere, o renaștere mistică” (8.). E spațiul în care protagonistul își vede chipul în oglinda sufletului. La fel, „odaia țărănească” din *Tulburarea apelor*, asociată cu „o vatră într-un colț”, cu „o masă cu cărți, un pahar și o ploscă”, cu „scaune și lavițe” – spațiu de „priticire a gândurilor”, „cămara de lucru” din drama *Meșterul Manole*, cu „lumânări aprinse pe masă, pe blidar, în fereastră”, cu „un chip mic din lemn al viitoarei biserică”, moara din *Arca lui Noe*, care macină „făina timpului, făina care se scurgea caldă ca o vietate, de sub teascurile pietrelor uriașe” - sunt tot atâtea „punți” prin care ființa orfică face legătura dintre cele două lumi și în care se petrece miracolul celei de-a doua nașteri, cea în spirit. După această, cea de-a doua naștere, protagoniștii dramelor blagiene vor fi, pe rând, „vestitorii” unor lumi „prin care transpar vizibil forțele cosmice elementare” (9): profetul, artistul, poetul, liber-cugetătorul, omul lui Dumnezeu, mentorul unei națiuni, fiecare dintre aceștia parcurgând, în vederea propriei inițieri, arealul peșterii, atât ca deschidere spre necunoscutul din propriul lor inconștient, „singurul contact real al omului (...) cu realitatea cosmică se efectuează prin inconștient...” (10), cât și ca manifestare a orfismului.

Din cele cinci secvențe în care se împarte monologul lui Zamolxe aflat în peșteră, ultima pare ar fi cea mai elocventă, în ceea ce privește deschiderea spre nou, pe care o face personajul, deoarece ea marchează începutul unei noi vârste a vieții: „Stelele se-ntorc în lume!”, cea a

deciziei de merge în cetate pentru a propovădui noua religie: „Râzând/ în templul ei voi arunca semințe multe/ pentru porumbii Orbului”. Anticipată de o atmosferă magică/ dionisiacă a culesului viei, în care varii personaje aduc vorba despre Zamolxe (Ghebosul, Ciobanul, Bacantele), scena a II-a din Actul II, petrecându-se și ea, nu în planul realității, ci „în câmpul obscur al inconștientului” (11), proiectează personajul într-o „lume de năluci, cu ciudată încetineală a vorbei”. Personajele cu care el intră în dialog, simbolice și ele, evident, semnifică propriile ipostaze ale sinelui, ca în tabloul *Cele trei vârste ale femeii* al lui Edvard Munch: *Moșneagul, Tânărul și Cel de pe rug. Moșneagul*, omolog al Duhului Pământului din goethe-ana *Faust*, ar reprezenta, pe de o parte, conștientizarea ideii de a aparține tagmei ființelor orfice: „Viața n-are stele pentru noi” (p. 34), răspuns peste timp, la replica Demiurgului din capodopera lui Eminescu: „Ei doar au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte./ Noi nu avem nici timp, nici loc./ Și nu cunoaștem moarte”, iar, pe de altă parte, ar avea rolul de a-i spulbera lui Zamolxe *nehotărârea* (Zamolxe: „Mi-e teamă că voi duce prea devreme/ noua credință între oameni”) și de a-i consolida puterea de a decide: „Când ești izvor, nu poți decât să curgi spre mare! (...) Niciodată./ Azi ori mai târziu/ te-ntâpină același dar!” (p. 34), vina Moșneagului fiind „Una singură: n-am stat

Virgiliu Parghel, Autoportret în atelier, 2014

niciodată la-ndoială” (*ibid.*). *Tânărul* este pentru ființa orfică, o altă voce a inconștientului, apărută pentru a aduce „un zvon de dincolo”, zvon care-l asigură pe Zamolxe că se apropiase vremea proorocirii: „Apropie-se clipa ta, om nou: în noaptea asta se coc toate smochinele./ Copiii le așteaptă”. Prin urmare, limbajul alegoric odată decriptat, „smochinele” care „cad singure” ar semnifica roadele mult așteptate de Zamolxe pe parcursul reclusiunii în peșteră, iar „copiii” ar semnifica poporul care trebuie convertit la adevărata religie. Odată trezită conștiința menirii sale, Zamolxe descoperă cu „auzul de tip special”, atât de frecvent în lirica blagiană, un glas din altă lume: „Aud, mă cheamă cineva în lume./ Sunt adieri ca dintr-o mare moartă” (p. 36) Același personaj risipește „ghimpi sub Calea Laptelui”, ca să „răsară dureri, multe dureri!”, anticipând momentul sacrificiului care-l așteaptă. În sfârșit, a treia arătare este *Cel de pe rug*, „un ecou al nopții tale”, adică cel de-al treilea eu lăuntric, ascuns, anticipare, printre altele, a sinelui din *Iona* lui Marin Sorescu: „De câte ori te cauți pe tine,/ mă găsești pe mine”. Ridicarea pe rug cauzată de „cumpătul veșnic treaz” a *Celui de pe rug* pare a fi concretizarea uneia dintre virtuțile de bază ale sufletului uman, *cumpătul*: „Cumpătul e cel ce te oprește/ să istovești un gând”, în timp ce „un gând întreg e o năpastă” (p. 38), aserțiune lăsată cu limbă de moarte de cel al cărui rug va fi aprins de *Cumpăt*, menită să fortifice voința de acțiune a profetului gata de jertfa care-l așteaptă: „Sus omenire către cer/ sau viermii să te roadă în mormânt!” și concretizată atât prin interogațiile retorice ale celui decis să bea *paharul supliciului*: „O jertfă-ți cere Orbul./ Să sfredolesc pământul ca un ochi de mare?! Să-mi sfâșiu trupul pentru turma de flămânzi/ Să iau în spate soarele și să-l cobor în văi?”, cât și prin discursurile exclamative adresate peșterii personificate: „Peșteră, te schimb în buciom al plecării mele!” și, nu în ultimul rând, Orbului: „Vino, Orbule, vino - / să-ți durez un vad/ spre viața noroadelor!” (p. 39): Scena e de o complezătoare intensitate a trăirii, elocvent fiind aici laitmotivul: „O frunză cade-n noapte./ un veac se scurge-n mine./ Altă frunză cade-n noapte./ alt veac trece-n mine” (p. 83) care apare ca un imperativ rostuit „ca și cum ar→

invoca niște duhuri”, cu rolul de intermezzo între *avatarurile* anterioare și următorul avatar reprezentat de apariția *Celui de pe rug*, arătare care vrea să-i „fure singurătatea”.

Pregătindu-se să părăsească defenitiv peștera, Orbul din ființa duală a lui Zamolxe, mesager al „identității noastre inconștiente”, îi face loc Sfetnicului venit să aducă „în tenebrele incretatului lumina creației și a autocreației” (12), iar lupta din finalul dramei, soldată cu distrugerea de către protagonist, a propriei sale statui, depășind-o pe cea dintre Zamolxe și Mag, va fi a celui care „refuză pietrificarea în idee pentru ca intuiția să rămână vie” (12). Va fi una dintre profet și zeu. Distrugerea statuii, așa cum opinează Corin Braga, semnifică „refuzul scriitorului de a accepta condiția de fals a artei apolinice în dauna condiției intuitive a artei dionisyace”, a „respingerii censurii conștiente în favoarea participării magice” (12) și prefigurează trăsătura de bază a creației sale de după 1921.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

1. BLAGA, LUCIAN, *Opere* 4, Ed. Minerva, București, 1977
 2. ECO, UMBERTO – *Poeticele lui Joyce*, ed. Paralela 45, 2007, p. 108.
 3. CĂLINESCU, GEORGE – *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. Minerva, 1985, p. 877
 4. BRAGA, CORIN – *Lucian Blaga-Geneza lumilor imaginare. Eseuri de ieri și de azi*, Editura Institutul European, 1998, pp. 216-219
 5. BALOTĂ, NICOLAE, *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, 1976, p. 35
 6. MANOLESCU, NICOLAE - *Istoria critică a literaturii române*, ed. Paralela 45, p. 682
 7. BORBELY, ȘTEFAN, *Pornind de la NIETZSCHE*, Editura Limes, 2010, p. 113
 8. ELIADE, MIRCEA, *Aspecte ale mitului*, Ed. Univers, București, 1978, p. 77.
 9. OV. S. CROHMĂLNICEANU – *Literatura română între cele două războaie*, ed. Minerva, 1972, p. 248
 10. ELIADE, id., p. 73: „Inconștientul e motivul pentru care inconștientul înfățișează structura unei mitologii personale. Se poate merge mai departe și afirma nu numai că inconștientul este mitologic, ci și că unele din conținuturile sale sînt purtătoare de valori cosmice, altfel zis, că ele oglindesc modalitățile, procesele și destinele vieții și alte naturi vii”.
 11. CROHMĂLNICEANU, id., p. 252
 12. BRAGA, CORIN, id., p. 206.
- BRAGA, CORIN, id., pp. 207-208

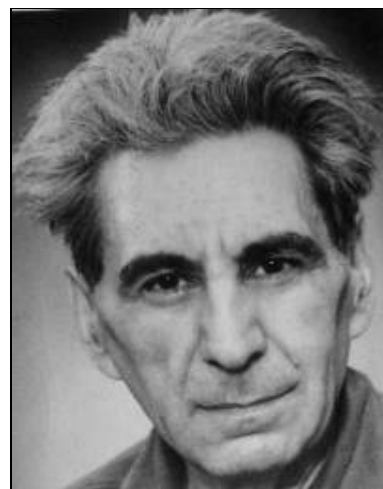
ECOURI LIVREȘTI

ENIGMA FAMILIEI: CĂLINESCU BALZACIAN

Dintr-o bogată operă de critică și istorie literară, octogenarul Mircea Tomuș a rezervat cărți importante fenomenului prozei autohtone: *Opera lui I.L. Caragiale* (1977), *Mihail Sadoveanu, universul artistic și concepția fundamentală a operei* (1978), *Romanul romanului românesc* (vol. I, 1999; vol. II, 2000), *Enigma Otiliei sau amurgul unei lumi fără tați* (2016). Apropiere congenă de narativitate e confirmată și de romanul masiv, în 4 volume – *Aripile Demonului* (vol. I, 2007; vol. II, 2009; vol. III, 2011; vol. IV, 2013).

Cartea de analiză la *Enigma Otiliei* e un studiu/eseu de adâncime, reunind competențele și experiența analitică a unui spirit integrator. Comentariul lui Mircea Tomuș înglobează aspectele unui proiect de interpretare complex, vizând originalitatea romanului supus examinării, dimensiunea teoretică a perspectivei călinesciene asupra fenomenului epic (în genere dar și în creația proprie), trăsăturile poeticii clasice și ale formulei realiste (balzaciene) a romanului. Secțiunea a doua – o selecție de note interpretative ale unor critici de referință (Pompiliu Constantinescu, Ion Negoitescu, Andrei Terian, Angela Ion, G. Călinescu însuși) aduce o punere în context necesară și echilibrată.

Pentru început, autorul descrie, comparativ cu compoziția oarecum convențională din *Cartea nunții*, abordarea în tonalitate gravă a desfășurării epice în *Enigma Otiliei*. Se conturează opoziția ludic/grav între cele două romane, deși ludicul nu e cu totul absent nici din aceasta din urmă. Ambiția prozatorului este, în romanul secund, aceea de a induce semnificații „dincolo de întâmplare”. Față de compoziția-farsă din romanul de debut, *Enigma...* e opera solidă a unui „spirit autentic”, în întregul și componentele lui. Un aspect original al prozatorului îl constituie și faptul că aici el aplică o „teorie a romanului” în „viziunea asupra omului”, articulată într-o „structură narativă particulară”. Însă în „teoria romanului” călinesciană, se îmbină „fixitatea caracterelor” și „ipostazierea lor singulară”. Fixitatea caracterelor e superficială, perspectiva fiind „mult mai adâncă”. *Enigma Otiliei* afirmă este-

tica clasicismului, impunând o „dinamică existențială a familiei Giurgiuveanu în structurări infinite repetabile, adică tipice”. Romanul e entitate „cosmotică, unitară și coerentă” (p. 15). Avem binomul clasic/anticlasic, în evaluarea prozatorului - „grandiosul clasic în materiale atât de nepotrivite”. În descrierea toposului central, casa familiei Giurgiuveanu, ne întâmpină un amestec de stil clasic și paragină (p. 17). Originalitatea călinesciană în *Enigma...* constă în alternanța contrapunctică între eleganța liniilor sigure și detașarea ironică, judecata de gust severă taxând nedesăvârșirea. Aspecte de perspectivă întregesc arta romancierului. Relatarea auctorială alternează cu a tânărului personaj (Felix). Auctoriale sunt descrierile arhitecturale (prezentarea casei scări simetrice), grupurile de statueti (19) – pe linia aceluși „grandios în materiale nepotrivite”. Atmosfera se constituie pe ideea contrastului între „modelul armonios și realitatea urâtă” („naive stropituri verzi și roșii”, „lipsa de coeziune a planurilor” creând impresia de „ruină și răceală”). Examinând speculațiile călinesciene relativ la consistența casei-simbol a romanului, criticul Tomuș avansează ipoteze radicale. Se ajunge la ideea conform căreia în cazul casei lui Moș Costache, Călinescu propune o „construcție imposibilă”, „obiect imposibil”. Argumente în acest sens sunt impresia de învechit, alternanța între aparența de „trăinicie și decrepit” (p. 21). „Proiectul arhitectural” călinescian, complex, e compus din „linii reale, virtuale sau false”. Derivat din motivul central reiese „caracterul închis/deschis, real/virtual al →

IOAN MARCOȘ

spațiului românesc” (p. 22). Casa-spațiu românesc implică familia (Giurgiuvenii), replicată în dublura ei, „neamurile” Tulea, reflex deviant, denaturat, în sfera laxă a familiei extinse, incapabilă să acceadă la statutul de grup de forță, al clanului. Relațiile complexe, implicite instaurează un mănunchi de enigme evocate doar unilateral în titlu. Enigmei Otiliei îi corespunde una a lui Felix, sau Pascalopol, după cum tatăl adoptiv, Costache e și el purtător al unui mister aparte. Din această rețea de relații, criticul degajă rețeaua secundară, de semnificații românești derivate.

Un prim nex e cel de „semnificații temporale”. Pornind de la anul acțiunii (1909), comentariul degajă mai multe apropieri probabile: 3 ani după expoziția jubiliară din 1906, 5 ani înainte de sfârșitul lungii domnii a lui Carol I și tot atâția până la primul măcel mondial, aproape un deceniu până la Unire – timp de răscruce, de apus al „lumii vechi” și început al alteia, noi. Prilej de comparație cu lucrări exemplare realizate mult după consumarea epocii pe care o reînvie (*Răscoala, Craii de Curtea-Veche, Sfârșit de veac în București*).

O încadrare sintetică operează criticul apelând, pentru *Enigma Otiliei*, la maniera balzaciană a autorului. Aici comentariul insistă pe caracterul superficial în care critica uzitează termenul, în referiri succinte (preluate de la un autor la altul) la mediu, arhitectură, figuri umane. Ca alternativă, sunt scoase în evidență și diferențele dintre cei doi: Balzac oferă „viziunea unei lumi întregi”; Călinescu exprimă tot o lume întregă, dar nu din fragmente, ci „reprezentată printr-un exemplu” reprezentativ (p. 29). Balzac procedează prin aglutinare și însumare. La Călinescu „modelele reale sunt mai greu detectabile”. Tot Călinescu e atras de „universalii”; Balzac înclină spre „particularii”.

Procesul diegetic călinescian absoarbe particularele, într-o „pulsăție narativă” integratoare. Astfel până și obiectele sunt „figuri personalizate – animate de personaje”.

În sens invers, asistăm la o distanțare, la „mineralizarea făpturii”. Încât romanul se conturează ca „dialog între universal și particular”. Evocarea la Călinescu nu e anecdotică (precum la un Filimon), ci fabulă (p. 36), complex de

semnificații. Personajele gravitează în jurul nucleului familial, în spațiul delimitant al casei. Încrângătura familială e însă mai largă, incluzând neamurile – familia vecină Tulea, replică în alt registru a casei Costache. Grupul astfel întrunit constituie o suprafamilie în care relațiile sunt ascendente, spre figurile centrale, și descendente, spre cele marginale. Relațiile între diferiții membri ai grupului sunt aidoma „jocului în oglindă”, multiple reflexii între model și copie; relații ambigue, marcate de incertitudine. Așa e cea între Costache și fata vitregă, Otilia, sau între Felix și Otilia, rude prin alianță dominate de o intensă atracție amoroasă, aceea între Otilia și Pascalopol, ambiguu patern, protector dar și afectuos. Legate prin asemănări sau dispartități dar și subtile simetrii sunt dublurile Aglae-Aurica, Aurica-Otilia, Otilia-Titi, Titi-Felix, Felix-Aglae. Intens conturate sunt și personaje secundare, precum Stănică în relația cu consoarta Olimpia, sau cu „sfera” de atracție Georgeta. Stănică este o figură puternică sub mai multe aspecte: el întrunește o „bogăție de contradicții... dintre vorbe și fapte”, un amestec de „inventivitate și bună dispoziție”, liant și „semn al lumii noi” (p. 44). Alte personaje sunt și ele reprezentări, familiale și de analiză interioară. Georgeta e „orfana absolută”. Perechea Otilia-Felix, în relația lor provizorie întrunesc și ei „condiția de orfan”. Otilia, cu tată vitreg și mamă decedată, e într-o dublă ipostază precară – de orfană/bastardă, câtă vreme e doar „nubilă”, nu și împlinită prin căsătorie. Ea compensează, ca și orfanul Felix, condiția negativă prin relația lor reciprocă. Ei sunt bărbatul/femeia tineri – sigla universalului. Femeinitatea tinerei Otilia este o „condiție precară”, nubiitatea ei prelungită e o neîmplinire, așa cum e – limitată la „relații întâmplătoare”, bastarde (48). „Celibatul tânăr/masculin” (susține M. Tomuș) e un spațiu mai larg ce lasă deschise opțiuni” (eroice, „goliardice”, realizări de carieră, caracter, aventură). Cel feminin (al Otiliei nubile – fiică vitregă/orfană) are o pârtie de ieșire mai strămtă: înfiere (Pascalopol) sau căsătorie (cu Pascalopol sau Felix). Finalizarea relației cu Felix ar fi o ieșire dublă din impas, îndrăgostirea și un

„tineresc matrimoniu” alcătuit o „unitate existențială” optimă, ce ar anula toate blocajele, ca în finele basmelor.

În termenii romanului, enigma Otiliei este „confuzia indeciziei prelungite” din care ea va ieși prin opțiunea Pascalopol, care paradoxal, păstrează atașamentul sufletesc către Felix căruia, ca „erou”, îi mai rămâna soluția „amânării matrimoniuului” în scopul „desăvârșirii” (50).

În viziunea criticului, binomul Felix/Otilia trebuie văzut ca „raportul orfanității, bastardității și nubiității lor comune”. Jocul de oglinzi al romanului furnizează infinite nuanțe. Așa în seria Otilia-Aurica-Ana se trece de la model până la caricatură. De altă parte, frumoasa Georgeta (cu generalul ei) e și anticipare, pentru Otilia, a soluției Pascalopol. Între Felix și dublul său, Titi, e o altă reflexie, imperfectă – aceea de la erou la „sub-erou”, la „caricatura” cu ambiții nemăsurate dublate de eșecuri „lamentabile”, văzute de neamurile sale fanatice drept izbânzi sau „flagrante injustiții. Un personaj viu, atractiv este Weissmann – „eroul veșnic”, „jiodovul rătăcitor”, un model de protagonist original, la antipodul eroului-model Felix. Perspectiva sociologică necesită, în cazul lui, o turnură antropologică „mai largă și mai adâncă”. Celibatar în fapt și ca opțiune, el este și un „revoltat în absolut”. Condiția lui se adaugă crizei de autoritate paternă din roman. În principal însă, autoritatea masculină e degradată cu: Moș Costache (căderea fizică), bătrânul Simion Tulea (cea psihică), Stănică Rațiu (cea morală). Încât lumea romanului apare ca „o lume fără tați, fără autoritatea paternă”. Adevărata autoritate o întrunește Pascalopol, principiu patern în acțiune, însă și el fără voință, actant masculin care „eșuează în acte minore și gratuite” (p. 57). În comparație cu faza începuturilor, în care romanul românește a evoluat pe tema căutării „autorității supreme”, la G. Călinescu autoritatea prezentă, dar în criză, e „cea civilă, familială”. „O lume fără tați” e o lume orfană. Căderea autorității paterne înseamnă declinul lumii vechi, „patriarhale”. În „clasicismul tragediei eline”, centrală e moartea taților ca regi, lăsând în urma lor o lume de „bastarzi și orfani”. Tot astfel, nașterea romanului universal e simultană cu apariția →

„problematicii orfanului și bastardului”. Mergând spre sursele romanului european, regăsim moartea tatălui-rege (Hamlet) și „disputa cu uzurpatorul, deci tatăl-vitreg”. Iar Călinescu a reîntemeiat romanul românesc orientându-l spre origini, spre „proiectul lui specific” (p. 60). În arta lui Călinescu „romanul proiect teoretic” devine „obiect textual”. Nu întâmplător *casa* devine în economia romanului său piesa centrală de compoziție. Personajele asigură continuarea dezvoltării epice, „depășirea generalului prin particular, a fixității prin mișcare”. Simbolistica primă o poartă pe această linie Moș Costache, autoritatea paternă în declin, care induce mișcarea celorlalți. Deficitul de autoritate nu e singular. Costache e „tată vitreg și avar”, „avarul absolut”. Aflăm că arta narativă după Renaștere a asociat „deficitul de paternitate cu avariția”. O grăitoare comparație privește situația din *Bărbierul din Sevilla*, unde un „tutore (fals tată) își păzește pupila” împotriva autorității (pupila nubilă Rosina, „o metaforă a tinereții veșnice”). Pascalopol suplinește și el figura paternă (Moș Costache). Stănică Rațiu („tăietură de maestru a romancierului”) e „permanenta mișcare în regimul narativ al fixității caracterelor”. El este „constanța în inconstanță” (p. 67). În final, cuplul Stănică/Georgeta e premonitoriu pentru vremurile de „sfârșit de ciclu”. Victoria lui Pascalopol vine în perspectiva proprie „tabloului de sfârșit de lume”. Rostul ei poate fi interpretat astfel: lumea nouă „se naște urât, din uzurpare și rapt” (69). Moartea lumii vechi și „ieșirea” în lumea nouă e marcată simbolic de vizita cuplului Otilia/Pascalopol „prin mirificele depărtări ale iluzoriilor capitale ale Americii de Sud” - lumea nouă, „miracolul acestei lumi” (70).

Prin contrast, restul personajelor „rămân prizoniere principiului fixității caracterelor”. Ele își realizează „varietatea” prin a) evoluția în plan epic, b) „aspectul spectacular”.

Dezvoltarea epică din *Enigma Otiliei* e bivalentă: „sensul profund stă în cumpănă cu humorul structural”. Eroii au măreție, dar sunt și „personaje de comedie caragialescă” (aprecierea lui I. Negoțescu din *Istoria lit. române*, preluată în valoroasa secțiune de

NOTE a eseului). Bogata rețea de relații familiale este ea însăși reflex al personalității autorului, una profundă, a insului creator, cum o confirmă chiar depoziția călinesciană: „eu am idei, percep universul, stabilesc în permanență relații” (84). Andrei Terian, înzestrat exeget al operei românești călinesciene, reproduce mărturii prețioase ale scriitorului privind arta sa literară: „Romanul este expresia directă a vieții”; este „un act de cunoaștere”, scriere „tipic realistă”. Și, surprinzător: condiția constitutivă este „mediocritatea personajului principal”; „romanul respinge atât supraumanitatea (geniul) cât și infraumanitatea (animalicul)”. În concepția lui, Balzac întrupează „romanul definitiv, romanul absolut”. *Comedia umană* e „forma modernă a mimesisului”.

Considerații pertinente referitoare la balzacianism exprimă Angela Ion în studiul introductiv la *Comedia umană (Balzac sau romanul absolut, 1981)*. În interpretarea sa, Balzac a atins „forma canonică a romanului clasic, arhetipul romanului realist”. Romanul său e „operă de înaltă filosofie”.

El reprezintă „aspirația spre totalitate, spre sinteză”, recursul la „modelul științific, analogic și causal”, în „contextul epistemologic al secolului al XIX-lea”. O viziune științific-filosofică avansează ideea așa-numitei „concatenatio rerum”, înlănțuire causală pornind de la o „substanță unică ce generează toate fenomenele”. În atmosfera unei epoci pătrunse de avântul științelor, Balzac probează o „curiozitate avidă pentru descoperirile spectaculoase și disputele din domeniul științelor naturale”. Pe această linie, el susține că „societatea seamănă cu Natura”. Și invers, conceptul de mediu, la Balzac, apare „prima dată cu sensul lui sociologic”. În arta lui intră „creația de tipuri prin reunirea trăsăturilor mai multor caractere omogene”.

Vasta lui operă e organizată în cicluri românești: „studii de moravuri”, „studii filosofice”. Romanul balzacian, apreciază exegeta, e „veridic și verosimil”. El reprezintă „ruptura cu verosimilul clasic”, inaugurând „verosimilul modern”, realismul. Perspectiva e „omnisciența naratorului savant, enciclopedic”, cunoscător în științe, filosofie, arte. Balzac are „demonul

explicativ”. Ca tehnică romanescă, principiul omniscienței e cedat unor „atotcunoscători, comentatori lucizi”, martori, nu personaje principale. Caz singular până la el, Balzac „își comentează practica narativă în interiorul romanelor înseși”.

Concepția sa epică se dezvoltă pe linia „narațiunii obiective”, dominată de „ambiția totalității”, țintind spre „o imagine completă a omenirii, speculum mundi” (p. 98).

În prelungirea enciclopedismului, el îl depășește înspre „zorii filosofiei moderne a sec. XIX”. Este adeptul „modelului științific, analogic”, bazat pe „temeiurile solide ale filosofiei și istoriei”. Proza lui are un „regim de tranzitivitate absolută a textului”. Eroii săi reprezentativi sunt „căutătorii de absolut”.

Traietoria sa „ne trimite spre metoda transdisciplinară” (99). În viziunea lui, viața e combinația a 3 termeni: al realității, imaginarul, terțiul exclus. Construcția balzaciană e un „ansamblu rotunjit, vizând o filosofie anticipând interdisciplinari-tatea narativă absolută”.

Trasând o paralelă Balzac/Călinescu, Andrei Terian definește balzacianismul acestuia „adoptat ca formulă”.

În opinia sa, G. Călinescu e balzacian atât în *Enigma Otiliei*, cât și în teoria romanului. În concepția lui, „romanul este forma „prozaică” prin excelență”, iar proza e un gen „mimetic” (105). Instanța relatării prozastice nu e autorul, ci naratorul (107). A. Terian mai afirmă că tipurile călinesciene sunt luate din Balzac (redușe drastic). Semnificativ, Călinescu vede în Balzac „modelul romanesc absolut”, un „Dante al prozei” (108). Ca „act de cunoaștere, romanul în genere cere o mare experiență de viață”. „Obiectul romanului este omul ca ființă morală”. Eroul de roman este „omul complex”, având un „superior mod de adaptare”, în vreme ce automatismele de comportare sunt relegate nuvelei. În ansamblu, „teoria călinesciană” poate fi asimilată „realismului balzacian”. G. Călinescu optează pentru „romanul de analiză”, formulă oarecum restrictivă ce respinge proustianismul sau gidismul; „romanul este reprezentarea obiectivă a unei realități”, pe când nuvela este „un spectacol”, în care decisivă este „modalitatea spunerii”. →

Dacă în nuvelă „eroii nu fac nimic”, în roman eroii intră „la infinit în intrigii noi”. Un as al intrigii și combinațiilor pe toate planurile e Stănică Rațiu, spirit dinamic, cu tare de comportament și atitudine, a cărui energie a dorințelor se consumă adesea în risipă, dar care e agent, fie și imperfect, al lumii noi. Figura sa a atras dintru început atenția criticii. Eseistul reține câteva aprecieri, între care aceea a lui Pompiliu Constantinescu, care-i redă portretul de „arivist aprig, fără scrupule”, sau a lui I. Negoșescu, mai nuanțată, parțial simpatetică. El identifică în Stănică „personajul exemplar al romanului”, care „merită să fie considerat o creație de prim rang”. Negoșescu remarcă „simpatia autorului față de versatilitatea structurală a unui personaj mimetic”. Stănică e „canalia inteligentă”. În conturarea lui, Călinescu ajunge la o „jubilație ideatică împinsă până la delirul sofist” (116). Tot I. Negoșescu remarcă la Stănică „dispreț față de acoperirea vorbeii cu fapta”, dar și dreptul lui prioritar la moștenirea lui Costache, ca „singurul care ”muncește” pentru ea”. Intuiția de ansamblu cea mai profundă aparține aceluiași: *Enigma Otiliei* dă „impresia unei jucării perfecte care... merge ca un ceasornic”.

În final, Mircea Tomuș trimite spre o posibilă analiză a „particularităților simfonice ale artei narative din roman”. Tentativa ar cere înclinații muzicale, ca și competențe speciale în acest sens. Desigur, G. Călinescu, care obișnuia să exerseze în tinerețe vioara, s-ar preta la o asemenea analiză.

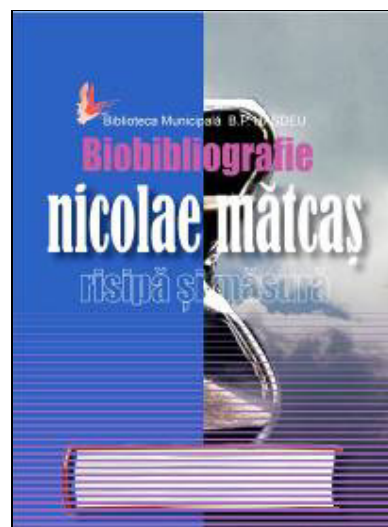
Mărturia sa e în acest sens revelatoare: pasiunea pentru muzică, „ritmica și modulația ei au trecut în frazele mele cu crescendele și descrescendele, repetițiile și pauzele. Această muzică, instrumentală, exactă și cerebrală, a devenit scrupulul meu”.

Un scrupul critic complex ne oferă, în demersul studios al profesorului Tomuș, ingenioase căi de acces în profunzimile unui creator temerar, în „anacronismele” sale aparente ca și în izbânzile tehnice inovative, deschizătoare de drumuri. Opțiunea balzaciană e masca nostalgiei sale perene pentru armoniile clasice. În construcția sa romanescă, G. Călinescu clasicizează cu succes, din postclasicism.

Nicolae Mățaș: risipă și măsură

În contextul aniversării de 80 de ani de la naștere a distinsului om de cultură Nicolae Mățaș (*doctor în științe filologice, prof. univ., savant, scriitor, politician, Ministru al Învățământului și Științei din R.Moldova în perioada anilor 1990-1994 etc.*) este pusă în lumină lucrarea bibliografică „*Nicolae Mățaș: risipă și măsură*”, apariție editorială elaborată în cadrul Secției studii și cercetări a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, Colecția „Bibliographica”, tipărită la „Garomont Studio” în anul 2020, cu un cuprins de 400 pagini. Autori-alcătuitori ai acestui volum de prestigiu, care onorează activitatea și viața unui scriitor și savant de mare valoare din Basarabia - Nicolae Mățaș, sunt Elena Ungureanu (*dr.hab., prof.univ., AȘM și USM*) și Maria Cudlenco (*directoarea Bibliotecii publice din satul Crihana Veche, Cahul, localitatea de baștină a lui Nicolae Mățaș*), ediția integral îngrijită de Mariana Harjevschi (*dr., director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Chișinău*), iar coordonatorul publicației este Lidia Kulikovski (*dr., conf.univ., bibliotecară, bibliografă*).

Volumul „*Nicolae Mățaș: risipă și măsură*” este structurat într-o formulă bine sistemată, ce indică valori integrate în activitatea intelectuală și spirituală a unui Om – Nicolae Mățaș fiind protagonistul ce interpretează rolul principal în această operă literară, având în același timp și rolul de reprezentant de frunte în cultura românească, de la arta didactic-științifică până la arta scriitoricească. Conform acestei structuri bine definită, lucrarea bibliografică despre activitatea și viața distinsului domn Nicolae Mățaș este completată din zece capitole, notă asupra ediției și tabelul cronologic. În secțiunea *Notă asupra ediției* se stipulează lucruri adevărate și demne de atenție despre personalitatea Nicolae Mățaș, coordonatorii acestui proiect afirmând: „*Volumul constituie un omagiu adus domnului Nicolae Mățaș – profesor universitar, filolog, publicist, om de stat, poet, personalitate marcantă în lumea universitară și științifică și în viața social-politică și culturală din Republica Moldova și din România –*

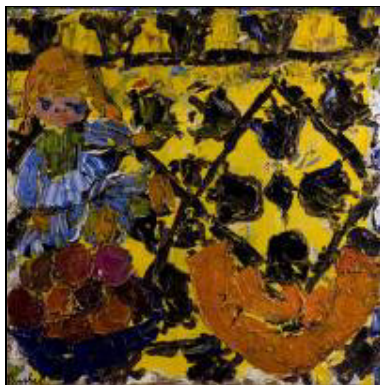

cu ocazia jubileului de 80 de ani. Având la bază biobibliografia editată anterior cu ocazia aniversării a 70-a a omagiatului, alcătuită de către dna Maria Cudlenco, prezenta ediție a fost completată cu mai bine de 500 de surse apărute de sub pana scriitorului pe parcursul ultimului deceniu (2010-2020)”. Trecerea în revistă a celor 10 capitole din volum reprezintă ansamblul de informații cu multiple aspecte despre preocupările intelectuale ale domnului Nicolae Mățaș – este vorba de o muncă enormă realizată de-a lungul timpului, despre acțiuni nenumărate de diverse tipuri adunate în palmaresul socio-spiritual-intelectual, respectivele fiind realizate în scopul de a promova *frumosul, utilitatea și necesarul* în existența evolutivă a ființei umane din astă lume – creația literară și academică a Domniei sale având o pondere aparte în cultura neamului românesc din Basarabia și România.

După cum am menționat și în cronicile anterioare, scrise cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la naștere, distinsul profesor-savant-scriitor Nicolae Mățaș este un mare luptător pentru ideea de unitate națională românească, pentru verticalitatea valorilor naționale românești, respectivele întruchipând în sine tot ceea ce militează pentru reunirea neamului românesc, pentru limbă-cultură-identitate și tradiții românești. Cu un intelect și o cultură spirituală aparte, Nicolae Mățaș e acea personalitate distinctă, care în primii ani de independență a reușit să readucă în viața basarabenilor unitatea de conștiință națională, veridicitatea despre istorie →

GALINA MARTEA

și valorile naționale ale neamului românesc - procese care au fost mutate de-a lungul istoriei de până la 1990. Fiind Ministru al Învățământului și Științei în perioada anilor 1990-1994, Domnia sa a produs modificări radicale în procesul de învățământ național, astfel contribuind enorm la punerea în practică de studiere obligatorie a limbii române în toate instituțiile de stat – de la cel preșcolar până la cel universitar, cu revenire la alfabetul latin; a introdus în școli obiectul de studiu de limba și literatura română, istoria românilor cu utilizarea manualelor românești; în concordanță cu oficializarea limbii de stat, aceasta fiind „Limba română”; a pus în aplicare etnonimul de „limba română” și „popor român” în întreg sistemul de învățământ național basarabean și în întreaga țară; a introdus sistemul de 10 puncte de evaluare a cunoștințelor elevilor și, respectiv, de integrare în învățământul românesc și cel european; a realizat înființarea ciclului de învățământ liceal, cât și studierea aprofundată a limbilor străine în școli, mai ales a limbii engleze și pentru elevii români din Basarabia, unde aceștia, în perioada sovietică, nu aveau dreptul să o învețe; a creat modalitatea de trimitere la studii în România a elevilor și studenților, în așa mod contribuind enorm la punerea în aplicare a unor acorduri inter-statale, în rezultat statul român asumându-și toate cheltuielile pentru studii, cazare și trai ale studenților basarabeni; cât și multe alte realizări nespuse de frumoase obținute în folosul și dezvoltarea intelectuală a poporului român din Basarabia. Nicolae Mățaș a luptat mereu pentru a crea condiții cât mai bune întru consolidarea tuturor proceselor democratice din sistemul de învățământ basarabean, cât și din alte domenii din întreaga țară de după anii 1990, cât și până la această perioadă. Prin capacitatea de a fi un Om integru al intelectualității, al culturii și al spiritualității, dar și un mare patriot al poporului român basarabean, Domnia sa a pledat mereu pentru echitate istorică, pentru oficializarea limbii române în cadrul țării, pentru soliditatea și stabilitatea proceselor de unitate națională românească în primii ani de independență. Pentru a încuraja cât mai mult poporul român din Basarabia în învățarea grafiei latine și a limbii române, Nicolae Mățaș, cu începere din oc-

Virgiliu Parghel, Cântec, 2013

tombrie 1989 și până la sfârșitul lui 1990, a realizat zilnic la televiziunea moldonenească, în colaborare cu Ion Dumeniuk (*Directorul Departamentului pentru funcționarea limbilor din Moldova, doctor în științe filologice, profesor universitar, savant etc.*), o emisiune cu titlul „Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine”, iar în 1990 a pus în lumină un șir de lucrări lingvistice cu privire la regulile și normele scrierii în grafie latină precum: „Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române”; „Îndreptar de ortografie”; „Elemente de ortografie și ortoepie a limbii române”; „Ortografia și ortoepia limbii române în tablele și blocuri schematice” etc. De menționat, domnul Nicolae Mățaș, pe lângă activitatea politică și administrativă în organele publice de stat, a activat de-a lungul vieții sale și în calitate de profesor universitar în cadrul Universității de Stat din Moldova și a Universității Pedagogice „Ion Creangă” mai mult de peste 30 de ani. Domnia sa a fost un profesor universitar cu o pregătire excelentă în domeniul filologic, lăsând ca moștenire patrimoniului științific și cultural național o întreagă colecție de lucrări științifice și metodice de o valoare aparte. Nicolae Mățaș este autorul și coautorul zecilor de monografii destinate învățământului preuniversitar și universitar – „*Limba română: manual pentru clasa a 7-a, 1990*; „*Elemente de morfologie în clasa a VI-a, 1983*”; „*Introducere în lingvistică*”, ediția I, 1980, și ediția II, 1987; „*Lingvistică generală*”, 1985, „*Limba română literară contemporană. Sintaxa*”, 1987; și multe altele – , și este unul din membrii coordonatori al volumului „*Limba română este patria mea: Studii. Comunicări. Documente*”: antologie de texte publicate în revista „*Limba*

Română”, 1991-1996, Chișinău, Editura Revistei „*Limba Română*”, Fundația Culturală „*Grai și Suflet*”, 1996; respectiv, a publicat mai mult de 250 de studii științifice și metodice, articole de cercetare științifică. După o asemenea carieră prodigioasă în domeniul științific, educativ-instructiv, universitar, politic, administrativ și după nenumărate realizări nespuse de frumoase și utile pentru poporul român basarabean, Nicolae Mățaș, în anul 1994, este demis din funcția de Ministru al Educației și Științei, odată cu venirea la putere a unui partid de o altă orientare politică, învinuirile fiind de românizarea sistemului de învățământ național. În cele din urmă, domnul Mățaș e nevoit să emigreze în România, unde, până la vârsta de pensionare, activează în calitate de expert în Direcția Relații Internaționale din cadrul Ministerului Educației, Tineretului și Cercetării din București.

Pe lângă activitatea fructuoasă în domeniul științific, pedagogic, politic și administrativ Nicolae Mățaș își valorifică intelectul cu mult succes și în calitate de scriitor, realizând creații literare în domeniul poeziei, eseisticii, publicisticii. De-a lungul timpului a publicat zeci de cărți, printre ele: „*Surâsul Giocondei*”, Ed. *Didactică și Pedagogică, București, 1997*; „*Azur*”, Ed. *Augusta, Timișoara, 2002*; „*Coloana infinitului*”, Ed. „*Pro Transilvania*”, București, 2003; „*De-a alba – neagra*”, Ed. *Muzeul Literaturii Române, București, 2006*; „*Bolnav de țară*”, Ed. *TipoMoldova, Iași, 2016*; etc.; iar versurile ilustrului poet Nicolae Mățaș sunt publicate în antologiile „*Eterna iubire*”, „*Iubirea de metaforă*”, „*Sonetul românesc*”, „*Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni*”, cât și în multe altele. Lucrările literare (poeme, eseuri, articole de analiză, publicistică) ale Domniei sale sunt prezente în numeroase reviste de cultură din România, R.Moldova, SUA, Canada, Ucraina; toate reprezentând valoare prin aspectul de calitate și estetică. Creația literară a domnului Mățaș este una despre istoria, viața și suferința românilor basarabeni; despre calvarul limbii române din Basarabia; a dorului și a dragostei față de glia strămoșească, de propria țară, de limbă, de neam, de sentimente și stări sufletești pentru întreg ținutul românesc. Nicolae Mățaș, →

de-a lungul timpului, a creat opere literare și științifice de mare valoare, acest lucru fiind menționat de către numeroși oameni de știință și de cultură, unul dintre ei fiind doctorul habilitat în științe filologice Elena Ungureanu, care menționează: „Opera poetică a lui Nicolae Mățaș valorifică din plin motivul creației, unde se face uz de o bogăție de procedee stilistice și fuguri retorice, lexic captat din toate straturile, registrele și stilurile funcționale ale limbii române (neologisme, arhaisme, regionalisme, cuvinte inventate etc.) precum și elemente de sintaxă poetică demne de analiză...”.

Personalitatea Nicolae Mățaș este prezentă în enciclopediile și calendarele naționale din Basarabia și România. Domnia sa este membru al Uniunii Jurnaliștilor din R.Moldova, Uniunea Scriitorilor din România și Moldova, Societatea de Științe Filologice din România, membru al Colegiului de redacție al revistei „Limba și literatura română” din București și al Colegiului de redacție al revistei „Limba română” din Chișinău; – în același timp, e deținătorul numeroaselor premii și distincții de stat: Ordinul Republicii (2010) și Gloria Muncii (1996), Chișinău; titlul onorific de doctor Honoris Causa al Universității din București (1994) și al Universității „Al. Ioan Cuza” din Iași (1993); titlul onorific de „Eminent al învățământului public din RSSM” (1969) și „Eminent al învățământului superior din URSS” (1980); cât și alte premii, diplome de onoare. Despre valoarea creației literare și științifice a distinsului domn Nicolae Mățaș au scris: Tudor Opreș, Aurel Sasu, Mihai Cimpoi, Anatol Ciocanu, Ana Bantoș, Theodor Răpan, Florin Grigoriu, Nicolae Dabija, Elena Ungureanu, Gheorghe Vodă, Mihai Dolgan, Veronica Bâtcă, Ionel Marin, Maria Diana Popescu, Galina Martea, Iurie Cujbă, Ioan Mazilu-Crângașu, precum și multi alți critici literari de o mare pondere în cultura și literatura română.

Toate aceste merite și realizări sunt înscrise și în lucrarea de față „Nicolae Mățaș: risipă și măsură”. În capitolul I „Nicolae Mățaș – Tribun și Estet” sunt adunate studii biografice și interviuri realizate de domnul Mățaș în comun cu ziariști, academicieni, scriitori, printre ei regăsindu-se Elena Ungureanu, Maria

Gudlenco, Alina Chiriac-Ivașcu, alții. Subiectele ce țin de statutul limbii române din societatea basarabeană sunt trecute în capitolul intitulat „Numai în miezul limbii”, având un spațiu completat din studii de referință, semnate de protagonistul cărții. Ulterior este prezent capitolul „O limbă – o națiune” unde cuprinsul este întregit de un raport imens la Conferința științifică din 20-21 iulie 1995 cu tematica „Limba română este numele corect al limbii noastre”; cu comunicări și articole despre „Legislația lingvistică și identitatea națională a basarabenilor”; respectiv și prezența unei Scrisori deschise, adresată conducerii republicii despre procesul de afirmare a limbii române ca atribut esențial al statalității R.Moldova. În această diviziune este prezent și omagiul oferit distinsului filolog Ion Dumeniuk (*Directorul Departamentului pentru funcționarea limbilor din Moldova, doctor în științe filologice, profesor universitar, savant etc.*), intitulat „Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia”, mesaj care readuce în actualitate evenimentele din societatea basarabeană ce au avut loc în primii ani de independență statală. În secțiunea „Microfonul 3 sau unul între mulți” sunt prezente o multitudine de cronici, recenzii, studii dedicate omagiului, printre autorii acestor comunicări sunt ziariștii și scriitorii Constantin Tănase, Vlad Pohilă, Nicolae Dabija, Alexandru Bantoș, Petru Soltan, Vlad Pâslaru, Dionis Lica, Ion Ciocanu, Valentina Butnaru. În capitolul „Dragostea e ardere deplină” ne reîntâlnim cu creația literară în versuri a domnului Nicolae Mățaș, versuri dedicate neamului românesc – poemele „În limba română”, „O Țară am”, „Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul”, altele. Un alt capitol „Prelat al limbii” este dedicat criticii literare, cronici privind creația poetică a domnului Mățaș, autorii acestor recenzii sunt Veronica Bâtcă, Tudor Opreș, Constantin Șchiopu, Ana Bantoș, Theodor Răpan, Maria Diana Popescu, Elena Ungureanu, etc.

La capitolul „Bibliografie” este înregistrată întreaga activitate științifică și universitară, didactică, publicistică, literară, poetică a omagiului, conținând peste 900 de surse bibliografice și este structurată prin secțiunile: „Nicolae Mățaș –

profesor universitar, lingvist” (cuprinde manuale, materiale didactice în volume de autor și coautor, lucrări lingvistice, filologice, de cultivare a limbii, articole, indicații metodice și lecții de învățare a limbii, cărți redactate, recenzii, eseuri în culegeri și în ediții periodice); „Nicolae Mățaș – publicist, om de știință, om politic, demnitar” (cuprinde materiale de sociolingvistică, publicistică, interviuri, dialoguri, dezbateri, polemici, scrisori etc., totul din genericul „File din marea bătălie pentru limbă și alfabet”); „Nicolae Mățaș – poet” (versuri publicate în antologii și publicații periodice); „Nicolae Mățaș despre personalități notorii”; „Studii și referințe la activitatea lui Nicolae Mățaș”; „Versuri dedicate lui Nicolae Mățaș”; „Documente audio-video” (înregistrări audio din fonoteca Radio Moldova (1987-1996) și înregistrări video din arhiva TV Moldova 1 (1989-1995). Respectiv, „Nota asupra ediției” și „Bibliografia” se înscriu cu Index de nume, Index de publicații periodice și Index de resurse electronice. În capitolul „Ultimele LAOCOON”, au fost înserate aprecieri ale contemporanilor săi (fragmente dedicate profesorului Nicolae Mățaș).

La sfârșitul cărții ne întâlnim și cu o secțiune intitulată „ADAGIO”, care poartă semnătura soției regretatului profesor universitar Ion Dumeniuk, astfel Elena Dumeniuk descrie cu profundă emoție lucruri despre activitatea și prietenia dintre cei doi mari luptători pentru limba română din spațiul basarabean.

După cum au menționat coordonatorii acestui proiect minunat - „Prezentul volum omagial este destinat cercetătorilor, universitarilor, studenților, precum și tuturor celor interesați de istoria luptei pentru limba română din Basarabia de la sfârșitul secolului trecut până în prezent” - , la rândul meu ar urma să spun că această lucrare de valoare merită a fi lecturată de întreg publicul cititor, pentru că aceasta reprezintă munca intelectuală a unei personalități care în timp a creat lucruri nespuse de frumoase pentru națiunea română, care a muncit enorm de mult pentru dezvoltarea propriei societăți și pentru binele propriului popor.

Coroșpondența lui Dimitrie Stelaru

(XXXIX)

Văleni, 30 decembrie 1965

„Tovarășului Dimitrie Stelaru

Bulevardul R.S.R., nr. 44,
Buftea, Regiunea București

Dragul meu,

Constat cu sinceră invidie că, de când ai trecut la proză, scrii niște scrisori magistrale. Nu același e cazul meu, care înot mai departe, deși tot mai rar, în versificări.

Scrisoarea ta m-a bucurat și m-a amărit. M-a bucurat că-ți va apărea cartea, m-a amărit că spectrul gafițian* mai plutește și împute redacțiile. Cred că ar fi o treabă de ecarisaj public înecarea sinistrului personaj într-o hazna de c..., din care, de altfel, îi place, cred, să mănânce cu lingura mare.

Mă bucur că stai la Buftea, îmi pare rău că te mai plictisește „duduia” aceea. În fine, și în fond, principalul lucru: copilul. Pe lângă hrană, administrează-i pentru calmare „Prominalate” (luminal de 0,02 gr poate că se cheamă la noi: „luminalete”) din care-i vei da înainte de culcare câte o jumătate de tabletă.

Vă dorim un an nou plin de succese și fericire, iar pe tine te îmbrățișează,

Miron cu familia

[Aleea Bercei, nr. 11, Vălenii de Munte, Regiunea Ploiești].

Note

1. Mihai Gafița, editor.

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

3. Scrisoarea a fost donată de Gheorghe Sarău Muzeului Literaturii Române, în 4 aprilie 1997. Victor Corcheș, în 16.06.2003, îi transmite lui Gheorghe Sarău că a verificat și scrisoarea nu mai exista acolo. Reproducerea conținutului acesteia s-a făcut pe baza unei copii pe care a avut-o Gheorghe Sarău în păstrare.

1966

Scrisoarea lui Lucian Voinescu Cotoi, trimisă din Ploiești, la 4 ianuarie 1966, lui Dimitrie Stelaru, la Buftea (Bulevardul RSR, nr. 44).

Ploiești, 4 ianuarie 1966

„Dragul meu,

Neprevăzutul și-a scos coarneză – în seara aceasta am vorbit cu dr. Petrescu* și mi-a comunicat că nu mai poate veni nici miercuri, nici joi – așa că nici eu. În schimb, duminică

dimineață va fi în București special pentru o întrevedere.

Am stabilit în felul următor: îl voi întâlni la ora 10,00, în București, de unde plecăm spre Buftea. Așa că ne permitem ca duminică, ora 11,00, să pășim pe aleea cu plopi.

Doctorul H.** a comunicat că vine bine îmbrăcat și cu ceva nou, va aduce negreșit cățelușul mult așteptat.

Vă rog să nu vă supărați pe mine, pentru că mapa am s-o aduc abia atunci; fiți siguri că stă în mâini ferite de sărutul morții. Apropos! – nu cumva tinerețea e o boală mai urâtă decât cancerul?

Al dumneavoastră,
Lucian, Ploiești”.

Note

1.*Se referă la medicul și prozatorul Hamiclar Petrescu, din Turnu Măgurele (ns. în 4 august 1918, în Podu – Iloaiei, jud. Iași – m. în 17 decembrie 2001, la Turnu Măgurele). Debutază publicistic, abia anul următor, în 1967 (în revista „Luceafărul”), iar editorial – în 1973, cu romanul *Ochii de piatră* (București: Editura Eminescu, 278 p.). A fost căsătorit cu Maria Păun (care era soră atât cu Nicolina Păun – soția lui Zaharia Stancu – cât și cu scriitorul și inspectorul de cultură și școlar, Stelian Păun).

2.**Evident, „Doctorul H.” este tot Hamiclar Petrescu, cunoscut în Turnu Măgurele ca „Haș-ul”, după cum și noi cunoaștem bine acest lucru, ca locuitor al urbei pe vremea anilor 1971-1974 și 1975-1978.

3. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea lui Ion Vlad, din 17 ianuarie 1966, trimisă de la Paris lui Dimitrie Stelaru, la Buftea (Bulevardul RSR, nr. 44).

Paris, 17 ianuarie 1966

„Dragă Mitia,

Răspund cu întârziere la scrisoarea ta, care mi-a uns sufletul. Aș fi vrut să felicit de aniversare pe fiul tău și finul meu, dar n-a fost timp. Plec dimineața pe întuneric la atelier (aici se luminează târziu, pe la ora 9) și mă-ntorc seara. Paris e un culoar subteran. Seara, în drum spre casă, trec pe la câte-o expoziție (sunt 300 galerii de artă), program la televizor, film sau câte o invitație. Și așa trec zilele, lunile, anii, viața.

Pe aici s-a lăsat un frig năpraznic pentru franțuzi, îngheață robinetele de sgârțiți, nu se-ncălzesc cum trebuie,

Portret de Ion Vlad (1953)

au un singur rând de geamuri. În atelier pun cărbuni încontinuu în godin și nu răzbesc frigul. Tare mai e bine la noi în privința asta. E o țară binecuvântată cu o climă bună, împărțită pe 360 de zile.

Lucrez mult să-mi fac un fel de atmosferă, dar nu reușesc încă să fac ceva, ar trebui să expun. E greu, e tare greu. Suntem tare în urmă și nu se pot recupera 60 de ani de înapoiere numai cu voința. Se poate, imitând pe cineva, mimând, dar asta nu vreau. Aștept revelația, lucrând. Trebuie să te-ncarci cu anume forțe ca să poți sparge o fereastră spre ceea ce e universal să vezi dincolo. Și asta o face timpul. Trebuie să ajungi – nu-i destul să vezi. Dar să sperăm. Sper să nu mă fi format definitiv sub pretențiile lui Jalea*, Han**, Baraski*** și Caragea**** – împotriva căror legi m-am luptat, dar sub care am trăit și m-am dezvoltat. Există un alt joc al minții, cu un regulament mai fantezist și elastic – legea emoției și a spiritului. Când am să ajung la un sfârșit și să pot începe un drum – îți dau de veste și-ți trimit fotografiile. Până atunci e o mare îmbulzeală în cap. Trebuie să scap de multe lucruri pe care eu le bănuiam importante. Se aprinde o luminiță care nu se poate naște decât aici. Mi-e tare dor de Buftea. Am mare nevoie de condiții[le] de acolo, dar trebuie să mai stau pe aici să mă vindec de o serie de prostii. Sărută-l pe Dog și dă-i un os din partea mea.

Salută-l pe domnul Focșa și soția – oameni tare de treabă, și pe ceilalți care mai întrebă de mine. Spune-le că vin după Expoziția de aici, care e mai important pentru mine decât orice pe lume. Îi sărut cu dragoste și pe ai tăi la fel, Ion.

L-am întâlnit pe Iliu*****, →

care vine după 10 ani din Canada, unde a lucrat mult și, interesant, în decorații de fațade și fântâni. Se stabilește pricopsit la Paris.

Am vorbit mult de tine. Aștept din când în când o vorbă de care am mare nevoie.

Te sărut, fratele tău **Ion**”.

Note

1.*Sculptorul Ion Jalea (ns. în 19 mai 1887, la Casimcea, jud. Tulcea - m. în 7 noiembrie 1983, la București).

2.**Sculptorul Oscar Han (ns. în 3 decembrie 1891, la București - m. în 17 februarie 1976, la București)

3.*** Sculptorul Constantin Baraski (ns. în 17 noiembrie 1902, la Câmpulung - m. în 22 martie 1966, la București).

4.**** Sculptorul Boris Caragea (ns. în 11/ 24 ianuarie 1906, la Balcic în Bulgaria - m. în 8 august 1982, la București).

5. ***** Sculptorul, artistul decorator și pictorul Joseph Iliu (ns. în 1916, la Sibiu - m. 1999, la Paris).

6. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

7. Scrisoarea a fost donată de Gheorghe Sarău Muzeului Literaturii Române în 4 aprilie 1997. Victor Corcheș, în 16.06.2003, îi transmite lui Gheorghe Sarău că a verificat și **nu** mai exista scrisoarea acolo].

Reproducerea conținutului s-a făcut aici în baza unei copii păstrată de Gheorghe Sarău.

*

Ciorna unei scrisori din 19 martie 1966, aparținând poetului (redactată la Buftea, Bulevardul RSR, nr. 44), adresată la Paris sculptorului Ion *Vlad* [în care Stelaru se plânge de șicanele pe care mătușa soției sculptorului - „Duduia” - le făcea familiei Stelaru în absența lui Ion Vlad].

Notă

1. Ciorna a fost donată de Gheorghe Sarău Muzeului Literaturii Române, în 4 aprilie 1997. Victor Corcheș, în 16.06.2003, îi transmite lui Gheorghe Sarău că a verificat și exista ciorna scrisorii acolo. De verificat la Muzeu.

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

Moshe B Itzhaki

Limba mea maternă – de la mama Hana

(pentru Ana Blandiana)

A.

Sap prin tunelurile uitării
să dau peste rămășițele limbii materne
ce a fost învelită în giulgiu
gura-i umplându-se cu țărână.
Îmi amintesc cu tărie ultimele mișcări
ale buzelor
murmurând o rugăciune fără voce
precum Hana, mama profetului
Samuel.

Acum buzele au săpat crăpături
și pot simți cutremurul ce se apropie
poate chiar și mișcări de continente
aidoma fisurii Siriano-Africane
unde înlăuntrul și deasupra migrează
vise și cuvinte din patriile lor
și vor cuibări în mine primăvara
și vor cloci cu penele lor frumoase
ca niște păsări rare.

iar eu așez stâlpi de susținere în tunel
ca nu cumva să se surpe pământul
deasupra-mi

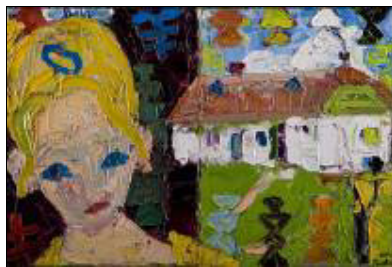
și să aspire cerul din învolburarea
fericirii
și din izvoarele memoriei.

Dintr-o dată un gheizer țâșnește
din arterele iubirii cândva înghețate
și brusc se inundă și nu e niciun copil
să pună degetul în gaura din stăvilă.

B.

Într-o seară a poeziei urmăream
buzele Anei recitând.

Îmi reazem capul pe o coloană ce
sprijină plafonul sălii,
vocea ei mirifică îmi pătrunde pe
căile vocale
precum un Coniac vechi, de calitate
ce mi se împrăștie în întregul trup
împingând la un geamăt stins
ce va izbucni ars de tăria băuturii
ieșind din rărunchii trupului:
Ahaaa ! Fiecare vers de-al ei mă
apropie de limba maternă

Virgiliu Parghel, Fetița din Lișna, 2010

uitată undeva pe-o stâncă cu vârfuri
sus în nori,
sub care Sambationul e învolburat
iar haosul mă cheamă din Geneză.
Cine mă va învăța să adorm precum
învățatul *Honi*
și să mă trezesc din nou într-un
leagăn precum un prunc
în fața mea un înger ce mă atinge pe
bărbie
pentru a uita totul; să nu-mi aduc
aminte
de nimic dintr-un alt univers
poate Ana însăși îmi va aminti
dar ea e în lumea ei recitând
iar norii cei ploioși vor umple golurile
mele
cu apa din pământ:
„Ar trebui să ne naștem bătrâni,
să venim înțelepți
noi am dispărea devenind tot mai
mici...
cât bobul de mazăre, cât bobul de
grâu...”

Iar eu îngân a aprobare
și devin tot mai mic
și-i clilesc din ochi
și-i scriu unei ale Ane versurile mele
„minusculi, noi plutim pe râul uitării
de-a lungul uterului creației
printre sorii înfierbântați în sinea
noastră
pe buzele Anei citind “.
Și când mi-am ridicat privirea de la ea
spre grinzile plafonului
am văzut încă o Ană
și am văzut-o pe mama Hana
iar capu-mi se întoarse
precum floarea soarelui
„iar ai întârziat”, îmi spuseră
amândouă
coloana de susținere îmi deveni
seismograf
înscrind în mine un tremur, gravând
în mine
timpul despărțirii

Traducerea în limba română
PAUL FARKAS

Viața pe un peron

de Octavian Paler, în bulgară.
Un roman – anatomia
singurității și a fricii

„Viața pe un peron” este prima întâlnire a cititorului bulgar cu opera lui Octavian Paler (1927-2007). Acest scriitor și filosof este, fără îndoială, unul dintre cei mai interesați autori din România contemporană. Destinul lui este foarte interesant. În tinerețea sa, el a fost un om de stânga, jurnalist activ și funcționar de partid, a cărui carieră este în plină ascensiune. Dar el se transformă într-un adversar direct al regimului totalitar al dictatorului Ceaușescu.

Militează împotriva regimului prin tăioasa sa peniță, la fel ca și compatrioții săi cunoscuți și în Bulgaria precum Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Doina Cornea.

Romanul „Viața pe un Peron” urmărește linia romanelor cunoscute la nivel mondial, construite ca eseuri și basme filosofice: „Procesul” de Franz Kafka, „Cioma” de Albert Camus, „Greață” de Jean-Paul Sartre, piesa „Rhinoceros” de Eugen Ionescu. Este o proză în care elementul de bază este imaginea metaforică a unui fenomen, a cărui existență intră în conștiința protagoniștilor, forțându-i să-și schimbe complet noțiunile despre sensul vieții.

În cazul actual, Octavian Paler îi lasă pe cei doi protagoniști ai săi – un bărbat și o femeie, într-o gară mică de sat, făcându-ne martori ai spovedaniei Bărbatului, care s-a trezit pe acest colț singuratic al lumii. Singuritatea și separarea lui de ceilalți îi oferă prilejul ca el să-și analizeze situațiile dramatice din viața sa. Astfel gara aceasta se transformează în simbolul „vieții lui oprite”. Iar anume această „oprire” îi permite să studieze rădăcinile tuturor întâmplărilor, care l-au dus pe această „stradă moartă”, să studieze motivele pentru această pedeapsă, să se trezească în punctul terminus al singurității.

Partenerul în monologul lui este Eleonora – o femeie cu destin dramatic similar, care, asemenea lui, s-a trezit în acest loc simbolic.

Cei doi fac o disecție nemiloasă a trecutului lor, plin de frică și răzvrățire, de victorii și de eșecuri în relațiile lor cu lumea. Aici totul este marcat de frica lor față de un regim autoritar, de frica față de puterea agresivă și a brutalității regimului acesta, de frică de sângele răzbnării în vremea exaltării revoluționare.

Astfel, romanul se transformă dintr-o poveste obișnuită într-o parabolă despre nașterea fricii și despre împingerea personalității către punctul singurității și a înstrăinării de ceilalți.

Protagoniștii doresc să fugă de insuportabilitatea aprigilor moravuri, dar, înainte de toate, doresc să trăiască catarsisul căinței comportamentului lor din zilele dezlănțuirii răului. Iar aici acest rău este prezentat alegoric (cartea este scrisă în anul 1981 în apogeul „Epcii de Aur” a lui Ceaușescu, în timpul unei cenzurii dure și a represuniilor asupra scriitorilor), prin simboluri: îmblânzitorii șerpilor-cobra (pentru Bărbat) și antrenorii câinilor turbați (pentru Femeie).

Realitatea din roman este construită prin multe semnificații simbolice, începând cu cel mai important lucru – gara pustie.

Romanul se poate citi cu mare curiozitate, pentru că spovedania protagoniștilor – avocat și profesor de istorie – curge nu doar în intonații dramatice și lirice, ci și prin gânduri interesante despre relația personalității cu Dumnezeu, despre personalitate și revoluție ca o încercare de a construi o nouă lume, despre personalitate și relele moravuri. În acest plan, paragrafele când Bărbatul joacă rolul de apărător și procuror în procesul imaginar al ghilotinării lui Maximiliane Robespierre sunt foarte emoționante. Cartea este construită prin multe situații metaforice și imaginare și scene, care apar în conștiința protagoniștilor. Ele îi duc la isterie, la dizolvarea sistemelor lor de valori, la trezirea bestiei din ei și la punctul terminus al disperării. El a fugit din orașul său, a fost terorizat de îmblânzitorii cobrelor, iar ea de către antrenorii câinilor turbați. Iată imaginea răului, iată motivele pentru singurătatea

protagoniștilor în gara izolată. În acest roman, fiecare detaliu este încărcat de imaginație metaforică – pădurea, deșertul, lacul.

Acestea sunt metaforele punctelor de bază ale celor doi oameni singuratici care se simt totuși atrași de o ființă – în cazul acesta Natura, care simt că pot trăi și pot spera la a fugi din această gară. Asta înseamnă să învingă frică.

Această proză filosofică și eseistică nu se citește ușor: ea „îngreunează” puterea gândirii noastre filosofice și imaginare, forțând-o să decodeze semnificații simbolice, „îngreunează” eforturile cititorului de a judeca frica, a cărei tentacule au acaparat spiritele ambelor persoane. Cititorului i se sugerează că el trebuie să fugă din aceste situații panicat, asemănătoare celor care îl pot plasa într-o gară pustie, într-un punct înghețat al vieții sale.

Asta este o întrebare pur existențialistă – adică, în fiecare acțiune să te forțezi să alegi stoicismul, reacția cetățenească categorică sau fuga de aceasta, o fugă care te va duce în punctul terminus al unei gări pustii...

Istoria dramatică a celor doi protagoniști este povestită într-un limbaj cu iz de basm, ca o poveste filosofică, dar în același timp are și lirismul unei poezii. Aici intervine și măiestria traducătorului **Ognean Stamboliev**, căruia îi datorăm marel număr de traduceri excelente ale unor autori români, care a simțit corect stilul specific al autorului și a găsit forma adecvată lui în limba bulgară. Filosofia romanului nu sună deloc abstract sau enigmatic. Ea este omenească și creează emoție. Cititorul se simte atașat de destinul protagoniștilor și nu este deloc distantat de povestea lor.

Dovada pentru această atmosferă emoțională, filosofică și de spovedanie este sfârșitul romanului. Voi încheia recenzia mea pentru romanul „Viața pe un peron” cu un pasaj de final: „Nu aștept, prin urmare, de la dumneavoastră un verdict. Îmi cunosc singur și vinovățiile și dreptatea. Am vrut numai să vă previn, să nu mă judecați greșit, dacă va trebui să-mi aruncați și mie o monedă, temându-vă să nu vă muște cobra. Am vrut să știți cum s-au întâmplat toate. Poate că atunci o să simțiți pentru mine acea milă tragică de care v-am vorbit. Plec, domnilor. Doamne, apără-mă de mine însumi.”

Aș spune că acest roman remarcabil al lui Octavian Paler aduce o nouă contribuție romanelor filosofico-eseistice din literatura contemporană

Prof. KRUM GHERGIȚOV

Blocnotes

Memorialistică Jurnalul lui Corneliu Coposu

În ultimii ani, au fost editate atât publicistica antebelică a lui Corneliu Coposu, cât și jurnalul său din timpul războiului.

Despre jurnalul pierdut, confiscat, ascuns, al lui Corneliu Coposu, s-a vorbit mult. Referitor la acest prețios document, se poate remarca faptul că, într-o proporție covârșitoare, însemnările gravitează în jurul unui singur personaj, Iuliu Maniu, înregistrând întâlnirile acestuia cu importante personalități ale vremii, cu diplomați străini acreditați în România, strategia ilustrului lider țărănist de a scoate țara din alianța cu Germania hitleristă, actul de la 23 august 1944, precum și eforturile disperate ulterioare de a-i convinge pe diplomații englezi și americani și guvernele lor să nu abandoneze România. Însemnările zilnice includ fișe și portrete pe baza cărora dorea să-și reconstituie jurnalul și, mai ales, cartea finalizată încă din 1947, dar confiscată, despre viața lui Iuliu Maniu.

Confesiunile lui Corneliu Coposu (admirabil publicate în cartea „File dintr-un jurnal interzis 1936-1947, 1953, 1967-1983”, Ediție îngrijită de Doina Alexandru, Editura Vremea, București, 2014) constituie o mărturie fundamentală a unor momente de răscruce din istoria României, a unor evenimente cruciale la care acesta a asistat lucid implicat prin însăși condiția sa de șef de cabinet și secretar particular al celui considerat arhitectul României Mari, Iuliu Maniu.

Indiscutabil, memorialistica lui Corneliu Coposu are o încărcătură documentară și morală de cea mai mare importanță pentru istoria recentă, ca și pentru conștiința națională a românilor.

Fragmente:

= *Se reia interogatoriul. De data asta asista, cu intervenții brutale, tovarășul colonel procuror Soltuz (probabil nume fals). După trei zile de interogatoriu, din ce în ce mai amenințator, sunt trimis la manej.*

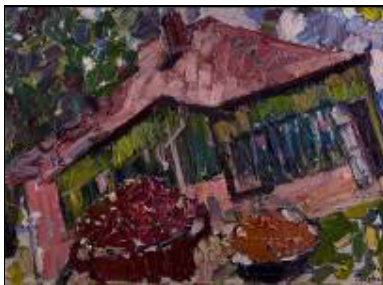
O sala goală, în care un individ cu cap lombrozian, ochi aproape albi, figură și gesturi de brută, cu un bici în mână, îmi poruncește, într-o românească stricată, cu intonație slavă, să alerg în jurul camerei.

Refuz. Începe să mă plesnească cu biciul. După vreo zece lovituri peste cap și spate, mă prăbușesc. Sunt lăsat acolo câteva ceasuri. Bonta revine însoțit de un alt individ, cu cizme, haine de piele, cu un baston. Mi se poruncește să alerg. Refuz din nou. Alte lovituri de băta și de baston. După un sfert de ceas, sunt abandonat, întins pe pavament.

= „Probabil că Antonescu nu își dă seama că a trata cu nemții ideea armistițiului înseamnă o adevărată sinucidere. Buzești (Grigore Niculescu Buzești, ministru de Externe - n.a.) este de acord că pentru a se asigura reușita acțiunii trebuie să se acționeze prompt și fără amânări”.

= „Înainte de a mă ancheta Bunaciu, mi s-a adresat pe un ton prietenesc și mi-a atras atenția că dacă voi fi rațional și dacă voi ușura desfășurarea anchetei, voi fi pus în libertate. Mi-a dat o foaie de hârtie, pe care era bătut la mașină un text scurt, de o jumătate de pagină, pe care urma să-l citesc și să-l semnez, urmând ca acest text să fie folosit în procesul Maniu ca o depoziție a mea în calitate de martor al acuzării (...) Întrucât eu am refuzat să citesc și să semnez declarația, Bunaciu și-a schimbat atitudinea față de mine, a chemat un gardian și, pe un ton aspru, i-a ordonat acestuia: du-l la carceră. Am fost dus la carceră. De atunci, nu l-am mai văzut pe Bunaciu, am fost anchetat apoi de alte persoane”.

= Constantin Stere: „... a fost una din figurile de seamă ale vieții publice românești. I-am prețuit sincer nu numai puterea de muncă extraordinară, cultura vastă, inteligența scăpărătoare, umanismul și patriotismul lui, împletit cu talentul deosebit (...) La marile lui calități, nu puteau să lipsească și scăderi. Era orgolios, susceptibil, infatuat și foarte

Virgiliu Parghel, Casa lui Vasile Fodor din Lișna, 2012

suspicios. Încăpățânarea lui era la nivelul vigurosului său talent literar.” (portretul nuanțat făcut de Iuliu Maniu lui C. Stere, reprodus în jurnal de C. Coposu)

= „În cariera mea l-am văzut pe Maniu cu ochii înlăcrimați: la moartea mamei sale mult iubite, la moartea lui Aurel Socol din Cluj, la moartea lui Madgearu și la aflarea arbitrariului de la Viena.”

= Portretele pe care le face Corneliu Coposu lui Ion Antonescu și Mihai Antonescu. Despre primul are o judecată severă, probabil dreaptă: „A greșit față de oameni, față de țară, față de istorie”.

Nu uită să consemneze și aspectele lui pozitive, inclusiv îndârjita lui rezistență la tendințele de hegemonie ale Germaniei. Despre Mihai Antonescu, care avea un orgoliu exagerat și pasiunea primatului în istorie, spune: „Pe plan intern, a dus o politică de menajare a opoziției, și s-a opus măsurilor cerute de nemți, vizând persecutare, sau anihilarea adversarilor politici ai Germaniei.”

= „După ce Madgearu a fost înmormântat, asistența, în frunte cu Maniu, se apropie de sicriul profesorului.

Nicolae Iorga așezat în firida capelei și închinându-se, păstrează un minut de reculegere pentru savantul ucis și prezintă condoleanțe familiei. Chipul lui Iorga este devastat de lovituri și tortură. Parte din barbă îi este smulsă, lăsând descoperită pielea însângerată”.

DORIN NĂDRĂU
(S. U. A.)

Vatra veche dialog

DOINA LAVRIC PARGHEL
De foarte devreme, am știut că
trebuie să am „vocea mea”

(I)

Deși nu o cunosc personal pe Doina Lavric Parghel, îi știu foarte bine vorba și cântul, de care am început să mă apropiu mai mult, la îndemnul doamnei Alexandra Scherer, din Paris, supporter și partener înflăcărat al revistei Vatra veche.

Prin omologul de la Suceava, Aurel Buzîncu, directorul Direcției pentru Cultură, am făcut primul pas spre Doina Lavric Parghel, pe care o consider din același trunchi cu Grigore Leșe, prin arta cu care menține vie partea de suflet bucovinean.

După ce a slujit la catedră peste două decenii în județul Suceava, „doamna de română” a dat frâu liber harului, dând cântecului arhaic relief și reverberație.

Chipul său de femeie dârză e doar o parte din ceea ce o reprezintă ca mesager al cântecului fără de timp, purtător de biruință al semnului liric care definește condiția noastră prin vremi.

Fiică de învățători, născută la Lișna, în județul Botoșani, Doina Lavric Parghel s-a ținut departe de mode și tentații, rămânând credincioasă autenticului, pe care îl slujește cu devotament canonic.

Doina Lavric Parghel nu este nici pe departe (re)cunoscută în măsura valorii sale, și nici nu e antrenată în circuitul artistic care să încânte publicul pentru care trecutul n-are preț dacă nu are și viitor.

Acesta e și punctul de plecare al dialogului meu cu Doina Lavric Parghel, care merită să ajungă și la cei care nu s-au întâlnit încă cu o voce în care s-au strâns toate undirile sufletești ale unui întreg neam.

-Doina Lavric, când cineva ar vrea să vă cunoască, ar trebui să aibă în vedere câteva repere care vă definesc. Care ar fi acestea?

-M-am născut la țară și faptul acesta e un argument pentru devenirea mea ulterioară. Părinții și bunicii, ba chiar și stră-străbunicii mei au fost oameni întregi; din zestrea lor mi-au dat și mie. Am ales o profesie potrivită cu firea mea, cu înclinațiile mele naturale, iar acest lucru m-a ajutat să trăiesc cu drag pe lumea asta. Am primit un har care mi-a fost bucurie și mângâiere în absolut toate momentele vieții mele. Am făcut doi copii și am două nepoate, deci, iată, continuitatea pe pământ îmi este asigurată...

-„Cântând, povestind, Doina Lavric-Parghel reînvie o lume străveche, a noastră, o lume de care ne era dor”. Ce a fost la început: cântecul sau povestea?

-Cred că s-au întrepătruns, au fost laolaltă. Practic, nu cred că se pot separa. Cum poți separa cântecul rândunicii de povestea norocului pe care-l aduce atunci când e cântat în zorii zilei? Sau concertul atât de complex al privighetoarei de dramatismul sacrificiului ei? Bunica mea, noaptea, la stative, își cânta povestea. Povestea ei...

-Pe cine ați moștenit în darul de a cânta, în cel de a povesti?

-Stră-străbunul meu din partea tatei a fost preot, iar străbunicul, cântăreț bisericesc. Bunicul, Alexandru Fodor, povestea părinții mei, avea o voce formidabilă, pe care i-a moștenit-o tatăl meu, dar nu pe de-a-ntregul.

Cântau toți: bunicii din partea mamei, mama - care absolvise Școala Pedagogică de Fete de la Gura Humorului, o secție transferată de la Cernăuți. Acolo se făcea muzică desul de serios. Tata a făcut liceul la Pomârla, dincolo de Dorohoi. Acolo fusese profesor, puțină vreme, Mihai Eminescu.

Am vizitat școala, locurile, vara trecută. Am stat de vorbă cu preotul satului care se îngrijește, cât poate și el, de memoria locului pe care a strâns-o într-un mic muzeu. Am fost impresionată de calitatea și seriozitatea resurselor folosite în școală, la vremea aceea. O metodă foarte bună de predare a desenului (a apreciat-o mult Virgiliu, pentru că am fost împreună, acolo), apoi altă metodă, a limbii franceze... Încă a rămas, în-

treagă și nu prea fericit renovată, clădirea liceului și o altă clădire, trecută printr-un incendiu și care adăpostea, odată, personalul administrativ. Erau și câteva camere ale profesorilor. Într-una din ele rămânea, peste noapte, Mihai Eminescu, atunci când venea în vizită la prietenul său, Samson Botnărescu, directorul liceului. Istorie prețioasă care tare bine ar fi să fie protejată.

Așa încât primele lecții de solfegiu le-am luat de la ai mei. De povestit... povestea tare frumos tatăl meu și bunica din partea tatălui, Coana Tinca sau Nanaia, cum îi spuneau fiii și cele trei nurori ale ei. „La să vă spun acum o jâtie, de-ale mele!” Și urma o povestioară hazlie, cu sens (neexplicit) moralizator, neapărat în legătură cu subiectul discuției. Avea un foarte fin simț al limbii, iar povestea pe care o auzise, cu siguranță, pe undeva, era scuturată de repetițiile supărătoare și de detaliile ne semnificative. Devenea produsul ei pe care îl juca cu adevărat talent actoricesc.

-Dar bunicii din partea mamei?

-Bunicii din partea mamei locuiau la granița dintre județele Botoșani și Suceava, satul se cheamă Zvoriștea, iar numele de fată al mamei era Luchian. Acolo mi-am petrecut toate vacanțele de vară și multe din cele de iarnă. De fapt, cu poveștile eu acolo m-am întâlnit. La Lișna am auzit povestindu-se; la Zvoriștea am văzut și am trăit povești...

-„Bătucita” înseamnă debutul meu, prima înregistrare în radio, întâlnirea, la Moara, unde eram profesoară de română, cu profesorul Constantin Irimia, colegul și sfătuitorul meu, până în ziua de astăzi”.

Cum v-ați descoperit nevoia de a dialoga cu lumea prin cântec?

-Știți, cine are aparat de cântat cântă de când se știe. Pentru că omul acela mai are un limbaj. La un moment dat, cineva te aude cântând și-ți cere să mai cânti: o dată; și încă o dată... Și atunci intri în dialog cu lumea... La Zvoriștea, în bucătăria de vară, era un cuptor care ocupa cam a treia parte din încăperea. Pe laterala dintre cuptor și perete rămăsese un mic spațiu unde bunicul pusese o bănuță mai lată, din lemn; loc ideal pentru o scenă. A urmat scena din sat și spectacolele de la sfârșitul anului școlar, apoi micile producții pregătite de profesorul nostru de franceză, →

NICOLAE BĂCIUȚ

Monsieur Saca. Prima mea dragoste a fost „la chansonette”. Mă acompaniam cu acordeonul și mă luam așa, destul de în serios. Ascultam Dalida la Iulia, colega mea de clasă, iar profesoara Dora Sacagiu, tot de limba franceză, îmi împrumuta CD-uri. Chansonettes am cântat (și încă mai cânt, în anumite contexte) în paralel cu muzica țărănească de care m-am apropiat oarecum întâmplător. Spun „oarecum”, pentru că, mărturi-seam mai devreme, există un argument al apropierii mele de această muzică: mă născusem la țară...

Întâmplarea ține de faptul că, la Suceava (acolo am făcut eu facultatea), în anul I, înainte de un concurs studențesc, organizatorii căutau să acopere și secțiunea „muzică populară” și, iată, „întâmplător”, Geta Joltea, secretara organizației UTC, cu un an mai mare decât mine, m-a auzit cântând. În franceză, evident. Când m-au chemat la „audiție”, eu le-am spus că pot cânta o chansonetă, fără probleme, dar cu „doina”, deși purtăm același nume, n-am nici în clin, nici în mănecă... Povestea e mai lungă și, chiar dacă este destul de interesantă, va fi nevoie să mai scurtez de pe undeva. Bref! Traian Straton (solist la Ansamblul „Ciprian Porumbescu”) mi-a dat o doină, culeasă de el. Mi-a cântat-o de câteva ori și... am luat locul I pe țară.

Etapa finală s-a ținut la Bacău. În sală era actorul și regizorul Ghenu Destelnică, cunoscut și recunoscut pentru flerul său în depistarea talentelor. S-a oferit să mă pregătescă, săptămânal, eu urmând să-mi plătesc doar deplasarea cu trenul, Suceava-Bacău, dus-întors. „Garantez că în toamnă vei intra la facultate, la București!”, mi-a spus. Nu mai e nevoie să spun că viața mea avea să aibă altă direcție. Grigore Leșe are o vorbă: „Nu da drumul pe cărare...” Eu am ales cărarea sau, poate, cine știe...

Anii au trecut, eram profesoară la Măzănăești, vreo cinci ani făcusem naveta la Moara, adevărat, satul era vecin cu Suceava, dar, în lunile de iarnă, când autobuzul se întorcea la garaj pentru că nu putea trece de mormanele de zăpadă, noi, profesorii, ne continuam drumul pe jos, încă vreo zece kilometri. Dus-întors, vreo 24, ca la infanterie. Acum, la Măzănăești, nu era mai ușor, deși aveam ca variantă trenul. De la halta

aceea mai aveam de mers mult pe jos, pe lângă o pădure. Urlau lupii...

Toate astea i le povesteam lui Florin Piersic și Anei Szeles. Vreo doi ani am avut, în paralel cu școala, o colaborare cu Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu”, din Suceava. Mergeam cu ei la spectacole, de două ori, în timpul săptămânii, imediat după ore - luam cu mine, la școală, valjoara cu costumul popular - și mai mergeam sâmbăta și duminica. În perioada aceea, am înregistrat, în radio, „Bătucita”. Uneori, ca să vină lumea, erau chemați în colaborare artiști mari...

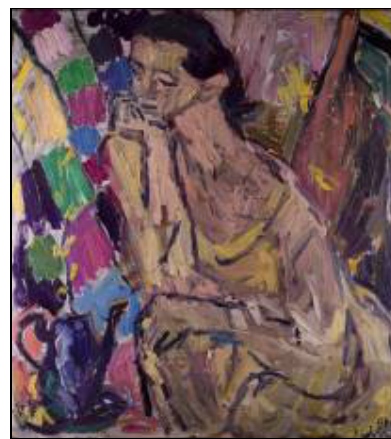
Și se uita Florin Piersic la mine și nu zicea nimic, și mă îndemna să mai povestesc, și eu credeam că e mut de uimire, dar el era mut de admirație, și, la un moment dat, spunea „formidabil, tu îți dai seama ce viață frumoasă ai?” Și eu mă uitam la el și-mi spuneam în sinea mea, „tare aș vrea să te văd cum faci asta în locul meu și fără prea multe satisfacții, că așa, să îți se pară că revezi o scenă din Ionesco o fi interesant, dar...”

Abia mai târziu l-am crezut pe Florin Piersic pe cuvânt și pe caracterul, pe sinceritatea lui extraordinară... Derulând filmul, îmi amintesc lucruri senzaționale. Da, „cărarea” mea poate fi de invidiat...

-Ați avut modele în demersul dv. artistic?

-Da, mereu am avut modele, mereu mă uitam cu atenție în jurul meu. Și aici poate să fie vorba de un har, cel al ascultării, dar, de foarte devreme, am știut că trebuie să am „vocea mea”, care să nu se confunde cu alte o sută de voci. N-am reușit asta dintr-odată, dar, la un moment dat, cred că mi s-a întâmplat.

-Ați fost dascăl de limba și literatură română. Cu ce a contribuit aceasă experiență la descoperirea

Virgiliu Parghel, Doina cu covor, 2014

unor resorturi artistice intime? Cum v-ați despărțit, după 23 de ani, de această lume?

-Școala pe care am făcut-o mi-a fost de folos, mi-a dat discernământul. În general, școala îți dă informație și discernământ. Am fost în stare să aleg, să selectez, să compar, să mă opresc unde trebuie, să trec mai departe când era cazul. Talentul e bun, e chiar o condiție să pornești ceva, dar ce faci cu el mai departe, asta-i important. Ce iese din mâinile, mintea ori sufletul tău. Altminteri, e ca și cum ți-ai cumpăra, pe bani mulți, o sculă, o mașinărie ultra-performantă, și tu ești mândru de ea și-o arăți la toată lumea, „ia uite ce am eu!” Și lumea te întreabă „dar ce-ai făcut, ce-ai realizat cu ea, vrem să vedem și noi, hai, arată-ne”, iar tu răspunzi „nimic”, și-i tot dai înainte că tu ai o mașinărie grozavă și-i faceți tu odată ceva cu ea. Da, școala și experiența mea la catedră s-au adăugat harului pe care l-am primit la naștere și despre care nici măcar nu știu dacă e foarte valoros, în comparație cu haruri asemănătoare. Da, vocea mea nu are calități ieșite din comun, dar se pare că am știut ce să fac cu ea. Cred că, în bună măsură, datorită asta școlii pe care am făcut-o.

-Ați cunoscut rapsozi populari la ei acasă. V-au lăsat vreun mesaj, v-au cerut ceva legat de soarta folclorului nostru?

-Mesaj... Cred că e prea mult spus mesaj... Deși există situații în care mesajul există, ba chiar explicit. Este vorba despre descântec, această tulburătoare formă de magie de o frumusețe poetică ieșită mult din comun. Spun „tulburătoare”, pentru că tot scenariul acela creează o stare →

Virgiliu Parghel, Doina, 2010

deloc obișnuită. Tulburător este și faptul că nu se pot descifra cuvintele care sunt bolborosite, special pentru a nu fi înțelese. Magia asta era atât de răspândită (și încă mai este) pentru că era un fel de psihoterapie altoită pe cunoștințe despre efectele terapeutice ale ceaiurilor. Existau atâtea descânțece, câte boli erau pe vremurile acelea, ori câte primejdii. Erau descânțece de gălci, dar și de șarpe, de furnici sau de înlăturat riscul de a-ți pleca bărbatul de acasă. Și, în mod firesc, erau descântătoare specializate pe una, două sau maximum trei afecțiuni, precum specialiștii în medicină. Descântecul nu se preda ucenicilor, nu se putea cumpăra, dar se fura. Și se lăsa greu furat. Dar, înainte de moarte, bătrâna cu pricina chema la patul ei o fiică, ori o noră, ori o nepoată și-i spunea „uite, eu mor și vreau să-ți las ție descântecul cutare.” Și povestea femeia cum îi curgeau lacrimile când repeta descântecul după maică-sa care, uneori, la câteva ceasuri, își dădea duhul. Ei, în cazul ăsta, mesajul era explicit.

Dar, dacă stau bine să mă gândesc, printr-o situație oarecum asemănătoare am trecut și eu. Bunica mea, Aglaia, de la Zvoriștea, mai în glumă, mai în serios, mi se plângea că, la moartea ei, n-o va boci nimeni. Am înțeles mai târziu că amărăciunea ei era reală, pentru că, adevărat, în prejma (și mă refer strict la familie) nu mai era nimeni pregătit să facă asta; mama era femeie școlită, noru-sa nu se topea de dragul ei, deși poza o mare afecțiune, iar mie nici nu mi-ar fi trecut prin cap să strig pe-acolo, cât mă ținea gura: „Unde-ai plecat bunicăăăă?” Și a plecat bunica mea, noi am plâns mult, dar de bocit, nu mai țin minte s-o fi bocit careva.

Timpul a trecut. Treptat, eu mi-am adus aminte de multe lucruri din copilăria mea și am început să le strâng de pe jos, să le scutur și să le depozitez într-o mulțime de sertare și sertărașe: vase, cântece, descânțece, cusături, povești, țesături și, evident, bocete - unele dintre ele de o frumusețe răvășitoare - adunate de la lele Ghența lu' Moghi din Moara, lel' Dafina din Ilișești, lel' Domnica lu' Piersic din Corlata... Vă vine să credeți că eu am bocit-o pe lel' Dafina? De data asta nu mi-a mai fost jenă... am bocit-o cu convingere, deși nu chiar de-adevăratelea, a fost mai

degrabă un mic spectacol. În momentul în care am mers la ea cu lumânare, însoțită de Vasile Bădeliță, învățător de profesie, pe care l-am rugat să-i cânte-n fluier femeii care, toată viața ei a cântat și a bucurat atâta lume, draga mea prietenă (pentru că rapsozii despre care era vorba în întrebarea pe care mi-ați pus-o mi-au devenit curând prieteni pe care-i vizitam cât puteam eu de des) era singură în casă, privegheată doar de o nepoată, după soră. Copii n-avea. Ne-am așezat pe laviță, Liță i-a zis din fluier, de jale, iar eu am murmurat, încet, un bocet pe care-l învățasem de la ea: „-Scoală-te și te trezește/ Și-ți vide-n casă ce este./ Lumea tăta te jelește.../ Ține, Doamne, zăua lungă./ C-aiasta-i zăua de pe urmă.../ Ține, Doamne, zăua mare./ C-aiasta-i despărțătoare...”

-Când vă ascult muzica dv., sunt foarte atent la... cuvinte. Atât ca particularitățile lingvistice, cât și la... poezia conținută, pentru că ele vin cu o lume și cu unduirile sufletești ale arhaicității.

Mai avem de unde și de la cine culege folclor autentic?

-Da, mai avem. În 2007, eu am venit în București și de atunci locuiesc aici, Dumnezeu știe pentru câtă vreme. Teoretic, „culesul” de folclor trebuia să înceteze, nu-i așa? Sau să fie îngreunat de faptul că mă depărtasem destul de mult de locul „culegerii”. Numai că eu (vreau să vă fac o mărturisire!) nu prea țin minte să fi „cules” așa, ca un etnolog, „cu metodă”, să mă fi dus chitită să înregistreț, să chestioneț... Eu am adunat ce am găsit în jurul meu, de multe ori, de pe lângă școala unde eram profesoară. Și stăteam, ore în șir, de vorbă...

S-a întâmplat o singură dată să merg astfel pregătită, însoțită fiind și de o echipă. Nu mai pvestesc, a fost un fiasco. M-am inhibat - poate și pentru faptul că eram acolo o armată - și am pus cele mai tâmpite întrebări pe care le-ar putea pune cel mai neinspirat reporter amator, ce mai, nu știam cum să ies mai repede din situația aceea puțin spus jenantă. N-am mai repetat-o niciodată...

Acum vreo doi ani, am stat internată două săptămâni într-un spital, mai mult profilactic, să-mi fac analize. În ziua externării mele, a intrat în salon, așteptând să ocupe patul în care stăteam eu, o femeie în

vârstă, de la țară, însoțită de fiica ei. S-a așezat cuminte, pe o margine de pat, cu mâinile strânse în poala rochiei, cu ochii în jos. Am cerut voie s-o vizitez și, de câteva ori (spitalul era foarte aproape de locuința mea), am mers la ea, așa cum se merge în astfel de situații, trecând mai întâi pe la o patiserie care făcea niște plăcinte delicioase. Femeia cobora în curte, ne așezam amândouă pe o bancă și stăteam de vorbă... Știți ce se poate afla în astfel de situații cât se poate de „autentice”? Așa, stând de vorbă cu oamenii...

-Ca să privim spre viitor, trebuie mai întâi să ne cunoaștem trecutul. Ce ați găsit dv., ca artist, în acest trecut, care trebuia neapărat readus în actualitate, ca temelie a viitorului? Ce restanțe avem noi, nepuse în valoare din trecutul nostru, din perspectiva instrumentelor/ mijloacelor de care dispuneți dv?

- Știu și eu? Lucruri simple... Să trăim mai simplu. Totul a devenit teribil de complicat...

Iată, de pildă... „Mâncarea de dimineață și însurătoarea devreme.”

Să începem cu prima parte. Se spune „să nu mănânci mult, că-i păcat...” Da, e păcat să mănânci atât de mult încât să te îmbolnăvești ori să ai nevoie să faci nesfârșite și ineficiente cure de slăbire, când în lumea asta moare (de foame!), câte un copil în fiecare secundă.

„Însurătoarea devreme...” Nu-i ușor de trăit pe lumea asta, vin responsabilitățile și, dacă tot vin, de ce să te grăbești așa de tare, să mai intri apoi și într-o rutină care ține o viață întreagă? Dar rutina asta zilnică, de care noi ne plângem în toate registrele, ne scutește de multe alte neajunsuri, printre care de o realitate care s-a dovedit extrem de gravă. Este vorba de o boală, depresia. Rutina, care altădată se chema „rânduială”, nu dă depresie. Rutina întărește sufletul, îl echilibrează.→

M-am întâlnit odată, demult, în Suceava, cu o fostă colegă de liceu, elevă excepțională, la momentul acela preocupată exclusiv de cariera ei profesională, carieră care, între noi fie vorba, nu sunt sigură că merita chiar toate sacrificiile.

Eu aveam deja un copil făcut în anul trei de facultate și pe care-l adormeam, legându-l pe picioare, în același timp citind din cursul de istoria limbii, pentru că eram în sesiune.

Îi povesteam cum încercam eu să multiplic orele de lucru și să le reduc, la maximum, pe cele de somn. Și îi mai povesteam și alte lucruri care decurgeau din cele pe care le povestesc acum și pe care nu mai vreau să le repovestesc.

Nina se uita la mine pierdută și, la un moment dat, mi-a spus, cu o voce pe care n-am s-o uit niciodată: „-Aș vrea să fiu la fel de ocupată ca tine, să nu am timp să mă așez pe scaun de cât de multe treburi am de făcut.” S-a măritat imediat, a făcut doi copii... Am fost la ea la nuntă și i-am cântat un cântec de mireasă.

-Cui vă adresați, în primul rând, prin cântec și poveste? Cine trebuie să ia aminte la ce și cum spuneți?

-Trebuie... Mie cuvântul ăsta îmi este destul de străin. „Trebuie” vine din exterior, e o impunere.

S-a folosit excesiv, aparent impersonal, în perioada pe care am parcurs-o împreună, perioadă căreia îi mai datorăm și un derivat de la trebuie: „trebuință”. Adică noi n-avem nevoie, care vin din interiorul nostru, avem doar trebuințe. „Trebuie!” Rânduiala nu venea din afară, venea dinlăuntrul nostru, era nevoia noastră care, în timp, se consfințise.

Bătrânii credeau că rânduiala vine de la Dumnezeu. Dumnezeu nu spune trebuie! Dumnezeu îți dă libertatea să alegi. Eu mă îndoiesc serios că oamenii „ar trebui” să se oprească din treburile lor, ca să mă asculte pe mine...

Pe de altă parte, aveți dreptate. Uneori, „trebuie” să le amintim oamenilor că au uitat de nevoile lor, că le-au înlocuit cu false nevoi, cu surrogate de nevoi, cu înlocuitori, cu aditivi, cu E-uri care încet, încet, otrăvesc și trupul, și mintea, și sufletul...

Martie - aprilie 2021

DAN MUCENIC

Exerciții de autoexilare

SUPRAVIEȚUIREA PRIN CUVÂNT

Mă încâpățânez a-mi cerceta, clipă de clipă, gândurile și trăirile. Mă iluzionez cu credința de-a fi mereu eu însumi. De-a nu ceda ingerințelor momentului. De-a exista întocmai cum sunt.

Greu de căzut de acord cu tine. Și încă mai greu să așezi în traista trăirii secunda etern trecătoare. Am traversat cărți și destine livrești. Am viețuit cu îndărădnicie mai bine de o jumătate de veac. Mi-e dor, adesea, de cel care am fost și îl aștept, cu încordată speranță, pe cel care voi fi. Pot, încă, să iubesc. Și încă pot dovedi asta celei și celor care se îndreaptă spre această iubire. Calmă ca un așfințit. Ca o așezare-a seriei peste lucruri.

Știu bine că a trecut de zenit ceasul timpului meu. Sesizez că adâncimea e mai presus de revelație. Că amănuntele de fiecare zi se estompează atunci când e rostuit întregul. O importantă parte a mea e-n disoluție, alta se hrănește încă din hîmere.

Scriu din dor de supraviețuire prin cuvânt. Mă năvălește nebulia întoarcerii în mine. Cred că mai am destule de scos la iveală. Mă simt încălecat de vorbe și idei. Sau mă simt carte-ntr-o bibliotecă păstrată fără știre de-un orb nebun. E bizar: cu cât mă uit mai atent la mine, cu atât mă văd mai dependent de slova tipărită, ca o literă-ntr-o carte de care viitorimea se va uimi. Nu vă mirați! Încerc, pe scurt, să vă explic.

Doamnelor și domnilor,

Trăim într-un spectacol de nimeni luat în seamă. Că Shakespeare ne-a tras de mânecă să pricepem asta e lipsit de relevanță. Scena vieții, voia el să spună, nu se cade a fi privită ca prisma de-acasă, ci ca nevoie de ex-hibare. Devenim erudiți fără să știm carte și scriitori fără idee de punctuație.

Am fost mereu sever cu mine. Fără încrâncenare, dar întotdeauna dominator de nuanțe. Am dorit să scriu ce vreau. Și, uneori, am reușit. Cât? Cum? Vă las să judecați singuri, citind paranteza ce urmează. (Au trecut deja peste 40 de ani de când am publicat primul reportaj, Nu-mi amin-

tesc nici titlul, nici subiectul. Sunt, așadar, un reporter bătrân, care și-a dorit de când se știe să fie exact asta: reporter.)

Poate c-a înțeles, dintru început, că talentul și forța imaginativă nu-i puteau permite mai mult, decât cu riscul de-a se autoiluziona, alunecând în ridicol, sau de a construi un edificiu ficțional de prea puțini vizitat – și atunci, cu interes de circumstanță –, dar de nimeni cercetat cu real și profitabil interes. Sau, la fel de probabil, s-a simțit neînstare de-a naviga prin strămtorile cu țărături înșelătoare croite între propria credință și rostirea oficială.

Ori o fi fost chiar ceva mai ambițios, ajungând a-și spune acum, preluându-l pe Mario Vargas Llosa: *credeam că jurnalismul era un mod de a-mi exercita vocația literară, care îmi oferea, în plus, un salariu pentru a putea trăi.* Există chiar și posibilitatea ca, dintr-un orgoliu bine disimulat, să fi preluat modul de-a gândi al concitadinului Ion Vinea și, prefăcându-se a face un jurnalism spășit, să-și fi spus mereu, făcând din asta crez literar: *un articol, urmând desti-nul exemplarului de ziar în care a apărut, trăiește viața foarte trecătoare a unui fluture, dar tocmai de aceea i se cere mai multă culoare și strălucire, mai mult suflet și armonie, mai multă fantezie și spirit decât unei cărți, dintre ale cărei scoarțe, ca dintr-un sicriu, ies uneori, multă vreme după înmormântare, stafiile autorilor și cu umbra lor acoperă cugetarea vie a celor ce se zbat încă în învelișul timpului.*

Nu-mi sfășâi, însă, amintirea spre a stabili, retroactiv, ce resorturi m-au îndemnat spre a nu ieși, decât arareori, din pielea de reporter – veritabil, asta am crezut întotdeauna, fără falsă modestie –, de căuzaș al clipei, plin de credință că perla frumoasei rostiri și a tâlcurilor adânci se poate afla în oricare dintre scoicile pe care ți le oferă, zvârlite la întâmplare, nisipul cotidianului. Cert este că am preferat, cred și astăzi că a →

fost o opțiune pe deplin conștientă, să mint în interiorul canonului admis (cu grație, farmec lingvistic și har constructiv, cum îmi spunea George Ivașcu, citindu-mi textele pe care mi le publica în „România literară”, dar și cele risipite prin „Luceafărul”, „Flacăra”, „Tribuna”...sau prin cărțile pe care le-am scos ori antologiile în care am apărut) și să păstrez pentru mine și apropiatii vremelnici adevăratele crezuri și simțăminte.

Adevărul e că, trecând peste gloria efemeră a momentului – de care am avut parte, slavă Domnului! –, am simțit și știu mereu că, dincolo de ceea ce spuneam, dincolo de întâmplările relatate, chiar cu un talent față de care nu-mi reprimam mândria, în viețile celor care-mi deveneau personaje – anonimii timpului respectiv, dar și personalități veritabile ale aceleia – exista și un **altceva**, pe care-l intuiam, ba chiar îl și pătrundeam, dar care nu putea fi rostit pe de-a-ntregul. Acel **altceva** provenea din propriile-mi supoziții, din vorbe cu înțelesuri încetoșate, din fulgurante întrezăriri ale unor zone întunecoase, închise-n misterul trăirii pe care fiecare ni-l purtăm prin lume, ca pe o necesară umbră, pe care doar bezna ori soarele bătându-ne-n creștet o pot ascunde sau ne-o așează sub tălpi.

Astfel, am rămas la nivelul declarativ și descriptiv al reportajului – ceea ce mi s-a părut, sau am dorit să accept asta, fără a fi, lăuntric, pe deplin convins, a-i reprezenta veritabila natură – după modelul poetizant al lui Geo Bogza sau după acela investigatoriu regizat de Brunea Fox, dar mereu în minte cu șoapta dătătoare de speranță a lui Vinea: *Cineva face act de mare scriitor producând foarte bună gazetărie. Un articol de ziar devine fapt literar mulțumită stilului, ideilor expuse și originalității expunerii.* Așa încât orice eventuale profunzimi, chiar dacă sesizate sensibil, au rămas la poarta acestei viziuni întrucâtva maniheiste. Așa cum și scrierile mele au rămas, cumva, la poarta literaturii, sprijinindu-i doar, când și când, grilajul iluzoriu, prin care priveam fascinat, precum Gavrilescu, la umbra din grădina „știgăncilor”, apăsător de canicula inadecvării sale și de blestemul neînțelegerii jocurilor profunde ale vieții, în fața cărora se trezise ca un simplu martor, neinițiat, ci numai logoreic.

S-au scurs, iată, peste patru decenii de când, student fiind, am parcurs, cum am putut, într-o singură noapte – cartea era foarte rară, deși apăruse în BPT, și circula cu o incredibilă iuțea –, capodopera lui Gabriel Garcia Marquez „Un veac de singurătate”, cea despre care se spune, cu îndreptățire, cred, că „este prima operă literară, de la Cartea Facerii încoace, care ar trebui citită de întreaga omenire”. Dar asta decretă tot superficiala, efemera presă, mai exact „New York Times”-ul condus, pe atunci, de un gazetar pur-sânge, deținător al Premiului Pulitzer – A. M. Rosenthal, plecat nu demult dintre vii, la 84 de ani. Am suferit în acea noapte – folosesc clișeul obișnuit în asemenea cazuri de excepție – un șoc veritabil, electrocutant. Pentru mine, cel de atunci, cartea, marea carte a lui Marquez, era un reportaj. Reportajul perfect. Mi s-a făcut, brusc, rușine de ceea ce încredințasem până atunci tiparului – puțin, ce-i drept, dar și, premonitoriu, de ce voi putea produce în continuare. Am azvârlit volumul ca pe-un stupriu diavolesc. Dar amintirea lui a continuat să-mi otrăvească inima și sângele circulând prin mâna cu care scriam.

M-am ferit mulți ani de reîntâlnirea cu acea lume, cu acel Macondo alăturând, într-o îmbrățișare letală, miraculosul, fantasticul, misteriosul, fabulosul, monstruosul – tot atâtea categorii estetice fascinante, materializate într-o singură narațiune pleznind, ca viața însăși – cea cu care ia contact și reporterul – de lumină și otravă, de iubire și moarte, de neînțelesuri și adevăruri perdeluind totul cu serafică transparență.

Am mai înțeles, tot în acea noapte, într-o clipă-ghilotină, că orice mister se naște dintr-o realitate privită pieziș, așa cum fantasmale se nutresc din ambiguitatea perspectivei. Și am decis revenirea la un soi anume de reportaj. Ca nou născut pe această planetă iluzorie. Cu nedisimulată spaimă.

Reporterul bătrân din mine a murit. Iar mortul, spre a se izbăvi și înnoi, condamnă viața, dacă n-o blesteamă, chiar.

Același lucru, precum în cazul scrisului, s-a întâmplat și cu lectura. Care, la mine, nu e doar un viciu: e un lux. Mi-a fost teribil de greu să pactizez cu mării scriitori. E simplu,

uneori, cu Makine sau Kadare, dar e infernal, imposibil de-a dreptul, cu Thomas Mann, Boll ori McEwan.

Exercițiul lecturii, mai cu seamă empatetice, e dur din cale-afară. Poți fi, într-un exercițiu de imaginație, Mășkin sau Raskolnikov, dar a-i reîntrupa e trudnic. Nu și întrutotul imposibil. Străduindu-te, poți naviga pe site-urile lor, dar nicicând nu-i vei putea suplini.

Literatura se înțelege cu adevărat atunci – și numai atunci – când ajungi să literaturizezi jur-împrejurul. Când partenerii de conversație devin personaje literare – jucători sau idioți, ca la Dostoievski, îngeri sau demoni. Se poate înțelege din asta că necunoscătorul de literatură (ceea ce-l face să fie o *novice nociv* într-ale trudniciei cărării proprii) veți pe o spinare tăbăcită) e necunoscător de viață și are tot dreptul la grabnică sau mai întârziată sinucidere.

Ideea de a domina Vorba, de-o țî-o subjugă; de-a cuceri Geneza, plecată din Cuvânt. Acesta cred că este orgoliul suprem, țînta finală, de neatins decât în absolut. Poți fi pedepsit – și chiar ești în tine – pentru asemenea trufie. Să te apleci în fața cărții – ce sfântă umilință în raport cu trebăluirea Cosmosului prin tine! Să întri cu toată ființa-ntr-o carte – ce nebulie lucidă!

De câte ori ajung la capătul unei lecturi mă gândesc la prietenii mei – puținii, câți vor fi fiind – și la singurami dragoste. I-aș dori dăruiți cu tot ce-a încăput în mine. Dominația, dictatura cuvântului asupra mea e totală. E viol, căruia mă predau supus. Știu, dintr-o viață trăită-n voroavă, că expresia dorită nu se-ntrupează așa cum ai voi-o. Că nu-i decât o aproximare a speranței de-a zice. De aceea suspin mai mereu asupra cuvintelor, pe care le-aș dori stăpânite.

Deopotrivă despot și străin mie, îmi sunt, până la urmă, sclav. Și asta doar pentru că zicerea nu ascultă de mine. Atunci când o supun, arar, făcându-mi-o părtaşă, am sentimentul de cuceritor al lumii. N-am ajuns încă acolo, decât în dragi halucinații, dar asta-i tot ce mi-aș dori.

13 ianuarie 2013

Vitrina

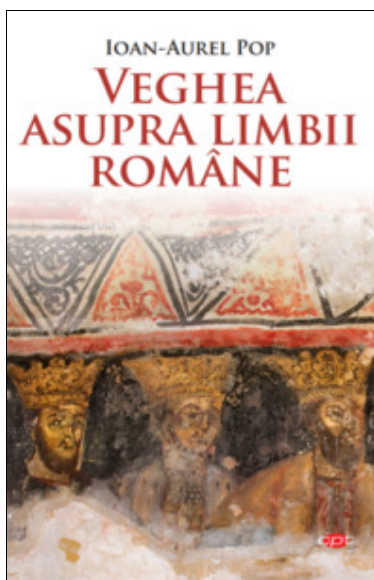
VEGHE LA STUPUL CU MIERE

Cartea istoricului Ioan-Aurel Pop, *Veghea asupra limbii române*, nu este o surpriză. Era de așteptat ca după seria de cărți despre istoria românilor, despre permanența lor în spațiul carpatic-dunărean, să urmeze una despre limba română, chiar dacă autorul ei nu e specialist în domeniu, însă e un bun cunoscător al limbii și al istoriei ei și un excelent vorbitor și scriitor în limba maternă. Cartea este o culegere de eseuri scrise într-o elegantă și expresivă limbă românească. Apariția ei poate fi considerată un eveniment editorial și cultural.

În *Introducere*, autorul motivează inspirat motto-ul cules din scrierile lui Emil Cioran: „Să treci de la limba română la limba franceză e ca și cum ai trece de la rugăciune la un contract”: „Motto-ul acestei cărți nu demonstrează altceva decât o dragoste nețărmurită a marelui gânditor față de limba română.” Trăitor în Franța vreme de cinci decenii, Cioran a refuzat /a fost nevoit să nu mai vorbească și să scrie în limba lui maternă, încât până la urmă a uitat-o. În ultimile zile ale vieții a fost copleșit de o intempesivă întoarcere la rădăcini și dintr-o dată și-a amintit limba și a început s-o vorbească din nou. În subconștient, germina ideea că patria sa originară este limba română. Medicii și psihanalistii explică acest fenomen al uitării și reamintirii care însoțește boala Alzheimer: *confiscarea amintirilor în ordinea lor inversă*. În cazul lui Cioran, nu mai e vorba doar de o manifestare patologică, ci de un fenomen psihic patronat de inconștient: fiul rătăcitor se reîntoarce acasă, „o revenire la esențele din care acesta și-a tras seva și care i-au imprimat pentru eternitate în subconștient ideea că patria sa originară era limba română” (Ioan-Aurel Pop).

Comentarea acestei cărți te pune în fața unei dificultăți, nu de înțelegere, ci de alegere a citatului, deoarece este de o mare densitate și profunzime ideatică și de adevăruri.

Se pune întrebarea de ce istoricul Ioan-Aurel Pop e preocupat de problemele limbii și de ce o apără cu atât de demnă înfocare? Răspunsul îl găsim în diferite propoziții prezente în paginile cărții: „Limba română e efigia cea mai pregnantă a români-

lor”; „cea mai importantă creație a poporului român este limba sa”; „idiomul cu originea și credința religioasă sunt factorii principali de coagulare a comunităților etnice numite popoare [...] în vremurile mai noi națiuni.”

În istoria românilor, prin destin aflați într-un mediu geo-politic ostil și agresiv, înconjurați de trei imperii gata oricând să ne înfigă cuțitul pe la spate, apărarea limbii era mai presus chiar decât apărarea vieții. Această luptă își are „cap și începutură” în dârzenia locuitorilor, din acest spațiu istorico-geografic, de apărare a moștenirii daco-romane, împotriva tuturor năvălirilor barbare, apoi împotriva invaziilor lingvistice (turcească, grecească) din veacurile trecute, iar mai aproape de zilele noastre împotriva maghiarizării și rusificării în teritoriile românești ocupate cu forța armelor. Ioan-Aurel Pop este un demn și puternic continuator al acestei lupte pentru apărarea „*fagurelui de miere*” (Mihai Eminescu). Luând poziție luptătoare împotriva dușmanilor și stricătorilor de limbă, istoricul Ioan-Aurel Pop urmează adevărul ontic rostit de POET: „Noi nu suntem stăpânitorii limbei, ci limba e stăpâna noastră”; în limbaj filosofic (Heidegger), „limba este casa ființei noastre”.

Celor care disprețuiesc limba română și stricătorilor limbii, istoricul le amintește că nu există limbi superioare și limbi inferioare, că fiecare limbă își are specificul ei intrinsec, care îi conferă unicitate și originalitate. De asemenea, îi informează că

în urma unei cercetări internaționale făcută, pe baza unui complex de criterii (*Barometrul limbilor lumii* – 2017), asupra câtorva sute de limbi ale unor comunități mari care au alfabet, scriere și creații spirituale în limbile lor, limba română ocupă un loc mai mult decât onorabil: „Pornind de la aceste criterii, trecute prin anumiți factori ponderatori, s-au acordat limbilor un scor intrinsec, unul demografic [numărul de vorbitori], unul bazat pe prestigiu și prin însumare și ponderare, un scor global. Astfel sub aspect intrinsec, româna ocupă locul al 11-lea [...], sub aspect demografic, limba română este a 21-a în lume, iar din punct de vedere a prestigiului este a 24-a. Cumularea și ponderarea acestor criterii plasează româna pe locul 15 între limbile importante din lume.” Concluzia: „Dar și ambianța în care se află româna este extraordinară [între cele 15 limbi fruntașe: patru sunt surorile limbii noastre, patru sunt germanice] [...] situarea limbii (și a literaturii) române într-o asemenea companie selectă arată că poporul român și-a îndeplinit, sub aspect cultural, misiunea sa istorică, deopotrivă între latinitate și globalitate”.

În comparație cu limbile surori (franceza, italiana, spaniola, portugheza) limba română are câteva trăsături specifice, care o fac importantă pentru cercetarea lingvistică, pentru drumul istoric de la mama latină la fiicele neolatine (romanice). Din exemplele expuse și analizate de Ioan-Aurel Pop, spicuim: dintre toate urmașele Romei, numai româna a păstrat cuvântul **romanus** (cetățean al Romei – al Imperiului Roman) devenit **român**, termen prin care ne numim ca entitate etnolingvistică, ca urmașă a Romei; limba română păstrează din fondul arhaic latin peste o sută de cuvinte absente în limbile surori: *dominus* în formele *domn*, *domnitor*, *Dumnezeu*, *păcurar*, *ovis* (oaie), *ai* (pentru usturoi), *a la* (*a spăla*); la aceste dovezi de latinitate putem adăuga majoritatea termenilor religioși vechi, păstrați din latină, dovadă a prezenței creștinismului în mod natural încă din perioada romanizării; creștinarea noastră nu s-a făcut ulterior prin act politic al unui conducător, cum s-a întâmplat cu popoarele migratoare care au năvălit în Imperiu sau cu cele din afara lui, →

IONEL POPA

precum cu ungerii, britanicii, vichingii, slavii. Tot numai româna a păstrat formele latinești de perfect simplu și perfect compus ale verbului *a fi*.

Alte trăsături o fac interesantă: româna este o limbă „primitoare”, dar și chibzuită în ceea ce privește împrumuturile – a nu se confunda neologismele, firești și necesare, naturale în limbă, cu vocabulele străine impuse și stâlcite de factori extralingvistici; limba română are mare putere creatoare interioară (vezi bogăția de sintagme metaforice de tipul *piciorul podului*, *poalele muntelui*) bogăția sinonimică lexicală și perifrastică.

Urmărind succesiunea celor 27 de eseuri, ajutat șide titlurile lor, identifici problemele și aspectele limbii române asupra cărora se oprește istoricul și omul de cultură Ioan-Aurel Pop: geneza poporului și a limbii sale; limba izvor și document istoric; semnificația și utilizarea unor termeni în exprimarea unor fapte istorice; primejdiile la care e supusă limba (gramatică, lexic, proprietatea cuvintelor, pronunție și scriere) de către „stricătorii limbii”. Autorul cărții, abordând evantaiul de probleme și aspecte ale limbii, nu scrie despre ele la modul general-global, ci punctual, concret, în exercițiul funcției limbii, cu multe exemple însoțite de explicații clare și riguros științifice sub aspect istoric și lingvistic.

Luând apărarea limbii, Ioan-Aurel Pop îi combate ferm și argumentat pe cei care neagă originea romană a poporului sau o falsifică, din interes politic, adevărul istoric consemnat de documente ori afirmat de-a lungul timpului, în cunoștință de cauză, de învățați și oameni de cultură din afara granițelor românești, dar și pe adeptii extremelor, cei care susțin fie dacismul, fie latinitatea. Acestora le amintește adevărul dovedit istoric: „Poporul român nu este totuna nici cu dacii și nici cu romanii, ci este o plămadă nouă, rezultată din sinteza daco-romană, îmbogățită cu elementul slav și alte influențe ale popoarelor migratoare [care rămânând aici au fost asimilate] („*Conservarea etimonului Romanus* numai la români”; „*Limba română și numele ei corect*”; „*Limba română ca izvor istoric*”; „*Mărturii externe și interne despre latinitatea limbii*

române din secolele al XV-lea și al XVI-lea”. Confuziile și interpretările eronate ale unor evenimente istorice provenite din necunoaștere, din nerespectarea proprietății cuvintelor și chiar din rea-voință („România și simbolurile sale improvizate – erori de exprimare istorică și lingvistică”; „Unii termeni istorici și sensurile lor contemporane greșite”). Sub acest aspect ilustrativ este eseu „Despre unii termeni referitori la Unire”. Folosirea greșită a termenilor duce la interpretări politice greșite ori evazive, care pur și simplu falsifică adevărul istoric. Respectivul eseu pornește de la cazul lui Mihai Viteazul, căruia i s-a negat (în primul rând de vecinii „prieteni”) realizarea primei *Uniri* a Principatelor Române sub acuză că acestea au fost cucerite, cotropite de un „condotier”, unealtă a unor interese străine, în speță a monarhiei habsburgice.

Mihai Viteazul, afirmă istoricul, cu argumente istorice și lingvistice, nu a „cucerit” și nici nu a „alipit” Transilvania și nici Moldova, teritorii absolut românești. Prin urmare, termenul corect pentru fapta domnitorului român este **unire**. Tocmai de aceea, în mentalul românilor Mihai este **erou național**.

Citind cele scrise de istoricul Ioan-Aurel Pop despre fapta lui Mihai, mi-am amintit de *Români* *supt Mihai-Voievod Viteazul* de Nicolae Bălcescu.

Referindu-se la actul istoric de la 24 ianuarie 1859, stăpânind proprietatea cuvintelor, istoricul arată că sunt greșite istoric și lingvistic sintagmele „alipirea Moldovei la Țara Românească”, „unirea Moldovei cu Muntenia” (rămâne pe dinafară Oltenia, care e provincie a Țării Românești, iar Muntenia nu e un sinonim pentru Țara Românească. Corectă este formularea: cele două principate s-au unit într-un singur stat, la început cu denumirea oficială „Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, mai târziu, după Războiul de Neatârnare din 1877-1879 oficial statul s-a numit ROMÂNIA.

Evenimentul de la 1859 este, amintește undeva istoricul, identic cu cel care, tot în secolul al XIX-lea, a dus la formarea statului **unitar** Germania, Italia. Referindu-se, apoi, la evenimentul istoric 1 Decembrie 1918, istoricul afirmă, în lumina

adevărului istoric: România nu s-a unit cu Bucovina, Basarabia, Transilvania, Maramureș, Banat, Crișana, ci toate aceste **provincii românești, ale aceluiași spațiu etnolingvistic, vorba POETULUI <de la Nistru pân la Tisa>, au venit ca fiicele și fiii în sânul mamei lor, România.**

Fără să le înțeleagă sensul, unii se încumetă să folosească expresii latinești ca acestea: *doctor honoris causa; in nuce; ad hoc; ad initio; grosso modo; cun grama salis*, provocând neclarități, confuzii în exprimare. Neclarități și confuzii uneori chiar falsuri provoacă nerespectarea proprietății (sensul) cuvintelor. Astea sun dovezi ale inculturii și a nebunei dorințe de-a fi *șic, cool*. („Tot latina, bat-o vina”; „Latina și dreptul sau *honeste vivere...*” „Limba teologic și bisericesc”).

Alte stricăciuni provocate limbii române (lexic, morfologie, sintaxă) vin din partea acelor care „traduc” și folosesc greșit cuvintele englezești ori franceze și nu respectă legile limbii pentru care traduc. Astfel, în eseu „<<A treia cea mai mare locație din lume>> în anul <<douăzeci-douăzeci>>”, autorul ia la bani mărunți folosirea greșită și abuzivă a unor cuvinte, precum acestea: *locație, manager, ranking, business, ron/roni, curicule* în loc de *curicula*.

Un rol esențial în rostirea și scrierea corectă a limbii îl au accentul și semnele diacritice, pe care mulți le ignoră ca fiind „mărunțșuri”, fără valoare („Cuvinte vechi, accente, semne diacritice și roni”; Erori curente de pronunție și →

scriere”; „Din nou despre accent și pronunție”)

Din vremea comuniștilor (experți în schimbarea numelui, fără o motivare logică, vezi cazurile: *Onești* devine Gheorghe Gheorghiu-Dej; *Cioara* (numele unui sat din județul Alba) devine *Săliște*; *Valea Boului/Capul Bovis* devine Păltiniș; *Ștei* e schimbat cu Dr. Petru Groza) vine boala schimbării numelui. Istoricul Ioan-Aurel Pop, cu simțul limbii, dezaprobă amestecul politicului în chestiunile limbii.

Astăzi, cu fiecare nou guvern, se schimbă denumirea ministerelor (încât acestea nu mai știu care e obiectul muncii lor), a instituțiilor.

Iată două exemple edificatoare: Curtea de Conturi (cu vechime din 1864) a devenit Curtea Superioară de Control Financiar; Garda Financiară a devenit DGAF - Direcția Generală Antifraudă Fiscală (*Nume vechi și nume noi*).

Deocamdată, oral și în scris, în presă, denumiri ca *primărie*, *prefectură* sunt înlocuite cu „instituția primarului”, „instituția prefectului”, deturnându-se sensul lor social, juridic, statal. Unele din aceste schimbări provoacă râsul „un râs amar. De exemplu, primarul unui oraș a cerut, foarte vocal, schimbarea (și a obținut-o) numele Dostoievski, dat unei străzi, cu Generalul Milea. Propunând noul nume, primarul respectiv a uitat sau n-a vrut să știe, că statutul civic al generalului este ...incert (dubios). Motivul schimbării: Dostoievski e un „scriitor comunist sovietic”. *Non comment!*

Astfel de schimbări dezvăluie incultura și chiar precaritatea „intelectulă” a multora dintre cei cu putere de decizie.

Printre stricătorii de limbă, periculoși, se numără *făcătorii* de reclame, prezente până la greață la TV. Radio, Presă, și de lozinci pentru demonștrânți, care de multe ori nici nu știu pentru ce au ieșit în stradă. *Creațiile* acestor făcători sunt exemple de analfabetism funcțional, spune blând Ioan-Aurel Pop în eseu „Din nou despre accent și pronunție”.

Sunt aspecte de limbă în strânsă legătură nu numai cu istoria, ci și cu geografia, cu aritmetica, cu... („Limba și geografia: nume buclucașe”; „Limba și aritmetica”). Problematika eseurilor e adusă la zi: „Limba și pandemia”.

În unele eseuri, autorul pornește de la amintiri din copilărie ori de la întâmplări din activitatea sa de dascăl universitar („Ciobanul este păcurar toată ziua). Toate eseurile au titluri sugestive și expresive, unele fiind de-a dreptul surprinzătoare prin subtilitatea lor, cum este acesta „Computer și limba lui Cicero”.

Ultimul capitol al cărții, intitulat „Încheiere”, evident doar încheiere scripturală, este o recapitulare enumerativă a categoriilor de greșeli de exprimare orală și scrisă pricinuite de incultura ... dobândită în școala lăsată de izbeliște.

Ioan-Aurel Pop avertizează că o adevărată bombă cu ceas este statutul la care a fost *reduc* Limba și literatura română, cu obiect școlar.

În contextul social, moral, politic în care limba cu *ființă* și simbol amenințată de tot felul de bombe, testamentul lui Ienăchiță Văcărescu își dovedește nu perenitatea, ci necesitatea: **Urmașilor mei Văcărești / Las vouă moștenire/ Creșterea limbii românești/Și-a patrie cinstire.**

Cartea *Veghe asupra limbii române*, cu toate că este un semnal de alarmă, exprimă și convingerea că limba română are forța și resursele să învingă primejdiile ce o amenință. Stricătorii de limbă nici cu gândul nu gândesc că vor avea soarta *tâlharului* care a intrat ilicit în stupul cu miere.

Dincolo de informația științifică, prin exemplele folosite, prin tonul colocvial prin umor (e drept de cele mai multe ori amar, prin tonul civilizată eseurile îți dau sentimentul că lectura lor a fost un câștig intelectual și estetic-afectiv.

Cartea lui Ioan-Aurel Pop **vorbește tinerilor**: Tineri de azi, voi, care ați citit cartea, mâine, ca formatori de opinie, ca lideri de partid, ca parlamentari, nu uitați această **carte de învățătură!**

Întrucât cartea academicianului Ioan-Aurel Pop are un fond ideatic informativ și instructiv-educativ puternic și oferă o veritabilă lecție despre ce înseamnă **patrie, patriotism și a fi patriot** este **carte de învățătură.**

Prin cele spuse aici, nu fac apologia cărții acad. Ioan-Aurel Pop, cum pocedează *unii pentru alții, în reciprocitate*, ci doar i-am punctat valoarea și calitățile pentru care *Veghea asupra limbii române* este una din cărțile anului 2020.

SUB VREMURILE LUI IOAN ȚICALO

Între scriitorii „tăcuți” ai timpului nostru, figură aparte face Ioan Țicalo (n. 16 aprilie 1945, la Sinăuții de Jos, com. Mihăileni, jud. Botoșani), prozator și eseist cu o carieră remarcabilă de profesor de limbă și literatură română în comuna Rîșca, jud. Suceava, plaiuri imortalizate în proza sa, comparabil fiind, din acest punct de vedere, cu regretatul Ion Gheorghe Pricop din comuna Duda-Epurenii, județul Vaslui. A debutat, publicistic, în „România literară” (1990), iar în volum, cu proză scurtă, în 2002 (*În Poiana lui Ioan*), la care se vor adăuga: *Crucea părintelui Visarion* (proză scurtă, 2003), *Blestemul* (roman, 2004), *Vânătoarea* (roman, 2005), *Meandre* (roman, 2006), *Poetica instrumentelor muzicale în lirica eminesciană* (2006), *Scara* (roman, 2007), *Ghimpele* (roman, 2008), *Dor împărat* (basme și legende, 2008), *Mihail Eminescu – poetul neamului românesc* (2009), *Pojar* (roman, 2010), *Mircea cel mic* (roman, 2011), *Dor... în concepția lui Eminescu* (2013), *Rătăcirii* (roman, 2013), *Zarea de sub amurg* (roman, 2014), *Altă lume...* (roman, 2015), *Primăverile seniorului* (critică literară, 2015), *Huhurezul* (roman, 2016), *Istorie...* (roman, Iași, Editura Junimea, 2017), Elena Condrei: *Trei destine astrale: Eminescu, Creangă, Veronica* (interviuri cu Ioan Țicalo, Botoșani, Editura Gee, 2018), *Nebănuitele căi...* (roman, Editura Junimea, 2019), *Vremuri maștere* (roman, 2020). Toate aceste cărți, cu excepția celor de la Junimea și Gee, au apărut la Editura Biblioteca „Miorița” din Câmpulung-Bucovina, patronată de scriitorul și eminescologul Ion Filipciuc. →

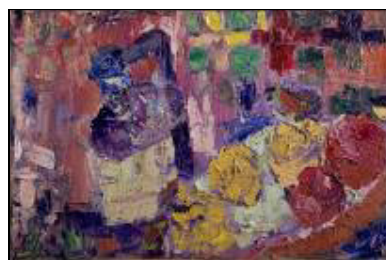
THEODOR CODREANU

Despre proza lui Ioan Țicalo am scris în câteva rânduri. Îl consider, în primul rând, un povestitor remarcabil, atent însă la realismul cel mai dur, cu inflexiuni etice slaviciene, dar ieșit, totodată, din mantaua lui Sadoveanu și Ion Creangă, prin savoarea limbajului și prin capacitatea de portretizare concentrată, calități atestabile și în recenta carte, care lasă impresia unei recapitulări a întregii sale opere în proză, acoperind un spațiu temporal vast, de la Războiul Întregirii și de la antonesciana poruncă a trecerii Prutului și până în zilele noastre, toate având ca numitor comun sintagma *vremuri maștere*. Autorul e conștient că limbajul prin care fixează în insectarul narativ întâmplările și eroii își trage vitalitatea din idiomul moldovenizant, adesea anamorfotic, luându-și măsurile de precauție spre a-și asigura accesul la vorbirea cititorului contemporan, încât, după modelul *Istoriei ieroglice* cantemiriene, oferă, în finalul cărții, de data asta, un *glosar* al regionalismelor prin care trăiesc, comunicațional, zecile de personaje, fără însă a mai fi nevoie de tâlcuire alegorizantă, ca în cazul lui Dimitrie Cantemir.

La Ioan Țicalo, savoarea lingvistică face figură contrastantă cu limbajul de lemn lozincard-grotesc al comuniștilor de ocazie. Romanul se structurează în multiplicări nenumărate de povestiri, opțiunea aceasta singularizându-se între rigoarea decameronică a lui Boccaccio și cele nouă tăifășuiri de la *Hanu Ancuței* lui Sadoveanu. Cert e că Ioan Țicalo putea foarte bine să se rătăcească în propriul labirint naratologic (mai ales în a doua parte a cărții lasă această impresie). Are însă instinctul de a trasa, pe lângă puzderia de întâmplări (fiecare personaj își are povestea lui, porecla lui, destinul lui), un fir al Ariadnei, salvator la nivelul întregului, prin destinul protagoniștilor din trei generații: Raveica, Codruț, Elisabeta, Sofian, Ioan, fiul Elisabetei și al lui Sofian, Raveica, fiica Elisabetei, Elisabeta, nepoata din finalul consumat la sfințirea Mănăstirii Rîșca, lăcaș prevestit de copilul Ioan și înfăptuit de călugărul Veniamin, care și-a asumat identitatea ultimă, supraviețuitoare, a rebelului anticomunist Sofian. Cât privește privirea holonică a operei, este sugerată și de întoarcerea la prozele debutului, din *În Poiana lui Ioan*,

locul viitoareii mănăstiri de la Rîșca ridicată după trecerea *vremurile maștere* din romanul omonim, comentat aici. Prozele, în ansamblul lor se concentrează, printr-o subtilă simetrie, în romanul din 2020, încât, sub aparenta vraște labirintică, se ascunde o rotunditate compozițională ce ni se dezvăluie în final: romanul începe cu seara geroasă „de țipau arborii de usturime, iar lupii se întreceau să urle cât mai fioros” (p. 5), starea geroasă a *vremii* și urletul lupilor anunțând *vremurile maștere* încheiate cu venirea luminii și căldurii explozive de viață ce învăluie mănăstirea ridicată de Sofian, fostul pădurar din poiană, silit să devină luptătorul anticomunist ascuns în munți, hăituit și vânat de regim, ca și soția sa Elisabeta, condamnată la ani grei de pușcărie, în timp ce călugărul Veniamin-Sofian, îi ocrotește de departe pe cei dragi.

Iubirea jertfelnică și tăcută străbate existența galeriei de personaje care trăiesc în naturațea Duhului creștinesc de veacuri, în contrast răvășitor cu celelalte care ies din matca omeniei, lăsându-se stăpânite, devastator, de „hiclieniile” istoriei, de pornirile instinctuale, de crimele erei antihristice. Între aceste două lumi, Ioan Țicalo are ideea curajoasă, dar și riscantă, cu tentă supranatural-simbolică, de a crea o voce auctorială neobișnuită, premonitoare, neînțeleasă de cei supuși diavolului. Este vorba de Ioan, copilul Elisabetei și al lui Sofian, considerat de Raveica „mai bătrân decât bătrânii” (p. 60), al cărui *geniu* răsare profetic din sfințenia Peșterii Sfântului Ioan, ca voce a Cărții Sfinte, personaj pe care naratorul îl scoate din ficțiune la momentul potrivit, cu aceeași discreție cu care l-a și introdus-o în țesătura poveștii-epopee. Echivalentul artistic folclorizant al acestui insolit personaj mi se pare a fi fluierul ținut mereu la

Virgiliu Parghel, *Natură cu vas din Câmpulung Muscel 2013*

piept de către Codruț, simbol al iubirii tăcute pentru Raveica.

Totodată, trebuie remarcată intuiția eminesciană a prozatorului de la Rîșca, intrat, în chip fericit, și în spațiul eminescologiei prin cele trei cărți amintite în lista bibliografică. Eminescu observa că genialitatea lui Shakespeare venea din capacitatea arhetipală de identificare cu modul de a simți și trăi destinul personajelor cu cel al poporului, al omului, în genere: „Shakespeare a vorbit de om – de om cum e. Bețivul său e bețiv, eroul său e erou, nebunul său e nebun, scepticul său e sceptic și fiecare om e muruit din gros cu culoarea caracterului său, căci poporul concepe cum vede, și Shakespeare a fost al poporului său prin eselență”¹.

După puterile proprii, Ioan Țicalo încearcă să-și croiască personajele după firea lor, ori lăsându-le pradă deformărilor conjuncturale care le împing în plin *hybris*, posedate de vicii, de false credințe, de dezmaț alcoolic, găsindu-și repede imaginea-ecou în gura lumii, care judecă prompt, fără îndulcirii, așa cum stau lucrurile. Îi recunoști imediat pe cei rătăciți mai ales după poreclele care le dezvăluie adevărata identitate. O poreclă e o poveste. Viața lui Codruț începe cu poreclita Haidauca, nevasta adusă de rivalitatea cu Vladimir. Cei doi flăcăi o iubesc pe Raveica, iar destinul face ca aceasta să fie a lui Vladimir, deși îl iubea pe Codruț, cel care, la rândul-i, ajunge să se însoțească cu Didina, ea „un mal de femeie, el, o slăbătură”, făcând „o pereche de pomină”, ridicolă în ochii satului (p. 22). Didina „devenise” Haidauca după o întâmplare din „celălalt război”, când „trei rusnaci” înarmați au încercat s-o violeze: „Unul s-a trezit cu o mână ruptă, văicărindu-se ca o vădană, altul pocnit zdravăn la cap, s-a lungit la pământ, zvârcolindu-se de durere, în vreme ce al treilea a rămas cu ochii holbați la cer, scheunând ca ieșit din minți. Didina le-a luat armele și cartușele, i-a legat cu o funie și le-a arătat încotro s-o apuce” (p. 23). De atunci i-a rămas renumele Haidauca.

Războiul al doilea aduce numeroase victime, morți și mutilați fizici sau sufletește. În urma tuturor→

¹ M. Eminescu, *Opere*, XV, *Fragmentarium*. *Addenda ediției*, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 138.

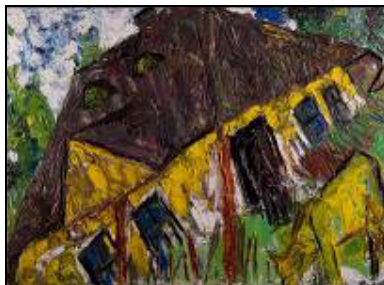
nenorocirilor, Raveica și Codruț rămân singuri în căsniciile lor, continuă să se iubească, dar femeia refuză să ajungă din nou în fața altarului: „– Acum îi trecut de amiază pentru amândoi și avem altă rânduială, după Sfânta Carte, a încercat să-l povățuiască femeia. Nici unul din noi nu vrea să slujească la doi domni...” (p. 47). Iubirea curată le va fi sprijin toată viața, lor și fiicei Elisabeta căsătorită cu Sofian, pădurarul de la cantonul silvic din Poiana Sfântului Ioan. Acolo, Codruț le aduce vești din Rîșca, o adevărată istorie vie a vremii și a satului. Într-o primăvară timpurie, se dezlănțuie asupra satului un viscol încrâncenat, „ca din miezul iernii”, după ce satul abia supraviețuise dintr-o toamnă cu tifos („Părinte de la mănăstire nu prididea cu înmormântările, câteodată făcând slujbă pentru doi-trei deodată” p. 125), împlinindu-se, astfel, o altă proorocie a micului Ioan, deschizându-se alte vremuri maștere. Codruț aduce vestea că s-a întors de pe front sărăntocul Duduloiu, având porecla Gușterul: „Și nici-nici două, s-a așezat la primărie, având aista mare putere de la zapiscă, un fel de document, că de la ruși, că de la ai noștri. El e acum cheia și lacata în comună. Cică ar fi făcut școală, unde o fi fost asta, la sovietici și-i tobă de carte. Umblă prin satul nostru și în celelalte și strigă pe drumuri, să știe tot omul că s-au schimbat treburile în țară. Comuniștii sunt cu pâinea și cuțitul în mână și cei ce sunt cu ei o să aibă pâine cu îndestulare, iar cei ce li se împotrivesc o să aibă parte de cuțit înfipt drept în inimă. De asemenea, are grozăvită ură pe chiaburi care trebuie șterși de pe fața pământului, să nu rămână nici urmă din cei bogați. Țștia, răcnește el, au supt sângele poporului și lor li se cuvine câte un glonț în cap” (p. 125).

Raveica își va aminti că acest Duduloiu se ținuse, în prima tinerețe, și după ea, încât tatăl ei i-a întins o cursă dându-l în grija câinelui, ceea ce a dezlănțuit în pornirile Gușterului o uriașă caninofobie, devenind hingherul satului, omorând câinii din ogrăzile gospodarilor, nemaivorbind de numeroase nelegiuiri făcute ca reeducat de bolșevici. Alături de „chiaburi”, preoții sunt, de asemenea, dușmani de clasă: „Fără popă ca acela de la mănăstire, că eu vi-s popă, răscrăcănaul mă-sii!...” (p. 128). După

ce Codruț și-a încheiat povestirea despre fărădelegile Gușterului, micul Ioan anunță că a venit vremea antihristului: „– Acesta e puiul de antihrist pentru comună... Au venit vremuri grele, acum întunericul o să ncerce să înghită lumina și se va dezlănțui o luptă pe viață și pe moarte între două lumi, a credinței și a celor ce s-au lepădat și încă se vor lepăda” (p. 129).

Ajuns și la canton, Gușterul dă ultimatum ca familia Raveicăi să plece de acolo, fiindcă o să vină în loc unul Calistrat, om al său și al „fraților sovietici”. Pretinde, ca răsplată a „recunoștinței” și „a toleranței” lui, s-o „tăvălească” pe Elisabeta, dar o tigiaie din mâna Raveicăi îl potolește, mulțumindu-se, pe moment, doar cu amenințările. Victimă a Duduloiuului ajunge și familia gospodarului Costică Ungureanu. Ca supremă ticăloșie și lăcomie, Gușterul vine la praznic și se așază în capul mesei, alături de preot. Codruț izbucnește: „– Părinte, nerușinatul și criminalul au ajuns să stea în capul mesei” (p. 141). Mai mult, Gușterul îl umilește pe preot, amintindu-i că a fost pe front împotriva „fraților sovietici”, iar ca pedeapsă „împăciuitoare” îl silește să bea cot la cot cu dânsul: „– Așază-te pe bancă în fața mea și bea cu mine, răscrăcănaul cui te-o făcut, ca să nu-ți torn eu pe gât!” (p. 142).

Casa încăpătoare a lui Costică Ungureanu va deveni „cuiul partidului comunist” (p. 146), găzduindu-i pe „învățătoarea” Ciresica și pe cei care vin de la oraș să pună la cale lupta împotriva chiaburilor. Copilul Ioan proorocise că războiul se va muta în casele oamenilor: „de-acum urmează vremuri cu adevărat maștere...” (p. 149). Deși primise veste oficială că Sofian pierise pe front, Ioan o sfătuește să nu dea crezare știrii și, la îndemnul copilului, Elisabeta urcă în Peștera Sfântului Ioan,

Virgiliu Parghel, *Casa domnișoarei Iulia din Lișna*, 2014

unde își întâlnește soțul, devenit „partizan” în lupta contra bolșevizării țării. Din păcate, trimerile la rezistența armată din munți rămân vagi, atestând, dacă nu o insuficientă documentare a autorului, cel puțin o focalizare a fenomenului sub lupa unei profunde etici creștine, sub acea nicasiană „rugă pentru fratele Alexandru”², afirmată prin vocea lui Ioan, în noaptea de Anul Nou, când Sofian descinde pentru ultima oară la canton. Atunci, copilul îl judecă: „– Tată, de ce nu ai încredere în porunca Domnului și ai luat calea armelor? Mata nu iubești pe toată lumea, ca și aceia care ne-au vizitat nu de multă vreme. Ce-ați făcut cu sufletele voastre?... De ce L-ați izgonit de Dumnezeu de acolo?” Sofian se apără: „– Noi, puiule, nu putem iubi satanele din țara asta și de-aceia luptăm să-i dovedim. E vorba să ne vină ajutoare din America și-o să instaurăm pacea...” (p. 203). În fața iluziei că vor veni americanii, Ioan vine cu argumentul iubirii, căci ura nu va aduce pace niciodată, iar „țara se va umple de martiri...” „Caută-ți, tată, un duhovnic și spovedește-te”. Copilul avea dreptate și, cu înmulțirea martirilor, una dintre victime fiind chiar Ioan. Finalmente, Sofian îi va da dreptate fiului „năzdrăvan” și va deveni el însuși Duhovnic. Înainte de a-și da duhul, Ioan le amintește femeilor care-l plâng: „– Vă aduceți aminte ce le-a zis Iisus evreilor înainte de răstignire? Nu mă plângeți pe Mine, ci pe voi, că vin vremuri grele... Iar eu văd că... după multă vreme... în Poiană... se va ridica... falnică mănăstire...” (p. 213).

Când bolșevicii nu vor mai avea trebuință de unul ca Duduloiu, vor găsi alți urmași mai fioroși, mai dezmațați și mai vicleni. Epopeea neagră continuă. Cruzimea adusă de alegerile falsificate de comuniști se derulează galopant atenuând impresia „moralizatoare” a romanului. Și totuși, după nenumăratele sacrificii care concurează cu săptămâna patimilor, se arată Soarele hristic, nu cel utopic clamat de comuniști la alegeri. *Vremuri maștere*, prin totalitatea stăpânirii mijloacelor stilistice și ideatice, mi se prezintă drept cea mai înaltă realizare artistică a lui Ioan Țicalo.

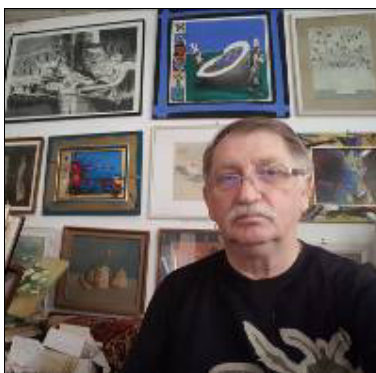
² Vezi cartea postumă a lui Constantin Noica, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, București, Editura Himanitas, 1990.

E riscant să pătrunzi în „lumea” echinoxistă, a unei generații în dialog cu „spiritul” poeziei. Poezia e determinare între „raționament și sentiment”. „Profunzimea poesisului” trebuie demonstrată prin analiză și interpretare. Ne vom îngădui un „popas” literar în „orizontul” livresc al poetului care „stă la taclale cu Dumnezeu” adeseori, alteori de „mână cu Dumnezeu” aduce poemul în punctul de „metamorfozare” a sublimului, într-o „geometrie” a gândului filozofat, construind o *Ars Poetica*.

Nicolae Băciuț, echinoxist, ieșit din „tiparele” vremurilor sale, cultivă în exercițiu livresc „meta-poezia” la un nivel despre care Steinhardt spune: „Am găsit cu bucurie și nu fără emoție la Nicolae Băciuț, una din marile obsesii ale poeziei din vremea tinereților mele: ideea poemului ca operă impecabilă, ca ideal absolut, unic, suprem, a tot îmbărbător și a tot biruitor al oricărui cetează să scrie versuri.” (*Tribuna*, 1986)

Cititorul de poezie, după o relectură a poemelor lui Nicolae Băciuț, va constata că „școala” echinoxistă și „înțemeietorii” ei, ne referim aici, printre alții, la Rilke, Rimbaud, Trakl, Pavese, Hölderlin, Whitman sau T. S. Elliot, au avut rol de chintesență lirică, după cum Petru Poantă remarcă, la modul unei relații genuine față de echinoxisti: „Adevărul e că poeții reprezentativi ai acestei generații, Marta Petreu, Ion Mureșan, Mircea Petean, Dumitru Chioaru, Ruxandra Ceseoreanu, Virgil Mihaiu, Nicolae Băciuț, Virgil Leon, Ioan Milea, Augustin Pop, Ioan Moldovan, Aurel Pantea, nu pot fi «descriși» decât parțial și la nivelul unor «tehnici» prin poetica postmodernismului, însă tot atât de adevărat e că nu mai scriu ca predecesorii lor.” (*Efectul „Echinox” sau despre echilibru*, Editura Biblioteca Apostrof, 2003, p. 159).

O poetică a „profunzimilor”, într-o manieră a singularității expresiei emoționale, radiază fulgurant enigme ale revărsării „sacrului în profan”, o dualitate a existențialului ființei. Cornel Munteanu afirmă despre acest „misterium fascinans” al poeziei lui Nicolae Băciuț: „În postura unei poezii de stare estetică, ea își arogă dreptul de locuire în perimetrul pe care

și-l rotunjește din mers, fără clauza limitelor, un perimetru neutru, dar al sinelui său poetic. În el încapă toată aventura lirică în care s-a lăsat purtat, ca o ofrandă feciorelnică, poetul dezmiardat al memoriei zăpezii” (*Solstițiu*, 1990). Și, da, alături de Mircea Ivănescu și „Vorbe, vorbe, vorbe...”, Nicolae Băciuț aduce imaginea hieratică a zăpezii „tăcute”, a „raiului” de cuvinte, cu „Anotimpuri” surprinse în edificiul poematic, cu accente botticelliene, într-un „dincolo de vedere”.

Despre Nicolae Băciuț, Ion Pop (una dintre personalitățile marcante ale vremii), alături de Cezar Ivănescu, Cornel Moraru, Gheorghe Grigurcu, N. Steinhardt, C. Pricop, Traian T. Coșovei, Gabriel Rusu, Zaharia Sângeorzan, Constanța Buzea, Bucur Demetrian, Cristian Livescu, Iulian Boldea, Rodica Berariu Drăghinescu, Gabriel Rusu, Eugen Simion, Al. Cisteleanu, Ioan Milea, Cornel Munteanu, Petru Scutelnicu, Cristian Stamatoiu, Al. Pintescu, Alexandru Pleșcan, Alina Cuceu, Cristian Stamatoiu, Viorel Chirilă, Adriana Cean, Bianca Bogdan, I. S. Moişa, M. Piștănilă, Lucian Vasiliu, Mariana Cristescu, Ștefan Melancu, Ștefan Covrig, Ion Șeuleanu, Alex. Ștefănescu, Mariana Cristescu, Dumitru Titus Popa, Radu G. Țeposu, Gheorghe Crăciun, Romeo Soare, Valeriu Bârgău, Ana Cosma, Tit Liviu Pop, Petru Poantă, Mi-oara Kozak, Răzvan Ducan, și mulți alții, care scriu în nenumărate rânduri despre tehnica exersată de poet) notează: „Poezia sa atestă de pe acum o remarcabilă putere de invenție metaforică, de conturare a unei atmosfere de notații adesea totale, uzând de o anume violență a concretului, menită să reprimă, alături de comentariul ironic și autoironic, pornirile sentimentale.” (*Slast*, 1982)

Scriitorul și poetul Nicolae Băciuț, filologul, și-a propus dintotdeauna

una „o bună întâlnire cu lumea”; valorifică în versuri „alese” aceste „întâlniri” spirituale, le dă „formă” și „expresie”, emoție și ardență; deschide un portal către „lumile” reveriei, împacând „realul” cu „irealul” într-un „dans” al corporalității cuvântului creator, în Numitul „tainelor de sus” față de care poetul se apropie cu „vină și răspundere”; trece „vămi” nebănuite și oferă cititorului „tăgadă din iubire”, ori cum spune Cezar Ivănescu: „Nicolae Băciuț e unul dintre rarii poeți care (pe urmele lui Nichita Stănescu) dematerializează, *dezîncarnează* cuvântul dintr-o tentație absolutorie: poezia sa pare scrisă într-o purificată stare de rasă, transmițând continuu o jubilație a gândului autarhic (...).” (*Luceafărul*, 1983).

Voci ale exegezei au demonstrat că Nicolae Băciuț este poetul „cuvântului care înnoiește și înobilează” ființa și „destine” literare. Meditațiile filozofice asupra profunzimilor lumii „create”, înalță picturalul livresc la rang de „sacralitate” senzorială. El este un plâsmuitor de imagini diafane în dinamismul rezonanței cu „sinele-Sine” și cu o mereu „întoarcere” la elementele „numinosului”.

O Poetică a rezonanței unui „dincolo”, a unui „aproape-depart”, „acolo-aici”, „afară-înăuntru” este tehnica scrierii poetului. Și nici nu se poate altfel. Iulian Boldea afirmă, referitor la „formația” poetului echinoxist: „Grav și melancolic, geometru abstract al trăirilor, de un senzualism rece, ușor livresc al versurilor, Nicolae Băciuț se înscrie, prin formulă și tematică, în cea mai bună tradiție a poeziei echinoxiste”. (*Ambasador*, 1997).

Complexitatea profesionalismului redactorului, eseistului și publicistului Nicolae Băciuț, are erudiția „educatorului” în estetica „unui mai profund ca sine”, o solidaritate cu „lumea” în care „locuim poetic”, sau măcar ar trebui. Susținător al valorilor culturale românești „fără frontiere”, întreaga Artă livească a Maestrului, un intelectual plurivalent, înseamnă „la conscience d’émervéillement”. În cuvinte puține, ne oprim aici, în modestia unui Laudatio, dar în vrednicia poesisului, cu bucuria de a pune, la temelie scriiturii, timida mulțumire a unei „onorante întâlniri” cu formatorul de „crezuri” literare - Nicolae Băciuț.

CRISTINA SAVA

Despre Cosmos și cosmonauți

Născută în 1964 în București, Dana Ranga ajunge în 1987 în Germania. În 2005, publică volumul de versuri în limba română „Stop – din pauzele lui Sisif”, la Editura Limes din Cluj-Napoca, după care îi apar trei volume de versuri în germană.

După ce a scris o carte despre o serie de specii de pești și o alta despre organele interne aflate în corpul omenesc, Dana Ranga ne poartă de data aceasta în cosmos, scriind o carte în care ne informează ce gândesc și ce anume spun cosmonauții și, bineînțeles, ne duce cu ei în cosmos.

Autoarea este bine documentată, fascinată fiind de temă, a purtat discuții cu o serie de cosmonauți: Story Musgrave, Alexander Alexandrov, Thomas Reiter, Susan Helms, Yuri Malencenko, Michael Foale, Ulrich Walter, Alexander Ivancenkov, Alexander Gerst, Georgi Grechko, Bernard Harris, Jerry Hoffmann, Alexander Volkov, Yuri Romanenko, Jolen Blaha, Gerhard Thiele, Vladmir Aksionov, Michael Lopez-Algria, cu psihologi, precum Vadim Gushin, prof. dr. Gerzer etc.

Dacă oricare altă autoare ar fi optat pentru o carte de interviuri, Dana Ranga în schimb, mai inspirată, transpune în formă poetică atât crâmpiele din discuțiile purtate cât și comentariile care le urmează.

De fapt, interesant este modul în care sunt aranjate textele incluse în cartea ei **Cosmos!**³, apărută de data aceasta la o altă editură din Berlin, Matthes & Seitz, ca hardcover, presărată fiind pe ici colo cu imagini de la NASA/ESA.

Cartea este constituită din trei părți inegale: „Prolog” (pp.7-33), cu 23 poeme, „Cosmos” (pp.39-96) cu 39 poeme și „Epilog” (pp.101-114) cu 11 poeme.

Desigur că lectura cărții nu poate fi compensată nici pe departe de o recenzie, dar vom încerca totuși să spicuiem pe ici pe colo câte ceva, spre a oferi totuși o imagine asupra conținutului acestui interesant volum.

Spre a putea deveni cosmonaut, se cer o serie de „**Însușiri** / și

aptitudini: / motivație / gândire logică / pricepere tehnică / empatie / capacitate de concentrare / rezistență / memorie bună / flexibilitate / coordonare / extravertire / simțul spațiului / căldură personală / loialitate / capacitate de decizie / simțul umorului” (p.17).

„Cosmonauții studiază 92 domenii ale științei / în timp ce / o universitate / oferă doar 46” (p.19).

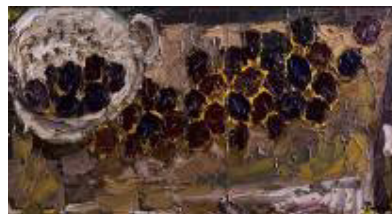
Mai aflăm apoi că: „**Totuși testul cel mai neplăcut / este testul scaunului rotitor / Chiar piloții testați / trebuie să reziste doar 2 minute / cosmonauții însă 10**” (p.26).

Odată ajunși în cosmos - aflăm din textul „Astronauții” - viața lor nu este mai ușoară: „...**dorm prost / Nu există spațiu privat / cabinele de dormit sunt foarte înguste / este zgomot /.../ Mai mult de cincizeci la sută / dintre astronauți iau / tablete de dormit / Ei suferă de cumulativă lipsă de somn / și de efectul secundar / al medicamentelor...**” (p.48).

„Te simți ca / un atom / în univers / și te gândești / că ceea ce există / acolo afară / este așa de enorm / și tu ca și om / ești așa de mic” (p.49), mărturisește, printre altele, astronautul Michael Foale.

Mai aflăm că: „...**costumele NASA / sunt în 3 mărimi / cel mai greu cântărește 60 kg / în timpul unei plimbări / poate un om / să piardă din greutate / până la 2 kg în 4 ore**” (p.62) iar cosmonautul Yuri Malencenko ne informează: „...**Munca afară / durează șase ore /.../Tot timpul / ești înțuciat / în acest costum / nu poți / nici să mănânci / nici să bei / nici să folosești toaleta...**” (pp. 64-65).

Entuziasmat, astronautul Michael Foale spune: „**Galaxia lumina așa de puternic / era dramatic / nu alarmant / ci formidabil / splendid**” (p.66).

Virgiliu Parghel, Poame de toamnă, 2014

„**Zgomotul / atinge / tăria / unei orchestre de suflători / aproximativ 80 dB / dar te obișnuiești cu asta**” (p.83), afirmă cosmonautul Alexandru Volkov.

„**Pentru a înțelege universul / trebuie să i te dăruiești / și nu să încerci / să-l stăpânești**” (p.84), crede astronautul Story Musgrave.

„...**În ceea ce privește noțiunea „erou”: / Eu aș / șterge / acest cuvânt / În locul lui / aș pune cuvântul „Om” / pus la cele mai înalte cerințe: / trupești / psihologice / profesionale**” (p. 106), susține cosmonautul Vladimir Aksionov.

Simpatică este o afirmație a astronautului Michael Lopez-Algria: „**Să zbor în cosmos / a fost o muncă / (care întâmplător / mi-a plăcut mult) / acolo sus / nu l-am întâlnit pe Dumnezeu / și acum / după trei ani / a devenit o amintire / a unei experiențe de viață**” (p.107).

În final, redăm integral ultimul text, tot în traducerea noastră: „**Pentru unii dintre astronauți / este viața / de după zbor / foarte grea. / Ei / regretă / universul - / noaptea / dacă un cosmonaut / merge de-a lungul unei străzi / o ia înaintea lui / întotdeauna umbra sa / Intermezzo**” (p.114).

Ne-am permis cam multe mostre fiindcă este vorba de texte accesibile, plăcute chiar, care se citesc pe nerăsuflăte, așa încât cartea ar merita din plin să fie tradusă și publicată în țară.

MIRCEA M. POP

³ Dana Ranga: **Cosmos!**, Matthes & Seitz, Berlin, 2021, 116 p.

Visător, nebun, pierdut fără de Leac?

Dragă cititorule,

Cartea ce-o ții deschisă în fața inimii tale este una trăită.

Nu e mimată, nu e scrisă la comandă, nici tipărită la conveier, ca să îmbogățească un catastif de scriitor.

În ea găsești poezie și proză, gânduri, meditații și comentarii răbufnite din suflet atunci când ideea de Reunire a Neamului românesc este pusă la zid și mitraliată; atunci când soarta basarabeanului tot mai străin printre ai săi este călcată-n picioare; atunci când lacrima deschide vraște toate ferestrele și strigă, cerând un cuvânt.

Iacob Cazacu-Istrati nu scrie de dragul popularității. El are acel cuvânt, pe care-l cere lacrima lui, despre Credință, despre Țară și Neam. Un cuvânt clar, răspicat, cu tăiș ca de sabie. Un cuvânt apărător de Valori!

„Trec zile, ne trecem și noi, dar Credința rămâne./ Țara și Neamul.../ Și asta mă face să mai trăiesc!”

Altfel spus, acesta e aerul respirat de Poet!

În creația sa, neuitat este chipul mamei și al înaintașilor ei („M-am născut pe malul râului plin cu lacrimile mamei și ale străbunilor mei”), al tatălui, al surorilor („În amurgul toamnei, două surioare”), al celor doi fii și al fiicei, stabiliți în Canada, al nepoților și-al nepoțelilor rămase acolo, al „dragei lui”, toate răvășite de un năprasnic și neostoit dor de Vadul-Leca și Căzănești („Două sate-ntr-o comună,/ Două sate-ntr-o Cunună”).

Autorul nostru, locuind și el zeci de ani în Canada și în Basarabia românească, concomitent, își astâmpără dorurile de ai săi din Toronto și de ai săi din cele două sate de codreni prin cîntece.

Dragă cititorule,

Vei găsi și în această nouă carte a lui Iacob Cazacu-Istrati o desagă de armonii lirice, ale căror stihuri sunt scrise în nopțile târzii, când dorul nu poate tăcea și-atunci el, dorul, se transformă și în poezii de dragoste pentru copii, dar și în avertismente pentru „frați și cărmaci” („La voi mă rog!”), vorba Poetului.

Purtătorul continuu de doruri afirmă că „are de toate, acolo unde se află, da-i lipsește mult sătucul lui...”.

Iată un catren antologic, care nu poate lipsi din nicio Antologie a dorului românesc de pretutindenii: „Frumoase-s lacrimioarele și-n țara lor:/ Lacuri, păduri întinse, floricele.../ Dar după lacrimioarele de-acasă mor de dor!/ Mă-ntorc să vântur codrii pentru ele!”

Aici este Renașterea Neamului Românesc! În aceste patru versuri îmbrăcate în straie netrecătoare de dor!

„Un neam ca o cetate în continuitate și prin mine!...”, spune Poetul din cele două state, (de fapt o țară și-o parcă veșnică Rană, Basarabia!) și inima ta, cititorule, nu se poate neînflăcăra de atîta avânt sufletesc.

Despre Iacob Cazacu-Istrati unii vor spune că este un visător, fără Leac.

Acestora el o să le răspundă astfel: „Da, sunt așa. La pieptul pământului mă simt tânăr în floare. Pământul meu cântă prin flori și zâmbește cu orice răsărit de soare”.

Despre Iacob Cazacu-Istrati unii vor spune că este un om nebun, fără Leac. Acestora el o să le răspundă

astfel: „Dacă ar fi să-mi aleg astăzi un prieten, mai degrabă mi-aș alege câinele, iar condrumet pe unul nebun, ca și mine...”

Despre Iacob Cazacu-Istrati unii vor spune că este un om pierdut, fără Leac. Acestora el o să le răspundă astfel: „Am fost ieri feciorul mamei./ Azi mai sunt feciorul toamnei”

Și drept argument în plus, dragă cititorule, Poetul le va citi și o „Destăinuire”, cutremurătoare și ea, fără de care o Antologie a Mamei va fi mereu una incompletă: „Am fost liber ca gorunul/ Și m-am înfrățit cu drumul./ Am fost tânăr și-am greșit,/ Prin străini m-am rătăcit/ Și pornii să-mi depăn anii./ Uitând de povața mamei./ Iartă-mă, măicuță, iartă/ C-am dorit o altă soartă/ Și-am plecat peste hotare/ Să-mi duc dorul în spinare./ Dor de iarba câmpului/ Și freamătul codrului./ Dor de lunca râului/ Și apa izvorului./ Așteaptă-mă, râul meu./ Că eu sunt fratele tău./ Și tu, codrule, m-așteaptă.-/ Măine mă întorc la vatră./ Mă întorc, maică, acasă./ La căsuța mea frumoasă!/ Iartă-mă, măicuță, iartă./ N-am găsit mai bună soartă!”

Concluzionând, putem lesne afirma că Iacob Cazacu-Istrati este un visător, fără Leac, este un nebun, fără Leac și un pierdut (mereu câștigat - nota noastră), considerat de gura lumii a fi tot fără Leac.

Așa precum au fost Eminescu, Păunescu, Vieru, Dabija și câți alți poeți până la Iacob Cazacu-Istrati, cel din Basarabia românească, dar, în același timp, și din Canada mileniului III, după Christos!

TRAIAN VASILCĂU

Virgiliu Parghel, Nud pe malul lacului, 2013

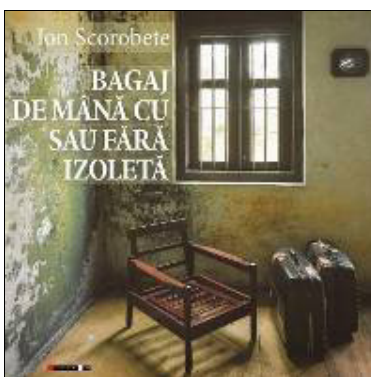
Omul baricadat, poeme pandemice

Vremurile impun texte pandemice, boala fizică atrage boala spirituală. Pandemia desfășurată în anul 2020, continuată și anul următor prin lumea cunoscută, a declanșat o nouă stare, ieșirea dintr-o normalitate aproximativă și intrarea într-o zonă incomodă pentru individ, zona spaimii, teroarea absențelor, moartea ca ieșire de urgență din coșmar. Omul era pregătit, bagajele făcute, *izoleta* prefigura sarcofagul modern, transparent, bun de pus pe primul plan al evadării din firesc. Prin *izoleta* transparentă se poate vedea moartea sau eternitatea, omul fiind într-o poziție orizontală, raportat la verticala existenței...

Poetul Ion Scorobete reacționează cu energie la posibila marginalizare a individului modern, împins pe culoarele postmodernismului și ale trans-umanismului. Volumul de versuri *Bagaj de mână cu sau fără izoletă** (Editura EIKON, 2020) tratează, cu mult curaj, noua stare ivită fortuit. Sentimentul dominant este revolta poetului în fața unui dușman invizibil, neputința în cetate, în apartament sau locuința devenită absurdă. Omul a fost împins spre limitele posibile, greu de acceptat. Elemente noi apar în viața individului: masca, termoscanerul, mănușile de protecție, distanța dintre oameni, tusea, tragedia generației plus 65, marginalizarea, programul special, controlul, spălătorul pe mâini până la tocirea simțurilor, lipsa de miros în cele patru puncte cardinale, criza care generează alte crize... Noua paradigmă declanșează toți senzorii de alertă în ființa poetului. Presiunea exercitată de prezența bolii se exfoliază în poeme consistente, solide, amare. Cu alte cuvinte: „moartea-ți pune nervii la murat” (p.13).

El reține, cu o sensibilitate încercată: „în oglindă chipul schizoid caută un sens/ cum alergi după o realitate care ți-a scăpat/ pentru ceva vreme sau pentru totdeauna” (p. 67). Realitatea alunecă din mîntea omului, nu mai există posibilitatea de a capta întreaga dimensiune a existenței, puterile s-au topit, luciditatea nu mai este posibilă. Certitudinea este o noțiune presupusă.

De remarcat, captivitatea cetățeanului vedenie, o captivitate

care se repetă cu obstinație, suntem în fața „zborului în colivie” (p.46); filmul zilnic se derulează în „bârlagul cu tandrețuri” (p.56); poetul este obligat să aștepte în „văgăuna apartamentului” (p. 57); lumea s-a redus la „perimetrul îngust” (p. 11) al apartamentului de la domiciliul soldatului aflat pe un front invizibil, fără voia sa. Ceilalți sunt inerti, nu mai percep realitatea, caută „ideile părăsite de alții” (p. 41), lumea s-a descompus, aventura duce spre nicăieri...

Cei în vârstă se mișcă într-un perimetru bine stabilit, la ore precizate, aerul are ceva suspect, lumea aleargă după urzici sau lobodă, o plimbarea într-o natură iluzorie, omul abandonat în timp și spațiu, cu botnița pe chip.

Dispariția chipurilor reprezintă marea dramă a lumii, o lume fără chipuri - o lume de coșmar.

Cu un simț acut, deschis spre tragedia în care a alunecat orașul cu toate instituțiile sale, inclusiv cu instanțele de judecată, blocate, asfixiate de pandemie, poetul (avocat de profesie) descrie starea: „livada zgomotoasă a cuvintelor” într-un „pustiu răzvrătit al eului” (p. 34).

El rămâne să înregistreze filmul gri al evenimentelor, este scribul de serviciu, observă, consemnează, notează, țipă într-un anotimp al tuturor anotimpurilor. Mesajul este solid, realist, penetrant, limbajul este libertin, necenzurat, toate fixează neantul posibil. Existența pulsează în alte ritmuri, realitatea și adevărul din spatele ei nu mai contează, mîntea nu mai reacționează la posibilele evadări necesare. Poetul este pregătit să renunțe la „protecția silită”, el „scarpină poemul care nu știe să rădă”... Mereu faliile din realitatea impusă de televiziunile captivitate și ele, într-un domiciliu absurd.

Ieșirea în realitatea obligatorie se vedește a fi o altă irealitate: „La intrarea în palatul de justiție și se face primirea festivă/ după sechestrul *corona* la domiciliu/ de parcă ai fi la judecata de apoi” (p. 70).

Cu atenție maximă, poetul reține întreaga procedură: „ești primit fără să scrâșnești/ și se pune pistolul la tâmplă/ termoscanerul ținut cu mănuși de agentul necalificat/ te scotocește de temperatura de peste 37 cu 5/ care te poate duce direct la premonitoarea/ izoletă/ astfel că simandicoșii servitori ai morții/ s-au îngrijit de toate/ precum îngerii fără corp/ n-au stat cu brațele încrucișate ci/ te conduc în liniștea de dincolo de viață/ direct la poarta Sfântului Petru” (p.70).

Limbajul folosit de Ion Scorobete este unul forjat, cuvintele sunt împinse unele în altele, topite de sentimentul acut al existenței impuse. Astfel, lucrurile se leagă printr-o „executare silită” a ideilor pe altarul poemului. Grafia poemele este liberă, semnele de punctuație au fost eliminate pentru ca expresiile să curgă necenzurate. Poemele nu au titlu, doar numere, sunt optzeci de poeme, semne ale trecerii prin acest perimetru limitat. O comunicare spirituală între volumul de versuri și viața poetului aflat la intersecția epocilor. Atmosfera impusă de pandemie este conturată cu exactitate, presiunea asupra spiritului se simte cu fiecare vers, contextul a devenit acid, periculos, dar trebuie consemnat în procesul verbal al vremurilor. Moartea planează peste tot, iar poetul se concentrează pe revolta sa, pe energia de a refuza absurdul. Dragostea a dispărut din mediu, prietenia are ceva secret, ambiguu, cel de aproape devine omul casant, predispus la disoluție. Se ivesc, în unele locuri, speranța, deși „religia este și ea asimptomatică” (p. 80).

La final, păsările ies din izolare, par de pe altă planetă, zborul este nesigur, caută semintele pierdute pe caldarâm, în zonă: „aria metalică a unei privighetori din patruleterul parcului central/ se dezlănțuie vindicativ” (p. 90).

Cântecul păsării dezgheață perspectiva, mai există speranțe, chiar dacă efectele unui trecut apăsător se deslușesc în sunetele care străbat printre ramurile mestecenilor. →

CONSTANTIN STANCU

Volumul are o *Prefață* semnată de Eugen Dorcescu, intitulată „În drum spre <<vacanța mare>> sau despre agonie”. Reținem: „Această *moarte socială* a individului anunță, pregătește, generează, treptat, sub lucrarea instinctuală a *fricii*, împietrirea și *moartea sa sufletească*, anihilarea unității sale, eliminând toate (sau mai toate) înfățișările *dragostei* (în absența cărora viața nu e de conceput), anihilând, adică, în atât de subtila nuanțată terminologie grecească, *sorghe* (atașamentul), *filia* (prietenia), *erosul* (pasiunea), *agape* (iubirea generoasă, jertfelnică)” (p. 6).

Pe ultima copertă, Mirela-Ioana Dorcescu precizează: „Ion Scorobete este unul dintre pionierii literaturii pandemice, literatură care își creează nișa, sub ochii noștri, în contingentul postmodernist”.

Avem, în volum, câteva date despre poet, unul harnic, cu o poezie implicată în realitatea concretă și în țesătura evenimentelor care ne afectează viața. De la volumul de debut, *Geometria zăpezii* (1993), la *Biblioteca de zgomote* (2000) sau la *Exerciții de singurătate* (2011), traseul liric urmat de Ion Scorobete a fost unul consistent, bine susținut literar, probând rigoarea unor idei lirice atinse de un limbaj aparte. Stilul său fiind unul al poeziei postmoderne cu un mesaj clasic, dens și penetrant. Poetul nu s-a jucat de-a viața, de-a poemul... Prezentul volum a fost conceput sub o tensiune spirituală evidentă, dânsul întinzând limitele angoasei și ale anotimpului pandemic la maxim. Versurile au o revoltă accentuată, marcată și criza de timp în care au fost scrise. Probabil, peste câțiva ani, lucrurile se vor limpezi sub un orizont depășit de experiențele zilnice prin care vom trece. Poetul s-a eliberat de greutatea bagajelor, pregătite de altcineva, în aceste vremuri, poezia l-a ajutat să evadeze din acest perimetru îngust în care s-a aflat fără voia sa. Revolta s-a consumat prin versurile în care a capturat, la rândul său, ființa afectată de acest dușman invizibil, dar tenace, pregătit să rupă din limitele libertății umane. Prin poezie, ființa a fost recuperată.

Cum scria Ion Scorobete: „În alte coordonate/ să te antrenezi în preajma lucrurilor mărunte/ pentru care nu trebuie să te racordezi/ la rețelele de tensiune înaltă/ și asta n-ar fi tot” (p.87).

IN MEMORIAM

AUREL M. BURICEA

16 mai 2021. Filă de jurnal

Aproape în fiecare zi află că a mai trecut în veșnicie câte un om care a făcut ceva în cultura acestei țări.

Am aflat și de Aurel M. Buricea (n. 1943), pe care l-am întâlnit ultima oară la Vălenii de Munte, unde s-a retras, în patria lui Iorga, dar și locul de naștere al lui Nicolae Tonița, și lumea de care se legase și Miron Radu Paraschivescu...

Fusese profesor de matematică aproape cinci decenii în satul brăilean Ulmu, unde s-a născut, dar și poet, autor a aproape douăzeci de volume de versuri.

Nu știu ce făcea el pe la Vălenii de Munte, dar ne-am întâlnit acolo, în timp ce eu eram la Universitatea de Vară N. Iorga. Eu îi duceam reviste „Vatra veche”, el îmi aducea câte o sticlă de țuică de prune din producție proprie.

Ne întâlneam însă des prin revista „Vatra veche”, în format electronic, pe care i-am trimis-o număr de număr, de la apariția ei.

În 11 aprilie 2015 (înainte de Paște, -„Vă doresc Paște fericit!/ Cu îmbrățișari fraterne!”), mi-a trimis un grupaj substanțial de poeme, „Psaltirea lui David în sonete”, din care am și publicat în „Vatra veche”. Mi-au mai rămas destule, pentru a le publica și pe acestea. E un poet care rămâne.

Nu eram într-o relație apropiată (diferența de vârstă era de 13 ani), dar exista o solidaritate „poeticească”. Ne lega și apropierea de Fănuș Neagu, fiecare în felul său.

De 1 mai 2016, îmi scria:
Prieten Nicolae Băciuț,
Dumnezeu să te binecuvânteze.
Lumina divină să-ți lumineze sufletul.
Cu nobil respect,
Aurel M. Buricea.

Apoi, în 7 octombrie 2016, mi-a mai trimis un email:

PSALMUL 1

Natura s-a hrănit cu sufletul meu
Toate florile primăverii m-au plâns
În cugetul Sfântului Duh s-au strâns
Cum apa din lumina din curcubeu

Ziua și noaptea vibrează-n cuvinte
Ca un pom roditor lângă izvoare
Roadele lui nasc lumi trecătoare
Despre viitor ne-aducem aminte

Cel fără credință spulberat de vânt
De se pierde ca praful în furtună
Nu-i nimeni în uitare de-l adună

Calea dreptilor prin Domnul ia avânt
De trece dincolo spre veșnicie
Și veghează ruga din cuvânt.

AUREL M. BURICEA

„Domnule Nicolae Băciuț,

Vă rog mult, mă adresez dumneavoastră profitând că ne-am cunoscut cu mulți ani în urmă, dacă e posibil, să-mi rezervați și mie un spațiu în revista dumneavoastră, pe care o citesc de fiecare dată când o primesc, deoarece pe 27 octombrie împlinesc o vârstă – 73 - și nu știu dacă în anul ce va veni vă mai pot ruga același lucru. V-am trimis „Psaltirea lui David în sonete”. Las la aprecierea dumneavoastră alegerea lor. Vă multumesc,

Aurel M. Buricea”

A trăit discret în ultima vreme, s-a retras în lumea tainică a sonetelor și credinței: „Iubesc poezia pentru că este floarea divină a vieții, muzica sufletului nostru însetat de cuvânt. Doresc să-mi fac cadou în fiecare an, de ziua de naștere, un volum de sonete, până când voi ajunge la cifra 1.001”, scria la un moment dat Aurel M. Buricea.

Cred că se pregătea de „Marea trecere”, vroia să fie pregătit pentru acea clipă:

„La plăcerile lumii n-am fost argat./ De patima nopții nu mă voi teme - /Gata sunt, Doamne, să trec peste vreme.”

N. BĂCIUȚ

Microeseurile lui Dumitru Hurubă

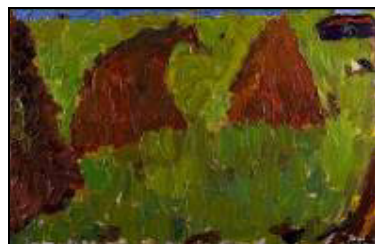
Anul 2020 a fost pentru scriitorul Dumitru Hurubă unul cât se poate de prolific, dacă adunăm în contul său editorial cele trei volume apărute la Editura Limes (Florești-Cluj): romanul *Descrereații de la scara X7*, volumul de versuri *Clepsidra cu amintiri - poezii în form@ veche* și microeseurile din volumul *Având în vedere*. Acest din urmă titlu, structurat după o diacronie sui generis, notează degrevat de orice ingerință didactică, sintetic și cu atenție remarcabilă, evenimente din spațiul socio-cultural românesc mai ales de după 1990, când însăși cultura consemnează debusolări în structura/tectonica valorilor și în orientarea fără echivoc spre orizonturi dătătoare de mai multă nădejde.

Dumitru Hurubă, cu neîndoielnică lui vocație de jurnalist, onorată ca atare de colaborări în media locală și națională, adoptă genul scurt, axat pe fapte, pe evenimente, pe semnificativul din proximitate ca formulă și ca modalitate de exprimare a atitudinii, a civismului său lucid, echilibrat. Recunoașterea acestui merit, simultan cu cele scriitoricești, i-a adus numeroase premii și diplome (Premiul pentru dramaturgie - 2011; Premiul de excelență - 2009; Cea mai bună carte de umor a anului -1995 etc.). De altfel, exprimarea scriitoricească în forme scurte este pentru cititorul grăbit formula cea mai utilă, care vine să-i astâmpere tot mai diluata nevoie de lectură și Dumitru Hurubă a presimțit acest aspect de multă vreme și i-a răspuns pe măsură: *Noaptea unui medic* (1979), *Un scorpion pe contrasens* (1999), *Crime și strălucire* (2004), *Scorpionisme* (2011), *Ca o flegandură, iubirea* (2011), *Să vă spun ceva* (2012), *Misoginul bine temperat* (2014), *Iubiri de ipocriți* (2019) cărora li se adaugă numeroase alte volume de cronici literare, de interviuri și romanele sale umoristice.

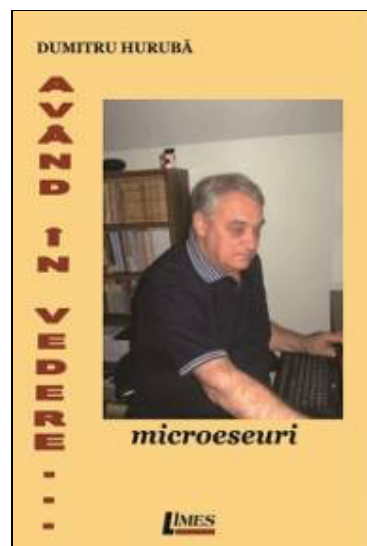
Nici de această dată, autorul nu se abate de la crezul său literar și, în prima parte a volumului *Având în vedere*, socotește că vremea decantărilor a trecut și că (*La loc comanda?!*) este cazul să admitem măcar că „în mult acuzata disctatură comunistă (...) au trăit și creat mulți

scriitori pe care avem obligația morală să-i scoatem, în sfârșit, de sub blestemul bolșevismului...”(p.5). Și totuși, Dumitru Hurubă nu anunță reabilitarea, cum am crede, fiindcă atrage doar atenția că în *ocazia-mană cerească* a răfuielilor postrevoluționare *s-au plătit destule polițe, domeniu în care există și tradiții și rezultate* (p.7). Și tot la nivel de semnal (*Având în vedere*) se situează autorul în *Ruptură* (detașarea de valorile clasice), în *Vorbe despre «listele rușinii»*, în *Stop: Fără norme gramaticale* unde se evocă haosul (non/valoric) din *industria cărții* destul de productivă (*în ziua de azi, când oricare ins poate deveni scriitor...-* p.12), fiindcă mediocritatea e mai mult decât o molimă (*Mediocritatea – O molimă?*) din moment ce din Occident, spune autorul, ne vine un occidentalism căruia nu i se contrapune cu filtrul lui spiritul național (*ne rușinăm cu autorii noștri, într-adevăr valoroși, să ieșim cu ei în lume – p.17*).

Și de această dată, cum o va face și sub alte titluri (*Din cauza... motivului; Impostura în desfășurare; Scriitorul din provincie – un provincial? Scriitorii-mercenari feskubiști; Noii scriitori și critica literară* etc.), autorul atrage doar atenția asupra *fenomenului* și îl lasă fără îndoială în seama analizei amănunțite, obiective a criticii și istoriei noastre literare. Și nu numai literatura este bulversată valoric, ci și alte domenii ale creației artistice, ale vieții sociale (*Cântece populare actuale; Produse noi pe piața comunicării; Trio-ul Autor-Operă-Cititor* etc.), destule argumente să suspecteze o direcție greșită (*Spre turmă; Scriitorul și societatea* și nu în ultimul rând vizând derapaje de opțiune precum *Epidemia lirico-filosofică*). Cu astfel de titluri (*Autodidacticismul și valoarea creației literare; «Alambicuri»*

Vergiliu Parghel, Popi, 2014

lirice), Dumitru Hurubă, după cuvenitele semnale (*Error! Bookmark not defined*), ne conduce discret spre chestiuni *Și...mai literare!* – capitol în care valoarea a fost decantată de judecata timpului (a criticii și a istoriei literare), după care *Addenda* urcă în eminescianism (*Iubitele lui Eminescu*).

Cu toate acestea, judicios sintetizate, autorul formulează (*microeseuri*) adevărate fișe esențiale de date și idei (ex. Rebreanu la 125 de ani de la naștere) în dreptul unor nume precum Otilia Cazimir (cu lirica ei *elegiacă, sentimentalistă și discret umoristică*), I.L. Caragiale (la centenarul morții sale), George Călinescu (la cincizeci de ani de la trecerea în eternitate), Adrian Marino (*într-o gâlceavă a înțelepților*) ori Alexandru Vlahuță (*Epigon al lui Eminescu, cu o reputație superioară modestelor lui merite – G. Călinescu, însă un adevărat atlas geografic comentat, traversat de o caldă iubire de țară – D. Micu*).

Cu aceste adnotări judicioase, Dumitru Hurubă se relevă cititorului său ca un explorator treaz, nu de puține ori cu îngrijorări îndreptățite în raport cu ceea ce societatea noastră de azi e în măsură să comunice pe toate planurile vieții, cu predilecție însă în literatură, în cultură, în axiologie și din sensul opțiunilor către un orizont încă iluzoriu, dar conturat din neliniști accentuate cu fiori de conștiință sau mai bine zis de conștiință.

IULIAN CHIVU

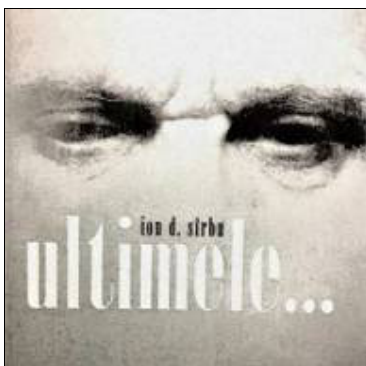
I. D. Sîrbu, Ultimele

Jurnalul biografic și de idei al lui I. D. Sîrbu se îmbogățește cu o nouă carte, intitulată *Ultimele*, care reunește scrierile autorului cuprinse între 23 noiembrie 1988 și 1 iulie 1989, precum și transcrierea înregistrării audio pe bandă magnetică, realizată de nepotul său, Alexandru Farcaș (parțial inedită). Cartea a apărut sub îngrijirea lui Toma Velici, cu note, referințe critice și indice de nume, aparținând editorului, la Editura Măiastra, Târgu Jiu, în 2020.

Apariția în 1991, la Editura Scrisul românesc, din Craiova, a volumului I al *Jurnalului unui jurnalist fără jurnal* și al celui de-al doilea în 1993 la aceeași editură, a însemnat pentru literatura română recuperarea uneia dintre cele mai celebre opere confesionale de sertar, scrisă în ultimii ani ai dictaturii, și care nu putuse apărea în acele condiții de cumplită represiune a spiritului.

Scrierile cuprinse în cartea *Ultimele* se adaugă acestui *Jurnal...*, cuprinzând reflecțiile autorului despre societatea românească totalitară, despre condiția scriitorului român de marcă în acele circumstanțe ostile și accidentalul său biografic, când o rebelă boală îl cuprinde și nu peste mult îi va curma viața (cu câteva luni înainte de prăbușirea comunismului, anticipată și demonstrată cu precizie în reflecțiile sale politice).

I.D. Sîrbu este conștient că boala e necruțătoare, că își trăiește ultimele clipe în acea lume, pe care a judecat-o cu atâta luciditate, dar nu se sperie, nu se lamentează, dimpotrivă, își înregistrează faptele cu aceeași bonomie, autoironie și limpezime a minții ca în toate lucrările de până atunci. Acest om știe că deși putea avea un destin pe măsură într-o societate normală, unde valorile nu fuseseră inversate și strivite cu șenilele tancurilor rusești (după fatidicul 23 august 1944), dar că și-a asumat condiția de luptător pentru reîndreptarea stării de fapte și de gânduri fără să crâcnească și fără să dea înapoi niciodată. Născut în colonia muncitorească de la Petrila, dintr-un tată român, muncitor și apărător al drepturilor proletare, și o mamă de origine cehă, casnică, dar o gospodină desăvârșită și de o inteligență pe măsură, copilul Gary a învățat din copilărie toate limbile ce se vorbeau în jocurile lor: româna, maghiara, germana, ceha. Deși tatăl său îl dorea un bun continuator al destinului său de om practic și drept, copilul simțea altă chemare, el fiind de o inteligență superioară celor din jur. Câștigă concursuri de admitere, burse, se întreține singur, dând meditații la toate materiile și a-

ajunge primul conferențiar la o vârstă fragedă (28 de ani) la Universitatea din Cluj. Asta după ce a făcut războiul în Rusia, a fost luat prizonier, a evadat și a parcurs 1900 de kilometri pe jos, aproape desculț, pentru a reveni în țară. Acolo i-a avut ca mentori pe Lucian Blaga, Liviu Rusu, D.D. Roșca. Pentru că nu a intrat în corul detractorilor intelectualilor de clasă care erau și nu acceptaseră compromisul cu puterea străină, a fost scos din învățământul universitar (în 1948) și silit să predea pe la școli diverse, pe când proletcultistul de atunci, Anatol Baconski nu obosea să tot facă rapoarte la forurile superioare și note informative la Securitate pentru a fi îndepărtat definitiv de profesia pentru care era făcut și-și desăvârșise pregătirea.

Din 1957 până în 1963, I.D.Sîrbu ajunge deținut politic. În primul an, „pentru săvârșirea infracțiunilor de nedeunțare la crima de uneltire împotriva securității interne a R. P. R” (14 februarie -17 septembrie 1958). E rearestat chiar în ziua când trebuia să iasă din închisoare și e învinuit de „uneltire împotriva ordinii sociale” pentru că scrisese piesa despre mineri, „Sovrom-cărbone”. Printre anchetatori, înafară de bruta recunoscută prin bătăile sălbatice pe care le administra învinuiților, cpt. Gheorghe Enoiu, apare cpt. Tudor Vornicu, în postura de anchetator cu staif, (ulterior lucrător în TVR) care-i propune nici mai mult nici mai puțin decât colaborarea cu „organele”. Cum marele intelectual nu acceptă „vânzarea”, este condamnat la șapte ani închisoare (la 16 decembrie 1958). Astfel e încarcerat la Jilava și la Gherla și trimis mai apoi la muncă forțată în Insula Mare a Brăilei și în Deltă.

Prin urmare, acestea erau măsurile de represiune cu care fusese înzestrată poliția politică românească, inspirată din practica pedagogului roșu, Makarenko, pentru strivirea coloanei vertebrale și a conștiinței celor ce îndrăzneau să judece cu propriul creier și să-și scrie opera pe baza înțelepciunii proprii, cu

adevărat creatoare.

Iar I.D. Sîrbu nu s-a lăsat înduplecat. A continuat să scrie, să publice cât s-a putut și a umplut sertarele cu opere uluitoare de actuale, în postumitate.

Ceea ce caracterizează această operă este permanenta legătură a spiritului lucid cu realitatea. El nu scrie pentru atingerea frumuseții pure și simple, inumane și ideale, ci pentru reflectarea și îndreptarea atât cât se poate a condiției umane în frământările societăților contemporane, întru regăsirea de sine, între atâtea crize și provocări. Afirmă el în ciclul de reflecții intitulat „Să nu uit”: „Să nu uit că trebuie să am mereu grijă să nu pierd, pe parcurs, ideea - sinteză metaforică între o problema psihologică, pe fundal social, cu implicații filosofice, dar totdeauna cu ascunse finalități metafizice sau morale”. Prin urmare, el nu e un autor cu preocupări eminamente estetice și amurale. El face parte din marea familie a scriitorilor ardeleni, permanent legați de conștiință și faptă, totdeauna drepti și vigilenți în desăvârșirea operei lor.

Iar opera lui I.D.Sîrbu s-a reconstruit în libertatea biroului său modest pentru viitorime, la adăpostul impostorilor care îi urmăreau până și conversațiile cele mai intime de teama permanentă a adevărului și a spiritului lucid și demn ce putea ieși din pana lui slobodă, nepervertită.

Spune el, în final, când ”Doamna neagră din sonete” i-a bătut la ușă, și nu-l întreabă ce regretă din viața furată de imbecilia puterii, pe care el a închinat-o verticalității spiritului și dreptății, ci de ce a scris, în acele condiții vitrege. Iar el de această operă de sertar se îngrijește și o dă spre păstrare pentru vremuri mai bune ființelor morale de-o credință și de-o seamă. Pentru că doar ele vor învinge la scuturarea de lacrimi a istoriei.

Iar I.D. Sîrbu, în această confruntare cu judecata divină, intră tot brav, demn și neaplecat. Iar opera pentru viitorime și-a căpătat locul meritat în constelația de valori a neamului românesc. Tocmai pentru că a rămas credincios propriei sale definiții, afirmată cu mai multe prilejuri: „Sunt un european, cu limba de predare, româna”. Și nu s-a dezmințit niciodată. Opera lui s-a ridicat mereu la înălțimea limbii în care a fost scrisă. Iar de trecerea ei în codurile altor limbi europene ne rămâne nouă, deschisă, datorită. Căci și europenii în oscilațiile lor nu totdeauna creatoare, au nevoie de un astfel de „judecător lucid, solitar și solidar cu drama ce o trăiesc ideile, azi, pretutindeni”.

GEO CONSTANTINESCU

Această îndrăgostire cu litera

Spiritul și litera, cunoscuta sintagmă între marginile căreia joacă gândul mare al lumii; ori, de ce nu, *ființa și scrierea*, cum s-ar mai putea spune. Sau, cu alte cuvinte, acum ca într-o despachetare, nu și *ființarea în scriitură*? Faci lumea în timp ce o scrii, așa cum, în credința vechiului filosof, o faci în timp ce o gândești. Așadar, nu acestea ar fi, într-o perspectivă, într-o reverie, așa-zicând, metafizică, ceea ce determină insului – precum aci admirabilei Elenei-Maria Cernăianu – intrarea neoprită, instancabilă în lucrarea, ca o ispititoare oblațiune, sau, mai bine, ca o îndrăgostire, cu litera (cele două impozante romane, tetralogia cu egocentricul titlu **Eu nu ascult de nimeni!**, sute și sute de pagini, și **Barierile Broodu**, 2018 - 2020, o așează pe autoare deja în această privilegiată poziție)? Dar nu, probabil, și mai mult de atât: scriitura ca una dintre ființările umanului, ori ca puțința omului de a interveni fără teamă în spectacolul lumii, modificându-l, schimbându-i notele, refăcându-l cu puterea închipuirii. (Sau cu puterea unei *cunoașteri gordianice*, cum a botezat-o, inspirat, marele savant și scriitor Mircea Eliade.)

Acesta ar fi, cred, a fost deja, drumul, ridicând, ca să fiu în ton cu eminenta romancieră, „barierile Broodu”, al Elenei-Maria Cernăianu, în teritoriul de taine și simboluri, de mistici lăuntrice (ar spune în caz același Mircea Eliade) al beletristicii majore cum ar fi speța romanului. Un roman în care, în încredințarea Elenei-Maria Cernăianu (vezi,

astăzi, remarcabilul, așteptatul **Muntele de Ametist**) dezertăruia, premeditată, de la canonul original este vădită: aici epicul pur și simplu nu este, va să zică, neglijat, dar este, iată, numai redus, spre a face loc meditațiilor personale ori rafinată cărturărești; dacă aici, gândul socratic, de pildă, ca și, deopotrivă, tehnicile indiene (dragii, între altele, autoarei), *Samkhya* și *Yoga*, spun că omul își conține în sine adevărul, atunci el poate fi dezrobot, fâlfâind ca suflet liber (prin anamneza scriiturii); dacă, așa cum considera și Mircea Eliade, „mijloacele de cunoaștere ale epocii, cuceririle științifice și filosofice ale veacului” apar precugetat într-o tramă, subțind așa, ori suplinind acțiunea, agitația personajelor etc. – acestea toate să nu constituie totuși, și ele, o substanță „epică”?

Să fie însă ele doar *teorie*, s-ar putea întreba - fără îngrijorare, dar cu expertiză – și distinsa autoare a **Muntelui de Ametist**?

Dar ce să fie aceasta - „teoria” și nu epica, fragmentariumul eseistic într-o peripeție, în poveste?

Să răspundem, încă o dată, în încheiere, cu cuvintele lui Mircea Eliade, un mare scriitor și gânditor român, în care, iată, teoria nu îneca epicul, dar îl lumina; un romancier prodigios cu care Elena-Maria Cernăianu are, după priceperea mea, în multe puncte, limpezi afinități electice:

„De ce fug romancierii de această misiune a epicului: de a oglindi o epocă nu numai sub aspectul ei social (...), de a oglindi eforturile contemporane către cunoaștere, încercările de a valorifica viața, de a soluționa problema morții (...)?...”

Romanciera Elena-Maria Cernăianu, contemporana noastră, nu fuge de această misiune!

A.I. BRUMARU

Virgiliu Parghel, Fetiță cu vițel, 2014

Cartea zilelor noastre Doi eroi de la Nucșoara

Elisabeta Rizea și Cornel Drăgoi. Dintre atâția alții, zona bogată fiind în anticomuniști declarați. După venirea nenorocită a staliștilor ruși, cotropitori sub pretextul eliberării de hitleriști. Și-nființarea Securității căinoase, ce a umplut țara de arestări. Și deținuți politic fără motiv. Cei mai sus pomeniți, doi dintre ei, niște ani. Cutreierând la comandă prin temnițe rele. Ori prin lagăre de muncă și domiciliu obligatoriu. Nedreptăți, chinuri și umilințe din plin suferind. Tortură, dureri, suferințe. Zdrobiri de trup și de suflet, duium. De la Marin, Zamfirescu, Tănase, Cârnu și Maromet, de exemplu. Călăi ai unor nevinovați, plățiți din belșug și nemeritat pentru ticăloșia manifestată. Bipede atee, nemiloase cu ceilalți. Canalii cu fapte de neuitat, neiertat, permanent de condamnat...

În relatările lor, cei doi nucșoreni lăsat-au, la timp, mărturisiri grele, cutremurătoare. Iadu` bolșevic din Carpați înfierând apăsător. Și mulțămire dând Celui de Sus c-au scăpat. Irina Nicolau și Theodor Nițu stând cu dânsii de vorbă postdecembrist, inspirat. Apoi transcriind într-o carte binevenită cuvânt cu cuvânt ce-au înregistrat. Un op* valoros nu doar ca mărturisire. Ci și prin savoarea din abundență mustind. Izvorâtă din exprimarea frustă, din neam, a țărânului autohton. Nealterată nicicum. Dar atât de expresivă și convingătoare încât parcă vezi acum oameni, locuri și întâmplări de atunci. Poveștile eroilor noștri pline-s de durere, firesc. Deopotrivă de farmec neîndoios. Istorie trăită și mărturisită reprezentând evident. Însoțite la fix de faină prefață. Gabi Liiceanu, semnatar potrivit. Care susține îndreptătit că astfel de victime fără „de răscumpărările universalei justiții omenești, au dreptul la *ascultarea noastră*”. Măcar atâtă, deoarece „răul acesta care a schimonosit fața popoarelor nu poate trece peste noi ca o simplă boală”. De aceea parcursei și eu, curios, uimit, copleșit amintirile puse pe foaie, mai ales că în casa bătrânei Elisabeta am poposit în câteva rânduri. Vădit norocos și, realmente, cu trainic folos. Mersi, Humanitas!

ADRIAN SIMEANU

**Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara urmată de mărturia lui Cornel Drăgoi*, Ed. Humanitas 2019

Semne din „Tinda Raiului”

Locuința rurală a fost dintotdeauna un reper pentru construcțiile destinate habitatului casnic. Țăranii s-au protejat de vitregiile vremii și ale vremurilor, construindu-și în mod chibzuit gospodăria, încât să fie apărați în vremuri de restriște, atât stăpâni, cât și dobitoacele ori bunurile adunate. De aceea, în casele țărănești tradiționale, dar și cele construite în ultimul secol, intrarea însăși e un spațiu de prospectare și pentru gazdă și pentru musafir. Pătrunderea în casă se face printr-o tindă, un loc de trecere îngust, rezervat acomodării cu casa găzduitoare. În unele părți, se numește *intrare/intrând* ori *vestibul* și mai nou – *antreu*. În acest *coridor*, oaspetele, chiar și gazda, se descaltă, se dezbracă de hainele groase, urmând a intra în camera unde să se bucure împreună, să stea la sfat, să guste din bucate și băutură...

Lăcașurile ortodoxe au fost construite din lemn, din vâlătuci, din cărămidă cu temelie de piatră ori, mai recent, din materiale moderne. Există similitudini parțiale între structura caselor tradiționale și lăcașurile de cult, fapt observat de geograful vrâncean Simion Mehedinți: „până și forma bisericii nu-i adesea decât o ușoară stilizare a casei țărănești”. Și nu e de mirare că atât familia cât și lăcașul bisericesc sunt locuri de inițiere creștină pentru juniori, apoi de (auto)cunoaștere și meditație pentru adulți. Ca lăcaș de cult, biserica ortodoxă, prin tradiție, are forma de corabie, în structura ei arhitectonică fiind bine definite trei părți, fiecare cu tainice semnificații: *pronaosul*, *naosul* sau *nava* și *altarul*.

În biserici s-au propagat întâiele forme de învățatură din inițiativa preoților și a dascălilor. Fiind primele modalități de acces spre lumina morală și învățatură a creștinilor, acești apostoli ai satelor au inițiat primele așezăminte de tip școlar, încropind o „școliță” în pridvorul bisericii, într-o chilie ori într-o odăiță din curtea lăcașului. „Ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru școală!” – exclamă cu admirație și recunoștință scriitorul Ion Creangă, amintindu-și cum, copil fiind în anii 1847-53, acolo a deslușit buchea ceaslovului (v. *Amintiri din copilărie*, partea I). Asemenea școli funcționau și în cadrul mănăstirilor, unde dascăli erau monahii, cunosători ai învățăturilor creștine, persoane cu vaste cunoștințe de religie, istorie, scriere, citire, literatură, muzică etc.

În schița formei trilobate a construcției bisericilor, intrarea dinspre apus e opusă sfântului altar (unde preoții săvârșesc slujbele) și constituie *pronaosul*, numit și *tinda* bisericii. Așezată înainte de intrarea în *naos*, unde stau credincioșii ca să participe la slujbă, rostul *tindei* are multiple semnificații. Ca *loc de trecere* în sfânta biserică, tinda e pentru creștin un *filtru moral*, de *lepădare a poverii păcatelor* și a *gândurilor rele*, de *acceptare a umilinței și căinței proprii*. Cămăruța dintre ușa de intrare și ușa către *navă* se mai numește și *paradis* sau *rai*, creștinul putând înțelege că desfătările lumești trebuie lăsate în afară, adevăratul *rai* fiind în *navă*, în biserica lui Hristos. Tinda bisericii dă dublu înțeles *raiului*: spațiu al libertății lumești și loc binecuvântat al mântuirii – *raiul* divin. Aici, creștinul află locul oportun pentru purificarea conștiinței, pentru smerenia și pocăința sincere, înainte de a intra pe ușa în dumnezeiasca biserică.

În afară de *loc de învățatură* sau *locul unui examen de conștiință*, de *remușcare* pentru păcatele săvârșite, există multe alte semnificații ale acestui spațiu de trecere, cumulând destinația pentru creștinarea celor pocăiți, pentru slujbele de sfințire a bucatelor (litia), ca *loc de priveghere*, slujbă de înmormântare, de curățire a femeii ș.a. Unele proiecte arhitecturale mănăstirești au păstrat sau au atașat *pridvorul* cu coloane (*deschis / închis*) situat înaintea *pronaosului*. Ușa bisericii, în alte construcții de mai mică amplitudine, dă direct în tindă / *pronaos*, dar semnificația rămâne aceeași.

Am folosit acest excurs pentru a pătrunde mai adânc sensurile din titlul unui album tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor – *Tinda Raiului: Mănăstiri și schituri din ținutul Vasluiului*, apărut sub egida Episcopiei Hușilor, în anul 2020, la Editura „Horeb” din Huși.

Albumul se deschide cu un *Argument*, semnat de pr. Cosmin Gubernat, ce justifică sensul realizării albumului în cadrul proiectului „Repere ale culturii și spiritualității vasluiene”.

Întâmpinarea luminoasă a Ț Ignatie, Episcopul Hușilor – „*Tinda Raiului – Mănăstiri și schituri din ținutul Vasluiului*” – *locul în care te întâlnești cu Dumnezeu*, întărește grija pentru conservarea și adăugarea bunurilor materiale și spirituale în tezaurul valorilor religioase vasluiene, aflate sub jurisdicția sfintei Episcopii a Hușilor: „După anul 1990, și mai cu seamă după reînființarea Episcopiei Hușilor din 1996, vetrele monahale au renăscut și, prin multă muncă, însoțită permanent de dorul după «frumusețea casei Domnului», au reușit să se reaseze pe harta spiritualității autentice” (p. 7).

Prin volumul *Tinda Raiului*, se reușește o radiografie a instituției bisericii vasluiene, realizată pe *trei paliere*, conjugate într-o concepție unitară și o elegantă formă editorială.

Mai întâi, albumul cuprinde un studiu de cercetare asupra celor mai vechi dovezi ale vieții monahale de aici, alcătuit de prof. Costin Clit și protos. Zaharia Curteanu – *Repere ale vieții monahale în Episcopia Hușilor*. Cercetarea acribioasă este adusă la zi, fapt ilustrat, de pildă, prin înștiințarea că o recentă descoperire a unui document de către istoricul ieșean Ioan Caproșu ar putea modifica data înființării Episcopiei de la 6 mai-15 decembrie 1598 la 7 aprilie 1591. (Rămâne încă de cercetat). De asemenea, sunt redată informații despre reactivarea Episcopiei Hușilor după 1996, redeschiderea și înființarea altor câteva lăcașuri de cult, încât bilanțul este edificator: „În momentul de față, în Episcopia Hușilor funcționează 14 mănăstiri și 3 schituri, la care se adaugă Mănăstirea «Sfinții Apostoli Petru și Pavel» de la Catedrala Episcopală, în total activând 109 monahi și 94 de monahii” (p. 29).

Un alt palier de prezentare, conceput pe criteriul alfabetic, vine în completarea punctuală a informațiilor sintetizate în studiu, oferind detalii despre fiecare lăcaș de cult din arealul episcopal. Grila nu este uniformizată, deoarece există particularități în ceea ce privește vechimea, așezarea geografică, forma construcției, stilul arhitectural, componența obștii, îndeletnicirile profesionale etc.

Fiecare prezentare începe cu un concentrat „antet” de identificare a lăcașului religios, oportun a intra într-un dicționar tematic național. În substanța narativă se diferențiază fasciculele precum *Scurt istoric*, *Descrierea principalelor edificii* și *Obștea actuală*. În unele texte, chiar dacă nu sunt →

LINA CODREANU

anunțate distinct, totuși sunt incluse date despre edificii sau despre obștea lăcașului.

Cum era firesc, prima prezentare se abstrage principiului alfabetic, fiind *Catedrala Episcopală din Huși – Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”*. Sunt punctate bornele calendaristice: până în 1459 – construirea primei biserici de lemn din localitate; 1495 – Biserica de curte domnească primește hramul Sfinților Voievozi în timpul domniei lui Ștefan cel Mare; 1598 – întemeierea Episcopiei Hușilor (cu jurisdicție de ambele părți ale Prutului) de către domnul Moldovei, Ieremia Movilă. Simultan, sunt menționate succesiunea și faptele episcopilor de-a lungul vremurilor (sfințiri, refaceri, adaosuri ș.a.). Detaliile au în vedere construcția treflată, formată din absida centrală și cele două abside laterale, dar și elementele din componența sfântului lăcaș: Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Palatul Episcopal, muzeele (de artă bisericească, bibliofil, de icoane și obiecte bisericești), pivnițele casei domnești, turnul de la poartă, clopotnița, statuia lui Ștefan cel Mare, un monument în cinstea Episcopului Veniamin Costachi, Casa monahală pentru obștea de călugări, o clădire pentru obștea de maici, chiliile maicilor, un atelier de croitorie, zidul de incintă.

Catedrala Sfintei Episcopii a Hușilor – menționăm – are în structura de bază *pridvorul* (acum închis) și deasupra ușii de intrare în *pronaos*, se păstrează *pisania* originală (în limba slavonă) a bisericii, din timpul lui domniei lui Ștefan cel Mare.

Zona de înălțare a unui edificiu religios a fost dintotdeauna aleasă cu multă chibzuință în locuri singuratic, protejate de păduri, lângă o sursă de apă, unde ritmul vieții monahale îl dădea mersul soarelui. Geografia locurilor de statonnicare a lăcașelor, cele mai multe în zonele apropiate de Vaslui (8) și Bârlad (4), dezvăluie un loc de poveste, o „gură de rai”, pe care ulterior a înnobilit-o obștea monahală prin vrednicie și dăruire izvorâte dintr-o reală credință întru Domnul.

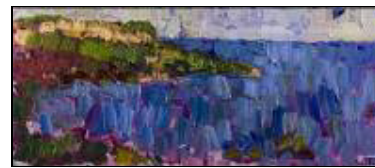
Datele de atestare a lăcașurilor din județul Vaslui încep cu sec. al XV-lea – Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși, 1459 – și continuă în secolele următoare până în contemporaneitate. Din sec. al XVI-lea, datează mănăstirile Moreni, Florești, Rafaila, Grăjdeni; din sec. al XVII-lea – mănăstirile Făstăci, Alexandru Vlahuță, Dimitrie Cantemir; din sec. al XVIII-lea – mănăstirile Mălinești, Pârvești,

Bogdănița, schitul Drăgești; în sec. al XIX-lea nu este atestat niciun lăcaș; din sec. al XX-lea datează mănăstirile Bujoreni, „Schimbarea la Față” - Huși, Ștefan cel Mare, schiturile Codăești și Tanacu; din anul 2000 – Mănăstirea Ivănești.

Forma construcțiilor și stilul arhitectural se diferențiază în funcție de epoca în care au fost ridicate și de viziunea ctitorilor și renovatorilor acestora. Astfel, au fost ridicate lăcașurile cu arhitectură neogotică (Florești), muntenească (Rafaila), brâncovenească (Alexandru Vlahuță), bizantină (Dimitrie Cantemir), moldovenească de natură bucovineană (Moreni, Bujoreni), clasică (Grăjdeni) ori barocă (Mălinești) etc. Fiecare construcție are arhitectură particulară, însă alcătuirii albumului găsim că se diferențiază prin unicitate biserica Pârvești, ca fiind „cel mai important edificiu ecleziastic din lemn” și ansamblul monahal în stil neogotic de la Florești – o „creație arhitecturală unică în rândul edificiilor ecleziale mănăstirești”. Mult mai complexe sunt tehnicile de pictură murală (din afară și din interior) din fresce, pe lemn, pe catapeteasmă, dar și cele de sculptură pe obiectele de cult.

Scriam mai sus că în incinta mănăstirilor au fost susținute forme de învățatură prin școlile înființate. Asemenea inițiative, de-a lungul timpului, au fost și în edificiile monahale din Eparhia Hușilor, fiindcă în sfintele lăcașuri mănăstirești au fost înființate școli, ceea ce previzionează rolul acestor instituții ca nuclee duhovnicești și culturale, chiar dacă ulterior școlile s-au desprins instituțional de biserică. De pildă: în anul 1856, s-a înființat la Făstăci o școală condusă de doi călugări greci, în 1859, la Rafaila, o școală sătească, având ca îndrumători preotul și învățătorul locului, iar în 1892, la Huși, Școala de Cântăreți Bisericești, înființată de episcopul Silvestru Bălănescu.

Tot pe al doilea nivel de receptare, situăm și precizările privind componența obștii și îndeletnicirile profesionale ale viețuitorilor din sfintele așezări. În total, în cele 18 lăcașe religioase ortodoxe există 11 obști de călugări și 7 de măicuțe (cu duhovnicul lor). Printr-o organizare coordonată, asemenea albinelor în stup, monahii și monahiile nu și precupețesc puterea, abilitățile și hăruierea artistică pentru a îmbogăți și a înfrumuseța viața spirituală și administrativă a spațiului egumenesc în care viețuiesc. Tocmai cu această precizare își încheie alcătuirii excursului istori-

Virgiliu Parghel, Deasupra mării, la Balcic, 2014

cul din album: „Monahii și monahiile trăiesc în duhul rugăciunii, muncesc în ateliere și pe câmp, pictează, sculptează, scriu, construiesc, căutând să fie bine plăcuți lui Dumnezeu și de folos oamenilor” (p. 29).

Cel de-al treilea palier susține legitimitatea încadrării volumului în categoria editorială de *album*. A fost necesară o privire de fotograf specializat, care, cu multă râvnă și înzestrare artistică, a surprins cele mai interesante unghiuri, punând în valoare tezaurul monahicesc al fiecărei așezări.

Inspirata imagine panoramică de la întronizarea Preasfințitului Părinte Ignatie ca Episcop al Hușilor ține strălucit locul oricărui reportaj al momentului.

De fiecare dată, demersul iconografic este proiectat în parametri bine cercetați, cu cea mai oportună lumină, cu inițierea printr-o priveliște de ansamblu, de la înălțimea și depărtarea potrivite.

Urmează secvențe detaliate ce surprind părți componente ale fiecărui așezământ monahal: poarta/ turnul de intrare, turnul clopotniță, biserica veche, turla bisericii, pangarul, pisania, interiorul și catapeteasma bisericii, curtea interioară de mănăstire, altarul de vară, expozate de muzeu, fântâna, corpul de chilii, aspecte din viața liturgică și de obște ș.a.

Descrierile arhitecturale sunt imortalizate fotografic prin acuratețea ansamblului și a detaliului, prin mișcarea în peisaj, dar și prin încărcătura expresivă a chipurilor surprinse în clipa vremii.

Fascicola ecumenică deschisă cu „vedere generală” se închide de fiecare dată cu fotografia de grup a monahilor și monahiilor din obștea respectivă.

Lunecarea calmă a dispozitivului optic strecoară liniște privitorului și-l cheamă la cugetare, rugăciune și credință, convingându-l că da, în aceste miraculoase așezări, s-au furișat tainice crâmpeie din raiul dumnezeiesc. Fiecare din aceste sfinte așezări poate fi o *tindă* în care creștinul să se reculegă, să se lepede de păcatele lumești pentru a pătrunde în *raiul* lui Dumnezeu.

Putea fi găsită o mai inspirată denumire de album decât *Tinda Raiului* ?

Barbarosa

În tabloul extrem de complicat al epocilor literare, s-au întâlnit, adeseori, figuri de scriitori enigmatici, ciudați, damnați sau, dimporivă, carismatici și cuceritori. Istoria pseudonimului literar, de asemenea, este pierdută în timp și ar necesita o aplecare atentă dar, cu siguranță, captivantă. Cum nu ne propunem să depășim schema deja trasată pentru demersul nostru, ne limităm a constata că profesorul Istrate se numără printre cei cu apetență pentru eschivarea prin pseudonim. Figură excentrică în peisajul băimărean al anilor 80, profesorul Istrate era cunoscut localnicilor ca un jucător de șah împătimit și extrem de inteligent, de numele căruia se legau anecdote simpatice în genul celor stârnite de comportamentul ciudat al universitarilor geniali de altădată.

Nimeni, însă, nu cunoștea pasiunea sa pentru scris și nici măcar nu bănuia cineva că profesorul de chimie are o identitate cu totul surprinzătoare, ca scriitor.

Pendulând între cele două existențe, Petru Istrate se conturează ca un veritabil personaj cu cartea încă nescrisă, dar risipit în toate paginile celor peste 170 de cărți scrise de el, dar semnate, foarte multe, cu pseudonimele Peter Gontran sau Hans Brenner. Șirul de volume de poezie, proză scurtă și romane publicate în țară și traduse în limba germană, unele dintre ele puse în circuit pe Amazon, dezvăluie o personalitate creatoare extrem de prolifică, fapt ce pune în dificultate orice demers exegetic.

Să abordezi din perspectivă critică o operă atât de variată, complexă și voluminoasă, presupune un efort echivalent cu ieșirea din propria viață și pătrunderea într-un univers fascinant, în care te instalezi confortabil, avid de aventură și adrenalină. Odată ce l-ai cunoscut pe profesorul Petru Istrate sub ipostazele sale auctoriale, te poticnești de patru mari probleme ale scriitorului de astăzi.

Prima e supraviețuirea scriitorului independent într-o lume a asociațiilor literare de toate calibrele, el - scriitorul independent, nefiind interesat de afilierea la niciuna dintre ele.

A doua vizează diversitatea genurilor și a tematicilor abordate, adeseori cu totul în afara trendului contemporan național care, evident, le ignoră, căci romanul de război, de aventuri, de mistere sau policier sunt de domeniul istoriei literare, iar ficțiunea a

făcut, de o oarecare vreme, un recul decent în fața autenticității trăirii.

Cea de-a treia problemă este prolixitatea, volumul impresionant, paginile dense, scene complexe, dialoguri, descrieri, evocări, suspans, tehnici cinematografice, har de scenarist, acțiuni complicate, romanele depășind 500 de pagini fiecare, aspect flagrant în contradicție cu tendința postmodernă de a renunța la megatext în favoarea micronarațiunilor.

Cele două pseudonime literare pe care le utilizează, mai ales în spațiul electronic, cu deschidere pe piața internațională a cărții, Peter Gontran Stempel și Hans Brenner, constituie cea de-a patra problemă, căci demonstrează fie disconfortul pe care-l resimte scriitorul sub identitatea reală, fie imposibilitatea de a găsi echivalentul onomastic al personalității sale bibliografice fie, pur și simplu, dintr-o superstiție ori dintr-un calcul, Petru Istrate se joacă cu alteritatea pentru a-și deschide portalul celebrității, cunoscând că numele poartă în corpul său energetic informații ce pot atrage succesul.

Aceste particularități ale romancierului Petru Istrate ocultează promovarea operei și face dificilă impunerea scriitorului ca personalitate a literaturii române, dar îi asigură un notabil succes în lumea literară internațională. Contribuie la aceasta nu doar pseudonimele, ci plasarea acțiunilor în alte spații, traversând o geografie universală, și conferirea unor identități și roluri ale personajelor în deplină simbioză cu spațiul și timpul. Este un scriitor care depășește contextul național și se înscrie cu precizie în orbita literară europeană.

Prezentând aceste caracteristici, opera excentricului scriitor cu multiple personalități literare, inhibă dorința

cercetării exegetice, prea puțini fiind cei care sunt dornici să răspundă unei provocări de acest fel, efortul intelectual cerut de un demers critic, analitic din punct de vedere esthetic, necesitând serioase și aprofundate lecturi. Și nu ar fi o dificultate lectura, căci cărțile acestui scriitor sunt, indiscutabil, captivante și stârnesc imaginația cititorului, provocându-i delicii intelectuale.

Dificultatea intervine când lectura de plăcere e și angajată, lectorul simțindu-se obligat să producă text despre textul tocmai citit. Apoi, e și foarte greu să procuri cărțile, ele fiind publicate în tiraje mici, prin edituri mai mult sau mai puțin cunoscute sau difuzate electronic, prin Amazon și oferite în fragmente de 5060 pagini pe Kindle.

Primul titlu descoperit acolo este **Lost in Mattto Grosso**, publicat în ianuarie, 2013, într-un fragment de 58 de pagini. Este un roman de aventură în genul celebrului Indiana Jones, având ca protagoniști doi germani, un negru uriaș și două europence care fac parte din aceeași echipă de cercetare a junglei amzoniene, înfruntând împreună pericolele ascunse în acest spațiu pe cât de interesant, pe atât de înfricoșător.

Un alt roman difuzat prin Kindle, într-un fragment de 78 pagini, este **The Clock of Brahma**, semnat tot Peter Gontran, un thriller în care iubirea, trădarea și moartea se desfășoară după scenarii profețite de un guru brahman. Povestea amintește de subiectele fascinante ale lui Mircea Eliade, nu doar prin spațiul mitic al Indiei cât, mai ales, prin explorarea filonului filosofic conform căruia trecutul și prezentul unei vieți umane („ale filei două fețe”, cum spune Eminescu), se confundă în secunda măsurată de „ceasul lui Brahma”, insinuând inconsistența existenței umane și ciclicitatea ființei neființă.

În articolul **Reverberațiile epicului codificat**, Cornel Munteanu se oprește asupra altor două proze, (una fiind **Orologiul lui Brahma**), anume **Un martor incomod și Crimă la jumătate de cale**, amândouă încadrându-se, după părerea noastră, în genul policier sau, mai bine, a thriller-elor detectiviste. Reputatul universitar băimărean, critic literar de profesie, depistează trăsăturile definatorii ale rețetei românești practicate de Petru Istrate. De la „acțiunea aparent simplă și liniară” cu evenimente ce se ivesc din „nuclee narrative de impact”, rezultă micropovestiri care dejoacă așteptările cititorului, oferindu-i coduri de lectură →

VALERIA BILȚ

neașteptate și ghidându-l să găsească soluția finală. Cu alte cuvinte, cititorul devine partener în mister și dezlegarea lui, aspect ce capătă certitudine la final, căci acolo își plasează autorul punctul culminant, cititorului revenindu-i plăcerea sau misiunea de a purcede la crearea propriului scenariu. „Această deschidere spre pulverizarea ipotezelor și impunerea unei certitudini ad-hoc în final, se dovedește fertilă pentru scrisul lui Petru Istrate, din ultimele texte, **Ospăț însângerat** sau **Un compliment pentru Barbara**, care confirmă un prozator matur în viziune și construcție.” Sunt aprecierile juste cu care Cornel Munteanu încheie articolul dedicat scriitorului Petru Istrate. Interesante conexiuni se pot stabili, implicit, cu romane de succes ale genului, semnate de autori celebri, de la Agatha Christie la Michel Bond, Dan Brown, Raymond Chandler, Sir Arthur Conan Doyle sau Stephen King.

Asemenea acestora, Petru Istrate alege subiecte captivante cu conflicte încifrate, dar eficient integrate în constructul prozastic care capătă aspectul unui edificiu multistratificat unde conviețuiesc personaje aflate în situații inedite, neașteptate, care le tulbură echilibrul, pe când altele vin să-și exerseze capacitatea de restabilire a acestuia, prin investigarea circumstanțelor și stabilirea „adevărului”, dar cele de care depinde cunoașterea evenimentelor sunt incontestabil importante, căci, angajate într-un permanent joc al alternanței realitate-ficțiune, asigură consemnarea poveștii în sine, vocea auctorială aparținându-le. Ele sunt personajele-scriitori ce dispun după voie de datele vieții lor trăite și de transferarea ei, cu modificări subînțelese, într-o ficțiune mereu scăpată de sub control.

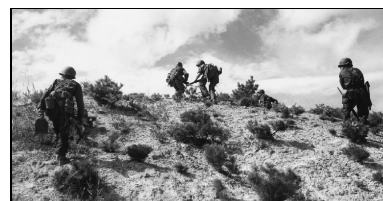
Tehnica surprizei aduce răsturnarea ipotezelor, predestinări fataliste, morți suspecte, magie, ocultism, fatalitate. Sunt doar ingredientele de succes ale rețetei romancierului Petru Istrate. Unele dintre acestea se regăsesc și în romanele istorice care, deși păstrează un pronunțat caracter documentar, verificabil în arhivele istorice, recurg la ficțiune fără restricții, conturându-se ca veritabile, complicate scenarii cinematografice. Este exemplul romanului **Sub steagul lui Rommel, vol. I, Botezul Focului**, semnat **Hans Brenner**, apărut la editura Dexon și romanul în lucru, **Barbarossa**, despre care scriitorul însuși notifică: „Cu acest prim volum începe nararea unor întâmplări din al doilea război mondial. Urmând destinele unor eroi cunoscuți

cititorilor din seria „Sub steagul lui Rommel”, aceștia vor trece iarna războiului rusesc de la victorii la dezastre uluitoare, până la prizonieratul în înghețata Siberie.” Fascinant, nu?

E limpede că nu e deloc ușor să te apleci asupra operei lui Petru Istrate cu pretenția de a elabora un text concludent și exhaustiv.

Acesta este motivul pentru care ne oprim asupra unui fragment intitulat **Conexiuni cotidiene**, extras dintr-un roman de 700 pagini, intitulat **Dușmanul poporului**, apărut în decembrie, 2019, la Editura Marist, Baia Mare. Registrul se schimbă radical. Ficțiunea se retrage, scriitorul revine cu picioarele pe pământ, obligat să renunțe la fanteziile sale aventuriere sau detectivistice, trezit brutal de sunetul telefonului. Ba, mai mult, se regăsește în propria-i piele, sub identitatea reală, este chiar el, Petru Istrate, autoprezentându-se cu cinism, în termeni depreciativi: „sunt un biet pârilit în țara mea și în contemporaneitate”. N-aș spune că e o bruscă trezire a conștiinței de sine, este, mai degrabă, o exprimare spontană a conștiinței permanente asupra condiției sale, ca cetățean al României anilor 2000, poziționat într-un anonim pe care-l gestionează cu umor, „bucurându-se” de banalele apeluri telefonice ale agenților comerciali ori ale organizațiilor nonguvernamentale, apeluri din care face adevărate spectacole conversaționale. Din potențială victimă racolată telefonic, devine un „torționar” care chinuie cu armele persuasoriilor, determinându-i pe aceștia să abandoneze înaintea ei chiar de a apuca să lanseze oferta. Exactitatea cu care anticipează dialogul prestabilit al celor doi apelanți sugerează că este experimentat, fusese abordat deja, de nenumărate ori și, din agasarea resimțită de fiecare dată, a rezultat însușirea textelor, ba chiar strategia de organizare a tombolelor - pretext prin care se asigura numărul de participanți la conferința de prezentare. Cele două situații expuse în dialoguri propun, conform sugestiei din titlu, conexiuni între scene cotidiene stereotipe pentru banalitatea socială a unor vremuri aflate la confluența dintre efectele regimului ce se revendică dinspre Rusia bolșevică, după experiența fascistă (așa cum sugerează referința la cei doi lideri, comunistul Iosip Vissarionovici Stalin și Führerul Hitler) de la care se moștenesc anumite obiceiuri și în zorii capitalismului instalat

Dialogurile decurg într-o notă cinico-absurdă, între colocutori ce nu

Tu acest prim volum, începe nararea unor întâmplări din al doilea război mondial. Urmând destinele unor eroi cunoscuți cititorului din seria "Sub Steagul lui Rommel", aceștia vor trece iarna războiului rusesc de la victorii la dezastre uluitoare până la prizonieratul în înghețata Siberie.

reușesc să stabilească comunicarea după schema intențională, ea fiind dejucată prin anticipare, atrăgând după sine descurajarea inițiatorului.

Adevărata conexiune se realizează pornind de la tentativa unei organizații nonguvernamentale de a vinde un dispozitiv cardio și o poveste hilară despre un cunoscut doctor băimărean și practicile sale terapeutice, în condițiile în care aparatul Roentgen de care dispunea era defect de ani mulți, fără speranța de a fi reparat vreodată și fără perspectiva de a-l putea înlocui.

Asemeni naratorului, doctorul dovedește un acut simț al umorului, nu doar de limbaj, ci și de situație și, mai ales de caracter.

Obligat să-și exercite meseria fără dotările conforme, doctorul recurge la tehnica panicării pacientului, prescrierea unui regim de viață sănătos (fără tutun, fără alcool și mult repaus) administrându-i pastile cu efect placebo. În schimb, beneficiază de recunoștința pacientului, arătată în desagii burdușiți cu produse alimentare eco. Și, desigur, prestigiul său profesional câștigă puncte.

Schița se finalizează cu intervenția explicativă a naratorului asupra situației narate, fapt inutil, întrucât narațiunea se derulează firesc și captează cititorul în poveste, transmițându-i o stare de bine, smulgându-i zâmbete și simpatie, indulgența resimțită fiind efectul recunoașterii autenticității situațiilor și personajelor.

Cu acest roman despre contemporaneitate, scriitorul Petru Istrate se dezvăluie într-o lumină complet diferită de cea în care-l arată romanele polițiste, istorice și de aventuri, întrucât, dincolo de erudiția sa incontestabilă și luxurianta ficțiunii, se conturează →

vocația de scriitor asumat, consemnat și analist obiectiv al lumii în care trăiește, a prezentului național, mult diferit de trecutul și lumea cosmopolită de care se arată interesat în majoritatea operelor sale.

Indiscutabil, scriitorul Petru Istrate este fecund, cu valențe beletristice multiple, stăpânind arta scrisului în care se îmbină elementele clasice cu cele moderne și la care maturitatea stilistică nu este tributară maturității biologice, ci vine ca o consecință firească a talentului său literar, coroborat cu experiența impresionantă lecturi din literatura internațională, de unde se și hrănește la nivel inspirațional.

Această febrilitate artistică, tradusă în remarcabilul număr de opere, inclusiv poezie, toate scrise în respectul valorii artistice, l-au împiedicat să adere la asociațiile și cenaclurile literare, evoluând într-o înșingurare voită, dedicată lumilor create/recreate și sieși, dar suportând insatisfacția de a nu se fi afirmat deplin față de publicul românesc.

Cu toate acestea, Petru Istrate perseverează, neobosit în abordarea unor incitante subiecte (care nu vor fi niciodată epuizate, de pildă - Al Doilea Război Mondial tratat în romanul **Barbarossa**), tenacitatea sa fiind baza fenomenului literar pe care l-a creat, fenomen agrementat cu ingredientele de succes specifice tuturor genurilor românești practicate.

O ciudățenie a acestui scriitor este faptul că stilul lui Petru Istrate nu este reconoscibil nici în cel al lui Peter Gontran, nici în cel al lui Hans Brennen, fiecare dintre cele trei nume definind o personalitate literară distinctă, în ciuda identității lor autobiografice.

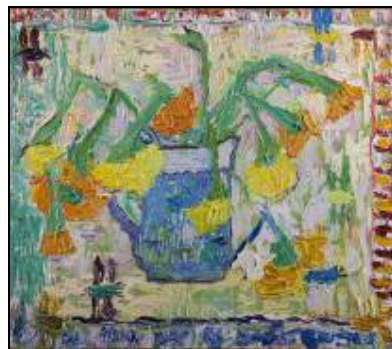
Petru Istrate este un scriitor fenomenal care acoperă o largă paletă beletristică, completând breșele existente în evoluția romanului românesc care, se știe, a fost nevoit să se maturizeze oarecum forțat, ne amintim de episodul arderii etapelor a căror recuperare a fost anevoioasă și fragmentară, dar care a cunoscut gloria prin marii prozatori interbelici, postbelici și postmoderni.

Petru Istrate este destinat a fi unul dintre acei scriitori meniți să împlinească ambițiosul proiect al completării blank-urilor din formularul de înscriere a literaturii române în marea **competiție universală, chiar dacă formula pseudonimelor multiple nu este profitabilă afirmării imediate în plan național.**

PAGINI DE CULTURĂ HUȘEANĂ

Lina Codreanu nu lasă să treacă anul fără a trimite pe piața aparițiilor editoriale cel puțin o carte. În anul 2020, a fost a douăsprezecea, în mai puțin de 10 ani de la debutul editorial. De data aceasta, este vorba de o lucrare deosebit de complexă, atât sub aspectul conținutului, cât și a tematicii. *Pagini de cultură hușeană* (Editura PIM, Iași, 2020) este, deopotrivă, o carte de istorie, o carte document, de istorie și critică literară și plastică, de memorialistică, o carte prin care autoarea pune în circulație valori din arealul spiritualității hușene, rurale sau preurbane. Se regăsesc în paginile cărții personalități bine conturate în literatura și arta românească din ultimii aproximativ 150 de ani, cât și scriitori, artiști, oameni de știință care pășesc cu încredere în mirifica lume a creației.

Personajele Linei Codreanu sunt, în majoritate, oameni pe care i-a cunoscut, cu care a dialogat sau chiar a lucrat, pe care i-a apreciat și de prietenia cărora s-a bucurat, oameni care au înnobilit spiritualitatea Hușilor, profesori, ingineri, militari, jurnaliști, preoți, demnitari ai comunității etc. De fapt, marea merit al autoarei este acela de a restitui contemporanilor personalități ale Hușilor, pe cei care, între timp, „s-au mutat în ceruri”. Mesajul cărții este transmis cititorilor contemporani și viitorilor chiar de autoare: „Sper ca această carte să evidențieze acel indubitabil *spiritus loci*, pe care suntem îndreptățiți a-l conserva și a-l îmbogăți, și să se înscrie între elementele care consolidează temelia actului de cultură ca dominantă a spiritualității hușene”.

Virgiliu Parghel, *Craiețe cu libelule*, 2008

Cele peste 300 de pagini ale cărții sunt structurate tematic pe șase capitole: *Literatură*, cu două subcapitole, *Transfigurări epice și Armonii lirice*; *Cromatică hușeană în arta plastică*; *Preocupări de cercetare*; *Biblioraft*; *Profiluri didactice și Fragmente*.

Oamenii și cărțile despre care scrie Lina Codreanu sunt, pe de o parte, mărturii ale trecutului cu privire la „cumintele târg al Hușilor”, reprezentând pagini „din cartea vremurilor de altădată”, oameni și fapte din anii contemporani nouă, pe de altă parte. Câteva exemple sunt edificatoare: inginerul constructor Romeo Pivniceru, „un scriitor care nemurește Huși”, scrie despre „oameni fără importanță”, dar care „adunați într-un spațiu cu arome patriarhale și într-un anumit timp, pot reconstitui o frescă socială a urbei Hușilor din jurul anului 1950”; autorul volumelor „Numere în labirint”, cel mai apropiat și statornic suflet pereche de viață și de creație al autoarei, scriitorul Theodor Codreanu, care are drept „cea mai statornică pasiune, indiferent de vârstă, lectura ca hrană spirituală”; Lina Codreanu este fascinată de „Trilogia vieții”, operă a Martei Miclescu, descendentă dintr-o familie cu rezonanță istorică, care a debutat editorial la 70 de ani și care, în următorii 20 de ani, a publicat 20 de volume de poezie și proză, prin care „a redat artistic o frescă socială a satului moldovenesc din a doua jumătate a secolului al XX-lea”, →

GHIȚĂ NAZARE

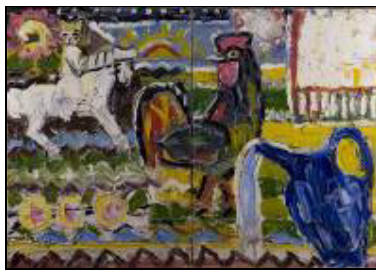
în vreme ce Ioan Măcnea Vetrișanu, nume care reprezintă „legătura indisolubilă a omului cu locul”, prezintă în romanul său drama satului Vetrișoia, fiind un cronicar al unor vremuri tulburi trăite de „gloata” din Vetrișoia în anii războiului; Constantin Partene, profesorul de istorie care a făcut cercetare monografică și etno-folclorică, concretizată în monografiile localităților Ghermănești, Drânceni și Arsura, cât și culegerea folclorică din satele de pe malul Prutului.

Subcapitolul *Armonii lirice* se deschide cu considerațiile pline de sensibilitate ale autoarei referitoare la profesorul, poetul, eseistul și epigramistul Ion Alex. Angheluș, cunoscut în zonă - și nu numai - drept „poet al Hușilor”, un om care „a legat trainice prietenii, a lăsat memorabile impresii celor dragi, colegilor de catedră, elevilor, tuturor celor care l-au cunoscut”, al cărui condei „părea deopotrivă sceptru poetic și baghetă magică în armonizarea cuvintelor”; Ion Gheorghe Pricop a fost „un viguros poet al pământului” care, în cele opt cicluri poetice ce compun „Confortul inorogului”, „aparent disparate, în realitate unite prin atitudine poetică, prin teme și motive ori prin stilul artistic”.

Alte nume de referință din cultura hușeană și națională își găsesc locul în paginile cărții Linei Codreanu: Petru Ioan, reputat logician român, bibliograf și scriitor, colegul meu de cameră din anii studenției, Valentina Teclici, poetă și jurnalistă, trăitoare astăzi în îndepărtata Australie, Marcel Miron, poet psalmic, Petru Brumă, profesor, poet satiric, memorialist, care a scris pagini memorabile despre o perioadă „de mare zbucium în istoria românilor: războiul, seceta, foametea, colectivizarea, regimul comunist”, Elena Vlase Munteanu, Oluța Lupașcu Trifan ș.a.

Cromatică hușeană în arta plastică este reprezentată de trei vârfuri ale artei culorii și penelului din România: Viorel Huși, aniversat la centenarul nașterii, în anul 2011, printr-un album omagial, „o adevărată cronică și o monografie despre o personalitate a artei plastice românești”.

„De mult timp, mărturisește Lina Codreanu, n-am mai văzut un astfel de album de artă care să-mi sus-

Virgiliu Parghel, Poveste din Bucovina, 2010

cite interesul. L-am răsfoit pagină cu pagină, cu un fel de sfială intelectuală, ca-n fața unui ansamblu arhitectural, pregătită să descopăr aspecte monografice și artistice inedite”; Adam Bălțatu, pictor peisagist, portretist și de naturi statice, în tablourile cărui recunoști toamnele și iernile la Huși, case și străzi ale târgului de altădată, în vreme ce în peisajele Rodicăi Lazăr, o „Doamnă a picturii românești”, „o pictoriță care merită așezată în onorabila galerie a personalităților locului”, lasă contemporanității chipuri de copii, imagini ale locurilor din târgul Hușilor.

La capitolul *Preocupări de cercetare*, autoarea paginilor de cultură hușeană aduce în prim plan câteva nume semnificative, împreună cu operele acestora: arhiepiscopul prof. dr. Veniamin Pocitan Ploeșteanu, autorul mai multor opere de mare valoare științifică, precum *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec*, *Ion Creangă, diacon, institutor și povestitor*, *Arhiepiscopii vicari în Biserica Ortodoxă Română*, *Biserica Ortodoxă Română din Paris* etc.; profesorul-istoric Costin Clit, autor al mai multor volume de documente hușene, monografii, dintre care menționăm: *Liceul Teoretic „Cuza Vodă” din Huși*, studiu monografic; *Colegiul Național „Cuza Vodă” din Huși, centenar (1918-2018)*; *Documente hușene*, vol. I-IV; *Satul Văleni, ținutul istoric al Fălciului*. Documente inedite (sec. XVII-XIX) etc.; Gheorghe Foça, etnograf și muzeograf; familia Toncu (Gheorghe, Adrian și Mihai-Cătălin), care a elaborat, în echipă, o carte document, *Istoria Premiilor Nobel (1901-2013)* etc.

Bibliorafatul cuprinde 12 succinte însemnări cu privire la cărțile semnate de cunoscuți autori hușeni, apărute în ultimul deceniu: Vasile Calestru (*Hușii de ieri și de azi*), Aurel Cehan

(*Elixir de sănătate – satiră și umor*), Costin Clit, Constantin Vasluianu, *In memoriam – Ion Gugiuman. 100 de ani de la naștere*), Theodor Codreanu (*Duminica Mare a lui Grigore Vieru, În oglinzile lui Victor Teleucă, Valori din două veacuri, Eminesciense și Cezar Ivănescu – Transmodernul*), Aurel Cordoș (*Economia la întâlnirea cu arta*), Ion Marcu (*La obiect – versuri*); Vicu Merlan, Maricica Grigoriu (*Monografia Comunei Ciortești și Lumea cărților*), Lucia Odochian, Viorica Odochian Neculau (*Un om, o pasiune, o viață*) și Paul-Daniel Șuşnea (*Supraalimentarea acustică a motoarelor cu ardere internă în patru timpi*).

De asemenea, tot foarte succint, ne sunt prezentate câteva *Profiluri didactice* rămase în conștiința hușenilor pentru pasiunea și dăruirea lor pentru școală și pentru obște, dintre care îi amintim pe: Mihai (Mimi) Bălan, Mihai Cărăușu, Boris Gorceac, Maria și Mihalache Constantin Mocanu, Elena și Gheorghe Șuşnea etc.

Cronica *Paginilor de cultură hușeană* cuprinde și câteva *Fragmente* referitoare la momente/ evenimente culturale semnificative din viața orașului: 90 de ani ai Liceului „Cuza –Vodă”, „Zorile” – o revistă de tradiție, Zilele Caragiale la Huși, Aniversare - Vetrișoia Europei...etc. etc.

Pagini de cultură hușeană este, înainte de toate, o carte document pentru cei ce sunt astăzi, pentru cei care vor fi mâine, pentru istoria așezării moldave, pentru cunoașterea tradiției și pentru înobilizarea continuității. Este o carte care merită să existe în biblioteca fiecărui intelectual hușean, a fiecărei școli din Huși și din județul Vaslui. Lina Codreanu face o lăudabilă operă de restituire culturală. Autoarea își pune în valoare multiplele calități intelectuale, creative, dovedite cu atâtea alte prilejuri: excelent pedagog, scriitoare, cercetătoare, analist, memorialist, critic literar etc.

Cuvinte de laudă se cuvin, deopotrivă, Editurii PIM, Casei de Cultură „Alexandru Giugaru” din Huși, cu sprijinul căreia a apărut volumul, și, nu în ultimul rând, tehnoredactorului Dragoș Codreanu.

*Lina Codreanu, *Pagini de cultură hușeană*, Editura PIM, Iași, 2020

UN OM AL ARTEI

A dezvoltării personalitatea lui Adalbert Gyuris e o tentativă ispititoare, însă, în aceeași măsură, nu ușor de dus la capăt. Ispititoare deoarece ne referim la o ființă pentru care sensul vieții, al întregii activități, se găsește în cuplul creație – diversitate - formulă pentru care, sperând că nu există rezerve față de sugestia utilizării unui cuvânt ce se folosește rar, ca să nu zic mai deloc – acela de multicreator; și nu ușor de dus la capăt, atitudine ce e posibil să se insinueze din cauza celui de al doilea cuvânt din cuplul de mai sus, diversitate.

Intrând, vorba aceea, în subiect, facem precizarea că domnul Adalbert Gyuris este pictor, sculptor, poet, publicist român. Mai mult chiar de atât, este și om al ispititoarelor speculații mentale. Altfel spus, rebusist redutabil.

Domnul Gyuris e om al Banatului, fiu al unei localități din vestul țării. A văzut - așa cum ne exprimăm adesea – lumina solară într-o zi ce, pentru Istoria țării are rezonanță aparte: 23 august! Nu e vorba de cunoscuta dată – cu miasme politice - 23 august 1944, ci de 23 august 1953, evenimentul având loc în localitatea Vermeș, din județul Caraș-Severin.

Deși născut în Vermeș, și-a petrecut frumoșii ani ai copilăriei în satul Izgar, localitate ce aparține comunei natale.

După absolvirea cursurilor primare, elementare, după ce conștientizează faptul că dispunea de un har aparte, nu tocmai comun, bate la porțile instituției în care știa că își putea desăvârși disponibilitățile native de care era, din ce în ce mai conștient - Școala de Arte Populare din Reșița.

Din fericire, colectivul didactic din această unitate de învățământ, în special distinsul profesor Peter Kneipp – artist plastic și Domnia Sa! – identificând realele disponibilități artistice ale lui Adalbert Gyuris, îi asigură tânărului creator tot sprijinul de care acesta avea nevoie. De altfel, domnul Gyuris e absolvent al acestei Școli, mai exact spus al clasei profesorului P. Kneipp, promoția 1984.

Acestea fiind spuse, e cazul să vorbim despre recunoașterea națională a creatorului Adalbert Gyuris.

Ba chiar mai mult, internațională. Și când persoana respectivă este plastician, cuvântul pe care se cade să-l folosim este Expoziții.

A avut mai multe expoziții personale și de grup, atât în țară, în România cât și în străinătate.

Are, de asemenea, lucrări în muzee, mănăstiri, biserici și la colecționari particulari din Germania, SUA, Canada, Elveția și, firește, România.

Dacă ne referim la activitatea publicistică – borna este anul 1970, când debutează în revista „Rebus”.

Din anul 1996, este membru al Asociației Caricaturiștilor din România, ca rebusist este autorul unui careu rebus unic, de 10X10, intitulat Fantezie cu X, în care toate cuvintele conțin litera X, careu publicat în numărul din decembrie 2001 al revistei „Evenimentul Zilei” din 9-10 martie 2002, prima dată fiind prezentat în numărul din decembrie 2001 al revistei „Rebusache”.

A publicat peste 15 cărți.

Despre cărțile sale, despre activitatea sa literară, publicistică, au scris Ioana Cioancăș, Dimitrie Costa, Liviu Vălenaș și alții.

A fost publicat în mai multe dicționare, cărți colective și antologii.

Recomand cu căldură ultimile trei cărți scrise de acest autor:

- „Denunțare de spion - proză scurtă”, traducere din limba maghiară în limba română, cartea scriitorului Spiro György.

- „Tangente - nuvele”

- „Doar trei cuvinte - versuri”

Sunt sigur că se va auzi și vorbi despre acest făuritor de artă!

TITUS SUCIU

REGĂSIREA DE MINE

Am primit de curând de la scriitorul și publicistul Adalbert Gyuris trei cărți, cu rugămintea de a scrie despre ele. Invitația mi s-a părut curioasă și cumva... nepotrivită. Abia îl cunoscusem, la lansarea cărții sale de interviuri, la Bocșa, cu ceva vreme în urmă, iar acum îmi acorda încrederea de a scrie despre dumnealui, să meditez asupra scrierilor și gândurilor sale.

Nu îi voi îndeplini rugămintea pentru că nu sunt nici critic și nici istoric literar, trăiesc și eu ca omul, am sentimente, partipriuri, lecturi de un anume fel, nu mă interesează orice și nici nu citesc alandala. Și, totuși, două din cărțile sale mi-au trezit dacă nu curiozitatea, măcar spiritul de contradicție. Cum adică?

Voi începe, pentru încălzire, cu volumul „Tangente, autografe și poveștile lor dezvoltate de Adalbert Gyuris”. Curios, încă de când l-am cunoscut și am avut plăcerea să-i ofer o carte din cele scrise de mine, am avut sentimentul că am în față o sensibilitate deosebită. Ca în orice face, am simțit o vagă suflare, o adiere care ne înconjoară. Zâmbetul, privirea, strângerea mâinilor (pe atunci încă un gest de civilizație, acum ponegriț de-a dreptul) creau sentimentul unei timidități înnăscute. Nu bănuiam pe atunci că în spatele lor se află un tip scormonitor, ce te judecă din ochi, te prețaluiește cu dibăcie și te așază în raftul cu amintiri exact în locul pe care îl meriți. Cartea de față este, însă, nu numai un raft de amintiri, este mai mult, este dorința de a opri clipa, de a aduce spre noi o stare anume. Gestul personajului întâlnit, abia schițat, poartă în sine atât trăsătura caracteristică aceluia, dar și întreaga încărcătură sufletească ce i-a fost trezită lui, autorului, de acea întâlnire. Succintele creionări au în sine o deosebită încărcătură culturală, care, chiar dacă nu e spusă în cuvinte, e sugerată, indusă, conturează personajul cu precizie și, în același timp, admirație și dragoste. Adalbert Gyuris, în aceste pagini, se dovedește un mare risipitor de energii pozitive, care își construiește personajele mai departe, amplificând dramul de energie primit de la cei cu care a→

VASILE BOGDAN

avut bucuria să se întâlnească, să-i acorde un cuvânt scris, poate nici atât, o urmă de gând.

Lucrurile se complică, aparent simplificându-se, în volumul „Doar trei cuvinte”. Aici m-a interzis. La prima lectură mi s-au părut simple însăilări de cuvinte, care sfidează definiția poeziei, pentru că așa pornisem la drum, gândind că mă aflu în fața unor poezii. Greșeam. Descopeream că nu sunt nici măcar poezie. Sunt altceva. Nici acum nu știu ce, dar mă bucur să rămân în starea aceasta de incertitudine. Am sărit, din capul locului, peste zecile de gânduri (multe, foarte multe) scrise despre aceste producții literare de nume consacrate ale literelor românești. Nu am vrut să fiu conturbat în propriile mele trăiri. Pe Adalbert Gyuris trebuie să-l descoperi cu sufletul tău, nu prin intermediari, care, poate, coincid cu propriile tale impresii, dar e mai bine să scrii aidoma, dintr-o comunitate de sentimente, decât, Doamne ferește, să copiezi cumva ce a gândit altul.

Deci eu singur în fața scrierilor lui Adalbert Gyuris.

Ce sunt? Versuri, gânduri, sentimente, trăiri? Nu se cheamă vers, în sensul clasic al cuvântului, pentru că ele, în comparație, sunt istorii ale unor experiențe de viață, nu sunt nici haiku-uri, care sunt istoria unor clipe. Sunt pur și simplu niște realități reduse la esența ultimă și atât.

„Satul copilăriei mele”

Trei cuvinte care adună în ele totul, un ocean de amintiri, care din adâncuri și până la suprafața colcăie de viață, de patimi, de istorie, de durere, momente de bucurie chiar,

sentimente câte vrei, toate.

De fapt cuvântul „totul” definește cel mai bine universul. Nu știu ce va fi trăit poetul când aduna în cele trei cuvinte acest story, dar știu că eu atunci când am citit aceste cuvinte nu am sărit în sus de bucurie, nu am avut o revelație fundamentală, acestea însă aveau să mă pândescă în timp, să lucreze cu încetineală dar temeinic, și, deodată, am început să-mi imaginez locul nașterii mele (întâmplător oraș) și să meditez la propriile mele începuturi, la fatalitatea de a mă fi născut acolo, la toate legăturile, mai mult simțite, cu străzile și casele sale, cu oamenii pe care mi i-a adus în față viața. Cele trei cuvinte ale sale au devenit astfel propriile mele trăiri și apropieri, propria mea cruce în viață. Invitație la joacă, în aparență, gândurile lui Adalbert Gyuris, se insinuează în propria noastră existență, devin euri fierbinți.

Întâlnirea mea cu Adalbert Gyuris, cândva, se dorește reînnoită.

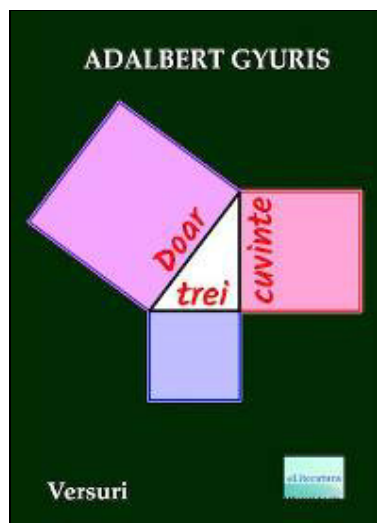
Poate pentru a mă reîntâlni cu mine însumi.

Între pământ și cer există cuvântul

Ufff...prima dată trebuie să îmi caut cuvintele, că le-am pierdut undeva... strivite de frunzele toamnei, cum pasul îndrăgostitului săruta urma iubitei... E o onoare pentru mine, cu toată sinceritatea, că am copilărit sub ochii dumneavoastră nenea Adalbert, că avem în comun același Cenuclu Semenicul, aceiași oameni dragi, pot să spun cu toată certitudinea că sunteți un scriitor deosebit (bănățean de-al meu și mă mândresc cu asta, de câte ori am avut ocazia).

Vă invidiez de frumusețea cuvintelor scrise!

Structura metaforică a cuvintelor te îndeamnă la visare la „Doar trei cuvinte”... Prin simplitatea de „doar trei cuvinte” și complexitatea lor totodată înțelegem strânsa legătură dintre „universul este energie” și transformarea de sine în fapte „eu mereu om”. Adalbert Gyuris este un poet profund legat de pământul natal „copilăria este binecuvântare”, se cufundă în icoana „mama iubire ocrotitoare” și trecerea timpului pe care autorul o punctează perfect „totul este minune” sau „totul este spectacol”.

Șlefuește versul prin gândire și modelează concluzii ample despre existența prezentă „să iubești zilnic”.

„Vorbind uiți ascultarea” de sine, de cumoaștere, de înțelegere, de divinitate „să fii lumină”.

Argumentează fiecare gând printr-o concluzie cu simplitate și măiestrie. „Viața este spirală” între trecut și prezent, fiecare secundă promovează prezentul și bucuria de a trăi. Prin versul său poartă în suflet magia trecutului, realitatea înrădăcinată a prezentului și prospețimea înnoibilă a viitorului.

Între generozitate și simplitate, Adalbert Gyuris se mișcă prin cuvinte cu o măiestrie deosebită. Aduce pe masa sa inimile cititorului „doar trei cuvinte” ca un freamăt lăuntric și convingerile creștine, dă viață sentimentelor.

Versul crește ca o explozie de gândire și unește talent, cuvânt și realitate. ...

Tu în spiritul meu...

*Ai întors sufletul ăsta pe dos
ca un copil placenta mamei,
vals în alb pe un colț de vis
până ce toate stelele*

se scurg,

mute,

pe clapele unui pian...

liniște...

îmi cad unghiile și îmi cresc lacrimi,

tu mă poți chema cum vrei

poate deloc,

poate niciând

eu știu că mă numesc

pământ

(cu tot respectul, dedic această poezie lui Adalbert Gyuris, un om, un artist de care se va auzi)

LAVINIA NIȚU

Punți...

Prin vară, am primit un mesaj scris de la Adalbert Gyuris că mă urmărește ce postează pe Facebook și că îi place... M-am uitat pe Google cine este el. Atunci am descoperit că face mai multe lucruri...

Pe la începutul lunii decembrie, m-a rugat să scriu despre una dintre cele trei cărți ale lui, ultimile care i-au apărut... I-am scris că provocarea a avut ecou și am ales să scriu despre cartea de versuri „Doar trei cuvinte”.

Poezia care este scrisă în acest volum arată altă formă de exprimare nu așa cum am fost obișnuiți cu rimă și ritm... poezia poate fi ca o muzică exprimată la diferite instrumente... aceeași melodie interpretată la alte instrumente va suna deosebită...

Poetul a înțeles că doar universul funcționează perfect, mult mai bine decât cel mai performant ceas elvețian... Lucrurile în univers sunt legate între ele... universul este infinit și totuși poate să fie palpabil prin gând... doar gândul este și va rămâne veșnic liber...

Adalbert Gyuris leagă cuvintele și le dă un nou sens, indiferent de sensul cuvintelor toate sunt într-o foarte strânsă relație și apropiate unele de altele, deși luate separat sunt realități foarte îndepărtate... Interesant că deși-s foarte îndepărtate, sunt aduse la un loc... ca un tot unitar... ca un buchet de flori. Se va ajunge într-o zi când personalitatea omului va fi descoperită cum se exprimă, cum scrie, ce face...

Gyuris dorește să fie prieten cu toata lumea, sigur aici intervine reacția noastră a celor din jurul său care îl înțeleg sau nu și vibrează cu el... noi putem și trebuie să trecem repede dintr-o stare în alta, de la supărare la bucurie și să rămânem așa. Pentru că ce exprimă dorește să treacă în doar trei cuvinte într-o muzică a vorbelor, dorește să cânte oamenilor... sau cel puțin vrea ca lumea să fie mai frumoasă, oamenii să fie mai buni.

De aceea strofele nu au o legătură între ele, nici chiar cuvintele dintr-o strofă nu sunt legate cum suntem obișnuiți însă toate înțelesurile unui cuvânt sunt în concordanță cu sensurile altui cuvânt. Stă și trudește la fiecare cuvânt. Încearcă să ne iubească așa cum se cinstește pe el.

Frumusețea există peste tot, doar s-o știm să o percepem, frumusețea există și în afara omului, lumea este frumoasă și cu și fără om...

În „Doar trei cuvinte” cântă omul, tot ce gravitează în jurul său și sunt poate mai puțini care îl înțeleg, însă în asta stă frumusețea, cu timpul îl vor înțelege tot mai mulți...

Exact nu știu ce a vrut să exprime, asta doar el poate ști, poate un altul citindu-l să înțeleagă cu totul altceva... Cu ideile poetului ne întânim sau nu...Poate cu toții știm ce vrem noi... Poetul încearcă să exprime, prin poezie frumusețea din noi...

Își dă seama că doar scriind tinzi spre perfecțiune și ai siguranța exprimării și el o are... Nu știu cât talent are însă în spatele cuvintelor se simte multă muncă.

Dintre toate artele pe primul loc este muzica însă de multe ori, de cele mai multe ori muzica este însoțită de versuri...

Interesant că toți artiștii, indiferent ce fac, lucrează enorm de mult să scoată produsul finit cât mai aproape de perfecțiune...și până la urmă cu toții își găsesc răsplata prin oameni... că nu degeaba se spune că arta izvoarește din popor și aparține acestuia.

În felul acesta, se poate afirma că în poezie sunt toate celelalte arte, așa că nu există artă fără poezie, poezia își are muzicalitatea ei...

Cartea începe cu „Idei gânduri sentimente” și deja ne regăsim sau ar trebui... Continuă cu viața de la începuturi până la maturitate. Predomină mama, omul, casa însă mai ales divinul. Doar când îl citești începi să-l descoperi atât cât se poate...Totul pare o joacă, însă o joacă cu reguli serioase în care se poate visa și totodată evada spre lumi încă neexplorate... Fără Dumnezeu nu se poate concepe fundamentul, baza...

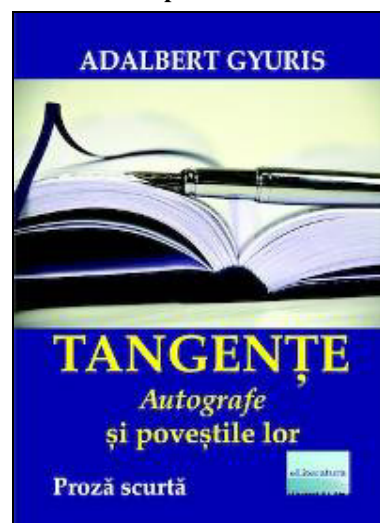
Totul decurge lin și totuși în creștere, ca o simfonie, ca florile sădite sau nu de om, cu părinții care-și ocrotesc mereu copiii și viața continuă cu rele și bune. Finalul nici că nu se putea mai frumos „Dumnezeu etalon deplin”!

M-am regăsit de mai multe ori prin aceste doar trei cuvinte... Important ca mesajul poetului să ajungă la cititor, la mine a ajuns și m-am liniștit, am găsit câteva răspunsuri...

**GEORGE ANGELESCU-
ANGHELESCU
Calgary, Canada**

Un artist plastic

animat de plăcerea evocării

Nu l-am cunoscut personal pe Adalbert Gyuris, deși date ale biografiei sale, apartenența de generație sau cadrul geografic al formării sale ne-ar fi putut pune în legătură. N-ar fi exclus, de altfel, să ne fi intersectat întâmplător, la o lansare de carte, la vreun vernisaj de expoziție sau la un spectacol de teatru într-un anume spațiu cultural reșițean, dar fără vreo finalizare în ordinea unei cunoașteri reciproce propriu-zise.

Parcurgându-i volumul de evocări, „Tangente – Autografe și poveștile lor” (editura eLiteratura, 2019), am întâlnit în paginile sale numele multor personalități literare reșițene, îndeosebi membri ai Cenaclului literar „Semenicul”, din care fac și eu parte, care mi-au creat de la bun început o atmosferă familiară și mi l-au situat pe autor într-o caldă proximitate virtuală, chiar dacă nu și reală.

Aveam, în fond, multe cunoștințe comune și părea doar o întâmplare că nu ne-am cunoscut personal!

Oricum, volumul citat și multele sale referințe culturale (scriitori, artiști plastici, actori, muzicieni, etc.) din țară, dar și din străinătate, majoritatea români, dar nu numai, mi-au descris o personalitate pe cât de captivantă, pe atât de prolifică, angajată în multiple direcții de activitate și expresie. Căci Adalbert Gyuris e, deopotrivă, pictor, sculptor, poet, prozator, caricaturist, publicist și, nu în ultimul rând, rebusist, în toate aceste dimensiuni →

ION ȘTIUBEA

ale forței sale creative dăruindu-se cu talent și responsabilitate, dar și cu liniștea și siguranța celui care se simte stăpân pe mijloacele sale de expresie.

Volumul „Tangente – Autografe și poveștile lor” este, aș putea spune, pilduitor din acest punct de vedere. El adună în paginile sale o uriașă informație culturală, chiar dacă redată succint (personalități, reviste, spectacole, expoziții, călătorii etc.), o impresionantă experiență de viață și un interesant traseu al devenirii personale, început într-un cadru industrial (Bocșa natală) și continuat pe coordonatele formării artistice, care-l va purta prin cele mai diverse medii culturale din țară și străinătate.

Transpar din aceste pagini plăcerea evocării personalităților întâlnite, generozitatea împărtășirii informațiilor adunate, legătura indisolubilă cu spațiul natal și cu valorile lui fundamentale (familia fiind una dintre acestea), preeminența lucrului bine făcut.

N-aș putea exemplifica întru totul impresionantul material biografic cuprins în acest volum de aproape 250 pagini. Ca atare, nici nu voi aminti vreun nume sau altul, mulțumindu-mă doar să precizez că este vorba atât de personalități cunoscute publicului larg, cât și de nume cu audiență doar în cercuri mai restrânse, dar la fel de valoroase din punct de vedere artistic sau social. Însă, fie că este vorba de un scriitor, pictor sau actor, de un inginer, interpret de muzică ușoară sau chiar fotbalist, tehnica de expunere este mereu aceeași: inserarea unui autograf ca pretext pentru evocare, prezentarea interlocutorului, cu detalii privind circumstanțele cunoașterii și atmosfera întâlnirii, urmate de o concluzie a autorului despre persoana în cauză, sau conținând formulări generale, cu caracter îndeobște moral.

Din toate aceste pagini se degajă o atmosferă colocală, de coeziune spirituală și sufletească, fiecare secvență evocativă făcând să palpate în fața ochilor noștri ceva din ființa sau viața personajului prezentat încât, fără să vrem, devenim părtași direcți la bucuria și emoțiile autorului, ca și cum l-am însoți în aventura culturală în care tocmai s-a lansat.

27 ian.2021 Ierusalim, Israel

Cărți noi la „Vatra veche”

Drumul, frate cu românul

Deși de notorietate aforistică, „Codrul, frate cu românul” nu-și pierde din consistență când înlocuim „codrul” cu „drumul”, căci românul a ajuns să consacre „drumul” ca marcă a noii sale identități, iar într-o proiecție amară, am putea spune că, pe măsură ce dispăre „codrul” din realitatea mentalului românesc, se vede și se consolidează „drumul”.

E firesc, în aceste condiții, ca „drumul” să se regăsească nu doar în dimensiunea sa reală, ci și în cea literară, atât ca motiv inițiativ, cât și al cunoașterii de sine.

Pentru Anica Facina, drumul devenirii a fost o intersecție continuă între căutările profesionale și cele literare, care în ultimele două decenii s-au amplificat și s-au materializat în cărți de poezie (și pentru copii) și de proză, pe trasee editoriale de la Iași la Timișoara, de la Brașov la Târgu-Mureș, într-o ecuație a afinităților electivă.

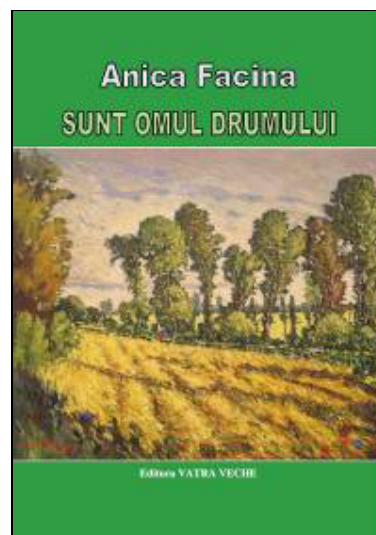
Noua carte a Anicăi Facina pune accentul, sintetic, conclusiv, pe un statut definitoriu, fără echivoc: „Sunt om al drumului”.

Traseele literar-cognitive sfidează granițe și lumi, într-o regăsire a resorturilor intime devenite sursă de energie spirituală.

„Om al drumului”, Anica Facina și-a ales locuri și oameni, întâmplări pentru popas, pentru a-și potoli setea integrării în absolut.

Metaforic privind lucrurile, Anica Facina, decidându-se să își pregătească merinde pentru lungul drum al (pe)tregerii sale prin lume, a optat pentru o variantă „sandwich”, structurându-și edificiul evocator în trei „felii”, fiecare importantă și cu semnificații proprii.

Primul capitol e o incursiune prin amintiri îndepărtate sau recente, dintr-o proximitate geografică, ori dintr-una sentimentală, revederi ale unor chipuri sau retrairi ale unor evenimente, mai mari sau mai mici ca amploare publică, dar cu rezonanțe personale puternice. Indiferent că e vorba de momente cu încărcătură tragică sau de detalii cu aparență nesemnificativă. Ceea ce reține memoria afectivă se ridică deasupra oricărei anverguri a realității.

„Deformația” sau predispoziția lirică a autoarei devine captivă fiecărui subiect abordat, natura poetică prevalând în cele mai multe situații.

Al doilea capitol scoate mai bine în evidență calitatea de „Om al drumului”, pentru că temele alese sunt extrase din experiențe ale întâlnirii cu o lume complet nouă geografic, dar care are și puțin suflet românesc.

Iar reflexul autoarei de a mărturisi și împărtăși din rodul cunoașterii e unul firesc, acela de a comunica, măcar... pe scurt. De aici, cu siguranță, și formula restrictivă, „cărți poștale”, nu scrisori, nu istorisiri. A optat pentru flash-uri relevante, care dau măsura întregului.

Din periplul său existențial, Anica Facina nu putea să nu rețină „drumurile” deschise prin întâlnirile cu oameni care, într-un fel s-au altul, i-au marcat existența.

Aceștia, în cel de al treilea capitol al cărții, sunt evocați cu duioșie și admirație: Nichita Adăniloie, Eugen Axinte, Vasile Baciuc, ÎPS Bartolomeu Anania, Ion Cruceanu, Ana Lucan, Adrian Dinu Rachieru, Cornelia Maria Savu, Alexandru Țenchea.

Pentru un „om al drumului”, lungul drum al zilei nu e atât către mâine, cât către mine/sine.

De aici și frumusețea și rostul drumului, bucuria călătoriei.

Cartea Anicăi Facina este, într-un astfel de orizont, o carte a bucuriei de a fi.

NICOLAE BĂCIUȚ

O carte-document

Fire din caietul amintirilor

Unii oameni, dincolo de devenirea lor, au grijă și de evoluția altora, de bunul mers al lucrurilor din societate, prin cumsecădenie, onestitate, altruism, profesionalism și dăruire necondiționată. Aceasta este și povestea de viață a profesorului, scriitorului, publicistului și omului de cultură Ilie Șandru, evocată cu blândețe, asemenea lui Creangă, în volumul de memorii „Fire din caietul amintirilor”, apărut la Editura Vatra veche din Târgu-Mureș în 2021 și lansat la Toplița, pe 19 martie, cu ocazia aniversării autorului.

Blajinătatea nu poate fi mimată, așa cum nici talentul, înțelepciunea sau iubirea nu pot fi ascunse după vreo mască, iar domnul Ilie Șandru a trăit cu aceste bucurii cerești și cei 86 de ani, pe care i-a împlinit, au fost încununați, dincolo de toate greutățile vieții, cu cea mai simplă și mai curată formă a seninătății, făcându-ne să ne întoarcem în leagănul copilăriei și să purcedem fiecare pe propria cale a amintirilor, cu demnitate și statornicie.

Cartea se deschide cu un Cuvânt nostalgic și metaforic al autorului, intitulat „Inima Timpului”: „Zboară vremea în fâlfăitul neuzit de aripi al șirului alb-negru, neîntrerupt, de zile și nopți, îngropând în urmă ani, decenii și veacuri, generații după generații. Doar cerul singur, cu tăria sa albastră, cu Soarele și Luna, cu Ursa Mare și Ursa Mică, cu Fecioara și Steaua Polară, cu stele și luceferi, rămâne în eternitatea mileniilor. În rest, în urma noastră, timpul înseamnă viață și moarte. Doar Inima Timpului bate întruna, neobosită, împingând omenirea în cel de-al treilea Mileniu al Erei Creștine. Noi, buchetul de generații de azi – unele abia îmbobocite, altele înflorite, ofilite sau chiar și veștejite! – am pășit în noul Mileniu, scrutându-i orizonturile, încercând să ghicim dacă acestea vor fi sau nu „capăt al osiei lumii.” Limita unui secol sau, poate, mult mai puțin de atât, îi este, parcă, insuficientă unui om și, mai ales, unui om de cultură, pentru realizările sale, pentru tot ce ar vrea să spună, să facă, să gândească...

Astfel, Inima Timpului bate și în penița scriitorului, numărându-i anii și volumele. Dar Ilie Șandru se poate mândri cu o bogată activitate scriitoricească, semnând, de-a lungul

timpului, mii de articole și „vreo 25 de cărți”.

Primul capitol, „Sub zodia mușeniei”, trezește cele mai fragede amintiri, din perioada prunciei autorului, care s-a născut în satul Săcalu de Pădure, comuna Brâncovenești, din județul Mureș: „Peste Săcal se lăsase primăvara. Coborâse parcă din pădurile de pe Glodoșel, cu brațele încărcate de flori, răspândind nu numai parfumurile lor, însoțite de ciripitul vesel al păsărelelor, dar și de renașterea naturii”. Aici scriitorul vede lumina zilei și rostește, târziu, îngrijorându-și părinții, primele sale cuvinte: „Erau cele dintâi cuvinte care și-au luat zborul dinăuntrul ființei mele, unde s-au tot acumulat, ca într-un fel de rezervor”.

Anii de școală primară sunt ilustrați în cel de-al doilea capitol, „Sub zodia întunecaților ani 40”, perioadă în care Ardealul de Nord a fost cedat Ungariei: „Badea Istrate îi spunea învățătorului cum se numea copilul, acesta stătea câteva momente și se gândea, apoi îi trecea numele în catalog după cum își închipuia că s-ar traduce în limba maghiară. (...) Deveniseră cu toții unguri!”. Mai târziu, protagonistul urmează „Școala de apostolat” (Pedagogică) la Reghin și devine dascăl, fiind repartizat învățător-director la Școala de 4 ani din satul Platonești, comuna Sărmaș. Nu zăbovește aici nici cât să înceapă anul școlar, căci este transferat la Bilbor, pentru că îndrăznește să dea afară din școală un tovarăș de la partid: „transferul acesta este un fel de exil. Fiindcă Bilborul este localitatea în care ajung toți cei care, într-un fel sau altul, intră în conflict cu autoritățile. (...) De jur-împrejur numai munți, purtând pe

spinările lor întinse păduri de conifere. Pe culmile și văile de la poalele acestora, case împrăștiate, lăsate, parcă, cu parașuta dintr-un avion”. La Bilbor o cunoaște pe colega sa, Lia (Paula Tănase), care era și ea învățătoare: „Nu știu de ce, însă în acel moment am simțit așa, un fel de fior, o căldură plăcută, ce mi s-a transmis prin palma ei, ce mi-a cuprins întreaga ființă.” Se căsătorește aici, peste un an, iar în anul următor, se naște primul lor fiu, Dan. La scurt timp, primește ordin de încorporare și ajunge la Târgu Jiu, ca militar în termen, la un regiment de artilerie grea, unde urma să-și slujească patria în următorii doi ani. Este admis apoi la Facultatea de Istorie-Filozofie, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, din Iași.

Dascăl, om de cultură și jurnalist, Ilie Șandru trăiește momente istorice, ba chiar și participă la ele. Construiește, adună oameni în jurul său, îi susține, îi promovează, are performanțe, deși anii se anunță tot mai grei... Evenimentele istorice, pentru unii, salvatoare, iar pentru alții, ca o piatră de moară, își pun inevitabil amprenta pe destinul scriitorilor: „Într-o bună zi – era vinerea, când mergeam la redacție și făceam ziarul – m-am pomenit cu redactorul-șef în birou. Avea un vraf de hârtii în mână, nu știam ce sunt. Mi le-a aruncat pe masă, spunându-mi: - Bune pentru „Europa Liberă”! Erau articolele mele care nu apăruseră.” Timpul trece frumos și inevitabil peste Săcal, Bilbor, Toplița, așa cum trece și peste autorul acestui volum, iar din caietul amintirilor se toarce o poveste a poveștilor, pe care v-o recomand, deoarece Ilie Șandru știe să istorisească precum naratorii sadovenieni, la Hanul Ancuței. Să ne adunăm, deci, lângă focul întâmplărilor de odinioară, ca în jurul unei sobe, căci, așa cum semnează poetul Nicolae Băciuș, pe coperta a patra a cărții: „Am crezut, de la bun început, în harul scriitoricesc al lui Ilie Șandru, dincolo de traseul său profesional labirintic, dar întotdeauna intersectat cu drumurile lumii scrisului. Șansa i-a surâs și i-a dat destulă sănătate și lungime de zile, încât să reușească, în ultimele trei decenii, să dea substanță destinului său literar, să adune carte după carte, rezultatul unui preaplin existențial. Ceea ce-i aduce note de originalitate este arta cu care a restituit istoria unor locuri și a unor oameni, în care s-a regăsit adesea, cu propria-i biografie.”

Prof. TATIANA SCURTU

Un romantic simbolist

Apariția unei cărți este o sărbătoare a sufletului în contextul vieții contemporane. Cartea lui Răzvan DUCAN este o cronică poetică a nedoritei pandemii mondiale.

„Cronica pandemiei” acoperă perioada 26 Martie – 15 Mai 2020, la care se adaugă alte poeme și texte tematice. Evenimentele acelor zile sunt relatate cu mijloace poetice clasice, surprinzându-se esența pandemică a perioadei pe care o trăim. Versul bine proporționat reia întrebările și nedumeririle fiecăruia dintre noi, admirabil puse în versul DUCANIAN, care surprinde prin luciditatea și totodată realismul abordării necunoscutului fenomen mondializat.

Volumul *Saga unui vârful de cui* – Editura Vatra Veche, Târgu Mureș, 2020 – scris de profesorul Răzvan DUCAN mi-a prilejuit totodată și o reîntoarcere la teoria literară, pentru a stabili cărui curent literar-artistic îi aparține lucrarea și autorul.

Lectura este o încântare, ca și a celorlalte volume pe care le-am citit din scrierile acestui autor, care a abordat cu luciditate prima pandemie mondială.

Pe Răzvan DUCAN îl cunosc de la Vălenii de Munte, unde împreună am participat la cursurile Universității Populare „Nicolae IORGA”, în Sesiunea de Vară din anul 2016.

Am citit câteva din scrierile acestui autor transilvănean și am constatat talentul nativ în abordarea deopotrivă a scrierilor grupate în poezie, publicistică, critica literară, cercetarea și documentarea științifică.

Autor al unui număr impresionant de cărți – peste 45 – dar și al prezenței sale în publicistica națională, Răzvan DUCAN e o personalitate polivalentă, abordând stiluri diferite care converg către romantismul simbolistic.

Este unul dintre cei care își exprimă sentimentele și simțirile în versuri, cu o notă absolut personală care îmbină talentul poetic cu paradoxul gândirii tehnice dobândite prin studiile sale politehnice.

Romantismul simbolistic DUCANIAN este un punct de referință al artei poetice, la intersecția cu iubirea de neam și țară.

Apropierea de locurile natale și de locul său de obârșie dau scrierilor sale o notă personală inconfundabilă, constituindu-se în unicitatea universului poetic DUCANIAN, care se reflectă deopotrivă în toate scrierile autorului.

Răzvan DUCAN are o fibră de

geniu literar care îl ajută să treacă cu naturalețe de la un gen literar la altul – de la poezie la proză – cu multă naturalețe, surprinzând esența lucrurilor care ne înconjoară, redată cu mijloace artistice într-o poetică inconfundabilă a acestui autor.

Volumul *Saga unui vârful de cui* este o transpunere într-un text literar atipic ale frământărilor cotidiene – deopotrivă sociale, profesionale, didactice – din perioada pe care istoria culturii și civilizației umane o va numi „epoca pandemiei mondiale”.

Zbuciumul pandemiei generalizate care a debutat în anul 2020 și a luat locul vremurilor liniștite din perioada anterioară, pe care Răzvan DUCAN le transpune în text literar – poetic și epic – într-o cronică post-globalistă a lumii contemporane, transmițându-ne un mesaj optimist.

Spiritul DUCANIAN transformat în versuri, abordează viața noastră care atârnă într-un vârful de cui și ne transmite un mesaj realist și plin de speranță.

Confluența dintre realitate și imaginar este tratată în versuri, autorul păstrând o notă optimistă, optimism care îl caracterizează și care se regăsește în întreaga sa operă și pe care o transmite cititorului.

Autorul chiar și în aceste vremuri rămâne un romantic simbolist, care privește cu încredere și speranță către viitor.

Întregul volum este dominat de realismul vieții de zi cu zi pe care autorul, de formație universitară tehnică și cu pregătire pedagogică, îl privește cu speranță într-un mâine mai bun.

Realitatea determinată de pandemie din textul DUCANIAN se metamorfozează în speranța revenirii la vremurile noastre bune.

Suprapunerea imaginarii cu realitatea este proprie acestui interesant eseu literar, care trebuie analizat în profunzimea sentimentelor pe care le

Nicolae Băciuț, acad. Valeriu Matei, av. dr. Iosif Friedmann - Nicolescu, Răzvan Ducan (august 2016, Sinaia, Castelul Peleş - sala de spectacole)

retrăiește autorul în momentele în care îi revin în memorie timpuri de multă vreme apuse, dar și rememorarea unor relații interumane cu persoane apropiate.

În această viziune, trebuie să fie înțeleasă cartea de față care se constituie într-un eseu prin care se dorește consemnarea cu mijloace literare clasice a unei pandemii care a schimbat lumea contemporană.

Recomand cititorului și celelalte cărți scrise de Răzvan DUCAN, pentru a constata că autorul face parte din rândul romanticilor simbolisti literari.

Constatăm detașarea în acest eseu, de literatura științifică în care s-a format ca și inginer, autorul care în acest nou volum redă realitatea cu talent prin mijloace poetice.

Realitatea pandemică este totodată percepută de autor ca fiind marcat de profesia sa actuală, aceea de profesor de liceu, descendent dintr-o familie de profesori care au educat generații întregi de elevi.

Vă îndemn să citiți întreaga operă beletristică a acestui autor și veți fi plăcut surprinși de stilul inconfundabil al unui optimist, care se exprimă folosind simbolistica romantică descoperind dragostea sa față de OM și de locurile unde a trăit și unde trăiește.

Volumul beneficiază de o Prefață sugestiv intitulată „Coroana Virusului: POEZIA/Metafore de urgență”, semnată de profesorul Nicolae BĂCIUȚ, care surprinde esența volumului. „Metafore de urgență” sunt metaforele din „Starea de urgență” prin care am trecut cu toții, iar Răzvan DUCAN a trecut așa cum a știut cel mai bine: scriind poezii și proză scurtă.

**IOSIF FRIEDMANN
NICOLESCU**

ULTIMELE

Nu cu multe zile în urmă, la îndemnul lui Mircea Dragoș, președintele ASTRA Codlea, Despărțământul „Dr. Nicolae Căliman”, am adunat texte pe care unul dintre colaboratorii din ultima perioadă ai „Vetrei vechi” le-a publicat în revistă. Texte de critică literară, versuri – o completare a unei biografii exemplare de dascăl: „Un om cu un suflet cald, blând și discret, care le-a fost alături multor generații de elevi, atât pe drumul spre cunoaștere, cât și pe cel al vieții”, după cum aflăm de pe pagina de Facebook a Bibliotecii Municipale Codlea.

Mi s-a spus că e grav bolnav și că soția ar dori să-i publice cât mai repede un volum de versuri, ca să-i facă și această bucurie...

Din păcate, „timpul n-a mai avut răbdare” și A.I. Brumaru mi-a transmis vestea pe care nu o așteptam: „Gheorghe Cutieru a trecut aseară la cele veșnice”.

Codlea mai pierde încă un om de vază din domeniul literaturii, după ce cu câteva săptămâni ne-a părăsit și scriitorul Iuliu Ionaș.

Cartea care se dorea antumă a devenit postumă, din care am extras și acest grupaj inedit.

N. BĂCIUȚ

Bătrân visând

Frunze verzi și oarbe,
ca niște ochi sticloși fără pleoape
ai unei figuri de piatră
dintr-un munte înalt și sfânt
iar în deșert
cămile cu pas legănat
și lei fioroși
și bărbați cu turbane
care se întind în jos
către adâncurile lumii
să descopere cerul
printre vine de plumb și argint.
Văd femei care trec
cu ulcioare verzi înspre râu
și o pasăre în cuibul ei.
Cine-mi mișcă inima,
de se zbate ca frunzele?
Raza unei priviri ca de laser
mă izbește în frunte
și totul se adună în închipuitul văzduh
ca pete de lumină în adâncurile
albastre,
ca arlechini în câmpiile verzi.

Un ou cu chip de fată

Aș lăsa gândirea să-mi taie răsuflarea
când spuma mângâie stâncile
iar tu plutești în blânda lumină
la hotarul focului.

Mereu stă câte ceva în umbra
închipuirii,
sub penele ei cele moi de pasăre
originară,
un ou cu chip de fată,
o formă hieratică aruncând săgeți de
lumină
un chip în așteptare, fără să-i ghicești
firea.

Umbră nepieritoare care trece de la
unul la altul,
ca polenul într-o splendidă unificare,
ocrotitoare ca o mamă și tandră ca o
metresă,
se adună și se îmbină cu ochii,
se mângâie cu amintirea unui parfum,
un gând fluid, omnitemporal....

Tu vii la orice chemare

Tu vii la orice chemare de a mea
chiar dacă-n miezul nopții se deschide
un abis
ca imaginea cenușie din vatră
când totul devine de nepătruns
când stau singur și dau frâu liber
închipuirii la nesfârșit
într-o lume care cuprinde clipa de față
când sunt îndrăgostit și în depărtare
se aud clopote care cântă viața
și văd că numai dacă dau nume
schimb deja ceea ce am numit....
Tu vii la orice chemare
și atunci cuvintele somnoroase se
trezesc,
se înalță și coboară, ca valurile,
se fac spumă și sinceritate,
fiindcă tu vii ca salcia plângătoare
iar în spiritul său limpede
văd șuvoaie prelingându-se și
tânguindu-se ca mierlele....

Arc în mâna unui copil

Purtat între două ape
explorator al unui adânc abisal
în orizont de mister reverberând
ca o sală de operă
și eliberat de strictul meu eu
vibrând ca un arc în mâna unui copil
trec din generație în generație
pe trunchiul arborelui
până la prima fatalitate:
îmbrățișarea unei umbre frumoase.

De ce nu suntem picături de ploaie?
De ce nu suntem păsări în văzduh?
Sub alte forme, iar și iar, aceeași.

Incendiu nocturn

Văd păsări care dansează
în sus și în jos
în neîncetată ordine
deasupra templului poetului mort de
mult....
Voi ați uitat lucrurile pe care le
spunea el
în puține cuvinte frumoase.
Nici eu nu le mai știu!
Voi bate la ușa de nuc lustruit
să mi se deschidă cartea cea adevărată
încât să pot rosti versurile uitate
a căror putere să vă strângă în nodul ei
să vă pătrundă
îmbătrânindu-vă de tineri
să vă lumineze ca un incendiu
nocturn.
Căci păsări călătoare voi sunteți
zburând mereu din meleag natal
spre meleag natal....

Brâncuși în atelierul lui Rodin

Încep să desenez o formă
și lumea e prinsă în sfera ei
iar eu rămân afară,
în afara universului
ca o caravană străbătând deșertul
și strig plângând:
Doamne, nu mă lăsa azvârlit pe
vecie
dincolo de inelul timpului!
Dacă formele n-au niciun înțeles
atunci de ce spiritul își găsește
lăcaș în albele lor margini?
De ce mi se zbat ochii
ca aripile unui fluturaș?
ochi scânteietori ca niște săgeți
sclipitoare, oglindind lucrurile
fie enorme, fie foarte mărunte.

De ce suntem niște uriași, întinși aici
ca să facem să se cutremure codrii
în această lume ciudată?

GHEORGHE CUTIERU

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(XLII)

În poezia „Poporul maghiar”, publicată în iunie 1848, același poet declară că doar maghiarul trebuie să fie stăpân în țară (adică în Ungaria Sfintei Coroane, compusă și din Croația, Slovacia, Transilvania, Voivodina etc., adică și din croați, slovaci, români, sârbi, germani, ruteni etc.), zice că zilele „neamțului”, comparat cu lipitoarea setoasă de sânge, sunt numărate, ca și ale altor popoare: „Oare să poruncească în țară neamțul, slovacul?/ Aici, unde atâția maghiari și-au dat sufletul?/ Sângele maghiar a cucerit cu glorie această glie/ Și milenii la rând au apărât-o maghiarii./ Doar maghiarul are aici drepturi de stăpân./ Iar cel ce vrea să ni se urce în cap./ Capul lui va simți pașii noștri./ Și-i vom împlânta pintenii în adâncul inimii...”(3). În poezia „Viață sau moarte”, din același an, poetul național îi amenință pe „croaiți, germani, sârbi și români” cu sabia care „sclipește în mâna maghiarului”, îi face pe aceștia „corbi scârboși”, cu „inimi blestemate”, „hoardă” din care ungurii aveau să scurgă „ultimul strop de sânge” sau „cloacă de păduchi”, menită a fi devorată, firește, tot de vajnicii unguri (4). În altă poezie, numită „În ziua de Anul Nou” (este vorba despre 1 ianuarie 1849), Petőfi îi numește pe străini și mai ales pe germani „hoardă de tâlhari”, „câini sângeroși”, dintre care nu avea să rămână în viață decât unul singur, doar ca să spună tremurând „Vai de cel ce nu-l cinstește pe maghiar!”; invocarea finală a diavolului din această poezie ajunge să fie apocaliptică: „Acum Dumnezeu nu ne ajunge./ Căci el nu este destul de aspru;/ Ție mă rog, iadule, în dimineața de Anul Nou:/ Sădește în inimile noastre întreaga ta mânie./ Să nu cunoaștem îndurare până mai mișcă/ Vreunul dintre nemernicii ăștia pe acest pământ” (5). De altfel, ideea că maghiarul trebuie să fie „fără îndurare” față de popoarele conlocuitoare (și față

de străini în general) a traversat deceniile și chiar secolele, devenind un leitmotiv al conștiinței publice elitare ungare, până la finele primei jumătăți a secolului al XX-lea. Mai toți contemporanii creatori de valori intelectuale ai lui Petőfi gândeau și exprimau aceleași idei. Széchenyi István (1791-1860), scriitor și om politic, unul dintre cei mai importanți reformiști maghiari (a dat numele și Bibliotecii Naționale din Budapesta), spunea (la 5 octombrie 1844) în dieta țării de la Bratislava: „Urăsc din străfundurile sufletului meu orice evoluție care nu este maghiară”. Spre deosebire de „străinii” veștejiți de Eminescu – minorități dominante asupra majorității supuse –, cei urâți de Petőfi, în ciuda blestemelor sale, au ajuns până la urmă (în general), prin voința popoarelor și recunoașterea marilor puteri, stăpâni acolo unde, prin forță, dominase Coroana Sfântului Ștefan. Cu alte cuvinte, „ura” lui Petőfi nu a fost validată de istorie, Ungaria revenind la frontierele sale etnice.

Nici „urile” lui Șevcenko și Pușkin nu au avut, în linii mari, o soartă mai bună. Eminescu însuși nu s-a impus în conștiința publică prin combaterea „străinilor”, dar mulți dintre „străinii” hrăpăreți evocați de el s-au dovedit, într-adevăr, demni de condamnat, din perspectiva nevoii fărâșirii statului național român, așa cum a fost el recunoscut de istorie. Altminteri, în focul argumentației poetice și, mai ales, publicistice și în același spirit romantic, și Eminescu a pus accente grave pe numele unor contemporani de altă etnie și credință.

Cu toate acestea, eu nu știu să existe în peisajul public din Ucraina, Rusia și Ungaria vreă critică serioasă la adresa acestor titani ai romantismului, care – așa cum era firesc, moral și drept atunci – îi proslăveau pe ucraineni, pe ruși și, respectiv, pe unguri, în detrimentul străinilor, dăruiți cu epitete teribile și sortiți pieirii. Nu am auzit niciodată ca vreun analist politic sau eseist să fi spus sau scris că Ungaria nu va putea intra în NATO sau în UE cu un simbol național ca Petőfi Sándor, denigratorul de popoare străine. Pe când în România ni se atrăgea atenția în chip foarte serios, încă din

anii '90 ai secolului trecut, de către intelectuali subțiri – ajunși apoi, unii dintre ei, înalți demnitari de stat –, că Eminescu este complet revolut, învechit, desuet, că era bun de pus între paranteze (în „debara”) și că, în niciun caz, România nu putea visa la NATO și la UE pe buze cu „autohtonistul”, „antioccidentalul” și „xenofobul” Eminescu!

Iar ideea că Eminescu nu mai este citit este falsă și menită să distragă atenția de la chestiuni culturale reale. Câți englezi mai citesc azi integral piesele sau chiar sonetele lui Shakespeare, câți spanioli pot citi și comenta de la cap la coadă Don Quijote, câți tineri unguri mai știu poeziile lui Petőfi? Și, totuși, manualele îi cuprind, îi comentează, iar oamenii – chiar și cei simpli – se mândresc în continuare cu ei. Ei continuă să fie – în universalismul lor – și simboluri ale spiritualității naționale engleze, spaniole sau ungare. Nu au fost decretați ca atare de parlament, nici de academie și nici măcar de confrății lor, ci au intrat în chip firesc în conștiința publică, dincolo de voința cuiva.

La fel este – de ce ar fi la noi altfel? – și cu Eminescu! El a fost omul vremii sale, cu mărimile și cu micimile sale, cu ideile general valabile și cu cele lamentabile, pentru noi, obsesii locale și trecătoare.

Acad. IOAN AUREL POP

Note

3. Johann Weidlein, *Imaginea germanului în literatura maghiară/Das Bild des Deutschen in der Ungarischen Literatur*, Cluj-Napoca, 2002, p. 88.
4. Ibidem, p. 89.
5. Ibidem, p. 90.

Rolul reghinenilor la Marea Unire

Apariția unei noi lucrări editoriale este un motiv de bucurie, cu atât mai mult cu cât cartea care apare e un frumos prinos de cinstire adus celui mai important moment din istoria neamului românesc, făurirea României Mari, precum și celor care, prin faptele lor minunate, și-au adus contribuția din plin la împlinirea dezideratului de veacuri. Istoriografia românească este mai bogată prin apariția cărții *File din memorialistica Marii Uniri în Reghin și împrejurimi. Documente și studii*, coordonată de prof.dr. Florin Bengean. Sunt prezentate în această carte figurile unor mari bărbați ai neamului românesc, ale unor oameni ai Bisericii și ai altor instituții, care, cu toții dimpreună și-au unit toate forțele și energiile spre împlinirea idealului de unitate al românilor.

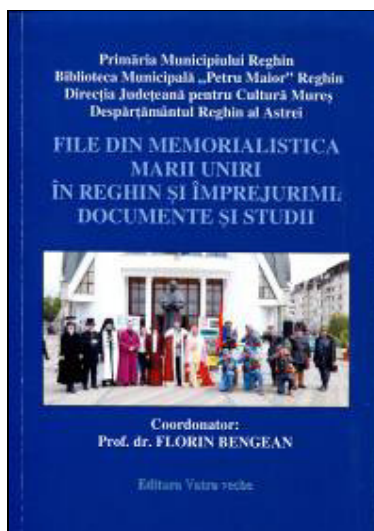
Istoria își reconstituie faptele sale mărețe prin multe căi. Imaginea actului istoric și efectele pe care le-a produs în viața poporului nostru, o realizăm integral, numai dacă o privim și prin prisma faptului de cultură, nu numai prin documentul istorico-politic și militar. Deci, iată, un important fapt cultural este apariția acestor cărți, care aduce elemente noi pentru istoriografia românească.

Referitor la poporul român, momentul culminant al istoriei sale îl constituie desigur realizarea statului național unitar român în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Reghinul e un reper istoric pentru Valea Mureșului Superior, aceasta, prin întreaga sa existență, se încadrează în procesul istoric al neamului românesc, având în orașul Reghin un important centru economic, spiritual, cultural și istoric. Reghinul, cu o largă deschidere spre câmpie, domină drumurile ce coborau pe Valea Mureșului, a Gurghiului și a Luțului.

În toamna anului 1918, terminarea războiului și triumful deplin al principiului naționalităților deveniseră o realitate, un imbold în intensificarea luptei pentru realizarea principalului deziderat național – crearea statului național unitar român.

La 5 noiembrie, Consiliul Național Român Județean a stabilit sediul său la Reghin, iar din această structură au făcut parte multe personalități ale Reghinului și ale împrejurimilor.

Între aceste ilustre personalități câteva se regăsesc și în paginile acestei lucrări memorabile.

La 23 noiembrie 1918, Consiliul național Român din Reghin stabilește măsuri în vederea alegerii de delegați pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. În 28 noiembrie 2018, la Reghin s-au ținut Adunările Cercului Electoral al Reghinului (prezidată de Vasile Duma) și ale Cercului Electoral al Gorneștiului (prezidată de Ariton Popa), care au desemnat românii care vor participa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia prin care s-a realizat România Mare. Astfel, vor participa: Vasile Duma, Ariton Popa, Mihai Bucur, Ioan Harșia – din Reghin, Toader Hanăș – Săcalu de Pădure, Victor Câmpeanu – Suseni, Dumitru Sava – Deleni, Petru A. Boțianu – Vătava, și Andrei Cadar, Stânceni. Ca reprezentant al învățătorilor de pe Valea Mureșului, a fost delegat Ioan Borșian din Deda. Din această zonă, au mai luat parte la Alba Iulia: Nicolae Feier din Hodac, Vasile Berbecaru Muntenescu din Solovăstru, Ioan Vancu din Deda, Victor Mera din Reghin, Iacob Morar din Lueriu și mulți alții, care, fie au fost desemnați de anumite instituții sau structuri sau din proprie inițiativă, au luat derumul cetății Marii Uniri, pentru fi părtași la bucuria deplină aneamului românesc.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, unde se desăvârșește procesul de formare a Statului Național Unitar Român, au participat și o mulțime de țărani, muncitori și intelectuali de pe Valea Mureșului – nu a existat sat să nu fie reprezentat – delegați de com-

unitățile respective ca, prin forța prezenței lor, ca expresie a voinței întregului popor român, să dea o țarie și mai mare actului Unirii.

Volumul de față este un prinos de cinstire și de recunoștință pentru toți aceia care au luptat pentru Marea Unire, au fost prezenți la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia la împlinirea visului de veacuri și apoi au militat pentru consolidarea României Mari. Cu siguranță, în această carte atenția noastră s-a îndreptat spre cei din zona Reghinului și a împrejurimilor sale. Reghinul, așa cum bine se știe, a fost un punct de reper în spațiul mureșean în tot ceea ce înseamnă lupta pentru realizarea dezideratului de veacuri. Oamenii Reghinului au fost frunțași în obținerea idealului național.

Cartea de față este un volum de documente și studii științifice. Documentele care sunt redată sunt preluate din arhiva Bibliotecii Municipale „Petru Maior” Reghin din diferite manuscrise și cuprind mărturii ale unor participanți la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia din această parte de țară. De asemenea, sunt cuprinse și o serie de studii și articole elaborate de colaboratori ai noștri, care se referă la precădere la momentele încrâncenate ale Primului Război Mondial și la realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, totodată sunt și portrete ale unor personalități cuprinse în carte.

Personalitățile cuprinse în acest volum sunt împodobite cu atâtea realizări, de la înălțimea cărora pot privi cu deplină bucurie spre anii cei mulți în care au trudit cu maximă osârdie, cu seriozitate, perseverență și înțelepciune. Numele lor va rămâne permanent legat de marile lor realizări, pe care le-au înfăptuit pe diverse planuri, realizări care sunt multe și importante.

Marii oameni, la care se referă prezentul volum, au avut o viață trăită cu multă dragoste de neam, de credință, de țară, dar și în necontenită și stăruitoare muncă. Omul care scrie istorie este cea mai mare valoare din această lume, atât prin creație cât și prin menire, iar noi ne valorificăm pe noi înșine dacă îl stimăm, prețuim și iubim, căci prin aceasta ne arătăm prin noi înșine valoroși și îl valorificăm și pe aproapele nostru. Personalitățile cuprinse în acest volum sunt oameni valoroși, oameni pe care→

FLORIN BENGHEAN

societatea s-a putut baza neconținut, sunt persoane care lasă în urma lor o dâră de lumină. Aducem un gând de apreciere și prețuire tuturor acestor personalități, pentru realizările pe care le-au întreprins, realizări prin care au intrat în istorie, scriind, cu sufletul, cu viața și cu faptele lor mărețe, pagini de o neîntrecută frumusețe, care se vor impune posterității ca o comoară scumpă, vrednică să fie păstrată și cinstită.

Personalitățile cuprinse în paginile acestei cărți sunt învăluite de un *puternic și nobil sentiment patriotic*, de o dragoste de țară care nu cunoaște limite. Vasile Conta spune că „fundamentul moral al unui popor e patriotismul; fără el nu putem concepe o viață, dar încă un stat”. Conținutul educației patriotice îl constituie patria. Sensul conceptului de patrie, în decursul istoriei a fost modificat și „tălmăcit” în interesul stăpânilor, fapt care l-a făcut pe Tudor Vladimirescu să tragă un semnal de alarmă spunând că „Patria este norodul, și nu tagma jefuitorilor”. Patria este pământul stropit cu sângele strămoșilor, bogățiile naturale și realizările poporului, frumusețile peisajelor, evenimentele de luptă și sacrificiu prin care a trecut poporul, precum și bogățiile sale spirituale: limba, portul, obiceiurile din străbuni. Toate aceste au susținut identitatea noastră națională peste capul tuturor vitregiilor vremii.

Aducem cuvânt de firească și pioasă recunoștință și aducere aminte, însoțit de omagiul nostru de cinstire și prețuire tuturor acelor figuri ilustre din zona Reghinului care au contribuit din plin la realizarea Marii Uniri.

Mulțumim tuturor colaboratorilor noștri care au trudit ca acest volum să poată vedea lumina tiparului și să aducă o contribuție substanțială la dezvoltarea istoriografiei românești.

Marea Unire din anul 1918 reprezintă așadar, încheierea unei Mari Epopei din istoria zbuciumată, tulburătoare a neamului românesc, înfăptuirea firească a năzuințelor sale seculare de unitate național-statală, a idealului pentru care s-au jertfit generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective, inexorabile pentru ființa și destinele românilor, elementul primordial și absolut pentru viață, cum se exprima Nicolae Iorga.

Mărturii/Mărturisiri

Doru Pavel

Procese și avocați Evocări din vremi grele

(V)

Crâmpie din desfășurarea unor procese

Procesul de la Canal

A urmat procesul, într-o baracă imensă de lemn, din localitatea rurală din apropiere de Constanța. Două tunuri cu gurile îndreptate spre baracă păreau că îi asigură paza, ca și cum pericole cumplite ar fi amenințat această biată baracă. Dar, pentru cel ce venea la proces - avocat, martor, public - produceau o impresie de spaimă care trebuia să intre în atmosfera procesului.

Procesul a durat mai multe zile. Noi, avocații, eram transportați cu un autobuz din Constanța în localitatea unde avea loc procesul. Aici ne aștepta o căldură toropitoare, cele două tunuri, baraca și interiorul acesteia, plin până la refuz de bărbați în salopete, cu figuri încrunțate și transpirate.

În aceste condiții s-a desfășurat procesul în fața Tribunalului militar din București, deplasat la fața locului.

Ceea ce, în genere, caracteriza aceste procese era apăsătoarea lor **monotonie**. Totul se petrecea după un anumit tipic, în care nu intervenea nimic nou, nimic deosebit. Părea că fiecare își spunea lecția învățată dinainte. Președintele instanței formula întrebările așa cum trebuiau formulate și aștepta răspunsurile, atent dacă erau așa cum trebuiau să fie. Rareori își asuma inițiativa unei investigații personale, a unor întrebări care să depășească rutina și cadrul bine delimitat al actului de acuzare (rechizitoriul de trimitere în judecată).

Îmi aduc aminte de o asemenea intervenție a președintelui celui tribunal prin întrebările puse unuia dintre inculpați. Acești inculpați erau învinuiți că au conlucrat în acțiunea de sabotare a lucrării, că au acționat în perfectă înțelegere unii cu alții, în scopul comun de a prejudicia interesele statului.

Iată întrebările președintelui și răspunsurile inculpatului în această intervenție ieșită din comun:

Președinte: Dumneata ai lucrat în înțelegere cu inculpatul X (și a denumit pe unul dintre inculpați)?

Inculpat: Da.

Președinte: Dumneata lucreai la centrala șantierului?

Inculpat: Da.

Președinte: Inculpatul X lucra tot la centrală?

Inculpat: Nu, domnule președinte, el lucra în altă localitate.

Președinte: Dumneata ai fost de multe ori în acea localitate?

Inculpat: N-am fost niciodată.

Președinte: Dar inculpatul X venea la centrală?

Inculpat: Da, venea.

Președinte: Cum ați discutat și ce anume ați discutat ca să puneți la cale faptele comise?

Inculpat: N-am discutat niciodată pentru că nu am fost niciodată singuri.

Președinte: Atunci cum v-ați înțeles să conlucrați pentru săvârșirea actelor de sabotaj?

Inculpat: Nu era nevoie să discutăm. Ne înțelegeam pentru aceasta din priviri.

M-am întrebat și atunci și de multe ori, mai târziu, dacă acest răspuns a fost un gest exasperat de autodistrugere, sau dacă, nu cumva, a fost o încercare subtilă - dar la fel de exasperată - de a sublinia absurdul situației.

Procesul s-a judecat după tipicul obișnuit, procurorul a cerut condamnarea la moarte pentru unii dintre inculpați și la mulți ani de închisoare pentru alții, avocații au făcut apărările pe care au putut să le facă și, în ultima zi a procesului, după ultimul cuvânt al inculpaților, pe la ora 15, președintele a declarat dezbaterile închise și a suspendat ședința în vederea deliberării și a pronunțării. →

În timpul acestei suspendări a ședinței, în curtea în care era situată baraca, s-a organizat un **miting** denumit **muncitoresc**. Pe o estradă dinaintea pregătită, diferiți vorbitori, dintre bărbații îmbrăcați în salopetă care șezuseră în sală în timpul procesului, au luat cuvântul, înfierând cu indignare faptele inculpaților pe care îi numeau bandiți, vânzători de țară, trădători etc. și au cerut, fără ezitare, condamnarea lor cu cea mai mare asprime, condamnarea la moarte.

Ședeam pe o bancă în curtea unde avea loc mitingul în căldura cumplită a miezului de zi și ascultam această desfășurare de cruzime verbală. La un moment dat, unul dintre înflăcărații vorbitori, după ce a spus aceleași lucruri ca și antevorbitorii săi, și-a terminat perorația cu cuvintele: „Noi, reprezentanții clasei muncitoare, cerem să se facă dreptate: Să fie condamnați la moarte toți bandiții judecați în acest proces și să fie condamnați la moarte și avocații care i-au apărat.”

Nu m-am înspăimântat de această propunere. Dar în jurnalul mental al martirajului profesional am adăugat o nouă însemnare: „S-a cerut condamnarea mea la moarte”.

După terminarea mitingului, toată lumea a reintrat în sala de judecată, baraca de lemn supraîncălzită.

La intrarea completului de judecată, întreaga sală s-a ridicat în picioare și, într-o liniște desăvârșită, președintele a citit pronunțarea. Toți inculpații au fost găsiți vinovați. Condamnările cădeau una câte una, ca niște lovituri de măciucă: condamnări la moarte și la ani grei de închisoare.

Când președintele a încheiat seria condamnărilor, sala a izbucnit în aplauze furtunoase. Toată lumea, în picioare, aplauda cu frenezie, numai inculpații și noi, avocații nu aplaudam.

În ce mă privește, după ce am auzit în curte, la miting, propunerea de condamnare a mea și a colegilor mei la moarte, faptul de a nu aplauda, care mă situa încă o dată pe același plan cu inculpații, nu-mi mai producea nici o impresie.

(din volumul „Nedreptatea la putere 1948-1990”, Ed. Vatra Veche) (Va urma)

Amvon

Cu așa ceva nu se glumește

Într-o carte se vorbește despre o minune înfricoșătoare petrecută în timpul comunismului în Rusia. La petrecerea unor tineri, așa-zisă „petrecere nevinovată”, cu hărmălaie și muzică și întuneric, așa cum înțeleg să se distreze unii în zilele noastre și consideră că bine fac și, în întunericul lumii noastre, se consideră că aceste lucruri pot fi îndreptățite, o tânără nu avea cu cine să danseze. Îmbătățită de vin și de mândrie și de necredință, ia o icoană a unui sfânt de pe perete și spune: „Uite așa, o să dansez cu Sfântul acesta!”, răsându-și de credința mamei ei, care era o femeie credincioasă și ținea icoana acolo cu evlavie. Și s-a întâmplat o minune înfricoșată că a înțepenit acea tânără. S-a făcut corpul ei ca lemnul, ținând icoana în mâini. Și nimeni nu-i putea smulge icoana din mână, era vie, dar trupul îi era ca de lemn, nu intra acul seringii în ea. A fost o minune care atrăgea zeci de oameni, sute de oameni ca într-un pelerinaj. Stăteau puterile comuniste să înlăture aceasta, să nu mai vină oamenii să vadă pe acea femeie, dar nu puteau sta împotriva minunii, era de neînțeles. Zeci de zile a stat acea tânără cu icoana Sfântului în mână. Trupul ei ca de lemn. Abia când preoții au ajuns și au citit rugăciuni ea și-a revenit și a început să mărturisească ce i s-a descoperit, că lumea arde în minciuna păcatelor și a necredinței. Și puterea comunistă din Rusia de atunci a încercat, în ciuda acestei minuni evidente, să se împotrivescă minunii. Dar minunea a rămas până în ziua de astăzi ca mărturie a lucrării sfinților și a lui Hristos Dumnezeu prin sfinții Săi. De aceea, în anul 2009 s-a realizat un film, intitulat „Ciudo” („Minunea”), regizat de Aleksandr Proșkin, care încearcă să reproducă pe această cale cele întâmplate).

Dumnezeu Se lasă batjocorit până la o vreme, însă nu Se lasă spurcat până la sfârșit.

Sunt vremuri și vremuri, iubii mei. Să înțelegem bine semnele vremurilor, pentru că, din păcate, trăim vremuri viclene și vremuri care trebuie să ne dea de gândit.

Să ne rugăm sfinților să ne dea putere în aceste vremuri, să strângem icoana lor la piept cu cinstire și cu rugăciune ca să ne fie de ajutor în tot întunericul acestei lumi, ca să ne lumineze calea către Dumnezeu, să ne izbăvească de vrăjmașii văzuți și nevăzuți, de toate bolile și înșelăciunile pe care dracul le aduce asupra noastră și, mai ales, să ne dăruiască bucuria, singura adevărată bucurie care vine din credința cea adevărată.

Tu cine ești?

- Micul meu prieten, la ce te uiți cu un asemenea interes în spatele acestei vitrine, la ce te gândești?

-Îl rog pe Dumnezeu să-mi dea o pereche de pantofi, a răspuns băiatul.

Doamna a luat copilul de mână și a intrat în magazin cu el. A cerut vânzătorului să aducă șase perechi de șosete pentru copii și a întrebat dacă poate aduce un vas cu apă caldă și un prosop. Vânzătorul a adus tot ce i-a cerut doamna. A condus băiatul în spatele magazinului, și-a scos mănușile, a spălat picioarele copilului și le-a uscat cu un prosop. Apoi a adus șosetele. Doamna i-a încălțat o pereche pe picioarele copilului, a probat pantofii și i-a cumpărat. A cerut să se împacheteze șosetele rămase și i le-a dat băiatului.

Mângându-l pe cap, îi spuse:

-Acum, fără îndoială, te simți mult mai bine.

Se întoarse să plece. În acel moment, băiatul a atins mâna și, privind-o cu lacrimi în ochi, a întrebat:

-Ești soția lui Dumnezeu?”

**Pr. dr. GHEORGHE
NICOLAE ȘINCAN**

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Doamne, vino și ne ajută să rostogolim piatra păcatului de pe inima noastră și să intri Tu în ea!”

Luminița Cornea: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, și în acest an vom fi triști la Sfântă Sărbătoare a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

Înaltpreasfințitul Ioan: Praznicul Învierii Domnului ne aduce chiar și în anul acesta mângâiere, bucurie și învățătură duhovnicească. Hristos vine ca să ne mângâie, văzându-ne că suntem mai triști ca oricând. El le spune Apostolilor Săi că vor avea necazuri în lume, dar să îndrăznească, pentru că El a biruit și împreună cu El vor birui și ei: „*În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea*” (Ioan 16, 33). Mai mult, El a biruit cel mai mare necaz al omului, care era moartea. Hristos, pe Cruce, biruie moartea. Hristos nu doar pătimește și moare pentru noi, ci El și înviază pentru noi, ne dă și nouă arvuna vieții veșnice.

Au fost și mai sunt și azi oameni care se îndoiesc de Învierea lui Hristos. Sfântul Apostol Pavel a avut în centrul propovăduirii sale Învierea lui Hristos, pe Care L-a întâlnit pe drumul Damascului (cf. *Faptele Apostolilor* 9, 1-5). Arătările Mântuitorului după Înviere au fost experiate de femeile mironosițe, de Apostoli și de cei peste cinci sute de frați, așa cum mărturisește Sfântul Apostol Pavel: „*În urmă S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până azi, iar unii au și adormit*” (I Corinteni 15, 6).

Mormântul gol, săpat în piatră, a grăit și el despre Învierea lui Hristos. Iudeii n-au putut nega punerea în mormânt a trupului lui Hristos și nici faptul că după trei zile mormântul a rămas gol (cf. Matei 27, 57-66). Învierea lui Hristos este un act unic în istoria omenirii și a devenit arvuna învierii noastre. Sfântul Apostol Pavel se adresează Corintenilor și le pune în față această mare minune: „*De va zice cineva: Cum înviază morții? Și cu ce trup au să vină? Nebun ce ești! Tu ce semeni (bob de grâu) nu dă viață dacă nu va fi murit (...). Se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc*” (I Corinteni 15, 35-44).

Vedeți ce cuvinte aspre le spune Sfântul Pavel celor care pun la îndoială Învierea lui Hristos?!

Iosif din Arimateea și Nicodim au luat trupul lui Iisus și l-au semănat în mormânt săpat în piatră. Răsare oare o sămânță care cade pe o stâncă?! Nicidecum! Dar ce-au semănat cei doi ucenici în piatră? Ei au semănat trupul lui Hristos și a răsărit Învierea. Sfântul Pavel ne spune că Învierea nu este o readucere la viață a trupului vechi și nici o pneumatizare a trupului muritor al lui Hristos: „*Cât despre noi, cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba la înfățișare trupul smereniei noastre, ca să fie asemenea trupului slavei Sale, lucrând cu puterea ce are de a-și supune Sesi toate*” (Filipeni 3, 20-21). Apostolii și ucenicii au recunoscut o corporalitate a lui Hristos înainte de moarte, altfel nu ar fi putut propovădui Învierea Lui. Caracterul trupului înviat al lui Hristos nu poate fi cunoscut prin simpla cercetare istorică, ci numai prin credință.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, ați afirmat această extraordinară idee într-o Pastorală pe care ați adresat-o credincioșilor ortococi din Banat; mă bucur că o relați. Vă rog să continuați.

Îps.Ioan: Să trăim așa încât viața lui Hristos să devină viața noastră. Prin împărțășire, Trupul și Sângele lui Hristos lucrează în noi în vederea învierii noastre și astfel dimensiunea fizică a trupului nostru depășește orizontul morții. Hristos ne pătrunde în Euharistie cu Trupul Lui. Hristos a îndumnezeit trupul Său încă de la zămislirea din Fecioara Maria. Nici chiar în timpul morții trupul Său nu a fost lipsit de această îndumnezeire.

Învierea lui Hristos este un act unic și creator al lui Dumnezeu și reprezintă intervenția lui Dumnezeu în istorie, în lumea noastră, în lumea

morții. După căderea omului în păcat și în moarte, ridicarea lui nu putea veni prin sine. Numai Hristos, ca Dumnezeu Întrupat, a putut învinge moartea. El coboară la iad, în casa morții, și acolo învinge moartea. A murit moartea. Profetul Isaia vorbește despre Domnul Savaot că: „*El va înlătura moartea pe vecie!*” (Isaia 25, 8) Iar profetul Osea spune: „*Din stăpânirea locuinței morților îi voi izbăvi și de moarte îi voi mântui. Unde este, moarte, biruința ta?*” (Osea 13, 14)

La Vecernia din Sâmbăta Mare auzim: „*Astăzi iadul strigă suspinând: Mai bine mi-ar fi fost de n-aș fi primit pe Cel ce S-a născut din Maria, că venind asupra mea mi-a surpat puterea; porțile cele de aramă le-a sfărâmat. Sufletele pe care le țineam întru mine mai dinainte, Dumnezeu fiind, le-a înviat. Astăzi iadul strigă suspinând: Zdrobitu-s-a stăpânirea mea, Păstorul S-a răstignit și pe Adam l-a înviat*” (din Cântările Praznicului).

Învierea are și o dimensiune istorică, deoarece persoanele care L-au văzut pe Hristos Înviat erau persoane istorice. Prin Înviere, Hristos dă o nouă dimensiune istoriei, care, până atunci, avea un sfârșit tragic, iar de acum ea intră în veșnicie. Hristos binecuvântează istoria și pe cei care o însoțesc aici, pe pământ. Hristos înviază istoria, pe care, însă, o va pune în cumpăna dreptății, la cea de-a doua Sa Venire în lume. Nicio faptă săvârșită în istorie nu va fi trecută cu vederea, totul va fi judecat. Nu încercați să ucideți istoria, că Iisus Hristos a murit, a înviat și a înviat-o și pe ea.

Lui Hristos I-a fost milă de om, nu doar pe Cruce, ci și atunci când a coborât la iad să-i ridice pe cei căzuți în umbra morții. Nu întâmplător în slujbele noastre cerem totdeauna mila lui Dumnezeu. Hristos nu este un pelerin prin iad, ci Acela Care îi ridică pe Adam și pe Eva și pe toți cei care ajunseseră în casa morții. În arătările Sale după Înviere, Hristos are inițiativa, El vine în întâmpinarea Apostolilor și-i ridică de pe valurile necredinței și ale îndoielii. Despărțirea de ei, la patruzeci de zile după Înviere, nu este tristă, ci e o despărțire mângâietoare, prin venirea Mângâietorului, a Duhului Sfânt, la →

A consemnat

LUMINIȚA CORNEA

Cincizecime. Să facem și noi azi faptele Mângâietorului și să-i mângâiem pe cei aflați în suferință.

Prin Învierea Sa, Hristos pune început credinței celei noi: veșnicia omului. Și astfel, omul nu rămâne doar un personaj istoric, ci un fiu al veșniciei și al comuniunii întru iubire cu Preasfânta Treime Dumnezeu. Învierea Mântuitorului ne dă puterea să depășim greutățile acestei vieți pământești și să tindem tot mai mult la asemănarea cu Iisus Hristos, Cel Care a venit să ne ridice din robia morții și să ne ducă în Casa Părintelui Ceresc (cf. Ioan 14, 2-3).

L.C.: Afirmația „Învierea Mântuitorului ne dă puterea să depășim greutățile acestei vieți pământești și să tindem tot mai mult la asemănarea cu Iisus Hristos” ne motivează, ne impulsionează să mergem cu încredere mai departe. În continuare, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să ne spuneți un cuvânt despre durerea prin care a trecut Maica Domnului.

Îps. Ioan: Omul ajunsese, înainte de Învierea lui Hristos, o ființă care se târa între pământ și cer; un paznic de morminte, un paznic al durerii. Omul păzea moartea fratelui său. Timpul creștea în urma lui și îl ducea spre moarte. Dumnezeu îl făcuse pe om iconă a Sa, iar omul s-a făcut un tablou.

Maica Domnului a ajuns în ipostaza de a-și vedea Fiul răstignit pe Cruce. Cât de mare i-a fost durerea! Însă pe ea putem să o numim, și așa va și rămâne, *Maica Vieții*, iar durerea ei nemărginită s-a transformat în bucurie pentru toată lumea. Drumul Crucii, fără durere, n-ar fi dus nicăieri, dar marea durere a adus bucuria Învierii. Durerile se sting, gândurile mor, însă omul, după Învierea lui Hristos, nu mai moare. Omul nu mai rămâne străjuit de țărână în umbra morții, ci rămâne ocrotit de aripa veșniciei. Pentru unii infinitul este foarte greu, pentru alții este bucuria întâlnirii cu Iisus Hristos Cel Înviat. Omul se vremuiește, însă fericit de cel ce se vremuiește încă de aici, în Iisus Hristos. Să ne vremuim spre pocăință, că acolo unde cade o lacrimă a pocăinței, răsare o floare, iar unde cade o picătură din sângele urii, răsare un spin.

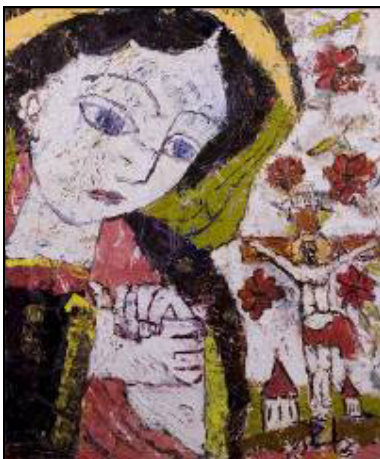
Până la Învierea lui Hristos, moartea rămăsese singurul regizor pe scena lumii. Tot ea trăgea cu sapa cortina peste ultimul act din viața

omului: *moartea*. Omul se învoise să joace în spectacolul lumii regizat de moarte. Ea, moartea, ar fi vrut să-I ia locul Creatorului. El este Cel Care a scris această capodoperă, *Om*, iar moartea începuse să o pună pe scena lumii. Însă Dumnezeu intervine în istoria lumii și nu-Și lasă opera *Om* să fie dirijată de moarte.

Moartea a pus în scenă chiar pironirea Iubirii pe stâncă Golgotei, să nu mai înflorească niciodată. A dat-o spinilor, dar Iubirea, dintre piroane și spini, S-a înălțat la Cer, murind moartea și înviind viața.

Până la Hristos, istoria era știința nefericirii oamenilor. Hristos este începutul vremurii noastre în lumina Învierii Sale. Hristos a înviat și noi vom învia: „*Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul, și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia*” (Ioan 5, 25). *Oare poate Dumnezeu să dea viață morților, ar întreba cineva. Noi, în a noastră credință, mărturisim: Da! El ține viața, o păstrează în cei vii și o dăruiește celor care încă nu s-au născut.* Boabele de grâu înmulțite în spice îi reprezintă pe toți cei botezați în trecut, în prezent și în viitor. Suntem toți rod al morții și al Învierii lui Hristos. Toți avem soarta unui grăunte semănat în pământ.

Fraților, Hristos îi numește „*prieteni*” pe Sfinții Săi Apostoli și îi iubește ca pe prietenii Săi devotați: „*Voi sunteți prietenii Mei dacă faceți ceea ce vă poruncesc. De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit*”

Virgiliu Parghel, Maica Domnului Îndurerată, 2012

de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute” (Ioan 15, 14-15). Chiar atunci când Iuda Îl trădează și Îl vinde, Hristos nu-Și retrace dragostea Sa, ci-l întreabă: „*Prietene, pentru ce ai venit?*” (Matei 26, 50) Mântuitorul, Care l-a iertat pe tâlharul de pe cruce, l-ar fi iertat și pe prietenul Său, Iuda, dacă ar fi rămas încrezător și și-ar fi cerut iertare. Acesta însă s-a pierdut prin deznădejdea sa (cf. Matei 27, 3-5).

L.C.: Vă rog, Părinte Mitropolit, să ne spuneți un cuvânt de mângâiere și de încurajare de care avem mare nevoie în această lume încărcată de tristețe.

Îps. Ioan: La Praznicul Învierii din acest an *vedem cum Lumina plânge și auzim vaietul Luminii.* În aceste momente să facem din punct virgulă și să mergem mai departe și să fim prieteni în continuare cu timpul. Omul se naște plângând și pleacă din această lume tăcând. Moartea ia din rând, nu la rând.

În această lume, fără Dumnezeu totul este nimic. Se spune că un copil era într-o pădure și i-a zis unui ram dintr-un copac: *Vorbește-mi de Dumnezeu.* Și îndată ramul a înflorit. Și noi, chiar dacă nu putem face o faptă bună, măcar să înflorim și să spunem un cuvânt de mângâiere celui aflat în necaz. Mângâierea este semnul că inima ta încă mai bate pentru semenii tăi. Femeile mironosițe au găsit piatra răsturnată și giulgiurile zăcând. Hristos vrea să intre în inima ta (cf. Apocalipsă 3, 20), dar pe ea se află o piatră pe care scrie *păcat*. Ajută-L să o răstoarne și să intre în inima ta.

Doamne, vino și ne ajută să rostogolim piatra păcatului de pe inima noastră și să intri Tu în ea!

Dreptatea lui Dumnezeu față de noi este condiționată de iubirea față de semenii noștri. Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ne spune: „*Iubiților, dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, și noi datori suntem să ne iubim unul pe altul*” (I Ioan 4, 11). Să-i cuprindem în inima noastră pe cei care sunt acum în mare suferință și au nevoie de ajutorul nostru!

Să ne rugăm pentru toți care, în aceste clipe de grea încercare a neamului nostru, stau de strajă vieții. *Doamne, valurile mării acestei vieți s-au ridicat asupra corabiei noastre. Suntem singuri, vino Tu la cârma ei și o condu la limanul cel liniștit al iubirii Tale!*

Cultura și conștiința creștină

Majoritatea instituțiilor de formare educațională din Europa sunt fondate pe valori creștine, deoarece creștinismul angajează un anumit echilibru în a privi și a înțelege. De asemenea, creștinismul a contribuit masiv la dezvoltarea culturii și a științelor umaniste. Marile biblioteci ale lumii se găsesc în universitățile de tradiție creștină, în mănăstirile cu o viață spirituală și o cultură a cărții de lungă durată și bine dezvoltate.

Un număr considerabil de Sfinți Părinți au fost mari intelectuali, personalități înclinate spre studiu serios, dornici să aprofundeze subiecte de interes în epocile lor și să picure în inimile ucenicilor, ale ascultătorilor și ale creștinilor de pretutindeni, învățătura folositoare pentru minte și suflet, de pildă: Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Ambrozie al Milanului.

Biserica și Sfinții Părinți ne îndeamnă ca atunci când studiem să avem conștiința activă, pentru ca învățătura să nu fie asimilată fără o înțelegere corespunzătoare, întrucât conștiința sădită în noi e călăuzitoare spre adevăr, după cum afirmă și Avva Dorotei: „Când a făcut Dumnezeu pe om, a sădit în el ceva dumnezeiesc, ca un gând mai fierbinte și luminos, având calitatea unei scânteii care luminează mintea și arată acesteia deosebirea binelui de rău. Aceasta se numește conștiință și ea este legea firii. Ea este închipuită de puțurile pe care le-a săpat Iacov (Facerea 26, 13-14), cum au zis Părinții, și pe care le-au astupat filistenii. De această conștiință ascultând, patriarhii și toți sfinții dinaintea de legea scrisă au bineplăcut lui Dumnezeu. Aceasta fiind astupată și călcată de către oameni prin întinarea păcatului, am avut nevoie de legea scrisă, am avut nevoie de sfinții proroci, am avut nevoie de însăși venirea Stăpânului nostru Iisus Hristos, ca să o descoperim și să o trezim, ca să aprindem din nou acea scânteie acoperită prin păzirea sfințelor Lui porunci. Deci, atârnă acum de noi, fie să o astupăm iarăși, fie să o facem să ne lumineze, dacă ascultăm de ea. Căci, când conștiința noastră ne spune să facem aceasta și disprețuim glasul ei, și iarăși ne spune și nu facem, ci rămâ-

nem, călcând-o pe ea, o astupăm și nu mai poate să ne vorbească limpede de sub povara așezată asupra ei [...]. Căci e ceva dumnezeiesc, precum am mai spus mai înainte, și nu se pierde niciodată, ci totdeauna ne aduce aminte de ceea ce suntem datori”.

Criza cu care se confruntă societatea contemporană, s-a tot aclamat, e o criză de conștiință, iar această criză de conștiință își are obârșia în lipsa de explorare și aprofundare a culturii creștine. Actualitatea învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos e vădită, datorită prezenței tinerilor în viața Bisericii. Ei au putut găsi aici adevărate modele, ce le transmit cultura mare și știința lumii, împreună cu trăirea duhovnicească care le încununează. Toate acestea nu fac decât să îl învețe pe tânăr cum să se comporte – disciplinat și asumat – în societate, dar încă și mai multe oferă disciplina interioară, unde vederea spre cele înalte se limpezește și se umple de lumină: „Oare, Doamne, Dumnezeu adevărului, oricine a cunoscut acestea (filozofia, învățătura omenească) Îți place Ție? Căci nefericit este omul care știe toate acele lucruri, dar nu Te cunoaște pe Tine. Fericit este însă omul care Te cunoaște pe Tine, dar nu știe acele lucruri. Iar acela care Te-a cunoscut pe Tine și acele lucruri este fericit nu din cauza acelor lucruri, ci numai din cauza Ta, e fericit dacă, cunoscându-Te, pe Tine Te slăvește și-Ți aduce mulțumiri, iar în cugetele sale nu se

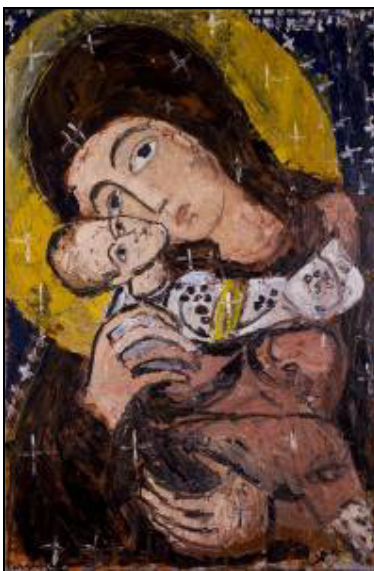

destramă” (Fericitul Augustin).

În cheie similară, când vorbește despre principiul moralității, Comenius face referire, printre altele, la două aspecte de căpătâi pe care învățacelul trebuie să le asume în procesul de învățare, și anume: noblețea sinceră și perseverența în muncă. Explicația acestor aspecte e următoarea: „Întrucât viața se desfășoară în contact cu oamenii și în activitate, de aceea copiii trebuie învățați să suporte atât privirea oamenilor, cât și munca onestă pe care o preiau asupra lor, spre a nu fi sau bufnițe sau mizantropi, burtă verde și povară nefolositoare a pământului”, și după, același Comenius conchide: „Virtutea se cultivă prin fapte, și nu prin vorbe”. Deci, iată cum trebuie să privească tânărul instruirea proprie, prin moralitatea care înobilează, iar moralitatea aceasta e rodul cunoașterii lui Dumnezeu care sporește din conștiința activă.

Pornind de la moralitate, tânărul descoperă că educația nu e un trofeu pe care îl poate închide liniștit în bibliotecă sau o diplomă, căci diplomei nu-i pot crește mâini sau aripi, ci doar certifică, în conformitate cu anumite cerințe, studiile efectuate, pe când sufletului îi pot crește mâini spre ceilalți și aripi să capete înălțimi prin smerenia cu care se îngrijește de formarea celor aflați în necunoștință. Frumusețea cunoașterii are o cu totul altă aplecare, aceea de a recepta mesajul voinței divine. Astfel, omul cunoscător al învățăturilor ziditoare își deschide calea spre adevărul sădit în el și se încredințează unei voințe înalte, a Creatorului Său, care ne cere să ajutăm (cu dragostea, cunoștințele, răbdarea și blândețea noastră), pe acești „frați ai Săi, prea mici” (Matei 25, 40).

PR. JUSTIN-FLORIN DUMITRU

Vergiliu Parghel, Fecioara Eleusis, 2014

Album de artă

Remus Moldovan

Pictorul canadian de origine română Remus Moldovan e cunoscut cititorilor revistei *Vatra veche* din prezentarea făcută în nr 6 / 2019, atât prin ilustrarea întregului număr cu lucrările artistului, cât și cu publicarea amplului interviu pe care mi l-a acordat atunci pictorul.

Remus Moldovan s-a născut în 1964, la Cluj. În 1989, a absolvit - ca șef de promoție - Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, secția pictură. Din 1994, e membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, iar din 2004 e membru al societății OAS (Oackville Art Society), Canada. A emigrat în Canada în 1999. A participat la șapte expoziții individuale în România, Italia și Canada și la zece expoziții de grup în România și Canada. Are lucrări în colecții private în Canada, SUA, Nouă Zeelandă, Germania, Franța, Italia, Austria, Ungaria și România. Una dintre colecțiile private importante în care se află două lucrări ale pictorului este cea a lui Sir. Kenneth R. Thomson din Toronto, renumitul colecționar care a donat o mare parte din tablourile sale Muzeului de Artă canadian AGO (Art Gallery of Ontario). Lucrările lui Remus Moldovan pot fi vizionate pe webul personal, <https://remusmoldovan.com>

Locuind lângă Toronto, atât ziarul *Observatorul din Toronto* cât și Cenaclul „Nicăpetre” au fost alături de acest mare pictor de-a lungul anilor. El a obținut, pentru meritele sale artistice, Premiul Nicăpetre și a fost prezentat în multe rânduri comunității românești din Canada cu expoziții, articole, prezentări electronice de tablouri etc.

Recent, Remus Moldovan a scos un album format din lucrări de grafică în cerneală pe hârtie și în alb-negru intitulat *Station of the Cross (Calea Crucii)* reprezentând patimile lui Isus (condamnarea la moarte, urcarea pe munte cu crucea, răstignirea, moartea). Cele 14 stațiuni - sub formă de picturi sau basoreliefuluri - se află pe pereții laterali în toate bisericile romano-catolice, iar creștinii, în săptămâna mare (dar nu numai), parcurg și se roagă, împreună cu preotul, la fiecare din aceste stațiuni. Tablourile au fost terminate în 2020, iar acum pictorul le-a reunit într-un album de o mare și vibrantă frumusețe.

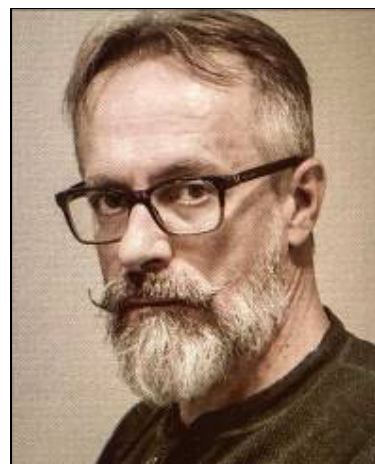
Sucesiunea tablourilor reprezintă patimile lui Hristos și fiecare tablou în parte este destinat unui anumit moment precis, cum ar fi, de exemplu, condamnarea lui Isus, drumul lui cu crucea, prima cădere, întâlnirea cu Veronica,

cea care îi șterge fața cu o năframă, a doua cădere, crucificarea, moartea, coborârea trupului de pe cruce. Ca și stațiunile din biserici, aceste tablouri spun povestea patimilor lui Isus. Am putea considera albumul, deci ciclul de 14 tablouri, o lucrare unitară. Ceea ce și este. Și totuși, fiecare tablou în parte este o lucrare de sine stătătoare.

Desigur, așa cum cititorii revistei au putut constata în interviul din iunie 2019 și din picturile care au ilustrat atunci revista *Vatra veche*, Remus Moldovan este un pictor nu numai original, talentat și cu mare forță de expresie, dar și un artist interesant în egală măsură nu numai de conținutul și culoarea lucrărilor sale, dar și de forma lor în spațiu. Sau, aș spune, e un pictor *sculptural*. De altfel, într-o recentă convorbire, mi-a mărturisit cum i-a venit ideea acestui ciclu de tablouri: a văzut, într-una din bisericile catolice din Ontario, *Calea Crucii* (sau *Drumul Crucii*) sub formă de basoreliefuluri executate de un artist canadian. A fost atât de impresionat de ele, încât s-a hotărât să creeze el însuși un ciclu de 14 tablouri. Evident, total diferite, pentru că, așa cum i-am replicat, relieful în artă îl provoacă, îi incită actul de creație, iar rezultatul final e total diferit de operele care l-au provocat. A fost de acord cu ideea mea.

Coperta albumului reprezintă un portret stilizat al lui Hristos, desenat din cuie, simbolul - acest caz - al durerii, al suferinței. Fiecare stațiune (tablou) este tipărit pe pagina fără soț, iar pe pagina de alături, cu soț, e, jos, titlul stațiunii iar sus desenul câtorva cuie, de fapt un fragment din portretul de pe copertă.

Dacă aceste fragmente sunt asamblate ca într-un puzzle, ele vor reconstrui imaginea lui Isus. Mi-ar fi greu să descriu complexitatea de sentimente pe

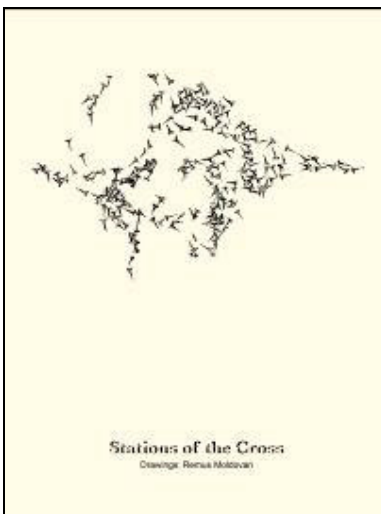
care mi le-a provocat parcurgerea, unul câte unul, a tablourilor din album, datorată, evident, forței evocatoare a desenelor. Imaginile nu apar explicit, direct, imediat. Ele trebuie privite un timp pentru ca, din contururile alb-negru ale desenelor să se evidențieze subiectul tratat, nu numai ca formă, dar și ca luminozitate. În plus, fiecare desen pare a avea mai multe straturi în adâncime, pe care privitorul le descoperă treptat. Fiecare tablou în sine constituie, de fapt, o poveste, în care subiectul principal, respectiv titlul stațiunii, e vizibil, dar găsim și amănunte care fac parte din povestea aceluiași tablou. De exemplu, în stațiunea 3, Isus cade pentru prima oară. Îl deslușim pe Isus, descoperim crucea, dar simțim și elementele ostile din jurul lui Isus.

Forța de sugestie a lucrărilor, ca și cea de transmitere a durerii din fiecare tablou sunt cu totul remarcabile. Pentru că, de fapt, ce este arta altceva decât capacitatea de a transmite emoții? Aici însă mi s-a părut și altceva: desigur, avem de a face cu un pictor extrem de talentat, dar în acest album, în fiecare amănunt al lui, apare și profunda credință creștină a lui Remus Moldovan. Simțim, când privim tablourile, nu numai patimile lui Isus, ci și ale celui care le-a zugrăvit. Fiecare cui din portretul lui Isus de pe copertă, răsfirat apoi în piese de puzzle pe diverse pagini, se înfig dureros în mintea și inima privitorului.

În multe țări catolice din Europa, înainte de Paște, se organizează puneri în scenă ale patimilor lui Isus, fie ca spectacole, fie ca procesiuni. Am vizionat la TV câteva, dar niciunul nu m-a cutremurat atât de tare ca privirea recentului album de 14 tablouri care, de fapt, reprezintă chintesența suferinței umane.

Felicitări pictorului Remus Moldovan pentru această realizare artistică și spirituală de mare valoare !

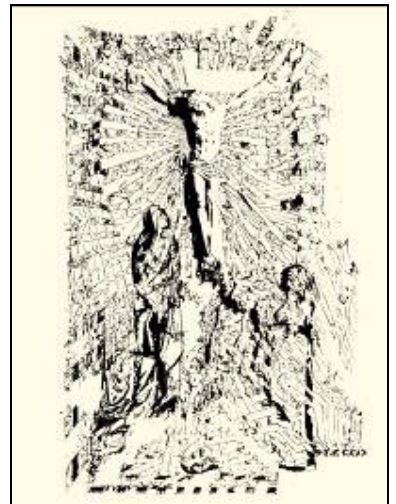
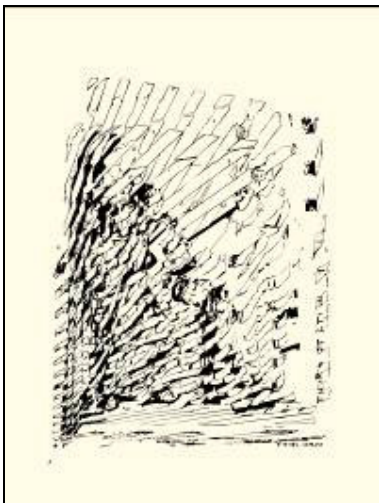
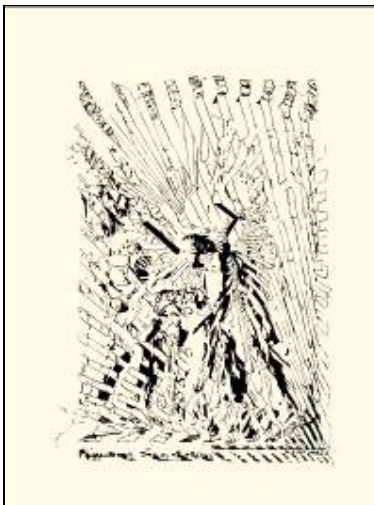
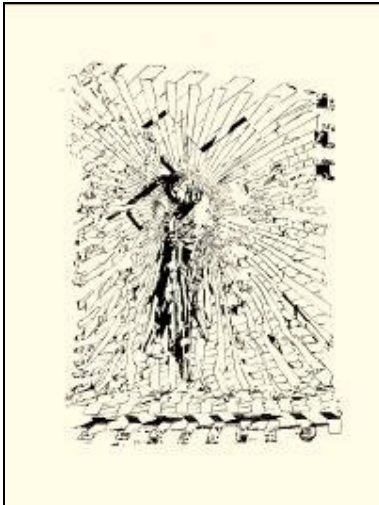
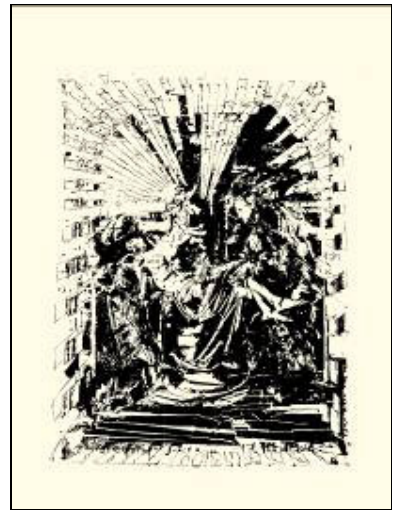
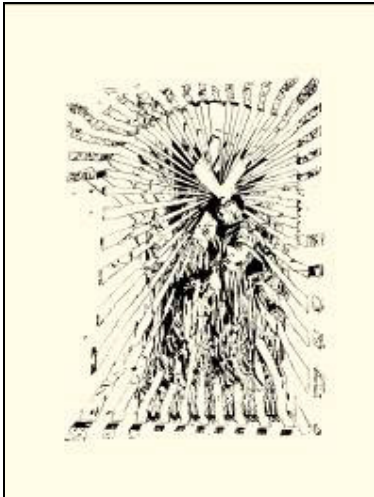
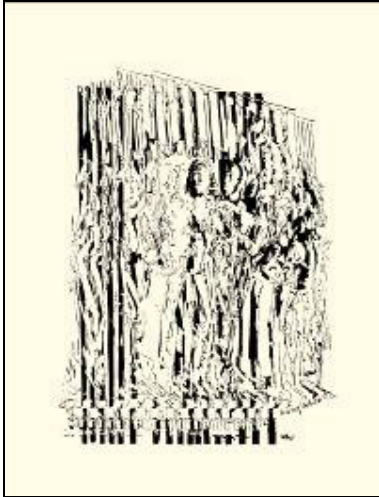
VERONICA PAVEL LERNER

Stations of the Cross

Drawings: Remus Moldovan

It is through my work
the transformation of my experience
into perfection by the mind of the heart
which helps me get back on my feet

Enigmaticul Ioan Timuș

îndrăgostit „de” și „în” Japonia
(II)

Motto: „e greu să lămuresc de unde vine farmecul acesta viu și puternic, propriu țării crizantemelor”

Enigmele lui Timuș

La vremea când Timuș vizita Japonia, țara se afla încă învăluită în mister...

Alături de misterul nipon, enigmele unuia din cei mai mari niponologi români, dau culoare și candoare biografiei și bibliografiei sale.

Ca în orice viață, unele episoade, momente sau întâmplări se învăluie în ceața enigmei pentru totdeauna. În cazul lui Timuș, prima enigmă se regăsește chiar în prenume: Ion sau Ioan? Tot în corelație cu numele, enigma continuă asupra prietenului său, Constant, care îl convinsese să plece în Japonia și cu care nu s-a mai întâlnit în Siberia, așa cum conveniseră. Un prieten „constant”? Strania reeditare în 1939 a cărții „Japonia – Viața și obiceiurile”, la editura „Cugetarea”, avându-l ca autor, nu pe Timuș ci pe un anume... Constant Prințiar, duce cu gândul la un pseudonim, dacă nu chiar la un „alter-ego”.

Continuând seria misterelor, observ că, deși Timuș s-a născut la Câmpulung Muscel, Nicolae Iorga îl numește „moldovean”: „Moldoveanul care ne dă partea dintâi dintr-o carte pe care suntem bucuroși că o putem tipări în colecția noastră, e un om care vede bine, care păstrează credincios impresiile sale și care judecă inteligent. Ceea ce ne dă nu e numai fotografie și nu e de loc imaginație poetică; fără să caute a face știință și a-și afirma individualitatea, el vorbește cu dragoste de un subiect pe care l-a trăit”⁴.

Dar poate cel mai mare mister gravitează în jurul motivului real al plecării intempestive.

În romanele sale trebuia să găsească un motiv cât mai „romanesc” al plecării tocmai în Japonia. Așa că, un prieten „constant” îi provoacă revelația despre țara crizantemelor, dând veracitate și romantism debutului de roman autobiografic, care avea să se bucure de succes la

vremea apariției. Motivul adevărat, însă, rămâne nedeslușit. România, în plin război, avea nevoie de recruți de vârsta lui. Cheia șaradei ar putea să ruginească prin arhivele militare ieșene, dar nu eu sunt cel care să se încumete la o asemenea cercetare. Rămân și alte întrebări: de ce prin Rusia, de ce în Japonia, de ce tocmai atunci? Întrebări firești, cu potențiale răspunsuri logice în vâltoarea evenimentelor vremii.

Despre resursele financiare disponibile în felurite împrejurări, iarăși rămân neclarități, chiar dacă el oferă unele explicații.

Misterul se perpetuează și mai târziu, după instaurarea regimului totalitar în România, când Timuș rămâne, paradoxal, în libertate, în pofida remarcilor antibolșevice din vechile cărți, în timp ce alții zăceau în temnițe, ca Bufnea, Nițescu și Cădere, sau în exil, ca Băgulescu.

Implacabila pasiune pentru Japonia „imperialistă” îl listase oricum printre proscrisii postbelici, dar supraviețuind perioadei staliniste a ajuns chiar să țină cursuri de literatură japoneză la Universitatea Populară din București.

O umbră de echivoc planează și asupra escalei prelungite în Vladivostok, unde pare a se eschiva de oficialii români, militari veniți pentru anumite „achiziții” cum le numește el... Vreo legătură cu plecarea sa precipitată de la Iași?

Admisă ca atare în logica ei, diferența între romane și cărțile de analiză îndeamnă la iscodirea posibilelor motive ale distincțiilor între cele două categorii de scrieri.

În mod firesc, nu amintește în cercetările etnologice despre iubirile sale: Olga, Fumiko, Mariko, Myoko, Kaneyko etc. Totuși, ascundea ceva? Dacă alți români contemporani cu el plecaseră în Japonia cu misiuni clare, el plecase doar de aventură.

Întors în țară, a dat tentă de cercetare antropologică perioadei nipone, așa cum rezultă și din mesajul către bancherul Aristide Blanc din decembrie 1924, când își amintește ce îi spusese acesta în 1917, la împrumutarea banilor de drum spre Japonia: „Interesul meu e foarte mare: veți putea astfel să treceți în Japonia, veți observa viața, moravurile, instituțiile acestui popor, veți aduce orizonturi noi la-ntoarcerea în țară, făcând cunoscute toate acestea și veți fi, prin aceasta, util țării noastre”.

Astfel, Timuș își pune aventura în slujba țării, cea aventură ce-l diferenția de contingentul umplut de glorie și sacrificii pe front, la Mărășești sau în altă parte.

Relativ tainică rămâne, cel puțin pentru mine, perioada de după întoarcerea în țară, la vârsta de 32 de ani. Mult mai târziu, fiul său, Sorin, îl va descrie într-un articol⁵, probând existența unei familii române despre care, probabil, s-ar mai putea scrie un roman. O certă discreție și modestie îl face să nu aibă nici măcar astăzi vreo fotografie publică, iar de la cunoștințe nu am reușit să obțin una pentru „Haikupedia”, în iulie 2020.

RADU ȘERBAN

⁴ Iorga, Nicolae, Prefață la „Japonia – Viața și obiceiurile”, Ed. Casa Școalelor, 1924.

⁵ Timuș, Sorin – „Ioan Timuș – Japonia”, Adevărul literar și artistic, 29 iunie 1999.

Destine literare

David Kimel

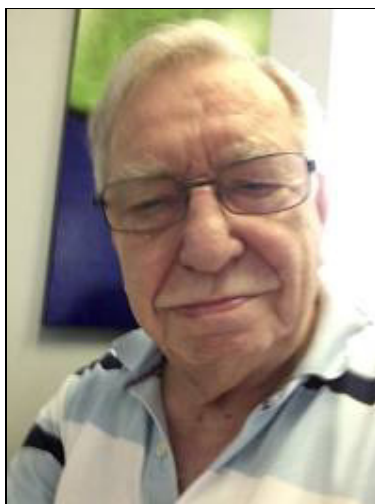
Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Mă numesc David Kimel, născut la data de 20 ianuarie 1934 în București, emigrat în Canada în 1975. După absolvirea Școlii Medii Tehnice de Mecanică în 1952, cu diploma de Tehnician de Mașini Agricole, fiind membru al Cenaclului literar Ion Păun Pinciu de la Grivița Roșie, am fost selecționat de Uniunea Scriitorilor să urmez cursurile Școlii de Literatură și Critică Literară Mihail Eminescu, alături de alți tineri scriitori ca Niculae Labiș, Gh. Tomozei, Radu Cosășu, Lucian Raicu și alții. Neavând creații remarcabile, am fost retrimis în producție în iunie 1953. După efectuarea serviciului militar, am avut numeroase funcții tehnice la Casa Scânteii, Editura Didactică și Uzinele Semănătoarea din București. În Canada, am lucrat ca proiectant la Magna Internațional, o companie constructoare de piese auto. După pensionare, am găsit timpul necesar să reactivez pasiunea scrisului și, timid la început, prin anul 2007, am trimis câteva articole la revista *Observatorul din Toronto*, unde de peste un deceniu am o rubrică permanentă „Subiectiv”. În 2008, am publicat o carte de poeme „Simple Seeds”, iar în 2014 a apărut romanul autobiografic „A Foggy Sunrise”. Aceeași carte în limba română a fost tipărită la Craiova în 2019 sub numele de „Zori Încețoțate”, și în 2020 am scos o nouă ediție cu același titlu, cuprinzând fotografii, tipărită de Editura Coresi. Tot în Editura Coresi a apărut în 2021 o carte cu impresii de călătorii și alte articole sub numele „Din Lumea Largă.” Acum am în vedere o carte nouă cuprinzând schițe și scurte povestiri. În prezent, sunt membru al cenaclurilor literare „Nicăpetre” din Toronto și cel din Montreal. Colaborez la revistele *Observatorul* și *Candela* și sunt membru al Asociației Scriitorilor Români Canadieni.

Am avut ocazia să citesc câteva numere din *Vatra veche* și sunt impresionat de nivelul intelectual al conținutului articolelor publicate în ea. Astfel îmi exprim dorința de-a participa cu propriile mele scrieri la *Vatra veche*, dacă le găsiți interesante cititorilor revistei.

Cu respect și considerație,

David Kimel

Domnul Bratu

Domnul Bratu nu și-a mai legat cravata la gât astăzi. Nici pantofii, de regulă lustruiți oglinďă, nu i-a încălțat. A rămas în papucii de casă și cu gulerul cămășii desfăcut. Timp de treizeci de ani și mai bine, zi de zi a purtat cravata la gât și haina pe umeri, fie cald ori frig, iarnă sau vară, fără deosebire că este acasă sau la serviciu. Astăzi însă ceva este diferit. Greu de explicat, dar nu-i ca în alt timp. De obicei, la șase și cincisprezece minute sărea automat din pat, își făcea toaleta, având grijă ca fața să-i fie perfect rasă, părul pieptănat cu cărarea pe mijloc și unghile îngrijit tăiate. Apoi cobora în bucătărie unde-și pregătea micul dejun compus din două ouă fierte timp de două minute și treizeci de secunde, cu două felii de pâine trecute prin tostul electric la culoarea gălbui-cafenie, peste care întindea atâta unt cât cuprindea un vârf de cuțit. O ceașcă de cafea filtrată cu un strop de lapte în ea completa meniul. Trecea cu atenție peste titlurile știrilor din ziarul de dimineață la care avea abonament, în timp ce mânca. Apoi exact la ora șapte și cincisprezece minute ieșea din casă, luând din cuierul de lângă ușă umbrela și pălăria lui Borsalino. Din colțul străzii lua autobuzul care traversa orașul către centru. Treizeci de ani și mai bine, lucrurile se repetau cu exactitate de ceasornic în același fel, zi de zi, fără abatere de la regula stabilită, care pentru el însemna literă de lege, mândrie și confort. Cu excepția zilei de astăzi.

La sunetul strident al ceasului care indica ora șase și cincisprezece

minute, domnul Bratu nu a mai sărit din pat, deși nu era bolnav, nu avea niciun fel de durere și nici măcar un vis urât care să-i chinuie somnul. A rămas pur și simplu cu ochii ațintiți la tavan timp de încă o jumătate de oră. La toaletă, după ce și-a săpunit bine fața cu crema de ras, când a luat briciul, i-a privit un moment lama lucitoare pregătită de acțiune, apoi l-a șters cu prosopul și l-a pus la locul lui. S-a îmbrăcat fără grabă, a scos cravata din suportul ei obișnuit s-o ducă la gât, dar s-a răsgândit și a atârnat-o la loc. În bucătărie, a scos absent olița în care-și fierbea ouăle dimineața, dar în loc să pună apă în ea, a turnat lapte. În loc de tost și cafea, a luat din dulap o cutie de fulgi de ovăz, meniul preferat al defunctei lui mame, și borcanul cu miere. Ziarul în ziua asta a rămas uitat pe pragul de la intrare și a stat acolo toată ziua. A mâncat dus de gânduri, mestecând îndelungat terciul din farfurie, după care s-a ridicat să urce înapoi în camera lui de dormit.

Pentru început s-a așezat în fotoliul plușat de culoarea prunelor părguite care se asorta cu draperiile cu fireturi ale geamului de unde putea privi afară copacii desfrunziți pe care urmele de zăpadă din ninsoarea zilelor trecute continua să fie vizibile. A observat apoi că pe una din noptiere fotografia înrămată a tatălui său era periculos de aproape de marginea mobilierului și s-a dus s-o asigure pe centrul tăbliei, lângă veioza cu abajur de mătase. În fotografie, un bărbat vânos îmbrăcat în costum negru cu vestă, stând majestos într-o poziție erectă ca la fotograf, dovedea energie și demnitate. Privirea lui ațintită pe ochiul magic al camerei de fotografiat, era împunătoare, ca și mustața neagră arcuită pe conturul buzelor. Domnul Bratu admiră îndelung fotografia părintelui său cu regret că omul din ea nu mai este astăzi printre noi, când un sfat de-al lui putea deschide alte perspective, ușurându-i confuzia problemelor ivite recent în mod neașteptat.

Întreaga lui viață s-a consolidat urmând neabătut principiile părintelui său, care i-a servit ca model în fiecare acțiune întreprinsă de el până în cele mai neînsemnate detalii. Disciplină de gen spartan, rigurozitatea îndeplinirii îndatorilor zilnice, punctualitatea →

DAVID KIMEL

Izvorul fericirii

Suntem fericiți și noi nu pricepem, ca să cităm aproximativ din Dostoievski. Dacă văd lumina și chipul omului nu e de ajuns să fiu fericit?! Dacă nu iubesc oamenii atunci cu adevărat orbesc în întunericul Infernului și în iadul disperării și al însingurării.

Câte minuni de taină se petrec cu mare viteză în inima și trupul nostru? Ce sincronizare desăvârșită între milioanele de fire care țin aprinsă ca o făclie persoana umană și noi ne tânguim că suntem nefericiți. E o mare suferință și de neconceput pentru un om să se declare nefericit fără să cerceteze cauza.

Și să spunem că acceptăm falsa prejudecată că suntem nefericiți.

Ei, atunci să alergăm la Sfânta Evanghelie și acolo vom afla fericirile. Dintre cele nouă, eu o găsesc sublimă și șocantă pe a șasea, care, iată ce spune: **Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.** Și curat cu inima e acela care iubește pe Dumnezeu. Și iubește pe Dumnezeu omul acela care păzește Poruncile.

Iată cât de concludent ne deschide ochii Sfântul Simeon Noul Teolog în IMNELE DUMNEZEIȘTI ALE IUBIRII

El, [monahul=omul] văzându-L pe Acesta, e văzut

Și, **iubindu-L**, e iubit

Și se face **lumină**, fiind luminat în chip negrăit.⁴⁰

Părintele Dumitru Stăniloae în scolie (notă).

⁴⁰Dumnezeu l-a făcut pe om să fie subiect, partener activ în relație iubitoa-

re. Numai iubind pe Dumnezeu e iubit de El, sau simte iubirea Lui. Și iubirea lui Dumnezeu, ce o simte și pe care o arată Lui. Și iubirea lui Dumnezeu, ce o simte și pe care o arată Lui și altora, e **lumină**. Căci ea pune în valoare și pe Cel iubit, și pe cel ce iubește.”

E fascinantă relația... persoană=iubire=lumină=fericire.

În afara persoanei nu e iubire, nici fericire și nici lumină

De aceea oculta modernă face orice să altereze persoana și să amestece genurile și să facă o harababură drăcească. Și vedem că reușește, fiindcă atacă acum când creștinii dumiriți s-au micșorat îngijorător.

Dar izvorul fericirii este Dumnezeu care este Iubire și este Lumină, dar mai cu seamă este Persoană. Evident că nu o persoană umană, ci una dumnezeiască, și care împreună cu Dumnezeu Fiul și cu Duhul Sfânt formează Treimea în persoane, că de aceea toate Trei sunt Unul despre care Sfântul Ioan Evanghelistul a spus că este Iubire. Noi ca persoane ajungem prin iubire să fim izvorul fericirii dacă iubim pe Dumnezeu, și îl iubim dacă păzim poruncile sale, sau Cuvântul Său.

TĂNASĂ VALERIU

CIORNA DE PANDEMIE

Omul orchestră e poetul din mine!
Nu văd peretele roz al Silviei
Plath... nici
Rădăcinile noastre arse din aer a
lui Celan,
sau poate tulpina... sau poate
manuscrisele
de la Marea Moarta scrise cu sânge.

Omul orchestră cântă la orice
instrument imită perfect toate
sunetele,
reacționează toate e-mailurile
spre infinit,
sau acceptă curbura spațiului lui
Mahler...

Sau Andantele lui Bruch...

Dar acordurile sfinte sunt în mine,
le revăd în nepoți! Doar sunetul
ambulanțelor îmi reamintește
de pandemia fără de sfârșit,
oare care va fi prețul
final pentru omenire? Doar
Paganini ar fi știut răspunsul
...el a cântat pe o coardă...

sol

sol

sol!

BIANCA MARCOVICI

DOMNUL BRATU

→și cinstirea adevărului, au fost punctele cardinale după care s-a condus în viață. A fost instruit de părintele lui că în angrenajul complex al vieții, el este numai o simplă roțiță dințată, ca cele dintr-un ceasornic, care are rolul ei precis în acel mecanism.

Ca să fie mai convingător, tatăl a scos în palmă ceasul lui de buzunar cu căpăcelul din spate desfăcut, arătând fiului acele roțițe din interior, angrenate în mișcare ritmică coordonată de un oscilator. „Fără aceste roțițe, din care una ești tu, mecanismul nu poate funcționa, cu toată forța înmagazinată în colacul arcului din interior. Așa cum roțița

aceea mică din ceasornic este indispenabilă bunei funcționări, așa ești tu în societate.” i-a zis tatăl.

Cu un oftat s-a ridicat din fotoliu și a mers în camera în care părintele lui obișnuia să-și facă socotelile la biroul lustruit din lemn de nuc din fața geamului ce da spre stradă. A tras unul dintre sertare și a scos ceasul cu căpăcele aurite din el. Pe căpăcelul din față, gravat cu litere cursive, era dedicația din partea firmei la care tatăl lui muncise aproape patru decenii. Domnul Bratu a desfăcut căpăcelul din spate al ceasului. Nicio roțiță nu se învârtea.

A răscurt de câteva ori butonul care angrena arcul, dar fără folos. L-a scuturat nervos de câteva ori, l-a lovit ușor pe muchia tăbliei biroului, cu

aceiași rezultat: ceasul nu funcționa. L-a aruncat înapoi în sertarul de unde-l scosese spunându-și: „Cine mai are nevoie de el, când sunt ceasuri electronice pe toate drumurile? Ceasurile electronice n-au roțițe și mecanisme complicate.” Dincolo de fereastră în stradă, văzu copii absorbiți să descifreze jocuri pe telefoanele mobile și gândi: „Roțițele dințate nu mai sunt necesare. Am fost concediat pentru că în lumea prezentă virtual-electronică a pandemiei, eu nu mai sunt folositor. Ei, acești copii din stradă, n-au probleme. Ei s-au născut în această lume. Ceasul cu roțițe dințate nu mai e la modă. Lumea virtual-electronică i-a luat locul.”

25 aprilie 2021

Scara de nisip

Zac pe plaja pustie a mării
expulzat ca un monstru
din pântecele nebulos al mării
printre crabii ce-mi înlănțuie
gleznele ca niște brățări de sidex;

Din adâncul albastru
își cernă stropii de-argint
peste mine marea tălăzuindă
și Casiopeea – falsă ipoteză
despre păsările migratoare
și pulsiunea din inima scoicilor;

Hei, ridică-te omule,
încearcă să te înalți
curând va veni refluxul
și talazurile te vor zăvorî
în catedrala de apă a căror uși
sunt închise cu lacăte grele;

Nu pot, sunt țintuit în nisip
trupul mi-e greu de murmurul mării
blestemul de ființă terestră
mă face mai greu decât
o cruce de piatră;
Tu ar trebui să le vezi pe toate astea
și să înțelegeți că nu pot
dă-mi, rogu-te aripile tale,
puterile tale, chipul tău
și voi zbura spre tine, Doamne;

Nu pot, de-aș face-o
n-aș mai fi eu însumi
pulbere și praf s-ar alege
de lumea asta;
încearcă și construiește
o scară de nisip pe care să urci
treaptă cu treaptă,
iscodește și tu ceva altfel...

Mi-e teamă și sunt nepriceput,
Doamne,
dar spune-mi de ce vrei să mă înalț
ai vreun gând ascuns, vreun secret
cu privire la destinul meu?

Da, ai să poți privi mai bine
de aici din înalt
ce se întâmplă acolo jos pe pământ,
o să-ți dai seama mai bine
cât de jalnice sunt rătăcirile tale
de primejdioase drumurile
cât de tulburi și-s visele, somnul,
de chinuitoare întrebările;

Hai curaj, omule,
e o seară când toate ușile
cerului sunt deschise,
dezbracă-te de haina păcatelor
și vino ca un nou Mesia
în grădinile mele!

Am început să zidesc

cu firavele, cu neputincioasele
mele brațe scara de nisip
în care începusem să cred
ba chiar începusem să urc timid
și sub mine apa mării
strălucea ca o constelație
peștii zburau laolaltă cu pescărușii
totul mirosea a paradis
iar eu îndemnat de sfânta chemare
urcam treaptă cu treaptă;

Când am ajuns la ultima,
de unde urma să mă prefac
într-un heruvim, i-am spus:
mi-e teamă, vino și ia-mă Tu
în brațele Tale,
ca un tată a tuturor ce ești
scara dă semne că se clatină
și se va rupe în bucăți
și-mi voi frânge oasele
de stâncile mării;

Când m-am trezit din visare
își murmură la urechile mele
minunatele sale cântece
risipite prin lume
o scoică de aur în care
băteau inimile nesfârșitelor
mări și râuri, ale tuturor
corăbierilor și sirenelor;
am luat-o în palme
și am sărutat-o umedă buză:
răsărise luna
și mă îndrăgostisem nebunește
de efemerul din scoică.

Inima

Inima mea umblă desculță
ca o cerșetoare pe străzi
dând oamenilor bogați
câte un bănuț de-argint
ca să-și poată spori averile
înălța palatele
cumpăra titluri de glorie;
se-ntoarce apoi seara târziu
acasă plină de dragoste,
de credință și de fericire
mândră ca o speranță împlinită;
își zornăie punga cu banii
și fericită că i-au mai rămas
se odihnește ca o rană vie
în care palpită sângele meu.

Poate că te voi întâlni

Sunt sigur, draga mea, că
nu m-ai văzut niciodată,
am fost o imagine confuză
ca o rostogolire de ape
eu în schimb te-am văzut
în colțul străzii
te uitai spre mine

și spre nicăieri;

Ploile, vânturile, umbrele
au crezut că sunt o fantoșă,
o fosfenă, un pupic luminos,
și-au plecat mai departe
spre zările largi ale lumii;

O, cât aș fi vrut
să te pot întâlni,
să te prind de mână
să-ți spun cine sunt
și să-ți pun inima în palme,
Doamne, câte aveam
să-ți povestesc;

Eram o furie oarbă
încercând să intru în baruri
dar toate erau închise,
străzile pustii,
totul plutea într-o
stare de somnolență;
n-am găsit nici măcar o cabină
telefonică;
am întrebat în dreapta
și-n stânga,
nicio veste,
nimeni nu știa nimic
sau dacă știau refuzau să-mi spună;
eram un hidalgo rătăcitor;

Speram, căci tot omul speră,
să te-ntâlnesc
undeva, cândva,
când încă nu va fi prea târziu
să deschid valiza mea cu fotografiile
de care nici tu nu știi
și poate,
zic poate că mă vei
recunoaște, iubita mea mult visată;

Dar dacă pozele s-au devoalat
sau am luat de acasă altă valiză?
te voi căuta până ce vor cădea
cele din urmă zăpezi
și vor răsări florile de „Nu mă uita”!
Doamne, ce prostovan mai sunt
doar eu te țineam de mână
și tu strigai la urechile mele
și eu nu auzeam nimic.

GHEORGHE JURCĂ

Ocean întors

Prieten regăsit cu mari speranțe

și alte întâmplări

Nu ne-am fi imaginat că în furnicarul New York-ului l-am fi putut reîntâlni după treizeci și cinci de ani pe Jean, prieten din copilărie al lui Nick și coleg de orchestră în spectacolele susținute la *Scoala Populară de Artă* din Brașov. Este interesant de observat că în timpul comunismului se investea în educația artistică, în susținerea mișcării teatrale, în construcția de noi spații pentru producerea talentelor. Acum, după Revoluție, nici statul, nici sponsorii privați nu se prea înghesuiesc să sprijine cultura. Cu ani în urmă, am vizionat la Televiziunea Română cum au fost lăsate în paragină săli de cinematograf odinioară celebre în Capitală, intrate în tradiție. Nu știu dacă mai există pe lume vreun neam atât de nepăsător față de relicvele lui istorice și culturale! Și de n-ar fi construit Ceaușescu mult hulita *Casă a Poporului* nu știm prin ce holuri impozante s-ar mai fi plimbat aleșii neamului, ticluind cum să vândă țara cu bucată, desfăcând zeloși ceea ce făcuse dictatorul. Parcă ar plana deasupra noastră un blestem al Meșterului Manole.

În toate documentările despre țări europene ca simboluri ale românismului apar *Casa Poporului* și *Transfăgărășanul*. Cum așa? Chiar așa, că „onorabili” și „stimabili” de după revoluție n-au ce arăta lumii, în afară doar de camioanele încărcate cu lemne furate din codrii seculari. De când cu hoția endemic, sărmanul nostru codru bolește cu răni deschise până-n inima lui. Sute de ani au rezistat pădurile noastre fraterne odată cu neamul, ca să fie acum secerate de profesioniști jafului *intra și extra muros*. De aceea trebuia dictatorul grabnic lichidat ca să înceapă sarabanda furtului legiferat. Toți se feresc ca de râie să amintească de numele dictatorului. „Democrații originali” în douăzeci și cinci de ani au pus țara pe butuci, după principiul răspândit la români „acum sau niciodată”. De aceea evită să amintească numele dictatorului, pentru că el tot în douăzeci și cinci de ani a făcut

minuni, dacă este să-l comparăm cu isprăvile oamenilor „de stat în șezut” de astăzi, după o sarcastică sintagmă argheziană, dintre care unii înfundă celulele la Rahova. Dictatorul este deja răzbunat!

Și, totuși, în furnicarul metropolei americane, ne-a fost dat să-l descoperim pe Jean, prietenul din copilărie al lui Nick, aflând despre el pe la una din bisericile din Queens, probabil la *Sf. Maria*, unde slujea pe atunci preotul Fetea. Jean plecase din România prin anii '65, ducându-se într-o excursie în Bulgaria împreună cu soția. Nimeni nu a aflat cum a defectat el din Bulgaria ca să ajungă în Occident și apoi în America, unde se afla de aproape treizeci de ani. L-am găsit la locuința lui din New Jersey, la o zvărlitură de băț de malul Hudsonului într-o casă relativ modestă, cu parter și etaj, construită din materiale sintetice în loc de cărămidă. Casa, situată aproape de un lac miniatural, avea un aer de pustietate, accentuată de cenușul glacial al acelei zile de toamnă. Familia lui Jean era pe picior de mutare în Carolina de Nord. Se vedea lipsa unei mâini harnice de femeie. Rămăsese Jean împreună cu un român proaspăt venit din țară, care îngrijea de gospodărie în schimbul probabil al găzduirii. Am fost surprinși de aspectul vetust al întregii ambianțe. Ne-am așteptat să revedem un bărbat încă plin de vigoare la ai lui cincizeci și doi de ani, iar după atâta hălăduire în America să arate bine nutrit și prosper, că doar nu îndurase el deceniul negru ca noi. Am fost șocați să revedem un om fără vlagă, atins prematur de un ușor ramolisment. Nu am înțeles de ce era frig în casă. Poate și asta crea impresia de declin. La ce bun să fi câștigat un purcoi de bani atâta amar de vreme, dacă nu știi să-ți faci viața frumoasă?

Slab, tras la față, îmbrăcat într-un halat decolorat, Jean ne apără ca un boier scăpătat, rămas doar cu sluga lui credincioasă. Eram curioși să înțelegem de ce se află în acea stare. Explicația nu a întârziat. Soția lui a trebuit să plece să se prezinte la job în Carolina de Nord, unde fiicele lor se mutaseră mai demult cu familiile. Jean avusese relativ recent un infarct și rămăsese în vechea casă într-un fel de convalescență, ajutat de românul pripășit, până când o să tragă și el de un fir să-și facă un rost. Am înțeles că nu l-am prins pe Jean în formă, că fusese marcat de lupta lui pentru ascensiune profesională în America, unde își dăduse nu doar masteratul, ci și doctoratul în inginerie, în prezent lucrând pe un post de consultant. Aștepta să se pună pe picioare ca să plece pentru un timp limitat în România. În fiecare clipă a vizitei noastre, imaginea reală a lui Jean se ciocnea în mințile noastre cu cea închipuită de noi, a unui om deplin realizat, sigur pe sine, încrezător în viitor. Când colo, noi care abia începusem să înțelegem cum se învârt lucrurile în America, având încă joburi sub nivelul nostru de educație, eram mai plini de speranță decât Jean. Dar ce poți aștepta de la un om care a întâlnit-o pe cea cu coasa!? După o oră, conversația s-a încălzit, Jean devenind nostalgic, chestionându-l pe Nick despre toate cunoștințele lor comune, despre profesori, evocând concertele lor, bucurându-se vizibil de regresivitatea lui în trecut. Se așeză la pian, interpretând un fragment dintr-o *Nocturnă* de Chopin. Pianul fusese pentru el un hobby din care făcuse o performanță. Sunetul muzicii se potrivea atât de bine cu întreaga ambianță, exprimând mai mult decât cuvintele tristețea profundă a momentului în care se amestecau oboșala pacientului bolnav de inimă, dorul de acasă, teama de necunoscutul fiecărei zile, uzura unui luptător abia scăpat din malaxorul vieții, îngenunchat acum. Ultimele luni fuseseră atroce cu el, se afla încă într-o stare de ușoară depresie. Am fost uimită cum de-a plecat de lângă el soția lui, cum de nu și-a mai amânat mutarea, având în vedere cumpăna prin care trecuse Jean. El ne-a explicat că are medici buni, care se ocupă de→

SILVIA URDEA

condiția lui și că soția lui n-ar fi putut renunța la jobul excelent găsit în Carolina. Mereu aceeași tiranie a jobului, a banilor aici în America. Erau zeii multor indivizi. N-am vrut să-l amărăm pe Jean, dar am continuat să credem că a fost un gest de cruzime din partea ei să abandoneze un om în convalescență, după o cădere atât de gravă. Ne-am dat seama că ei se schimbaseră, că duioșia nu avea ce să caute acolo unde erau strict interese de business.

După ce-am ascultat spovedania lui Jean a urmat rândul nostru. I-am spus că ne căutăm încă un drum, că muncim și mai învățăm câte ceva ca să progresăm și noi, că am venit la el și pentru că am fost siguri că ne va da câteva sfaturi după îndelungata lui experiență americană. Am fost surprinși să observăm că Jean deabia dacă ne urmărea atât era de răsfrânt asupra lui însuși. În loc de îndrumări concrete, am auzit din nou relatări despre reușitele lui profesionale, despre rolul lui decisiv în rezolvarea unor chestiuni arzătoare de producție. Nu mare ne-a fost mirarea când, la plecare, ne-a invitat să ne mutăm în casa lui, de unde probabil va pleca românul aninat nu demult. Ne îndemna să-i îngrijim casa până când vor reuși s-o vândă. I-am explicat că aveam un apartament la Barbara, câștigat cinstit prin munca noastră, că nu ne trebuia cazare și că nici în ruptul capului nu ne-am fi lăsat slujbele modeste - invitația pe care ne-o adresase. „*Noi vrem să mergem înainte, Jean, nu să ne complacem în a fi niște pripășiți prin America. Ceea ce avem noi acum reprezintă mult mai mult decât oferta de paznici ai casei tale*”.

A tăcut și el, am tăcut și noi. A urmat un moment stâjenitor. Avea și Jean ca și alți români convingerea proastă că dacă ei reușiseră nimeni altul nu mai trebuie să reușească sau nici măcar să aspire. Am plecat cumva decepționați de insensibilitatea lui Jean la neliniștile noastre. Noi am fost mult mai empatici decât el. Nu doar că n-am auzit niște îndrumări de la el, dar ne îndemna să părăsim slujbele pe care le aveam pentru a deveni niște temporari câini de pază ai casei lui din New Jersey.

După acest episod, a urmat o lungă întrerupere a relației noastre. Jean și-a urmat familia în Carolina de Nord, continuând probabil să lucreze

cu mult mai puțin decât înainte de infarct. Ne-a sunat după o tăcere de aproape zece ani, când ne-a surprins din nou. El se simțea total refăcut, dar o boală cumplită se abătuse asupra Adinei, soția lui și a uneia dintre fiicele lui, un fel de paralizie progresivă care afectează musculatura, dar și creierul. Nu era scleroză în plăci. Boala avea un nume ciudat - *Melas* - de natură genetică. Erau afectate mitocondriile din celule. Mama soției lui fusese lovită de această boală, dar târziu, la bătrânețe, pe când soția lui nu împlinise încă șaiszeci de ani, iar fiica lui era chiar foarte tânără. Ambele deveniseră deja prizonierele scaunului cu rotile. Ciudată întorsătură a lucrurilor: Jean, cel pe care îl lăsase inima când împlinise puțin peste cincizeci de ani, ajunsese infirmierul soției lui, împărțind aceeași cruce grea cu ginerele lui. Trecuseră patruzeci de ani de când plecase din România galvanizat de planuri, dar niciodată nu bănuise că îl va paște o nenorocire în familie la vârsta a treia, când firească să te bucuri de roadele trudei tale. Întortocheate sunt căile Domnului! Inima nu l-a dat gata pe Jean. Avea încă niște roluri de împlinit în angrenajul ascuns al existenței lui. L-am admirat pentru resursele descoperite în el însuși ca să răstoarne sensul malefic al bolii cuibărite în familia lui. Nu s-a lăsat doborât de durere, ci a preschimbat drojdia amărăciunii în artă. S-a angajat să dea mini-concerte de pian la spitalul care le trata pe bolnavii lui, delectând pe atâția alți nefericiți. Asta mi s-a părut exact în spiritul filozofiei compasiunii a lui Dalai Lama.

Aveam un prieten care, când era întrebat la ce proiecte se gândește, răspundea invariabil cu „*nu-mi fac planuri*”, scoțându-ne din papuci cu monotonia lui. Noi nu ne imaginam viața fără planuri de viitor. Toți cei care au energie visează la o lume pe care ei o vor construi cu mâinile lor mâine și poimâine și după aceea, de parcă ar fi veșnici. Deși realitatea ne contrazice drastic de multe ori, noi tot nu ne învățăm minte, continuând să făurim planuri și iarăși planuri. Proiecția în viitor e exact ceea ce ne susține să mergem înainte, să ne lăsăm fascinați de speranță, de imprezizibil.

Așa se va fi întâmplat și cu Howard, soțul Theresei Stein în acea

splendidă dimineață de mai când s-a dus la slujbă cu voce bună, doar muncea pentru el, având un cabinet de psihiatrie. Apoi, la încheierea programului, ca de obicei, a făcut o oprire la clubul sportiv din Manhattan, din apropierea cabinetului, ca să se antreneze la tenis în camera albă. Iubea sportul cu racheta, bătea mingea cu încrâncenare de peretele camerei în care se antrena singur. Strășnicia loviturilor era mijlocul lui de relaxare, de parcă în repetatele bătăi ale mingii și-ar fi vărsat toate nemulțumirile strânse peste zi. Odată, fiind la ei cu îndeletnicirea mea de housekeeper, l-am întrebat pe doctor dacă nu e extrem de dificilă munca lui cu bolnavii deranjați mintal. Howard nu era omul căruia să-i placă să comunice. Vorbea elliptic, de parcă ar fi fost deranjat de propriile cuvinte. O singură dată s-a lansat în explicații fastuoase, când a fost vorba să motiveze de ce a botezat-o *Zoia* pe mezina lor, subliniind că numele însemnează în greaca veche *viață*. Poate a fost așa de zgârcit la vorbă, când l-am întrebat despre profesia lui, pentru că a perceput ca prea îndrăzneată întrebarea mea sau pur și simplu pentru că nu dorea să stea de vorbă cu o imigrantă despre un aspect esențial al vieții lui.

Howard era originar din zona pauperă a Brooklin-ului, ceea ce mă face să mă gândesc la eforturile părinților lui de a-l susține la o facultate atât de costisitoare. I-am cunoscut în zilele ce-au urmat morții lui Howard, care a lovit ca un trăsnet toată comunitatea din zona străzilor Alta Avenue - Van Cortlandt. Tragedia a fost atât de neașteptată că Therese cu copiii, părinții lui Howard nu-și puteau reveni din zguduire. Dar nu este oare senzația de cutremur sufletec intrinsecă oricărei tragedii care se respectă? Lovește acolo unde te-ai aștepta mai puțin, când nici nu bănuiești, lovește crunt, despiciând viețile celor atât de întâmplător aleși de soartă. Nimic mai misterios decât criteriile acestei selecții, nimic mai uluitor decât jocul destinului. Și când acest joc se dă pe față prin lovituri imposibile de întrezărit, în sufletele noastre se re-activează atâtea și atâtea sondări profunde de la *Oedip*-ul lui Sofocle la înțelepciunea *Ecleziastului*, care toate ne instruiesc despre →

fragilitatea extremă a celor omenești.

O lovitură a sorții are ceva din cruzimea fenomenelor cosmice. Poate că sunt înrudite la scară universală. De aici teama oamenilor de surprizele nefaste și întreaga mistică a oracolelor și a profețiilor. Grecii antici au avut o profundă simțire și reprezentare artistică a sorții (moira), a căderii omului sub soartă și a păcatului (hybris). De aceea ziceau să nu ferecești pe nimeni până n-a ajuns la capătul vieții, pentru că până atunci există întotdeauna potențialul unei tragedii.

Era o dimineață limpede de început de mai. Babysitter-a a sosit la reședința soților Stein să o ia în primire pe Zoia, Therese s-a dus să-l ducă pe Jeromy, băiețelul de cinci ani, la grădiniță, iar doctorul a luat-o cu wolkswagen-ul lui spre oficiul lui psihiatric din Manhattan. Totul părea să fi început sub cele mai normale auspicii. E adevărat că s-a înserat, a început să se întunece și doctorul întârziase peste ora lui obișnuită de întoarcere. Nimic neliniștitor, doar se mai întâmplase și altădată când avea zile aglomerate cu mulți pacienți, iar după lucru ținea neapărat să bată mingea de tenis în camera albă. Puțin peste ora 9:00 p.m Therese a primit vestea fatală: soțul ei își frânsese literalmente gâtul, bătând mingea în acea cameră prea albă, din care Therese a primit cea mai neagră știre a vieții ei. Zvonul morții lui Howard s-a răspândit în toată comunitatea care locuia pe promontoriul din Yonkers deasupra Broadway-ului. Doctorul decedase pe loc, datorită unei fracturi neiertătoare a vertebrelor gâtului. Au început speculațiile privind cauzele unei asemenea căderi fatale, dar la ce bun. Pur și simplu alunecase, pur și simplu era la mijloc un gest neprevăzut care îl trimisese pe Howard tocmai peste Styx. Moartea este un fapt atât de detestabil, atât de opresiv pentru noi că nu puteam accepta că un om în floarea vârstei, un doctor care știa atât de multe despre viață și suferință să dispară într-o clipă, să moară singur într-un mod stupid, într-o cameră de antrenament pentru tenis. Nici măcar nu era un campion, nici măcar nu era un veritabil amator, ci doar un ins dorind să se dezmoștească după o zi lungă de muncă încordată.

Deplângeam cu Barbara soarta cruntă a lui Howard și continuam să emitem și noi comentarii fără rost despre absurditatea morții doctorului. Orice moarte este absurdă, indiferent că survine sub o avalanșă pe Himalaya sau într-o cameră de antrenament. Cel puțin așa o resimțim noi, cei care ne mișcăm pe coordonatele unui timp secularizat. *Scriptura* ne învață cu totul altfel, dar cine mai are timp să reflecteze la adâncimea ei?

Desigur că o fac pustnicii și ascetii pentru noi, și geniile poetice. Obosit de zbucium, măcinat de o lume atât de contrară genialității sale Mihai Eminescu se confesa: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”.

Da, unii oameni își privesc apropierea sfârșitului oarecum resemnați atunci când medicul le spune că nu mai au șanse de supraviețuire unui cancer agresiv. Totuși, niciunul nu poate admite cu împăcare că în curând nu va mai vedea lumina dimineții, nu va mai savura susurul ploii sau explozia de „verde crud” a primăverii, ca să nu mai vorbim de cei apropiați pe care, iată, trebuie să-i părăsească. Cât timp ai speranța că undeva la capătul tunelului licărește o scânteie, în ciuda stării de marasm în care te aruncă maladia cumplită, nu părăsești ringul. Dar când ți se taie speranța de către comunicatul mai mult sau mai puțin neutru al unui doctor, ești definitiv răpus.

După o zi sau două, spiritul începe să prelucreze ceea ce părea inacceptabil. Așa s-a întâmplat și cu moartea doctorului Howard.

Barbara și Chris au sărit în ajutorul Theresei, de asemenea părinții devastați de durere, cum își poate oricine imagina. La evrei, după înhumarea mortului, cunoștințele continuă să vină pentru prezentarea condoleanțelor, însoțite de preferințele culinare ale celui săvârșit din viață.

Așa că eu m-am prezentat cu un pui rumenit la cuptor. Doctorul mă lăuda întotdeauna când i-l serveam. Pregătind puiul, rememoram primul interviu cu Howard și Therese, sinceritatea comunicării, starea de fericire inculcată nouă de acest cuplu binevoitor, sensibil la situația noastră. Poate fi balsam mai vindecător decât o mână întinsă când ești la ananghie? De aceea,

nefericirea lui Therese și a socrilor am simțit-o ca pe propria noastră nefericire. Ne-am dus zilnic la Therese s-o ajutăm cu ce era nevoie. Cu toții eram descumpăniți.

Este de prisos să descriu jalea aparținătorilor. Mezina Zoia nu înțelegea ce se întâmplase, dar Jeromy, la ai lui cinci ani, manifesta o neliniște maximă, întrebând-o mereu pe Therese când va veni acasă tatăl lui. Era insuportabil să asști la o asemenea scenă. Bineînțeles că o minciună convențională era singura soluție pentru amânarea răspunsului real până când rănile sufletului ar fi început să se cicatrizeze. Când m-am dus să prezint condoleanțele, m-a primit Therese înconjurată de rude, în prim plan aflându-se părinții doctorului, desfigurați de atâta durere câtă le fusese rezervată în ultima etapă a existenței lor. Deși nimeni nu comenta, un gând stăruia în mintea fiecăruia, privind stupiditatea accidentului letal care îl trimisese imediat pe Howard în veșnicie. Mi-a rămas întipărită în memorie imaginea vârstnicului tată foarte adus de spate, care se întreba mereu „*de ce el, de ce nu eu, că ar fi fost mai normal*”. Nimeni nu-i putea răspunde la întrebare. Eram confrunțați cu taina tainelor.

Ne-am amintit cu bucurie de vara trecută, când un grup de intelectuali din zonă s-au întâlnit la o gazdă primitoare, care invitase o formație de muzică de cameră, pentru câteva ore de delectare estivală. Părinți și copii, toți laolaltă, am petrecut un timp de neuitat. Statutul nostru se îmbunătățise. Eu lucram la the office, Nick cioplea la statuile Barbarei. Eram luați în considerare ori de câte ori apărea vreo ocazie culturală de grup, ceea ce ne măgulea, trebuie să recunosc. Doctorul Howard părea atât de fericit, ținându-i pe genunchi pe Jeromy și pe Zoia. Cine ar fi putut prevedea atunci ce tragedie pândeă după colț. Au trecut câțiva ani buni până când Therese și-a revenit din lovitură, începând să pună laolaltă fragmentele vieții ei sfărâmate. Plecasem din New York când, într-o zi, Barbara mi-a comunicat confidențial la telefon că Therese „*is dating someone*” (*se întâlnește cu cineva*, cu un bărbat, firește). Viața își urma cursul.

(Din Fragmente din Babylon)

SUNT FLORI NEÎNFLORITE

Sunt flori neînflorite ce n-au aflat culoare
Sunt sărbători în care nu-i nicio sărbătoare.
Sunt ierni fără de alb și veri fără de verde
Ce oarbă e credința celui ce-n fals se-încrede.

Sunt zâmbete preaplânse ce lacrimi nutresc,
Sunt adevăruri multe ce-n amăgiri sfârșesc.
Sunt zâmbete de prunci ce n-au văzut lumina,
Sunt oameni fără vină, ce își asumă vina.

E-atâta veșnicie în legile naturii,
Atât de mult în multul preaplin al rugăciunii.
E-atâta veșnicie în clipa cea trăită;
Vai, cât e de puțină o viață risipită.

Sunt întrebări ce n-au vreun semn de întrebare,
Sunt oameni mici ce-ascund o lume-atât de mare.
Sunt cărți de căpătâi sau rânduri înșirate,
Sunt oameni liberi care tot caută libertate.

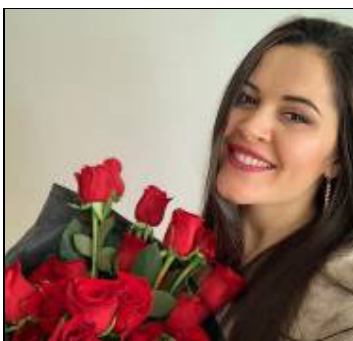
E-atâta armonie în tot ce nu cuvântă,
E-atâta Pace-n lume, când păsările cântă.
De tot ce este rău pământul se dezleagă,
Atunci când omul tace. Tace și se roagă.

ÎNTRE MINE ȘI TINE

Între mine și tine diferența nu-i mare,
M-am născut, te-ai născut, iar ca noi fiecare.
Învățam zi de zi mai puțin sau mai mult,
Avem zâmbete largi, avem răni din trecut.

Între mine și tine timpul este egal,
Ne vedem la-nceput sau ne vedem la final.
Râdem sau plângem - alegem chiar noi,
Pierdem o luptă sau întregul război.

Între mine și tine - același cer cu stele,
Dar nu sunt ale tale, nu sunt nici ale mele

Plouă uneori cu pietre sau petale,
Pe cerul vieții mele, pe cerul vieții tale.

Între mine și tine e un pas sau mai mulți,
Poți să taci, să vorbești, să privești, să asculți.
Îmbrăcați în iubire sau orgolii deșarte,
Între mine și tine e o lume aparte.

Care-i diferența între mine și tine,
Când putem alege între rău și bine?!
Iar la hotarul dintre Da și Nu -
Ce aș spune Eu..? Ce ai spune Tu..?

FĂ-MĂ, DOAMNE

Doamne, fă-mă dacă poți
Floare albă de salcâm.
Ca să nu mă-ntrebe nimeni
Unde plec, de unde vin.

Doamne, dacă poți și vrei
Să mă faci rază de soare,
Doar așa voi reuși
Să-ncălzesc pe fiecare.

Fă-mă picure de rouă,
Ca în dimineți de dor,
Să m-absoarbă fiecare,
Precum apa de izvor.

Fă-mă cântec de vioară,
Fă-mă cânt de ciocârlie,
Să pot răspândi oriunde
Numai dor și bucurie.

Fă-mă, Doamne, fir de iarbă
Dulce floare orhidee,
Totuși din aceasta toate
Ai ales să fii femeie.

O ZI PENTRU IUBIRE

Dă-mi, Doamne, înc-o zi pentru-a iubi
Și îți promit să spun ce nu s-a spus.
Dă-mi, Doamne, înc-o zi s-o pot trăi,
Căci simt că n-am trăit-o îndeajuns.

Lacrimile lumii dă-mi-le, Doamne,
mie
Le voi primi pe toate ca pe un dar ceresc,
Să le preschimb apoi în vers și poezie
Mai lasă-mi, Doamne,-o zi ca să iubesc.

Oceanul amintirilor să curgă
Să pot sorbi din dulcea lui licoare,
Și totuși s-ar putea să nu-mi ajungă
Când setea de iubire e atât de mare.

Mai lasă-mi, Doamne,-o zi să pot iubi,
Presoară peste ea un strop de fericire,
Dă-mi, Doamne, doar atât cât pot primi
O zi îți cer. O zi pentru iubire.

Iubirea e și ea un fel de rană
E gravă uneori și te mai doare.
Mai lasă-mi doar o zi s-o pot trăi,
Căci din iubire, Doamne, se și moare.

NE DOR

Ne dor picioarele și pașii sunt grei
De drumuri și zbcium în umblet.
Nu mai simțim nici iarba care cândva
Era leac prin vernilul ce ne unge pe suflet.

Ne dor mâinile și zilele sunt tot mai puține,
Ore se scurg, iar noi le privim din umbră cuminiți.
Să vezi copiii sătui, apuci să mănânci
doar o coajă de pâine,
Părinți ce ieri au fost copii, iar azi
copii ajunși părinți.

Ne dor ochii și pleoapele sunt grele
De plânsetul mamei, durerea din oase.
Departate pare cerul de lună și de stele
Viața este o pânză cusută cu fir de mătase.

Ne dor buzele și vorbim o limbă aparte,
Noaptea cu ochii întredeschiși privind
încolo și înoace.
Ne pierdem aproapele privind prea departe,
Iar Dumnezeu din noi plânge.
Ascultă și tace!

Ne dor picioarele, mâinile, ochii și buzele,
De drumuri, de ore, de plânset, de dor.
Omul - copacul din care cad frunzele
Sau pomul de floare. Mereu roditor!

MARIANA PĂDURARU

Starea prozei APERITIVELE TINERETII

(2)

Petrecerile, la venirea *ăstora* la putere, nu se mai numeau *baluri* („destrăbălări burgheze“), ci *întruniri tovărășești*. Instrumentiștii de altădată, care fuseseră profesori, preoți, ingineri, erau la pușcărie ca dușmani ai poporului, legionari și simpatizanți capitaliști-imperialiști. Acum, forma orchestra o adunătură pitorească, persoane hilare ale satului cu veleități muzicale. Monu, cerșetor ambulant, se stabilise în sat, făcându-și o locuință săpată în coasta colnicului viilor, un fel de bordei, acoperit cu ramuri de salcie și îngrădit cu bețe de tot felul, lăsând loc de o ușă îngustă, acoperită cu o pătură militară, aruncată de nemți. Nu se știe cum a făcut rost de vioară (ce vioară? fusesse! acum era o ladă mică de forma unei viori, cu multe crăpături lipite cu clei de oase) – captură de război (umbla vorba de la regătenii care s-au retras dincolo de Carpați, în Prima Bătăie, și au lăsat lucruri în fostele, temporar cantonamente; pe asta, ca să nu-i mai poarte de grijă, a abandonat-o însuși generalul Dragalina... că bine zicea avocatul Nicolae Herlea, care i-a apărât (chipurile!) pe legionarii locali că nu făcuseră nicio grozăvie, decât că au lăsat patru fântâni cu cumpănă, pe holdele localnicilor, ca să bea apă vitele de lucru, proaspătă, când erau lăsate să se hodinească un pic, și să se răcorească țărani pe arșița verii.

Minune, la sfârșitul procesului, avocatul, cum ar veni, al apărării, a fost ridicat direct din judecătorie de securiști și băgat în pușcărie, unde a stat ani mai mulți întemnițat decât politici asistați. Da, el zicea că suntem mari meșteri în crearea de legende. Doba mare, cu timpane (improvizate din trei bucăți de tablă de alamă recuperate, de la gunoiul fabricii, și prelucrate în atelierul lui Uriș-pleuaru, care, la cererea clientului Liță Scurca, a scrijelit pe dosul lor, cu oțel-vidia, numele maimarilor politici (Stalin, Dej, Pauker, Luca etc.) și întrebat de verișorul lui, de ce a făcut asta, el a zis că are o mare bucurie bătându-i pe *ăia* în cap, în ritmul învârtitei noastre tradiționale. Dădea cu atâta tărie în timpane (pentru el în capetele comuniștilor numiți) încât acoperea

muzica / sunetul, mai bine zis, celorlalte *instrumente*, vorba vine! Ce vreți, așa își astâmpăra și el oful că sovieticii și comuniștii români, veniți cu divizia purtând numele unui iuncăr rus, cuprins probabil și într-o grupare revoluționară a bolșevicilor, l-au împușcat pe tatăl lui, la Sebeș, că ar fi știut ei că acesta fusese în conducerea grupului etnic german.

La trompeta, cu care scotea stava, dimineața, cânta, ca să zic așa, Curechel (întrebat *ce face în orchestră cu trompeta folosită la adunarea cailor*, ar fi răspuns, *fac puțin zgomot muzical*).

Singurul instrument, adevărat instrument, era un *Zimbel*, nu pradă de război, adus de la sfârșitul Primei Bătăi de Zaharia Suciu, cumpărat cum spunea, de la un vagabond, bătrân, bolnav, cerșetor, cu bani buni, la Sarajevo, cât a fost cătană imperială, întors la odihnă din campania din Italia. Noi îi ziceam *țambal*. Suciu făcuse la Sebeș câțiva ani școală cu un muzicant consacrat în regiune, care-l învățase să cânte și romanțe, câteva, atunci la modă, și intelectualii satului – romantic și pitoresc spectacol – dădeau iubitelor serenade cu țambalul.

Virgil Herlea, băut bine, a comandat „Deșteaptă-te române“, era de ziua lui și făcuse deja 4 ani de pușcărie, o serenadă dată șefei pionierilor, învățătoarei, Silvia Pecu, membră de partid (*Doamne sfinte, să nu se audă la raion!*) care nu i-a primit-o (trebuia să aprindă trei chibrite și să le stingă pe rând) și vecinii au ieșit după un timp și strigau la ea că trebuie să se odihnească, întrucât dimineața începea secerișul. După isprava asta, cei doi au fost trimiși la închisoare ca *instigatori imperialiști*, (cântecul era interzis de comuniști). *Țambalul* sechestrat nu a mai fost recuperat la ieșirea din închisoare a proprietarului.

Când feciorii cereau: „repaus mă, muzica!“; *Damu’-țiganu’* interpreta, chiar așa, stins, Valurile Dunării, aproximativ – moment în care își duceau drăguțele la *chipăit*, care pe unde putea, unii după școală, alții prin cimitir, care era la câțiva pași de sala mare și în care se intra pe o ușă mare forțată. Aici, pomi mulți, iarbă mare, de *tăvăleală*, ziceau becherește „cavalerii rățăciți“, cum îi numea popa Sabău la predica duminicală, afurisindu-i în fața „credințioșilor“,

dar înjurându-i de toți dumnezeii în altar, așa, pentru el, că-și bat joc de mormintele strămoșilor, făcând spurcăciuni pe ele. Chiar așa! Vasile Bota, bătrân, după trei țoiuri de ghinars la crâșma lui Cucu, spunea cu nostalgie că nimic nu l-a bucurat în viață mai mult decât răsăcăratul Anei pe mormântul strămoșului ei Precup, tată recunoscut al mai multor *bitanci*, pe domnește: bastarzi, că fusese om bogat și frumos.

Dimineața, copiii adunau din cimitir obiecte lăsate, pierdute, de tot felul: batiste cu monogram, chișchi-neauă, cârpa de șters grumazul și chieptul, izmănuțe de bumbac cusute cu fir de mătase, rupte de prea mare grabă, și multe altele. Recuperarea lor se făcea pe halva și marmeladă, că grumpei-țucărul dispăruse odată cu germanii.

În clasa a II-a primară, l-a suplinat pe taică-său, bolnav de cancer la gât, fiul său Tiberiu Utan, aflat într-o vacanță a Institutului „Maxim Gorki“ – Moscova, unde era student. Familia a venit în Vinerea când Ardealul de Nord a fost dat de Hitler lui Horthy, maghiarilor, dar motivul nu a fost patriotismul, ci faptul că Utan, învățătorul, maghiar, de fapt, era comunist înversunat și l-ar fi executat ocupații. Acesta, ca fiu cu educație internațional-socialistă, ne-a interzis să ne mai jmcăm de-a *hoții și poliția*, și ne-a învățat un joc al copiilor sovietici *de-a baschirii și țariștii*, evident, baschirii trebuiau să câștige întotdeauna. Noi, cei mici, țariști, luam bătaie cu frunze late și lungi de brusture vânat, crescute duim în cimitir. Asta până când ne-am refugiat în balta gării, unde nu ne mai puteau găsi revoluționarii bolșevici. Unchiu’ Den mi-a spus că asta-i propagandă sovietică, pe ocolite, adică moscovitul student vrea să facă din noi susținătorii cotropitorilor ruși (ce mai: „*Stalin și poporul rus, libertate ne-au adus!*“).

DORIN N. URITESCU

O întâmplare, dar să nu-i zicem (întâmplare) așa că se petrecea tot timpul: rezolvam cu o rapiditate nemaifântănită probleme de aritmetică, uneori anticipam întrebarea și spontan dădeam răspunsul, ceea ce l-a făcut pe învățătorul Rusu să spună colegilor că am o pricepere *anormală* la materia numită.

Tovarășul Tiberiu, constatând la o oră acest aspect, mi-a dat nota 5 cu cerneală roșie din stiloul primit de la sovietici (*cinci* era nota cea mai mare la ei). Într-adevăr, ceva era anormal, atât timp cât primeam, după același sistem străin, patru de 2 la limba rusă. Tot *anormală* era și această situație. Ca să vezi, orice făceam, bine sau rău, *anormal* rămâneam.

În clasele mai mari, fiind un sportiv de excepție, luat de celebrul Peceopski la 15 ani, în echipa de tineret a UMC, „Metalurgistul” – divizia B, mi s-a schimbat imaginea – aveau nevoie de mine. Utan, tatăl, murise și familia se mutase la București, întrucât Tiberiu se căsătorise cu fata unui mare nomenclaturist și lucra la o revistă, ca redactor. I-a apărut și un volum de versuri mai înainte cât era încă student la sovietici. Profesorul de română Ionel Târlea mi-a dat să învăț pentru a recita o poezie din cartea poetului consătean – urma o serbare școlară și trebuia să fim conformiști. Poezia se intitula: „*Întoarcerea în sat.*”

Ia auziți ce declara versificatorul:
Din Moscova, de la Universitate,
A lui Utan s-a-ntors în sat.”

Într-un sat cu 80 de familii întoarse din America, ai căror membri vorbeau de multe ori între ei englezește, credea autorul cântării patriotice că erau interesați să știe despre capitala Armatei Roșii care era încartiruită în România. Celelalte fapte expuse în așa-zise versuri erau închipuiri prostești pentru cei care l-au trimis să învețe marxismul în capitala sovieticilor.

„Până târziu de tot am povestit,
M-au ascultat vecinii până-n zori.
Atâta știință, câtă-au așteptat.”

Lăsând de o parte contradicția în adaos la „am povestit până târziu”, a se înțelege *în noaptea*, urmată de afirmația „până în zori” – țărani nu fac așa ceva, nicicând, mai cu seamă în timpul muncilor agricole de vară.

Hiperbola învăluită „Atâta știință cât au așteptat?”, pusă pe seama vecinilor interesați nelimitat de știința

social-politică a marxismului e o stupiditate care contrazice exagerat realitatea antisovietică și anticomunistă a țăranilor transilvăneni (mai înstăriți decât în restul țării, refuzând înscrierea în colhoz), dar se racordase cu o altă minciună și imagine prostească: mama poetului, aflăm din altă poezie, spune la telefon fiului aflat la Molscova că s-au mai înscris în CAP, patruzeci și două de familii - țara merge pe drumul cel bun – mai ales cele „două” familii peste totalul rotund degajă zâmbetul muștrător.

Finalul așa-zisei creații este halucinant. Țăranii îl întrebă dacă „Pe Stalin l-ai văzut?” – performanța atestării vizuale suficiente pentru substituirea mistică a supranaturalului tăcut: „–Da, l-am văzut!” ([„*De-ai-a-n-avem grâu și vin / Să-aibă Stalin ma-tu' plin*”] „Stalin! Stalin! și poporul rus, bunăstare ne-am adus!”...).

Orice comentariu este de prisos. Eu n-am învățat poezia și la serbare nu m-am prezentat, am fugit pe Rio Coasta, unde în coliba lui Tincu am stat ascuns două zile, mâncând din rezerva de pâine neagră și roșii din cureche. Desigur, am primit 2 la purtare pe ultimul pătrar și-am pierdut toate premiile școlare. Tata m-a sancționat că l-am expus iar vigilenților din partid, cu o bătaie ruptă din iad, nu din rai, de mi-am uns cu cutaniol spatele, o săptămână.

În vacanța mare, citeam în lucrarea înaltă și într-o zi am auzit cum Pătru și Ana se hârjoneau în iarba bună de cosit din fundul grădinii, că ea era vecină cu mine, împlinise 17 ani și trăgea să se mărite. „*Să nu verși în mine Pătrule, că mă nenorocеști!*”, „*Nu borăsc, fă, las-o dracului, la ce te gândești tu în clipele astea!?*” Când l-am întrebat pe studentul Fănică Pădurar ce sunt vorbele astea, el mi-a spus că „făceau dragoste, domnișorule!” o să afli mai târziu. L-am întrebat apoi pe Den cum vine aia „să faci dragoste”, ca să faci înseamnă să *folosești brațele și sculele*... „Așa, așa, nepoate, și cu mâinile, și cu mâinile ha, ha, și cu ceva ce-i zice *sculă*, bine zici, cu timpu’ o să înveți și tu.” Informațiile erau confuze, deși sugestive într-un fel, cât timp rămâneau în limitele naturale.

După doi ani, crescusem binișor, aveam vise noaptea, din cele mai curioase și mă trezeam cu chiloții uzi și pe burtă cu un produs lichid, vâscos, cleios... „Ce-i așa Den?” „Păi,

Virgiliu Parghel, *Odihnă, tuș*

ăsta-i *borășul* de care se teme Ana că-l varsă în ea Pătru... și că rămâne gravidă.” Asta era! Încet, încet făceam educație erotică în termeni rurali!

În primele zile ale verii, Veta, vecina din fundul grădinii casei de pe strada Râului, m-a chemat să-i ajut la plantarea unor pocii la fasole.

Am trecut, prin partea stricată a gardului, iar Veta m-a prins de centura de pân-ză groasă și mi-a spus „dacă mâine nu vii iară, cu brăcinarul ăsta te spânzur.

Acum ești fecior mare și dacă faci tot ce-ți spun, până la anul când vine Ilie din armată, bărbat te fac, domni-șorule!”

Mâna ei ajunsă până jos pe pânțelele meu mi-a răsculat simțurile. „Mă, văd că trupul tău a înțeles mai bine ca tine! Așa rămâne!”

A doua zi, în drum spre fundul grădinii, cugetam: *ce o să-i fac eu Vetei? și cum o să-i fac? ca să mă mai cheme și altă dată*, întrucât efectul din visele nocturne cu colege de școală, cum am mai zis, îmi lăsau chiloții uzi, când după plăcerea aceea stranie, mă trezeam brusc.

Stăteam în genunchi, între pulpele ei prelungi, acoperite cu puful piersicii ușor zbârlit, în momentul desfacerii darnice.

Priveam pânțelele cu mici tresăriri, care se opreau în latura de sus a unui triunghi de fire încârlionțate mărunț și des.

Din adâncitura de la mijlocul acestuia, se răsflora încrețit, de culoare neagră-violet, cum este creasta bătută la cocoș, două șurme de mușchuleți, care la despărțirea cu mâinile Vetei se prezenta o tăietură ca de fruct în felii roz-roșii, umede.

Nici un altar păgân, barbar sau creștin nu prezenta o chemare, mai mult decât sfântă, iar eu m-am aplecat ușor, împins de o putere din suflet și minte nestăpănită... și am sărutat cu gura larg deschisă, mugurele acela cu miros de vanilie și gust de pară de toamnă, dulce-acrișor. →

pe buzele poetului
maci roșii
incantația poemului.

roua dimineții
foșnet de fluturi albi
sfârșitul nopții

apa din piatră
umbra cărnii
un loc uitat

luna căzută
în dizgrația cerului
ultimii lupi

azi timpul
cuțit în rana mea
iluzia trecerii

sângele picură
pe aripi de îngeri

umbra bătrânului far.

numai cenușa de pe
ochiul meu mort
este la fel

ochiul stâng
cristal violet
în el eclipsa lunii

amintirile te țin
în ochiul meu cețos
gladiator neînving

pe buzele tale

greierul adoarme
răpus de nesomn

fărâma de soare
în furtuni de nisip
sub tutela poemului

fluturii izbesc cheiul de ceară
un autobuz cu geamuri sparte
începe să respire

departe
în zodia scoicii
albastre întinderi

engrame însângerate
ajung în sertare de nisip
de pe retina umbrită.

corbi luminați de ochiul de lună

LAURIAN LODOABĂ

→

APERITIVELE TINEREȚII

– Ah, ce bine știi să faci asta, domnișorul! (Dar ea nu știa că în gestul meu de *venerare* – chiar așa – nu era nicio activitate sexuală care să-mi fi permis o experimentare erotică, ci numai chemarea inexplicabilă atunci, care-mi întăra în tregul trup, și, bineînțeles, stăpânirea manierelor elegante, *domnești* carevasăzică).

M-am ridicat apoi, încet, plimbându-mi limba pe pântecu-i fierbinte până la boabele de teică, roșii, de pe bulgării sânilor, cu care m-am jucat o vreme, nu prea mult. Am ridicat privirea și-am surprins ochii înlăcrimați ai Vetei, care mi-a șoptit, prefăcându-se că-mi mușcă urechea:

– Intră în mine, domnișorul!

Așa am făcut și când plăcerea aceea bizară m-a cuprins și-am simțit că apăș, fără să-mi dau seama, puternic, în peștera cu o mulțime de pliuri mușchiuloase care se strângeau în jurul a ceea ce cuprindeau și se destindeau în zvâcniri repetate – m-am moleșit, căzându-mi capul pe gâtul ei lung... apoi am vrut să mă ridic.

– Nu! Nu te ridică!

– Dar...

– Nu te mișca... întrucât ai să te întărești iar. Așa am făcut și (culmea, pentru mine) așa s-a petrecut cum a zis Veta.

– Acum o să-ți vină să te scoli mai greu. Așa înveți să stai mai mult cu ele, cum le place muierilor!

Era o vară aspru-dogoritoare. Cădeau frunzele de nuc ca arse și pietrele frigeau tălpile goale.

După ce mă bălăceam în voz mare cu apă curată și caldă, pus la încheag doagele, ieșeam și mă înzoiam cu săpunul de la bunica, îmbibat cu parfumul zamei de cicoare și cu cel al frunzelor de tabac, în care fierbea grăsimile de animal, topite de soda caustică. Apoi, numai în chiloși (de plajă, cum ar veni) degrabă fugeam, carevasăzică făceam un fel de jogging, călcând cu pas sportiv, nu fugeam ca pentru un interes anume, până în fundul grădinii, unde de la o vreme, eu o așteptam pe Veta – se schimbase treaba! Veta, după ce se scălda în râul morilor, care trecea dincolo de drumul carelor din fața caselor ei, în doaia lui Aviron.

Iar ceea ce îmi plăcea grozav era că, văzându-mă așteptând-o, începea să alerge parcă fugărită de o grea

îndemnare. Mirosea a nisip de râu și în gură strivea o coajă de vanilie sau o boabă de piper.

În prima sâmbătă a lunii august 1969, eram sub nucul uriaș, sădit de vecinii stră-strămoși... și acum înțelegeam că fac dragoste.

Eram încleștați unul în celălalt, mai ales înverșunați de vinul de busuioacă, așa cam două cani pline, adus de Veta, pe care l-am sorbit la un moment dat, însetați de goana nestăvilită a plăcerii.

Începusem să schimb pozițiile, să mă dedeau la fantezii erotice, dar cel mai mult mă concentram în cercetarea interiorului din despicătura ascunsă de țesătura din inele de păr de la despărțirea picioarelor, ai cărui pereții răzuiau statornic, observând că în anumite zone, atingerea producea efecte concretizate în gemete, încruntări și zâmbete de plăcută acceptare.

În ziua aceea, s-a petrecut ceva extraordinar: dintr-odată câteva trăznete cumplite au plesnit cu scânteii paratrăznetul de la biserică și duduiei prelungi, asurzitoare, au cuprins cerul întunecat. Stropi mari de ploaie, reci, au început să ne biciuiască trupurile înfierbântate.

FOSTUL COLEG DE ȘCOALĂ...

Toată iarna Victor îl *curtase* pe Vasile, sunându-l de la câte un telefon public, pentru ca după ce ieșea din cabină să-l înjure de mama focului, rebegit de frig, cu mâinile sloi de gheață și cu sufletul stăpânit de o anumită nesiguranță. Totuși, licărirea de-o clipă a unei speranțe cât de mici îl făcea să adune în continuare toate fisele de unu și de trei lei care îi picau în mână și iar dădea fuga să-l sune pe Vasile.

Eleonora începuse să fie bănuitoare. Îl privea ciudat, ridica din sprâncene sau se încrunta, își arcuia în jos colțurile gurii, dezaprobând totul prin gesturile pe care le făcea, iar după misterioasele lui dispariții, nu mai vorbea toată seara. De câteva ori ajunseseră să se certe la cuțite, prilej cu care Victor aflase ce este în capul ei: „De cum se lasă seara, dispari fără de veste. Nu dai nicio explicație, nici când pleci, nici când te întorci. Încep să mă gândesc că te ții de prostii”. „Și cam de ce prostii mă crezi în stare?” sări el, arțăgos. „Că ai o amantă”, i-o trânti femeia pe nerăsuflăte. „Eu, amantă? Ți-ai găsit, că mă știi pe mine fustangiu. Fugi de-aici, cu prostiile tale cu tot!” se apăra, ofensat. „Lasă, lasă, nu mai face pe sfântul și neprihănitul, că știu eu cum sunteți toți după ce apare un copil și nevestei nu-i mai arde toată ziua bună-zia de zbanghi-zbanghi.” „Draga mea, fii femeie serioasă și scoateți tâmpenia asta din cap, că pe lumea asta numai tu ești și vei fi singura doamnă Burlacu, soția lui Victor Burlacu, adică eu, cel puțin atât cât voi trăi. Apoi...”, strecură el abil un strop de tandrețe, atât cât să-și dezarmeze consoarta pe moment și să-i închidă gura pentru o vreme. Efectul fusese cel scontat. Eleonora se înduioșase, plânse și i se dăruise ca niciodată, uitând că nu i se terminase încă perioada de lehezie. Îi scăpase complet faptul că soțul ei nici nu confirmase, dar nici nu respinsese cu tărie faptul că ar avea o amantă. Victor se bucurase în sinea sa, pentru că asta și dorea, să rămână lucrurile în coadă de pește și gândul Eleonorei să nu se mai ducă și în altă parte, ridicând ipoteze care s-o pună pe urmele lui. Se retrase aparent mulțumit, lăsând-o pe Eleonora să-și alăpteze în tihnă fetița. Cu ochii în

tavan, revăzu filmul serii și își spuse cu sarcasm: „Doamna Burlacu. Mai bine nu era nicio doamnă Burlacu, iar eu îmi vedeam numai și numai de carieră. Rămânean burlac, că numele pe care îl porți nu e dat tocmai la întâmplare. Spune el ceva despre tine și despre spița din care te tragi.” Nu-l prindea somnul. Ar fi trebuit să fie bine-dispus, dar nu era deloc așa. Bruma de satisfacție pe care o mimase în fața Eleonorei dispăruse ca prin farmec, lăsând locul unei anumite îngrețoșări. I se părea că sfârcurile umede ale sânilor Eleonorei încă se lovesc ritmic de pieptul lui și că el miroase în continuare a lapte de femeie, deși făcuse duș și se săpunise zdravăn. Adormi greu, gândindu-se că nu mai trebuia să-l sune pe Vasile, cel puțin pentru o vreme, ca lucrurile să se liniștească și să nu-și piardă familia. Erau vremuri în care conta să fii sau numai să pari om serios din acest punct de vedere.

Semnele unei desprimăvărări timpurii îi încolțiseră în minte vechiul gând și Victor merse ca teleghidat, căutând cabina telefonică de la care îl sunase pe Vasile prima dată. Știa că din acel punct trebuia reluat firul, doar că el nu avea timp, iar în plus i se părea și că ar fi urmărit, deși nu era. Un fel de sosie a Eleonorei începuse să-l însoțească peste tot, apărându-i halucinatoriu dinaintea ochilor când se aștepta mai puțin. Plăcut surprins că Vasile îi răspunse, uită de toate politețurile, trecu peste introducere, scuze, explicații și, ca și cum n-ar fi trecut nici douăzeci și patru de ore de când nu se mai auziseră, nici una, nici două, îi propuse să se întâlnească în oraș: „Măi, mâine seară, la opt, la Gambrinus.”

Încântat ca o cocolă care abia așteaptă să fie invitată, Vasile acceptă, hlizindu-se pițigăiat.

Închise fără să-și ia la revedere și plecă împleticindu-se de fericire. Entuziasmul îi dispăru subit, alungat de gândul care îl făcu să se cutremure în sine: „Bă, ce și-o fi închipuit prostu' ăsta? Că doar nu mă crede... Avea o voce cam ciudată, de parcă îl strângea cineva de ce are prin pantaloni. Ei lasă că îl aduc eu la realitate mâine seară, dintr-o singură uitătură, numai să vină - se îmbărbătă singur și începu să calce mai apăsat. La Gambrinus... M-am cam grăbit, că acolo o fi scump, dar acum ce să mai

fac, n-oi sărăci pentru două beri”, își încheie el monologul.

Cu greu, dar se furișase de acasă, spunând că merge la maică-sa, care nu se simțea prea bine. Vasile se ținuse de cuvânt și venise la ora fixată, tot spilkuit cum îl văzuse și prima dată, de puneri la punct nu fusese nevoie, pentru că se lămurise repede că pe colegul său nu-l tâmpise decât singurătatea și nu avea porniri aiurite, întâlnirea avusese deci loc și se întinsese până la miezul nopții, când se închisese restaurantul, iar berile fuseseră mult mai multe decât își făcuse el socoteala. Mai mult băuseră decât vorbiseră. Totuși, era un început și lui nu-i păru deloc rău că plecase de-acolo cu buzunarele aproape goale. Se duse glonț la maică-sa și o convinse că era absolut necesar, spre binele tuturor, nu numai al lui personal, s-o sune pe Eleonora și să-i spună că el rămânea la ea peste noapte, pentru că inima îi făcea probleme și avea nevoie de ajutor. Mai slabă de minte când era vorba de șmecherii, Eleonora înghiți gălușca, exprimând îngrijorare și compasiune.

Întâlnirile cu Vasile deveniseră tot mai dese și tot la Gambrinus, că dacă acolo se aruncase de prima dată, nici că mai putea să coboare ștacheta fără să riște să-i piardă compania sau cel puțin așa credea el că ar putea să se întâmple, ceea ce i-ar fi zădărnicit planul. Planul însă bătea pasul pe loc și doar notele de plată erau în continuă creștere, pentru că la Gambrinus se servea cea mai bună bere românească, iar din când în când se băga și bere din import, care era mult mai scumpă și la sticlă mai mică față de cea autohtonă. În plus, uneori, Victor era nevoit să comande și gustare. „Vere, arde instalația. Potol, s-o →

DOINA CHERECHEȘ

stingem”, spunea Vasile și îi făcea complice cu ochiul, iar el știa că trebuie să pluseze, scoțând toți banii pe care îi avea în portofel. Nu se aruncase niciodată la prea mult, dar tot începuse să se cunoască și nu știa ce artificii de calcul să mai facă și cum s-o mai ducă de nas pe Eleonora, pentru ca ea să nu se prindă că el, de la o lună la alta, ducea acasă bani tot mai puțini. Se simțea strâns rău cu ușa și începuse să mintă de înghețau apele, ba că a luat medicamente pentru maică-sa, care, chipurile, era din ce în ce mai rău, ba că a primit o amendă pentru că a traversat pe unde nu trebuia, ba că s-a făcut chetă la școală în vederea nu știu cărui eveniment și ar fi fost jenant să se sustragă, ba că a ajutat cu bani un elev care era deștept foc, dar lipsit de posibilități materiale și în prag de abandon școlar. Toate aceste motive fuseseră bine gândite, bine ticluite și ținuseră atât timp cât situația nu ajunsese să fie presantă de-a binelea. Venise însă și ziua aceea, când, luat pe nepregătite, o dăduse rău în bară: „Știi că-mi placi”, îl luă Eleonora de la intrare. „Dar ce s-a întâmplat, dragă?” întrebă el cu jumătate de gură, simțind că era pe cale s-o încurce. „S-a întâmplat că fetița e bolnavă, cu febră mare, rețeta de la doctor stă bine mersi pe masa din sufragerie, caseta în care ținem banii este gol-goluță, farmaciile sunt închise toate la ora asta, iar tu umbli creanga. De unde vii, craiule, la ora asta?” începu ea tare, dar nervii o lăsaseră repede și o dădu în plâns. „De la mama”, băgău el. „De la mă-ta, pe dracu’ să vă ia pe amândoi de mincinoși, că am sunat acolo și babornita nu știa cum să o dea cotită, ca să-și scoată odrasla basma curată, că ai fost, dar ai plecat și iar te-ai întors și tot așa s-a învățat în jurul cozii până când i-am închis telefonul, ca să nu îi mai aud aiurelile. Bătea câmpii ca și tine”, avu ea o nouă răbufnire, dar se vedea că puterile îi erau solicitate mai mult decât putea să ducă. Șiruri de lacrimi îi udară obraji, umerii i se zgâlțâiau de plâns și se prăvăli în fotoliu, disperată. Neplăcut, dar scena părea, totuși, încheiată, când de dincolo, se auzi plânsul fetiței bolnave și atunci Eleonora își aminti de ce o durea mai tare: „Auzi, mă, dar bani de ce nu mai sunt, că doar acum câteva zile ai luat salariu? Ce-ai făcut cu ei?” „I-am

dat”, răspunse el, încolțit. „Cui sau unde?” îl somă ea, din nou luptătoare. „De pomană”, trânti el ca nuca-n perete, nevenindu-i alt răspuns în minte. „De pomană? Să te cred? Vai de capul tău de mincinos”, îi spuse ea din pragul dormitorului, verde-n față, ce credea despre el și trântise ușa. Zile în șir ușa aceea nu se mai deschise și câteodată se întreba dacă Eleonora mai este în casă, dar auzea fetița plângând, iar pe ea șășându-i și înțegea astfel că încă ei doi mai locuiau sub același acoperiș. Apoi, lucrurile se mai îndulciseră, Eleonora se arătase la față împreună cu fetița care se însănătoșise și era dulce foc, iar el el se făcuse băiat de casă, zice-se. Ducea gunoiul, spăla vasele și făcea cumpărături. Umpluse și caseta cu bani, dar fără să sufle o vorbă despre împrumutul pe care îl făcuse la CAR-ul cadrelor didactice. Problemele se mai rezolvaseră, dar nu și intimitatea. Ea nu-i mai cerea nimic, lucru neobișnuit, pentru că până atunci ea fusese cu inițiativa. Știa cum să-l stârneasă și să-l atragă în pat, cu priviri languroase, cu gesturi tandre și vorbe dulci, niciodată aceleași, de parcă era o mică vrăjitoare, căreia el, vrăjitul, i se supunea fără crâcnire.

Acum, situația era mai delicată, pentru că ea nu mai spunea nimic, iar el nu știa cum să procedeze. Se simțea încurcat, ofensat și umilit. Prin prisma obișnuinței, se oprise de câteva ori în pragul dormitorului, care acum era numai al ei și al micuței, deoarece el se retrăsese pe sofa din sufragerie, ca să le fie lor mai comod. Dădu să ciocăne în ușă, slab și scurt, ca să n-o trezească pe cea mică, dacă cumva dormea, dar i se păru că este penibil. „Și după asta ce-ar urma, să las cerere scrisă și să aștept aprobare din partea propriei neveste? Păi cum rămâne cu împlinirea reciprocă a nevoilor, pentru care am semnat și eu și ea. Mai bine, nu”, conchise și se retrase în vârful picioarelor, ca ea să nu audă și să fie mândră că el îi dă târcoale. „Să fie sănătoasă. Dacă nu vrea, ea pierde. Bine că și eu”, își recunosc el și partea lui de pierdere, de înfrângere și de tristețe, dar nu făcu un caz din asta și noaptea trecu relativ ușor. Altădată, îi veni nu să bată deloc, ci să intre direct, nonșalant și sigur de el, prefăcându-se că n-a sesizat schimbarea regimului de viață, să-i ia fetița din brațe și să o

pună în pătuț, iar pe ea s-o arunce direct în mijlocul patului, iar dacă i s-ar fi împotrivit, s-o siluească asemenea unui stăpân autoritar, în fața căruia n-ai de ales și trebuie să i te supui și să îi dai ascultare. Nu făcuse nici asta, respingând cu brutalitate gândul: „Dar ce sunt eu, animal sau om? Oi avea eu alte hibe, dar nu și pe asta. Aștept ziua în care va veni ea singură. Ce e făcut din carne și din sânge e inevitabil supus acestui supliciu. Nu scapă nimeni, iar ea nu este amantă, femeie plătită, ci soție cu acte și deci n-are încotro”, își spuse el, filosofând pe sofa îngustă și incomodă. Urmaseră nopți lungi și grele pentru Victor, dar el nu se plânse. „Totul face parte din viață. Din bestia asta de viață”, se consolă singur. La alternativele obișnuite, altă femeie, altă relație sau măcar o aventură de-o noapte, care să-i mai scoată din cap ruminățiile chinuitoare pe această temă de peste zi sau visurile fantomatice și doar parțial eliberatoare din timpul nopții, așa cum nu mai pășise din adolescență, nici nu se gândise, darămite să le mai ia și-n calcul. Exclus! El își voia familia pe care și-a întemeiat-o, așa bună, rea sau cum o mai fi fost, era opera lui, o concepuse, o clădise și tot el trebuia s-o ducă mai departe, ținând aproape de casă și de tot ce se întâmpla între pereții acesteia. Două lucruri își dorise Victor cu adevărat în această viață, în primul rând să-și aibă familia sa și o avea, chiar dacă acum situația era puțin mai delicată, dar era convins că problema se va rezolva cu bine, pentru că el va sta acolo la datorie, iar în al doilea rând să se realizeze mai bine profesional, adică să scape de navetă și să se mute în Capitală, iar, cu timpul, să ajungă profesor de istorie, fie făcând Institutul Pedagogic la fără frecvență, fie pe altă cale. Cum s-o putea, pentru că era sigur că există și altă cale, dar n-o știa el. Când se gândea la asta, gândul i se ducea la Vasile, precum o săgeată la țintă.

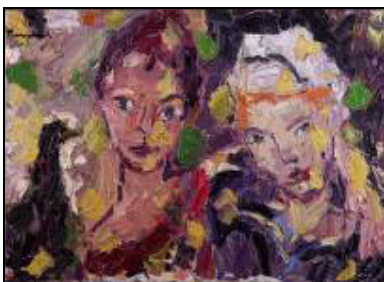
Socoti câte săptămâni trecuseră de când nu îl mai sunase. „Cam multe, când vrei să te ții de-o treabă”, constată el și își propuse că ar fi timpul să acționeze. „Diseară, îl sun pentru mâine”, își spuse hotărât și își scoase din ascunzătoare banii puși deoparte din împrumutul făcut la CAR. Erau intacti și neatiniși, cu toate semnele pe care le pusese el la →

locul lor, motiv pentru care se simți puțin vinovat în timp ce-i număra: „Banii familiei”, murmură el, răvășit. „Dar aduși de mine”, se îndreptăți în clipa următoare, eliberându-se de orice apăsare și dorind mai mult decât oricând să se întâlnească cu Vasile. Pe moment, uitase de orice interes și mai presus de toate funcționaseră doar bucuria și plăcerea de a se întâlni cu el, ca să mai schimbe decorul și să discute despre orice, uitându-și-le pe-ale sale.

Peisajul zilei de dinaintea proiectatei întâlniri cu Vasile fusese cel mai deprimant din toate cele pe care le trăise de când se însurase. Eleonora ieșise din bârlogul ei și făcuse o mutră atât de acră când dădu cu ochii de el, încât el stătu să-și înghită limba cu care apucase să-i spună bună dimineața. Nu primi niciun răspuns și vraja se rupse pe loc, apărându-i așa cum era acum și nu cum o știa el sau cum îi apăruse în vis în ultimul timp. Era dintr-o dată o altă Eleonoră, cu care el nu știa să fi avut de-a face: nepieptănată și neîngrijită, încercănată și obosită, înfășurată într-un halat lung și gros. Halatul și-l legase cu nod în față, ceea ce făcea să i se vadă burta care nu i se retrăsese de tot după ce născuse. Se îngărășase destul de mult, pentru că mânca toată ziua, ca să aibă lapte, zicea ea. Se lățise în umeri, brațele i se îngroșaseră, talia începuse să i se șteargă, iar, fără sutien, sânii i se lăsaseră puțin și îi atârnavă voluminoși și grei, ceea ce făcea ca laptele să i se scurgă și să-i păteze îmbrăcămintea. Când se schimba de pijamale și de halatul de casă, își puneă un capot care mirosea veșnic a bebe. Și tot a bebe începuse să-i miroase și pielea, un miros nu chiar neplăcut, dar nici afrodisiac. „Încă n-ai plecat?”, îl întreabă cu buzele strânse și cu mâinile adânc băgate în buzunarele halatului. „Nu, dar plec imediat”, răspunse el precipitat și îi veni s-o ia la fugă, mâncând pământul, după care să nu se mai întoarcă niciodată.

Întâlnirea cu Vasile nu avusese mai nimic special. Băuseră, mâncaseră, discutaseră atât cât se putea cu unul ca Vasile, totuși de data asta cu o contribuție mai mare din partea acestuia, pentru că el fusese tăcut și abătut mai toată seara. „Dar ce ai, vere, că de obicei ești mai limbut?”, observă Vasile și vrând-nevrând mai deschise și el gura

ca să vorbească și nu numai ca să bea și să mănânce. Tot ce spusese, lui Victor îi intrase pe o ureche și îi ieșise pe cealaltă, pentru că nu i se păruse nimic interesant sau, mai precis, nimic din ceea ce-l interesa pe el. Era totuși un progres faptul că Vasile își mai dăduse drumul la gură. Era un om tăcut sau poate că așa devenise, iar pe măsură ce se înmulțeau paharele, în loc să se dezinhibe, devenea și mai tăcut și mai căzut în el, aproape taciturn. Exagera destul de mult cu băutura, dar nu pe seama lui, pentru că la pungă ducea mâna mult mai rar decât la pahar. Victor nu-și amintea ca Vasile să fi

Virgiliu Parghel, Alexandra și Ionel din Lișna, 2014

plătit vreodată consumația. Totuși, parcă odată a fost vorba să plătească Vasile, dar s-a repezit el, că doar al lui era interesul. De data asta, întâlnirea fusese mai scurtă și, ca atare, și nota de plată mai subțire. Vasile se ridică lemn de la masă. Nu avea gura chiar sigilată, ca de obicei, dar nici mare lucru nu scotea din gușă. Banalități în cea mai mare parte, în timp ce mergea drept, ca pe sârmă, și nu făcea niciun pas mai alături, deși era beat turtă. Cu mersul lui sigur și cu ținuta impecabilă, nimeni nu i-ar fi bănuit lui Vasile această meteahnă a băutului fără măsură, dar Victor îi luase seama. „Ei, lasă, cumetre, că ți-o coc și eu. M-ai ușurat tu de bani, dar scot și eu secretele din tine, chiar dacă voi rămâne fără niciun gologan în buzunar și dator vândut la CAR”, își spuse Victor, hotărât să își scoată părleala. Făcu pe amărătul și pe abătutul chiar și la despărțire, afișând o supărare și mai mare decât cea pe care o avea în suflet, obligându-l astfel pe Vasile să spună și el ceva. Șiretlicul ținuse. „Probleme, zici, frate?” „De-a dreptul, necazuri”, exageră el și nu i se adresă în niciun fel. Și așa îl deranjau apelativele lui

Vasile - căci de când erau ei doi frați, veri sau orice alte rubedenii? - ca să se mai indispună și singur, căutând să-l măgulească pe Buză de Iepure și, totodată, prostul clasei. „Hai, gata, vere, liniștește-te acum, că ne mai vedem noi doi și vorbim ca între bărbați!”, încercă Vasile să îl consoleze și îl bătu împăciuitor pe umăr. „Când anume?” întreabă Victor, schimbând brusc raportul de comunicare, pentru că acum celălalt îi propunea lui o întâlnire. „Măine sau poimăine”, venise Vasile cu ideea. „Atunci, să fie și mâine și poimăine”, stabili el pe loc și bătu palma mai bărbătește ca oricând.

Noaptea, Victor nu dăduse geană-n geană. Se răsucise pe sofaua îngustă și incomodă, până când simțise că îi intraseră oasele unul în celălalt. Apoi, simțindu-se ca și ciomăgit din cap până-n picioare, renunță să se mai foiască și rămăsese întins pe spate, cu mâinile sub cap și cu ochii pironiți în tavan. Pe planul dur al canapelei înguste, aceasta era singura poziție care îi oferea o brumă de lejeritate. Dacă trupul și-l simțea puțin mai relaxat, capul îi era doldora de gânduri. Luase totul la rumegat, începând cu ziua în care alergase ca un dement după tren, punându-și viața în pericol, continuând cu serile când se furișea ca un hoț și îl suna pe Vasile de la câte un telefon public, apoi serile și nopțile când lipsise de-acasă, pentru a se întâlni cu el și își găsea un alibi în maică-sa și mai ales cheltuielile care începuse să-l usture la pungă. Nu fusese în viața lui nevoit să dea din colț în colț, pentru că era un om cumpătat și își drămuia atent banii. Gândindu-se la acest ultim aspect, simți cum i se ridică tensiunea și îl cuprinde o mare ciudă. Înghiți în sec de mai multe ori și își încleștă pumnii a amenințare: „Ei lasă că mi-o plătești tu cât de curând. Măine sau poimăine încheiem socotelile, numai să vii! Și ai să vii, pârlitule, pentru că îți arde instalația, ca să citez din tine”, vorbi Victor în gând, dar ca și cum ar fi fost în fața lui Vasile și nu s-ar fi ferit să-l privească cu dușmănie. Gânduri și iar gânduri, nesfârșite rumații și iar o luase de la capăt, repetând aproape același lucru: „El, pârlit? Nu, pârlitul sunt eu, pentru că eu am ajuns în sapă de lemn și dator vândut. Auzi, împrumut de la CAR și asta numai din cauza ta, dobitocule! Păi dacă ar →

știi nevastă-mea, m-ar scoate pe ușă cu șuturi în fund.” Gândul la Eleonora îl făcu să se războiască mai încet cu el însuși, de parcă putea să se audă de dincolo de ușă. I se păru că o aude pe Eleonora trecând pe hol și acela fusese singurul moment în care nu se mai gândise la nimic. Gândurile i se opriră ca la comandă, dar nu numai gândurile, ci și inima i se oprise și, de asemenea, respirația. Când se lămurii că nu fusese ea, își mai veni în fire și gândurile își reluă firul întrerupt, dar mergând oarecum în altă direcție: „Mi-am pus și nevasta în cap, deci le-am rezolvat pe toate.” Fire organizată, pe Eleonora și-o scoase deocamdată din minte, pentru că situația ei mai putea să aștepte, în fond nu-i despărțea decât un perete. Și tăcerea, multă tăcere... „Da, tăcerea asta apăsătoare”, își spuse el și o mare suferință îi străbătu coșul pieptului. „Ei, și pentru asta îmi plătești, Buză de Iepure. Negreșit îmi vei plăti”, se luă el din nou în gând la trântă cu Vasile și se zvârcoli dureros în așternutul mototolit. Trecuse cam mult timp de când nu mai avusese parte de un moment de intimitate...

Își îndesă în buzunarul de interior al pardesiului sticla mică de whisky Johnny Walker.

O procurase greu, dar ce mai conta. Scopul scuză mijloacele... Numărase rapid de tot banii, iar chelnerul îi înșfăcase și mai repede: „Șefu’, cinci sutare și vezi să nu ajung la pârnaie din cauza ta. Ți-am spus că îl avem doar pentru protocolul de la marile recepții, cu șefi de stat, ambasadori și alte înălțimi de-astea”, îl atenționează chelnerul de la Intercontinental, privind în toate părțile și abia mișcându-și buzele. „Stați liniștit, domnule, că nu sunt născut astăzi. O beau cu un prieten, la miez de noapte, când e întuneric beznă și nu mai e nici țipenie de om pe stradă”, îl liniștise el și făcu o plecăciune cum n-ar fi făcut nici în fața Papei.

În cealaltă parte a pardesiului, la același nivel cu sticla, își băgă șalul de mătase făcută sul, ca să nu atragă atenția. Apoi, își puse bascul pe cap și o luă din loc. În fața restaurantului Gambrinus, își mai pipăi încă o dată piepții pardesiului, ca să se asigure că sunt cât de cât simetrice, după care intră ca la el acasă. Vasile era deja prezent și îl întâmpină cu un zâmbet

șters. „Tot supărat, vere?”, îl întrebă acesta, vorbind rar, după ce goliră în tăcere un rând de beri. „Mda,” răspunse el monosilabic. „Dar ce necazuri mari ai, vere, de nu-ți mai vii în fire?” se interesă Vasile. „Multe”, răspunse el și lăsă berea să curgă gârlă. Doar bere, vorbe, nu, și nici mâncare, iar când aproape să se închidă restaurantul, veni și el cu așa-zisele necazuri ale sale: viață grea, navetă obositoare, tocmai la Ciocănești, unde se ajunge cu trenul și cu o cursă muncitorească sau cu vreo căruță, dacă rabla de autobuz nu mai merge, bani puțini, copil mic, nevastă mofturoasă, mamă bolnavă și câte și mai câte, dar despre visul lui de-a se vedea profesor de istorie în buricul târgului, nu suflase nicio vorbă! Vasile ascultase, scărpănându-se în ceafă și privindu-l dintr-o parte. Apoi, ca și cum greutatea celuiilalt ar fi fost ale lui, se puse zdravăn pe băut. Mai suflă vreo două beri, iar la colțul străzii, într-un întuneric să-l tai cu cuțitul - așa cum îi promisese el chelnerului - urmă și sticla de whisky. El doar gustase băutura, după care i-o întinsese celuiilalt, îndemnându-l continuu din priviri: „Hai, toarnă, toarnă, vedea-te-aș mort de ajuns ce ești, dar numai după ce îmi vinzi și mie secretul.” La sfârșit, îi luă sticla și o vârî cu grijă în același buzunar al pardesiului. „Măine-seară mai ai una de felul acesta, banditul, îi veni să-l gratuleze, dar se abținu și doar îi făcu cu ochiul și, totodată, vânt în noapte. În ziua următoare, la ora fixată, Vasile era deja prezent. Avea un tic nervos pe care nu i-l observase până atunci. Buza de sus îi zvâcnea continuu, făcându-i și mai evident defectul cu care rămăsese de la malformația buzei de iepure corectată chirurgical. Ochii îi mai păstrau încă o strălucire bahică, dar în rest părea destul de stăpân pe el. Ca de obicei, nu se prea întrecea cu vorba. Diplomatul mare cât o jumătate de geamantan și-l puse pe un scaun tras cât mai aproape. Și, cu toate astea, tot îi mai arunca câte o privire cercetătoare. Stătea posac, aparent dus pe gânduri și totuși la pândă. Nu se întrecu nici cu vorba, dar nici cu berea, de parcă, subit, aceasta nu-i mai satisfăcea poftele.

Își apucă între dinți buza de sus, străduindu-se să-i stăpânească zvâcnirea, dar nervozitatea îi deveni generală, lucru și mai neplăcut, așa că îi

Virgiliu Parghel, Natură cu nuci, 2014

dădu drumul. El își reluă polologhia din seara precedentă, enumerându-și necazurile, dar nu și scopul pe care îl urmărea cu îndârjire. Vasile părea să-l asculte, dar mai degrabă îl despuia cu privirea, umblându-i prin toate buzunarele. În momentul pe care el îl crezu de maximă încordare pentru celălalt, își desfăcu pardesiul atât cât să se întrezărească cele două sticlute de whisky. Pe una o pusese în buzunarul din croială pardesiului, iar pe cealaltă într-un buzunar însăilat peste noapte, că tot nu reușise să dea geană-n geană. Îl văzu pe Vasile înghițind în sec și îi văzu și ochii care îi luciră nefiresc. Se făcu a nu observa acest lucru și își încheie la loc pardesiul, ca și cum l-ar fi luat brusc cu frig. Jocul de-a șoarecele și pisica se întinse până spre miezul nopții, când chelnerii se apucară să strângă fețele de masă și să aranjeze scaunele. Abia atunci, Vasile, răpus de dorință și cu ochii căzuți în locul de unde putea să-i apară salvarea, adică un alt fel de fata morgana, dădu pe țevă ceea ce știa, iar el aștepta demult să afle: „Vere, faci Ștefan Gheorghiu și obții tot ce vrei tu. Devii tot ce-ți dorește inima”, spuse acesta printre balele care începură să-i curgă din gură ca la un câine turbat. „Așa, prietene! Acum ale tale sunt astea două”, îl asigură el din același schimb de priviri neîntrerupte ale serii, după care îl bătuse camaradește pe umăr, că doar îi dădea mâna. În sfârșit, Vasile capitulase, iar el câștigase, aflând secretul pe care îl intuise încă de-atunci de când ei doi s-au întâlnit în gară... „Căci așa funcționează șansa, între două trenuri”, își aminti Vasile și pași răsând în noapte, dintr-o dată eliberat de greutatea celor două sticlute de whisky, pe care le purtase toată seara precum un șerif pistoalele din dotare.

(fragment din romanul în lucru Planul secret al Mariei)

Alexandria, 15 noiembrie 2019

LUCIFERICII sau SATANICII

Ocultismul*

(II)

„Dimineața aurită” pare să fi fost societate secretă ritualistă, diferită de francmasonerie și care prezintă particularitatea, care de altfel se regăsește în mai toate organizațiile *rosicruciene*, să fie activă sau în adormire, comporta două moduri distincte de activitate: ceremonii rituale colective și lucrul individual /studii confidențiale și rituri particulare) efectuate în paraclis de fiecare dintre membri.

Societatea avea ca principal scop practicarea mării magii negre, care își propunea ca omul să treacă peste limitele stării sale dinare terestre, având acces la planurile superioare ale existenței, acolo unde domnesc entitățile supraomenești.

Societatea „Dimineața aurită” își mai reclama filiația, în afara ordinului rosicrucian german (creat de Anna Sprengel), din gândirea doctorului John Dee (1527-1608), un faimos magician, astrolog și alchimist al reginei Elisabeta I.⁶

Crowley este primit ca membru în societatea „**Zorile aurii**” la **18 noiembrie 1898** și moare la **1 decembrie 1947**, într-un atac de inimă. Dar, **1 decembrie = 18 noiembrie** pe stil vechi. Așadar, Crowley a trăit exact **49** de ani de la primirea sa ca **membru rosicrucian**, între **18 noiembrie 1898 și 18 noiembrie 1947** pe stil vechi. Arătam că și Ziua Națională a României este legată de acest număr **18** sau **666**.

Lucifericii sau satanicii

SATANICII, care **credeau în SATANA**, îl venerau pe acesta, după cum spuneau, ca să nu aducă răul împotriva lor (*Satanianii, quia*

*Vezi: A. DEBAY, *ISTORIA ȘTIINTELOR OCULTE din antichitate până în zilele noastre. Arte magice, taumaturgice și divinatorii. Secrete, Mistere. Practici prestigioase folosite în temple. Invocații. Apariții, Fantasmagorie sacră și profană. Mecanică, Pirotehnice, Vrăjitorie, Sabat. Vrăjitori, Demonoflii. Posesiuni, Obsesii, Magnetism, Electricitate etc.*, Traducere: Dorina Bodea, Colecția „Biblioteca Ocultă”, Editura Coresi, București, 1998.

⁶ PAUL ȘTEFĂNESCU, *Dicționarul marilor inițiați*, Colecția „Orizont Enciclopedic”, Editura Saeculum I.O. și Editura Vestala, București, 1999, p.64-65.

Satanam fortem existimantes, eum venerabantur, ne mala in eis, ut dicebant, operaretur).⁷ **Satanicii** sau **lucifericii** au format cea de a treia sectă a **Entuziaștilor**. «Ceea ce se știe este faptul că Psellus*, singurul scriitor care ne vorbește despre ei, expune părerea celor trei secte pe care aceștia le-au format; secta cea mai spiritualizată, **cea care îi venera în același timp și pe Dumnezeu tatăl și pe cei doi fii**, pare să fi avut numai o dezvoltare pasageră; a doua a prezentat cele mai mari analogii cu **bogomilii**; **cea de a treia avea aceleași principii cu satanicii sau lucifericii**.

A doua sectă (din nefericire Psellus nu-i dă numele) **se închina**, în același timp, **Dumnezeului suprem și fiului său mai mic și se străduia să nu-l supere pe fiul cel mare, dezmoștenitul, creatorul lumii terestre; a treia sectă considera că numai acesta din urmă merită respectul oamenilor**. Pe acest geniu rău, Psellus îl numește **Satanaki**; or, acesta este forma slavă pentru **Satanail**. După toate aparențele, se pare că această doctrină vulgar materialistă s-a inspirat din practicile triburilor slave, mult timp dominate de fabulele păgânismului și că entuziaștii au împrumutat doctrina lor. (...) **În Grecia**, la aceea vreme, cei care au îmbrățișat această vulgară teologie au fost **denumiți satanici**, nume ce caracterizează și rezumă sistemul lor. Mai târziu, **în Occident, au fost numiți lucifericii**.⁸

«Unul dintre succesorii lui Aleister Crowley, **Szandor La Vey** a înființat **Biserica Satanistă**, avându-l ca patriarh pe Anthon Luwey și sediul în **San Francisco**.

Anthon Luwey a organizat noua religie la începutul anului **1966**, alegându-și **12 apostoli și 70 de ucenici**. Szandor La Vey a fost mai înainte de a înființa „Church of Satan” un membru marcant al Ligii pentru libertatea sexuală. Doctrina acestuia se bazează pe satisfacerea

⁷ JULES LOISELEUR, *Doctrina secretă a Templierilor*, Traducere din limba franceză de Cristina Popescu, Colecția „Biblioteca Ocultă”, Editura Coresi, București, 1998, nota 3, p.66.

* *Ibidem*, p.64-65: „Mihail Psellus, filozoful care a trăit la mijlocul secolului al XI-lea și s-a bucurat de o mare apreciere din partea împărătesei Teodora, a fost însărcinat să cerceteze opiniile sectanților pe care el i-a calificat drept respingători, numiți *Entuziaști*”.

⁸ *Ibidem*, p.65-66.

simțurilor prin toate mijloacele și cu un egoism turbat».⁹

Este de acum știut că acest cult al Satanei, care din nefericire a pătruns și în țara noastră manifestându-se mai ales în Dobrogea și Moldova, este însoțit de desfrâuri sexuale și orgii sângeroase cu sacrificări de animale și chiar de oameni.

În Statele Unite, practică satanismul peste un milion de persoane. El este răspândit și în Europa».¹⁰

LUCIFERICII afirmau că **«Lucifer a fost alungat din cer pe nedrept: într-o zi se va întoarce acolo, sus, cu toți ai săi, în timp ce Michael (vă amintiți că în sistemul bogomil este unul dintre numele lui Iisus) și toți îngerii lui vor suferi suplicii eterne: la fel vor păți și oamenii care refuză să-l venereze pe Lucifer**.

Acesta era unul dintre articolele fundamentale ale credinței lucifericilor; de aceea, când se întâlneau, aceștia se salutau cu formula „Lucifer, care a primit insulta, te salută!”

Al doilea punct al credinței lor era exprimat de dilema următoare: „Dacă Maria a rămas fecioară după procreare, ea a dat naștere unui înger și nu unui bărbat; dacă a dus pe lume un bărbat, nu mai este fecioară.”

Slujba religioasă este numai vanitate; nu este nici folositoare și nici nu trebuie respectată. Acesta reprezintă un alt articol al credinței Satanicilor.

EUGEN MERA

⁹ ȘTEFĂNESCU, PAUL, *Istoria mondială a societăților secrete*, Editura Miracol, București, 1997, p.302-303.

¹⁰ *Ibidem*, p.303.

Literatură și film

O minciună pioasă

Nu mă mir că în vremuri pandemice visez că nu am mască pe stradă, o caut disperat, alerg, sunt urmărit... mă trezesc agitat și aleg un film chinezesc din 2019, realizat de Lulu Wang, o regizoare născută în 1983. De ce am ales filmul *L'Adieu?* Citisem că e vorba de o familie unită. Ca la japonezul Fukada, unde armonia e validată de întâlnirile familiale. Mă rog, simt nevoia de protecție tonică, în iureșul veștilor negre. Un alt atu al filmului e actrița Awkwafina – de fapt, își mai zice Nora Lum, mai ales în lumea *rap*-ului, de unde a țâșnit meteoric spre rolul Billi din acest film, care i-a adus urgent un Glob de Aur. Cu o față atipică (mama e coreeană, tatăl chinez), actrița e pur și simplu magnetică. Oare scriu cu *parti pris* pronunțat? Și ce dacă? Ea (personajul!) vine din America în China, să-și vadă bunica grav bolnavă. Toată familia se va reuni, adoptând o „minciună pioasă”, așa cum e tradiția la chinezi, adică nu-i vor spune bunicii că mai are puțin de trăit. Au mascat...năvălirea prin pretextul nunții unui nepot, care

vine secondat de viitoarea soție. Billi nu prea suportă ideea de minciună, nu vrea să se prefacă. Ceilalți sunt conștienți că ea e „ca o carte deschisă” – pe fața ei se citește adevărul. Totuși, înțelege că în America primează egoul, dar în China fiecare e doar un element al sferei familiei, de care trebuie să țină cont. Încetul cu încetul, Billi regăsește ideea de familie – un grup inseparabil, într-o stranie osmoză, mâncând împreună, mergând la cimitir la mormântul bunicului, unde practică anumite ritualuri. Cineva ar vrea să fie incinerat după moarte. Ceilalți îl domolesc: „ești chinez și te vei întoarce în pământ”. Apoi nunta, restaurantul, discursurile, dansuri cu „dat din aripi”, în timp ce mirele plânge, iar Billi (care a învățat lecția) fuge să modifice rezultatele medicale ale bunicii. Va urma marea poză a familiei reunite, spre... veșnică pomenire.

Nu-i așa că există minciuni necesare, pozitive? Tot în film se vorbește despre atenuarea veștilor rele. Nu zici brusc că a murit pisica. Comunici gradat: pisica a urcat pe acoperiș...era cald...deodată Billi ar fi dorit, în cele din urmă, să... rămână alături

de bunica (neuitată e scena în care ele fac gimnastică în fața casei; bunica o învață cum să dea afară din plămâni aerul toxic).

Ajunsă în America, știind că n-a obținut bursa, Billi are revelația continuării și scoate un fel de țipăt, un „huuu”, care elimină poluarea interioară. Acolo, pe stradă, speriiind păsările adăpostite în copac. Zborul lor devine subit simbolic. Da, mi-am amintit de *Teorema* lui Pasolini și de urlatul eliberator din deșert. Te scuturi și mergi mai departe. Acum... tot cu mască, pe drumuri ferite. Dacă ai o familie mare, ce te faci cu distanțarea impusă? Bine că filmul chinez a fost realizat cu un an înainte de pandemie, altfel grupul familiei n-ar fi fost atât de unit.

ALEXANDRU JURCAN

Dragoste toamnă

Ai strâns cuvintele din brazdă, simplu într-un buchet

Să-mi dai câte un fir rostit, lângă un sărut în alfabet.

Un sărut pe frunte, altul pe sprânceană
Unul scurt pe buze,

Ce nașterea de foc se cheamă!

Moartea a fost, am fost în război

O vorbă pentru tine, o alta pentru noi.

Sub ploii amare am fost, acum ne iubim,

Ne iubim de moarte, apoi suferim!

Drumul amintirilor ee strânge-ncet fără simțiri

Din creștet până-n picioare suntem,

Atingeri și sărut, lacrimi triste de uitare!

Pictez o toamnă-n ocru

Îți pictez o toamnă-n ocru cu copaci în violet.

Muzica păsărilor din codru cantata-n triolet.

Îți pictez vântul ce cade, prin câmpuri și măracini,

Prin ciulinii lui Istrati că ploile nu mai vin!

Îți pictez grădina ce-nveșnicește natura,

Din ochii cerului albastru, ce ne dă lumina.

Zorii, ziua toată până la soare apus,

Pictură îți voi face din dorurile ce s-au dus.

S-au dus, parcă nici n-ar fi fost între noi iubire

Ți-am dat cuvântul și sărutul de-ntâlnire.

Câte-o cale se deschide

A venit decembrie, ceru-i ca negru de fum,

Câte-o rază mai deschide calea spre albastru drum.

Florile rămase-n straturi nu mai au culoare,

Par vopsite fără voie să ne dea a lor candoare!

De mult frig au adormit, cu vis se-mpresoară,

Sub vise tot jânduind iarna le-mpresoară.

Păsările croncănesc singure în zborul lor,

Se înalță pier în ceață și revin la pui cu dor.

Mă-nclin copilăriei

Taina mea de dor sfințită sunt anii copilăriei,

Casa, grădina cu flori, copacii-n care cântă,

Păsările cerului, toate în graiul lor.

Pe toate-n taină le strâng și îmbrățișez:

Patu-n care dormeam, masa la care-nvățam

Din abecedarul sfânt, ori în taină plângeam.

Seara, la icoana prinsă pe perete într-un ștergar,

La lumina lumânării, o rugă spuneam cu har:

Înger cu chip ziditor, înalță-mă către Cer

Să îmi spun Măicuței, cu inimă o rază cer.

Calea să-mi fie deschisă către drumurile vieții

Sănătate să îmi dea, gândurile frumuseții!

CONSTANȚA ABĂLAȘEI-DONOȘĂ

CATRENE ALERGENE

Dorul de Rúsia al turiștilor germane

Nu lasă nemții pridvorul
Ca să umble pe urlați.
I-a pãlit de ce, dar, dorul?
Ca să fie vaccinați!

Pe cât de clar, pe-atât de neclar

Ne tot spun că totu-i clar,
Că urmează un tipic,
Dar din clarul lor neclar
Nu-nțelegem - clar - nimic.

Metamorfoză

Fondurile europene,
Miere pură de știubei,
Doar că-n jeburi indigene
Curg, în loc de miere, lei.

Nici în pandemie nu pot cădea la pace?

Țara, toată, ni-i în criză,
Lumea moare de bolnavă,
Iar partidele pun miză:
Caut' capăt de gâlceavă.

Verde la AstraZeneca

Vechiul nou AstraZeneca,
Lumea-l vrea așa de tare,
Că toată chinezăria
O treci fără programare.

Reacția companiei AstraZeneca la sisterea vaccinării cu produsul său

Boșii serului „Zeneca”,
Îngroziți că intră-n vrie,
C-o mișcare glonț, ciumea,
I-au zis mînten „Vaxzevrie”.

În timp ce unele țări sistează vaccinarea cu Astra Zeneca, altele o extind la toate categoriile de vârstă

Ce curaj au! Vaccinarea
Ne-o aplică tuturor,
Mai ales că asumarea
Este-a noastră, nu a lor.

A pierit AstraZeneca?

Hai, deschideți vinoteca,
Ardă-n jar bucătăria:
Zare de AstraZeneca,
Doze mii de Vaxzevria.

Responsabilul de vaccinări vorbește-n childuri

Sigur că la vaccinări
Se-ntâmplă și accidente,
Dar și viața-n ondulări
Nu-i un dulce far niente.

Patul lui Procut al unui cunoscut ziarist

Dar de când, mă rog, maestre,
Anul are trei semestre?
Ca Procut, a pus maestrul
Un semestru-ntr-un ...trimestru.

Cumătrism mascat

La Casa de Sănătate
A organizat concurs,
Sub pretext de echitate,
Plasându-și, la miere, -un urs.

Call-girls*

Zgomotos, la drumul mare,
Cer cec alb la vaccinare.
Motivarea? - Mamma mia! -
Ele țin economia!!

**Call-girls* (engl.) - fete de apel;
domnișoare/dame de companie;
escorte.

Pandemicale

Ici-colo zboară câte-un
măcăleandru,
Ce-n ipostaza lui de gură-cască
Ar vrea vreun demnitar să-l
prindă-n cadru
Mâncând în pizzerie, dar ... cu
mască.

Cine e mai mare și cine e mai tare

Nu vrea OMS*-u-n lume
Pașaport de vaccinare,
Doar ai noștri, Olt în spume,
Ni-l împing cu-nverșunare.

**OMS* (abr.) - Organizația
Mondială a Sănătății.

Vaccinarea la ei și la noi

Gust metalic simți în gură?
Pun pe loc de-o cercetare.
La noi - planul rău să cură.
Restul? Stări colaterale.

Stahanovism la vaccinare

Nu reacțiile adverse
Ne privesc (chiar de-s fatale).
Urmărim cum cresc, imerse,
Cifrele de vaccinare.

Vaccinatorul și vaccinatul

Vaccinarea e optare,
Probă-a propriei voințe:
Eu răspund de vaccinare,
Dumneata - de consecințe.

Când văd optimiștii și pesimiștii sfârșitul pandemiei

Unul - la-nceputul verii,
Altul - la sfârșitul iernii.
Ații, însă, mai modești, -
La calendele grecești!

Deputaților din opoziție

Dând executivului-n judecată
Că le-ar fi - restricțiile - dublat,
Legea care-acum e aplicată
Nu cumva și voi o ați votat?

Tu - de barză, el - de varză

Nici n-a spus bine că știe
Când scăpăm de pandemie,
Că ministrul sănătății
A dat cep ... onestități.

Când tăcerea nu-i de aur

Știu bine că vaccinul
Poate provoca tromboze,
Dar, cât tace mălc jupânul,
Tac și ei, mimând mimoze.

Înmormântare cu respectarea regulilor în pandemie

Un creștin ca mii se-ngroapă.
Nu tu slujbă, nu convoi.
Nu duci, parcă,-un mort la groapă:
Sac la lada de gunoi.

Coadă la alimentară în urma noilor restricții

Ne constrâng ca pe ciumați?
N-are rost să-ți ieși din foi:
Șapte metri fix (pătrați)
Tot mai bine decât doi.

NICOLAE MĂTCAȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA MAI

LUNA LUI FLORAR

Frumoasă este luna mai,
Feeric e în jur ca-n Rai,
Sunt floricele pe câmpii...
Și-n *Bănci* destule datorii!

POPORUL CĂTRE POLITICIENI

De-o să poftiți la guvernare,
Cu bani în posturi mai călduțe,
Sunt locuri pentru fiecare...
Dar de greșiți, n-o să vă cruțe!

NIVEL DE TRAI

Observă astăzi, o mulțime,
Iar fapta, chiar, că ne uimește:
Nivelul este la-nălțime...
De-aceea nici că se zărește!

ÎN SALA DE OPERAȚII

Stând cu ochii spre lumină,
Cred că-i șansa vieții mele,
Căci prin moartea ce-o să vină,
Voi scăpa de boli mai grele!

BOUL ȘI MĂGARUL (fabulă-sonet)

Se tot ceartă permanent,

Demn e de luat în seamă,
Pân' se-ajunge la o dramă,
Cum să stai indiferent?

Situația-i infamă,
Fără vreun reviriment,
Parcă-ar fi un incident
Izvorât în colț de cramă.

Zise boul spre măgar:
- Nici un corn tu n-ai măcar!
- Ce ai spus, știu, nu e nou:
Sunt măgar, dar tu ești bou!
Iar **MORALA** nu mai iartă:
Râde hârb de oală spartă!

MĂRTURISIRE

A băut o noapte-ntreagă,
Cine să-l mai înțeleagă:
Dânsul zice că-i pilit,
Însă-l văd că-i ... necioplit!

MĂSURĂ ÎN PANDEMIE

Și necinstitul care fură
Se conformează așadar:
El pune masca pe figură,
Doar că obrazul i-e murdar!

E PRIMĂVARĂ! (rondel)

În urmă n-am lăsat regrete,
Sosită este primăvara,
Cu flori e inundată țara,
Natura vrea să ne desfete.

Din zori și până vine seara
S-adună ciutele în cete,
În urmă n-am lăsat regrete,
Sosită este primăvara.

Cum frigul n-o să se repete,
Un greier iese cu chitara,
La țară-i plină ulicioara,
Venind și berzele... la fete!

În urmă n-au lăsat regrete.

CU GÂNDUL SPRE VARĂ

Românii în vacanță pot
Pleca și-n austerii ani,
Că-i poartă gândul peste tot...
Doar gândul nu îi costă bani!

DORINȚĂ

Vreau să treacă primăvara,
Ducă-se ca toate cele,
Să apară iarăși vara...
Cea a cunoștinței mele!

SFAT PANDEMIC

De-o vreme boala pe mai mulți
doboară,
Trăim o perioadă grea, cumplită
Când populația de rând e-acrită
Văzând atâtea greutăți în țară.

Activitatea care e cinstită
Coboară grabnic pe a vieții scară,
Iar cea politizată ne-nfioară
Că-n orișice domeniu-i cuibărită.

Dar nu fiți triști că *RAIUL* ne așteaptă,
Cu toții-om înflori ca floarea-n
glastră,
Uitând complet de tragedii și drame.

Mai este și o vorbă înțeleaptă:
Că pentru sănătatea dumneavoastră
Citiți sonete dar și epigrame!

UNUI NEOMENOS

Simțul fin cel al măsurii,
Mă obligă-acum să-ți spun:
„Negrul” cel din cerul gurii
Nu dispore cu săpun!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

NICOLAE CUTEAN
(1933-2013)

LA NUDISM

În natură, zice doamna,
Frunza cade numai toamna;
Dar, la Eve,- au fost văzute,
Vara, frunzele căzute!

DIVIZIUNEA MUNCII

În ținută de prințesă
Zilnic o vezi pe madam,
Trage câinele de lesă,
Iar bărbatul... trage-n ham!

EL DESPRE EA

Ochii-s mure altoite,
Gura pare o căpșună,

Sânii-s mere pârguite,
Altfel spus, e...poamă bună!

VIN ALEGERILE

Cred că n-o să vă mirați –
Că surprize-apar mereu –
Când pe liste-o să aflați,
Printre alții pe...*Morfeu*.

UNOR BLAZAȚI

Oameni harnici și de viță
Au ajuns la „luminiță”,
Scepticii fără de țel
Au rămas tot în „tunel”!

Selecție VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Colecția revistei „Vatra veche” poate fi accesată acum în integralitate pe acest

site: <https://www.facebook.com/bibliotecaproeuropena/posts/731879520762624>

Stimate prietene Nicolae Băciuț, Suspectat de prietenie și de „târgul” adolescenței mele (nu uit un an de școală de pe lângă Școală Normală a Târgu-Mureșului), te asigur de ținută remarcabilă a numărului revistei. Sumarul, cu rare și ne semnificative „reflecții”, e în totul remarcabil și de prețuit printre cele mai lizibile periodice.

În prima zi a sărbătorii pascale, vă urez zile generoase și liniște,

Ion Vlad

Mulțumesc foarte mult.

Adrian Năstase

Mulțumesc stimate maestre Nicolae Băciuț! Am primit și recentul număr al revistei „Vatra veche”, vă felicit pentru calitate și promptitudine, iar acum trebuie să fiți mândru, având în vedere faptul că:

În această lună mai,
Una fără de pereche,
Toată lumea de pe plai
Răsfoiește „Vatra veche”!

Vasile Larco

Buna ziua, domnule Nicolae Băciuț, În legătură cu revista „Vatra veche” pe care o trimiteți și către Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” Constanța, aș dori să vă întreb dacă ne dați acordul de a o posta pe pagina instituției, ca recomandare de lectură. Vă mulțumesc !

Cu deosebită considerație,

dr. Corina-Mihaela Apostoleanu
director, Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman”, Constanța

Vă mulțumim pentru revistele trimise de-a lungul timpului! Rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate deplină, bucurii duhovnicești și înnoite puteri de muncă!

Mănăstirea Sucevița

Vă mulțumesc pentru bucuria pe care mi-ați făcut-o! E, în egală măsură, onorant și emoționant. Aștept să primesc pe email revista și vreau, dacă e cu putință, să intru în posesia unui exemplar tipărit în condițiile pe care redacția le impune. Cu recunoștință și prețuire,

Virginia Sâmpetru

Domnule Nicolae Băciuț, Vă trimit câteva note literare la o carte a unui jurnalist, cu teme actuale, *Fără Ieri nu Măine*, semnată de Nicolaie Arsenie, pentru un viitor număr de revistă. Sper să sune bine. Mulțumesc pentru numărul 3 al revistei „Vatra veche”, am postat pe blog, un semnal. Un număr dens, literatura actuală, scriitori pasionați, teme interesante, diverse. Cordial,

C. Stancu

Felicitari Nicolae Băciuț, autor complet, editor și redactor, esti un dedicat literaturii demn de toată admirația și prețuirea!

Cleopatra Lorințiu

Vă mulțumesc foarte mult, stimate domnule Nicolae Băciuț, și vă felicit pentru toate reușitele editoriale! Vă doresc Sărbători frumoase ale Invierii Domnului, cu bucurie și lumină! Cu drag,

Ela Cosma

Felicitări pentru tenacitate, rezistență și credință. Sărbători fericite!

dr. Cristina Bohaciu Sarbu
Jurnalist Radio Romania

Mulțumim pentru acest cadou pascal minunat!

Sănătate, bucurii și cât mai multe împliniri să vă aducă Sfintele sărbători de Paști!

Cu respect pentru tot ceea ce faceți,

Irina Goanță

Mulțumim pentru mereu interesanta dumneavoastră revistă!

Mult succes în continuare!

Ionela Tiron

Mulțumim pentru revistă.

Nichita Danilov

Dragă dle Nicolae Băciuț, Recepționat nr. 4/2021. Bogat, variat.

Recunoștință pentru toate, inclusiv pentru neuitarea basarabenilor mei, Dumnezeu să-i primească în împărăția Sa.

N.M.

Vă mulțumesc pentru remarcabila revistă pe care o citesc cu plăcere! O revistă profesionistă, care ocupă un loc important în topul revistelor de cultură!

Sărbători pascale liniștite și multă sănătate!

N. Nicolae

Mulțumesc Nicu,

Nu știu cum reușești să ramâi puternic pe baricadele culturii într-o epocă de amalgamare a tuturor valorilor!

Felicitări sincere!

Lia

Stimate domnule Băciuț, Mulțumesc pentru noul număr al revistei *Vatra veche* și pentru publicarea articolului Iuliu Roșu. Cât costă un exemplar tipărit din acest număr? Sărbători fericite și liniștite! Christos a înviat!

Mihaela Mudure

Multe mulțumiri pentru noul număr din revistă.

Vă trimit alăturat împreună cu calde urări de sănătate și succes, un text. Poate îl găsiți potrivit pentru valoroasa Dvs revistă.

Cu stimă,

Horia Ion Groza

Alese mulțumiri Mare Maestru N. Băciuț! Mi-e dor de Dumneavoastră, „ca unui zid de o fereastră!” Hristos a înviat!

Theodor Răpan

Hristos a Înviat! Mulțumesc, tizule, cu aceeași prietenie. Stau cu belele vârstei prea înaintate, deloc trist. Rezist (de-adevăratelea, nu de fandoseală). Noroc că privesc moartea ca o mutare de domiciliu. Pentru un mâine apropiat, la revedere, niciodată adio.

Nicolae Gheran
Paște 2021

Dragă Nicolae,
Îmi place din ce în ce mai mult revista ta. Are subiecte interesante, sondează o zonă cu totul ignorată de revistele cu moț.
Am aflat numai acum că a murit Mânăscuț. Am colaborat la câteva proiecte cu el.
Și Vulturescu a avut covid, rău de tot, dar s-a refăcut.

Cu prietenie,

D. Păcuraru

Nu vă culcați pe-o ureche.
Acum vin cu *Vatra veche*.
Știu, de Paști v-ați ghiftuit,
De mâncat, nu de citit.
Așa că mai luați o gură
De drob, apoi la lectură!
Aveți texte de ales,
Funcție de interes:
Eseu, proză, poezie.
Ca-n orice revistă vie.
Ascultați ce va spun vouă:
Vatra veche-i mereu nouă,
Că de fiecare dată
Nu scapă nelecturată,
Încă de la primu' număr -
V-o spune un babyboomer
Ajuns septuagenar
În Ținutul Literar...

Marian Ilie

Domnule Băciuț,
Vă mulțumesc încă o dată pentru amabilitate și, evident, pentru revistă.
Sărbători fericite.

Viorel Dadulescu

Felicitări, maestre, nicolae Băciuț!
Sunt mândru că am avut prilejul, iar dumneavoastră răbdarea, să ne întâlnim de câteva ori în această viață terriană. Vă prețuiesc și vă respect!

Gheorghe Mizgan

Dragă Domnule Băciuț,
Mulțumiri pentru urările Pascale.
Adevărat a înviat!
Mulțumiri și pentru nr. 4 al revistei *Vatra veche*. Am apreciat sumarul

bogat și calitatea scrierilor.
Cu cele mai alese gânduri.

Grigore Arbore
ISTITUTO ROMENO DI
CULTURA E RICERCA
UMANISTICA
IRCCU - Venezia

Sehr geehrte Damen und Herren,
vielen Dank für die Zeitschrift.
Freue mich aufs Lesen.
Ich wünsche Ihnen eine schöne Zeit,
in bester Gesundheit.
Liebe Grüße
Herzlichst

Elisabeth Anton

Stimate dle Nicolae Băciuț,
Vii mulțumiri și calde felicitări
pentru noul număr al revistei.
Cu cele mai bune urări de succes în
continuare,

Dr. Valeriu Tudor

Mulțumesc mult pentru valoroasa
revistă *Vatra veche*, cu amprenta
unică a unui poet unic, Nicolae
Băciuț.
Numai bine,

Victoria Milescu

Dragă Nicu Băciuț,
Îți propun aici două cronici pentru
două cărți ale lui Dumitru Hurubă
(prietenul nostru cu umor la
purtător), iar dacă le vei găsi utile,
poate le reții pentru sumarul
numerelor viitoare ale *Vetrei vechi*.
Cu urări de sănătate,

Iulian Chivu

Admirație pentru paginile dedicate,
In memoriam, lui Nicolae Dabija.

Ioan Dănilă

Este un număr de revistă, pe cinste.
Paște fericit tuturor atât
dumneavoastră, domnule Băciuț,
redacției, evident, cât și
colaboratorilor!
Doamne ajută!

N. Suciu

O surpriză frumoasă revista *Vatra
veche!*
O evadare din acceleratorul de
desacralizare și deculturalizare.
Mulțumesc.

Irina Iorga

Dragă domnule Nicolae Baciut,
Vă mulțumesc pentru acest recent
număr; mi se pare impresionant (nu

exagerez!) prin restituiri și evocări ale
unor scriitori din generații ale
literaturii noastre. E un act demn de
laudă mai ales că actualitatea e
revelată prin rememorarea celor care
mai sunt sau aparțin istoriei literare.
Mă bucură prezența președintelui
Academiei Române, dând revistei o
distanță aparte, iar istoricul e
constant nou și revelator! Acad. Ioan-
Aurel Pop e savantul credincios
istoriei noastre!

Cu cele mai bune gânduri,

Ion Vlad

Domnule Băciuț, mulțumesc mult
pentru revistă, cât și pentru surpriză!
Cu considerație,

George Cutieru

Vatra veche nr. 4, anul 2021,
redactor-șef: scriitorul Băciuț Nicolae
was your top paper last week. –
comunică site-ul „Academia”.

Hristos a Înviat !
Am primit. Mulțumesc !
Revista Dumneavoastră este o
delicatețe spirituală.

Vă doresc sănătate și voieșie !

Conf. univ., CS II, dr. Ioan David
directorul Institutului de Studii
Banatice „Titu Maiorescu” al
Academiei Române, Filiala Timișoara

Vă mulțumim pentru revistă și vă
felicităm încă și încă odată, pentru
nivelul ei cultural și grafic, de
excepție.

Vă dorim sănătate și putere de muncă,
spre a duce mai departe acest Proiect
deosebit și de mare însemnătate, mai
ales în aceste vremuri de restriște.
Toată admirația pentru colaboratorii
și cititorii revistei *Vatra veche*.

Mihai Bandac

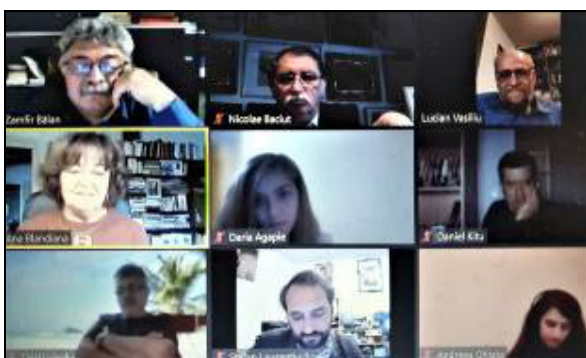
Fundația Culturală Română DLN
PS. Spre amuzament și destindere, vă
trimitem și noi niște pagini mai vechi,
cu amintiri despre o noapte de Înviere
legendară, cu Toma Caragiu, Marin
Preda și Aurel Mihailopol...Cândva,
prin Aprilie 1974..

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Confirm, cu multe și calde mulțumiri
pentru publicarea poemului meu,
primirea revistei.

Vă doresc, Dumneavoastră și fami-
liei, Paști fericit, cu sănătate, inspi-
rație, credință, nădejde și dragoste.
Fratern,

Eugen Dorcescu

Panoramic cultural 2021

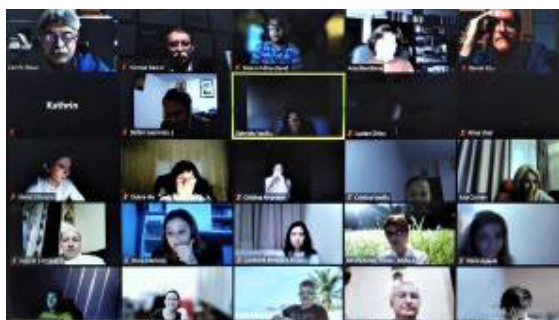
Festivalul Național de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, ediția 2021. Simpozionul „Arhitectura zborului”

Ana Blandiana, în dialog

Wanessa Radu. Piese folk, pe versuri de Ana Blandiana și Nicolae Băciu

Festivalul Național de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, ediția 2021

Lansarea cărții „Rugul din adâncuri”, de Mihaela Roșca. Gheorghe Filip, Mihaela Roșca, Nicolae Băciu, Danielle Elena Păun, Mircea Dragoș, la Casa Municipală de Cultură Codlea

Sighișoara, la „Ultima ardere pe rug”, lansarea cărții dr. Corneliu Zeana

Biblioteca Orașenească „Liviu Rusu”, Sărmașu – locul în care cultura nu e în pandemie

Mănăstirea „Sf. Mina”, Sărmașu. Lansări de carte, Dorel Cosma, Menuț Maximilian, Robert Laszlo, Nicolae Băciu.

OCHIUL CICLOPULUI

Virgiliu Parghel, Două femei (2013)

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumaru, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Justin-Florin Dumitru, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco,

Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciu, Titus Suciu, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BACIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2021 • Email : nicolaebaciu@yahoo.com; yatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952